ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔
:กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม
จังหวัดเพชรบูรณ์

LEADERSHIP APPLYING THE FOUR GHARAVASA-DHAMMAS OF YOUTHS : A CASE STUDY LOMSAK WITTHAYAKHOM SCHOOL, PHETCHABUN PROVINCE

พระสมทบ ถิรปญฺโญ (รุ่งมิตรจรัสแสง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔
: กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม
จังหวัดเพชรบูรณ์

พระสมทบ ถิรปญฺโญ (รุ่งมิตรจรัสแสง)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Leadership Applying the Four Gharavasa-Dhammas of Youths

: A Case Study Lomsak Witthayakhom School,

Phetchabun Province

Phra Somtob Thirapanyo (Rungmitcharatsaeng)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of

The Requirement for The Degree of

Master of Arts

(Public Administration**)**

Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Bangkok, Thailand

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

....

(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ .... ประธานกรรมการ

(พระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร.)

.... กรรมการ

(รศ.บุญเรือง อินทวรันต์)

.... กรรมการ

(ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม)

.... กรรมการ

(พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตฺติปญฺโญ)

.... กรรมการ

(อาจารย์ พระวันชัย ภทฺทจารี)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม	ประธานกรรมการ
	พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตฺติปญฺโญ	กรรมการ
	อาจารย์ พระวันชัย ภทฺทจารี	กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์ : ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษา โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

ผู้วิจัย : พระสมทบ ถิรปญฺโญ (รุ่งมิตรจรัสแสง)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: ผศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม พ.ม., พธ.บ., M A., Ph.D.(Pol.Sc.)

: พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตฺติปญฺโญ น.ธ.เอก., ป.ธ.๑-๒, พธ.บ., ศศ.ม.

: อาจารย์ พระวันชัย ภทฺทจารี น.ธ.เอก., ป.ธ.๑-๒, พธ.บ., ศศ.บ., รป.ม.

วันสำเร็จการศึกษา :

บทคัดย่อ

ในการวิจัยเรื่อง "ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษา โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ " มีวัตถุประสงค์ ๑)เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ๒) เปรียบเทียบภาวะผู้นำของเยาวชนโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) ศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ กับภาวะผู้นำของเยาวชนโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่เยาวชนที่เป็นนักเรียนโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม อ.หล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน ๓๔๘ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบตรวจสอบรายการ (Check-list) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .๗๘๗๑และมาตราส่วนประมาณค่า(Rating Scale) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คือค่าความถี่(Frequencies) ค่าร้อยละ(Percentage) ค่าเฉลี่ย(Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation) และวิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที(t – test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว(One Way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด(Least Significant Difference : LSD)

ผลการวิจัยพบว่า

๑) ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ๓๘๔ คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๐๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๘ มีอายุระหว่าง ๑๓-๑๕ปี จำนวน ๑๘๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๗ ๘.๐ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึง มัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวนชั้นละ ๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗ ความสัมพันธ์ด้านการศึกษากับโรงเรียน ต่ำกว่า ๓ ปี จำนวน ๑๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๑ ไม่เคยเข้าอบรมคุณธรรม จำนวน ๑๓๙ คน คิด

เป็นร้อยละ ๓๙.๙ ครอบครัวมีรายได้ต่อเดือน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ครอบครัวมีรายได้ ๕,๐๐๐ – ๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน จำนวน ๑๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๙

๒) เปรียบเทียบภาวะผู้นำของเยาวชนโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย=๓.๘๗) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน

๓) แนวทางการประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ กับภาวะผู้นำของเยาวชน โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การนำหลักฆราวาสธรรม ๔(หลักธรรมสำหรับคฤหัสถ์)มาใช้ศึกษา ภาวะผู้นำเยาวชนของโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม มีความเหมาะสม ทำให้นักเรียนมีความรู้เรื่องหลักธรรมที่ดีและรู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ และนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน สาเหตุ ปัญหา อุปสรรค สภาพครอบครัวเกิดความแตกแยก ครอบครัวไม่ใส่ใจดูแล ครอบครัวเปลี่ยนบทบาทจากเดิม ความไม่เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของนักเรียนไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ตัดสินใจไม่ถูกยังขาดความรับผิดชอบ ขาดการเสียสละ อยากรู้อยากลอง สื่อโฆษณามีสิ่งยั่วยุให้เกิดการกระทำตามใจตนเอง ตามกระแสสังคม ความสะดวกสบายทำให้เกิดความมักง่ายขาดความอดทน ตัวอย่างไม่ดีในสังคมมีมาก สื่อต่างๆถ่ายทอดตัวอย่างที่ไม่เหมาสม ข้อเสนอแนะแนวทางวิธีแก้ไข ผู้ปกครองผู้ใหญ่คุณครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องที่รับผิดชอบต้องรู้จักเสียสละ เป็นแบบอย่างที่ดีให้รู้จักคิดและทำในสิ่งที่ถูกต้อง สร้างความรักในโรงเรียนชี้แนะและบอกหลักการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องดูแลเอาใจใส่ครอบครัวดูแลเอาใจใส่บุตรใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ให้ความรู้ความเข้าใจให้เด็กเยาวชนมีหน้าที่ในครอบครัว.

Research Title : Leadership Applying the Four Gharavasa-Dhammas of Youths: A Case Study Lomsak Witthayakhom School, Phetchabun Province

Researcher : Phra Somtob Thirapanyo (Rungmitcharatsaeng)

Degree : Master of Arts

Research Supervisory Committee

: Asst. Prof. Dr. Suraphon Suyaphrom B.A., M.A., Ph.D.(Pol.Sc.)

: Phra Khru Sangkharakkiattisak Kittipanyo B.A., M.A.

: Phra WanchaiPhattachari B.A., M.A.

Date of Graduation: ……/………/………

Abstract

The objectives of the research are (1) to study the leadership applying the four Gharavasa-Dhammas of youths in Lomsak Witthayakhom School, Phetchabun Province, (2) to compare the leadership of the youths by separating from the factors of each person, (3) to study ways applying the four Gharavasa-Dhammas to use for the leadership of the youths in Lomsak WitthayakhombSchool, Phetchabun Province.

The samples were 348 students of Lomsak WitthayakhombSchool, Phetchabun Province. The instruments of the research were questionnaire (check-list) with 0.7871 of reliability and rating scale. The statistics for the research were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, one-way ANOVA and Least Significant Difference: LSD.

The results of the research are:

1) Most of the students who answered questions are female. There were 201 students or 57.8 percent. There were 187 students who have ages from 13-15 years old or 53.7 percent, 58 students who are in Matthayomsuksa 1 to 6 or 16.7 percent, 143 students who study in school less than 3 years or 41.1 percent, 139 students who never

receive the instruction in Gunadhamma (goodness)and 139 students who their parents get 5,000-10,000 baht monthly for income or 39.9 percent.

2) For the comparison of the leadership applying the four Gharavasa-Dhammas of youths and separating them into individual different factions, the researcher found that the mean was in high level ($\bar{X}$ = 3.87) totally. Considering in each factor, the researcher found that the levels the leadership applying the four Gharavasa-Dhammas of youths in every side were high.

3) For the ways applying the four Gharavasa-Dhammas to use for the leadership of the youths in Lomsak Witthayakhom School, Phetchabun Province, the researcher found that applying the four Gharavasa-Dhammas for the leadership of the youths in Lomsak Witthayakhom school were appropriate because it can make the students know about the goodness, know what should do or what should not do. They can apply to use in daily life and know the causes and problems of broken home, and the role of family. Some students did not understand their roles and duties, cannot make the decision, without the responsibility and sacrifice, eager to know and try to do the mistake. Besides theses, the medias stimulate them to do what they satisfy or they like, without endurance. The suggestions for solving problems are the parents, principals, teachers or others concerning must have the sacrifices, to be the good pattern for them, do the right duties, create the love in school. All people concerning should advise the principles for good living, take care of their children well, use the time for the usefulness and understand the youth's problems well.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ ด้วยคำแนะนำและความกรุณาอย่างยิ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษา คือผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตฺติปญฺโญ อาจารย์พระวันชัย ภทฺทจารี ท่านได้ชี้แนะแนวทางการดำเนินงานและตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขตลอดระยะเวลาในการค้นคว้าวิจัย ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งขอกราบขอบพระคุณและขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาตรวจสอบเครื่องมือเก็บข้อมูลในการวิจัยพร้อมทั้งคำแนะนำเพิ่มเติมที่เป็นประโยชน์

ขอขอบพระคุณพระเทพปริยัติเมธี, ผศ.ดร. รศ.บุญเรือง อินทวรันต์ คณาจารย์ทั้งในและนอกภาควิชาทุกท่าน โดยเฉพาะท่านที่ได้ให้ความรู้คำแนะนำแก่ผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณญาติพี่น้องที่ได้ให้กำลังใจและกำลังทรัพย์ให้อดทนต่อสู้จนกระทั่งเรียนสำเร็จ

ขอขอบคุณท่านผู้อำนวยการและคณะคุณครู - อาจารย์และนักเรียนโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม อ.หล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ทุกๆท่าน และอาจารย์โปรยทิพย์ ทัพภมาน หัวหน้าหมวดสาระสังคมศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม ที่ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆคณะเพื่อน ๆร่วมรุ่นที่ ๑ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ทุกท่านตลอดจนถึงบุคคลที่มีส่วนช่วยให้วิทยานิพนธ์นี้เสร็จสมบูรณ์ลงได้

พระสมทบ ถิรปญฺโญ (รุ่งมิตรจรัสแสง)
กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๓.๑	แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	๘๘
๔.๑	แสดงจำนวนและร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๙๕
๔.๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวม	๙๗
๔.๓	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านสัจจะ	๙๘
๔.๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาส ธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านทมะ	๙๙
๔.๕	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาส ธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัด เพชรบูรณ์ ด้านขันติ	๑๐๐
๔.๖	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านจาคะ	๑๐๑
๔.๗	การเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามเพศ	๑๐๒
๔.๘	การเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามอายุ	๑๐๓
๔.๙	การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำ จำแนกตามอายุโดยภาพรวม	๑๐๔
๔.๑๐	การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชน จำแนกตามอายุ ด้านสัจจะ	๑๐๔

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง ที่		หน้า
๔.๑๑	การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชน จำแนกตามอายุ ด้าน ทมะ	๑๐๕
๔.๑๒	การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของ เยาวชนจำแนกตามอายุ ด้าน ขันติ	๑๐๕
๔.๑๓	การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชน จำแนกตามอายุ ด้านจาคะ	๑๐๖
๔.๑๔	การเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามระดับการศึกษา	๑๑๙
๔.๑๕	การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชน ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวม	๑๒๐
๔.๑๖	การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชน ตามหลักฆราวาสธรรม๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านสัจจะ	๑๒๑
๔.๑๗	การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชน ตาม หลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านทมะ	๑๒๒
๔.๑๘	การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชน ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคมจำแนกตามระดับการศึกษา ด้านจาคะ	๑๒๓
๔.๑๙	การเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคมจังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษา	๑๒๔
๔.๒๐	การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชน ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จำแนกตามความสัมพันธ์ด้านการศึกษากับโรงเรียน โดยภาพรวม	๑๒๕

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๒๑	การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคมจำแนกตามความสัมพันธ์ด้านการศึกษากับโรงเรียน ด้านสัจจะ	๑๒๖
๔.๒๒	การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคมจำแนกตามความสัมพันธ์ด้านการศึกษากับโรงเรียน ด้านทมะ	๑๒๗
๔.๒๓	การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคมจำแนกตามความสัมพันธ์ด้านการศึกษากับโรงเรียน ด้านจาคะ	๑๒๘
๔.๒๔	การเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามการอบรมคุณธรรม	๑๒๙
๔.๒๕	การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคมจำแนกตามการอบรมคุณธรรม ด้านจาคะ	๑๓๐
๔.๒๖	การเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามสถานภาพครอบครัวมีรายได้	๑๓๑
๔.๒๗	สรุปโดยรวมการเปรียบเทียบ ระดับภาวะผู้นำของ เยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามสมมติฐานที่ ๑-๖	๑๓๒
๔.๒๘	ปัญหาและอุปสรรคข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข เรื่องภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ :กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านสัจจะ	๑๓๓
๔.๒๙	ปัญหาและข้อเสนอแนะ ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านทมะ	๑๓๕

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๓๐	ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนะแนวทางแก้ไข ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ :กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านขันติ	๑๓๗
๔.๓๑	ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนะแนวทางแก้ไข ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ :กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านจาคะ	๑๓๙

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๒.๑	สัญลักษณ์ ประจำโรงเรียน	๖๐
๒.๒	กรอบแนวคิดการวิจัย	๘๖
๕.๑	รูปแบบแนวทางการประยุกต์ใช้ ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์	๑๔๗

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฏกํ และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลัก โดยใช้ระบบย่อคำ ดังต่อไปนี้

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค	(ภาษาไทย)
ที.สี.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
องฺ.ติก.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
องฺ.จตุกฺก.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
องฺ.สตฺตก.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.(ไทย)	=	พระสุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
สํ.ส.(ไทย)	=	สุตตันฺตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ ใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฏกํ ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักการอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีใช้ระบบระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น ขุ.ธ.(บาลี) ๒๕/๓๒๑ - ๓๒๒/๗๒ หมายความว่า การอ้างอิงนั้นระบุถึง สุตฺตนฺตปิฏก ขุทฺทกนิกาย ธมฺมปทปาลิ ฉบับภาษาบาลี พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๒๑-๓๒๒ หน้าที่ ๗๒ ส่วนพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย จะระบุ เล่ม / ข้อ /หน้า/ เช่น ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๒๑ - ๓๒๒/๑๓๓ หมายความว่า ระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๒๑ - ๓๒๒ หน้าที่ ๑๓๓ เป็นต้น

บทที่ ๑
บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์ทุกคนเป็นคนดี เพราะคนดีย่อมเป็นที่ปรารถนาที่ต้องการในที่ทุกหนทุกแห่งในทุกกิจการ และในทุกยุคทุกสมัย คนดีทำให้ครอบครัวเจริญ โรงเรียนเจริญ ชุมชนเจริญ สังคมและประเทศชาติเจริญและมีความสุข คุณธรรมคือคุณสมบัติและสัญลักษณ์ของคนดี เป็นหลักถือปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของสัตบุรุษคือ คนดีหรือคนในอุดมคตินั่นเอง ในสังคมชาวพุทธ คนมีคุณธรรมย่อมเป็นผู้ควรค่าแก่ความรัก เกียรติ ศักดิ์ศรีและการยกย่องสรรเสริญจากผู้อื่น ดั้งนั้นการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้นำด้วยหลักคุณธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญและจำเป็นต่อมนุษย์ตาม หลักฆราวาสธรรม ๔ ที่ว่า ๑.สัจจะคือความจริงสิ่งประเสริฐเกิดชื่อเสียงและศรัทธา ๒.ทมะคือเกิดการข่มบ่มนิสัยจิตใจให้ปัญญา ๓.ขันติคือความอดทนขยันหมั่นเพียรต่อหน้าที่ย่อมมีทรัพย์ ๔.จาคะคือช่วยให้บริจาคมากบุญมีผูกมิตรไมตรีไว้ได้ ในการอบรมให้เก่เด็กและเยาวชน เพื่อหล่อหลอมให้เป็นเยาวชนที่ดี เป็นพลเมืองที่มีคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ การพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) กำหนดขึ้นบนพื้นฐานการเสริมสร้างทุนของประเทศโดย ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และอัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อมุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน”[๑]

การพัฒนาคุณภาพคนให้มีความรู้ ทักษะความสามารถทั้งจิตใจ ร่างกาย ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นผู้นำ มีการคิดวิเคราะห์อย่าง “มีเหตุผล” รอบคอบ ทุกมิติอย่างสมดุลเพียบพร้อมทั้งด้าน “คุณธรรม”และ“ความรู้” ด้วยจิตสำนึกรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและสามารถตัดสินใจในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต อดทนขยันหมั่นเพียร อันจะเป็น “ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี” ให้คนพร้อมเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่นและสังคมที่สงบสันติสุข มีเสถียรภาพและเป็นธรรม ในการดำรงชีวิตและการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน นำไปสู่สังคมที่ร่มเย็นเป็นสุข จึงทำให้การดำเนินชีวิตมีความสุข การดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมให้มีความสุขควรต้องยึดหลักพุทธธรรมสำหรับการครองชีวิตของคฤหัสถ์ ที่เรียกว่า หลักฆราวาสธรรม ๔

---

[๑]ฝ่ายวิชาการ บริษัท สกายบุ๊กส์ จำกัด, **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ พ.ศ.๒๕๕๐ - ๒๕๕๔**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สกายบุ๊กส์ จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๒๐-๒๕.

ได้แก่ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ ในการพัฒนาเยาวชนมีอยู่ ๓ ด้าน ได้แก่ ๑. ด้านคุณวุฒิ คือให้มีความรู้ ๒. ด้านคุณภาพ คือให้มีความสามารถ ๓. ด้านคุณธรรม คือให้มีความดีประจำใจ

นโยบายเร่งรัดการพัฒนาด้านการศึกษาของ ศ.ดร.วิจิตร ศรีสะอ้าน[๒] มีหลักด้านการบริหารการศึกษา จัดโครงสร้างทางการศึกษามีคุณภาพ เน้นการบริหารการศึกษา ที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ มีความเที่ยงธรรม สร้างความเสมอภาคทางการศึกษาด้วยเทคโนโลยีการศึกษา จัดให้มีวิทยาลัยชุมชนในจังหวัดที่ขาดแคลน เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายรับผิดชอบการศึกษา การฝึกอบรม การสนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการศึกษาของประเทศเพื่อนบ้าน ส่งเสริมให้เกิดบูรณการทางการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬาแก่เยาวชน ปฏิรูปการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียน เรียนรู้ด้วยตนเองตลอดชีวิต ในภารกิจการดูแลเรื่อง "เยาวชน" [๓]ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมที่มีอิทธิพล ต่อพฤติกรรมของเยาวชนอย่างยิ่ง "ครอบครัวเป็นหน่วยสังคมที่สำคัญที่สุด" เพราะเป็นสังคมหน่วยแรกที่มนุษย์จะต้องเผชิญตั้งแต่เกิด เติบโต จนตาย การวางพื้นฐานของมนุษย์ทั้ง ๔ ด้าน คือ ทางร่างกาย ทางความคิดสติปัญญา ทางอารมณ์ และทางสังคมจะมาจากการอบรมของครอบครัว การพัฒนาสังคมไทยคือการเตรียมเด็กเยาวชนให้มีความพร้อม

เนื่องจากปัจจุบันสภาพสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งยุคโลกวิวัฒน์และยุคเทคโนโลยี(IT)ทำให้เกิดปัญหามีผลกระทบกับเด็กและเยาวชนไทยจำนวนมากถึงขั้นที่ต้องเร่งแก้ไขเนื่องมาจากการศึกษาในยุคปัจจุบันโรงเรียนต่าง ๆได้หันมาเน้นให้พัฒนาการเรียนรู้ระบบเทคโนโลยีหรือ(IT)ในด้านวัตถุกันมากจนลืมการพัฒนาด้านจิตใจและเป็นปัญหาให้กับนักเรียนหรือเยาวชนตามโรงเรียนต่างๆ ซึ่งยังขาดคุณภาพ คุณธรรมจริยธรรมและศีลธรรม กันมากพอควรที่ต้องเร่งแก้ไข เพื่อให้เกิดคุณภาพประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลซึ่งในทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมคำสอนมากมายที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ และสร้างแรงจูงใจให้แก่เยาวชนประสบสุขและความสำเร็จโดยจำแนกปัญหาเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ ๑. ปัญหาจากความยากจนและด้อยโอกาสมีมาแต่กำเนิด หรือผลมาจากครอบครัว จากบุคคลหรือสังคม ๒. ปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น เรื่องเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน การดื่มเหล้าเบียร์ ของมึนเมาต่างๆ เสพบุหรี่ ยาเสพติด ทะเลาะวิวาท เล่นการพนัน เที่ยวเตร่ ติดเกม

---

[๒]กระทรวงศึกษาธิการ, **นโยบายการพัฒนาด้านการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสกายบุ๊กส์ จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๑๐-๑๕.

[๓]ศรีสว่าง พั่ววงศ์แพทย์, "**มุมมองการทำงานของมูลนิธิเด็กและสถานการณ์ด้านเด็กครอบครัว และชุมชน**" (กรุงเทพมหานคร : สถาบันสวัสดิการและพัฒนาการเด็ก มูลนิธิเด็ก, ๒๕๔๙), หน้า ๕ - ๘.

อินเตอร์เน็ต เข้าถึงสื่อลามกอนาจารหรือที่แสดงความรุนแรงและขับรถเร็ว และการหนีโรงเรียน เป็นต้น

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ มีความจำเป็นมาก ดั้งคำกลอนกล่าวไว้ว่า "ผู้นำดี ผู้ตามดี ต้องดีแน่ ผู้นำดี ผู้ตามแย่ พอแก้ไข ผู้ตามแย่ ผู้นำดี มีทางไป ผู้นำไม่ เอาไหน บรรลัยเลย" โดยเฉพาะผู้นำของเยาวชนโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนหรือเยาวชนในอนาคตต่อไป ควรได้รับการปลูกฝังด้วยหลักธรรมฆราวาสธรรม ๔ ซึ่งเน้นความมีคุณธรรม ทั้งด้านความมีสัจจะ ความมีทมะ ความมีขันติ และมีจาคะ ให้เกิดขึ้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษา ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โดยเฉพาะภาวะผู้นำของเยาวชนโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ถ้ามีเยาวชนที่ไม่ดีก็จะเกิดความเสียหายต่อครอบครัว สถาบัน สังคม และประเทศชาติเป็นลำดับไป การวิจัยครั้งนี้จึงมีความมุ่งหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์ทางด้านจิตใจแก่ผู้นำเยาวชนให้มี การพัฒนาคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ สำหรับไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของประเทศไทยต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ กับภาวะผู้นำของเยาวชน โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษา ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ประกอบไปด้วย สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักเรียนโรงเรียนหล่มสักวิทยาคมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีนักเรียนจำนวนทั้งหมด ๒,๗๔๘ คน[๔]

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านสถานที่

ผู้วิจัยกำหนดสถานที่ทำการวิจัย คือที่โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยทำการศึกษาวิจัยตั้งแต่ เดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๓ จนถึง เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๕๔ รวมเป็นระยะเวลา ๘ เดือน

๑.๔ ปัญหาการวิจัย

๑.๔.๑ ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โดยการจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลแล้วมีความแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

๑.๔.๓ แนวทางการประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ กับภาวะผู้นำของเยาวชนเป็นอย่างไร

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

ในการศึกษาวิจัย เรื่องศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาส ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์นั้น ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานในการวิจัยไว้ดังนี้

๑.๕.๑ นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาส ๔ แตกต่างกัน

๑.๕.๒ นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาส ๔ แตกต่างกัน

๑.๕.๓ นักเรียนที่มีระดับชั้นการศึกษาต่างกัน มีภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาส ๔ แตกต่างกัน

---

[๔] คณะผู้บริหาร, **เอกสารแผนปฏิบัติราชการ ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๓ โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม** (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต ๒.,๒๕๕๓)หน้า๒๕.(อัดสำเนา)

๑.๕.๔ นักเรียนที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษาต่างกัน มีภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาส ๔ แตกต่างกัน

๑.๕.๕ นักเรียนที่มีประสบการณ์เข้าอบรมคุณธรรมต่างกัน มีภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาส ๔ แตกต่างกัน

๑.๕.๖ นักเรียนที่มีสถานะภาพรายได้ทางครอบครัว ต่างกัน มีภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาส ๔ แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ *ภาวะผู้นำ* หมายถึง ความสามารถพฤติกรรมส่วนตัวของบุคคลหนึ่งที่จะชักนำ จูงใจ ต่อบุคคลอื่น ผู้ร่วมงาน ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการกำหนดแนวทางของกิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันของโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๖.๒ เยาวชน หมายถึง นักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

๑.๖.๓ ฆราวาสธรรม ๔ หมายถึง ธรรมสำหรับคฤหัสถ์ในการครองชีวิตได้แก่ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ

-สัจจะ หมายถึง ความจริง ซื่อสัตย์ ซื่อตรง จริงใจ พูดจริง ทำจริง

-ทมะ หมายถึง การข่มใจ ฝึกนิสัย ไม่หวั่นไหว รู้จักบังคับควบคุมอารมณ์ ข่มใจ ระงับความรู้สึก ฝึกหัดดัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่องปรับปรุงตนเอง ให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา

-ขันติ หมายถึง ความอดทน ความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทำหน้าที่การงานด้วย ความรับผิดชอบ มุ่งมั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย

-จาคะ หมายถึง ความเสียสละ ละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็นและความต้องการของคนอื่น พร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตนเอง

๑.๖.๔ โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จัดเป็นแบบสหศึกษาไป – กลับ เปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ ปัจจุบันตั้งอยู่เลขที่ ๑๕ ถนนเทศบาล ๑ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๗.๒ ทำให้ทราบถึงผลการเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

๑.๗.๓ ทำให้ทราบถึงแนวทางการประยุกต์ใช้ฆราวาสธรรม ๔ สำหรับพัฒนาภาวะผู้นำของเยาวชนโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

บทที่ ๒
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทนี้เป็นการกล่าวถึง แนวคิด ทฤษฎี และหลักการ "ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔" ผู้ศึกษาได้ข้อมูลที่รวบรวมมาจาก ตำรา วารสาร บทความ งานวิจัย เอกสารทางวิชาการของผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งผู้ศึกษาได้นำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

๒.๑ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรม

๒.๓ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำของเยาวชน

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับฆราวาสธรรม ๔

๒.๕ โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

ผู้นำเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารงานในองค์การ งานองค์การจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในการดำเนินงานนั้น ปัจจัยสำคัญที่สุดก็คือผู้นำ ถ้าองค์การใดได้ผู้นำที่มีประสิทธิภาพก็จะสามารถสั่งการและใช้อิทธิพลต่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติงาน ตลอดจนทำกิจกรรมต่าง ๆ ในองค์การให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าองค์การใดได้ผู้นำที่ไม่มีประสิทธิภาพ ก็จะไม่สามารถสั่งการและใช้อิทธิพลต่อผู้ใต้บังคับบัญชาให้เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งได้ ซ้ำร้ายยังเป็นการทำลายขวัญของผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีต่อผู้นำ ซึ่งจะเป็นผลทำให้การปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ในองค์การประสบความล้มเหลว[๑] คำว่า "ผู้นำ"กับ"ภาวะผู้นำ" นั้น เป็นการมองคนละด้าน คำว่า ผู้นำ มองเน้นที่ตัวบุคคล แต่ภาวะผู้นำ มองเน้นที่คุณลักษณะในตัวบุคคล

๒.๑.๑. แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ(Leadership) เป็นเรื่องที่นักวิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ให้ความสนใจศึกษามาเป็นเวลานานซึ่งเป็นการศึกษา ถึงความมีอำนาจและความสามารถของบุคคล ที่สามารถสั่งการในการบริหาร ให้งานที่รับผิดชอบประสบความสำเร็จ

---

[๑]วิเชียร วิทยอุดม, **ภาวะผู้นำ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธีระฟิล์ม และไซเท็กซ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

จากประสบการณ์ที่ผ่านมาย่อมเป็นที่ประจักษ์กันแล้วว่าภาวะผู้นำเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการบริหาร และ การจัดองค์การทั้งภาครัฐและ เอกชนให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายขององค์การ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้รวบรวมความหมายของ ภาวะผู้นำ จากการรวบรวมความเห็นที่นักวิชาการและนักบริหาร ได้ให้ไว้ดังต่อไปนี้

นงลักษณ์ สิทธิวัฒนพันธ์[๒] กล่าวว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการ มิใช่บุคคล เป็นกระบวนการของการมีอิทธิพลเหนือกลุ่มเพื่อการกำหนดเป้าหมายและการบรรลุเป้าหมาย ของกลุ่ม ผู้นำ ไม่เพียงแต่ยืนอยู่เบื้องหลังกลุ่มที่คอยแต่วางแผนและผลักดันแต่ผู้นำจะต้องยืนอยู่ข้างหน้ากลุ่มและนำกลุ่มปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย

ราล์ฟ สต๊อกดิลล์(Ralph Stogdill)[๓]กล่าวว่า ภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการใช้อิทธิพลต่อกลุ่มในองค์การเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

โอดเวย์ แทด(Ordway Tead)[๔]กล่าวว่า ภาวะผู้นำ เป็นการประกอบกันของลักษณะที่บุคคลชี้นำ ให้บุคคลอื่นกระทำการเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ตนต้องการได้

เรนสิส ไลเกอท(Rensis Likert)[๕]กล่าวว่า ภาวะผู้นำ คือ กระบวนการซึ่งผู้นำจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับความคาดหวัง ค่านิยมและความสามารถในการติดต่อพบปะเจรจากันของบุคคลที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ดังนั้น เพื่อจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ผู้นำต้องแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเห็นว่า ควรสนับสนุนในความสามารถของเขา

สรุปจากการศึกษาการนิยามความหมายแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมข้างต้น ภาวะผู้นำ หมายถึง ศิลปะและความสามารถของบุคคลหนึ่ง ที่จะกระตุ้นจูงใจหรือใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่น ผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยการ โดยใช้กระบวนการ สื่อความหมาย การติดต่อซึ่งกันและกัน ให้เกิดมีใจร่วมกับตนดำเนินการจนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้

๒.๑.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ จากการให้ความหมายของคำว่า ผู้นำ (Leader) และภาวะผู้นำ (Leadership) ดังที่กล่าวมา นักวิชาการ ยังเสนอทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ โดย

---

[๒]นงลักษณ์ สิทธิวัฒนพันธ์, **พัฒนาบุคลิกผู้นำและนักบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพ, ๒๕๔๔), หน้า ๒.

[๓]Ralph Stogdill, **Leadership Membership and Oraganization**, (Psychological Bulletin, 1950), p.4.

[๔]Ordway Tead, **The Art of Leadership**, NewYork : McGraw Hill Book Company.Inc.,1956), p.19.

[๕]Rensis Likert. **The Human Organization**, (New York : McGraw – Hill,1967), p.172.

พิจารณาจากปัจจัยสำคัญและจุดเน้นที่แตกต่างกัน ในที่นี้จะเสนอเฉพาะทฤษฎีที่เห็นว่า เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้

ฮอดจ์ และ จอห์นสัน (Hodge & Johnson)[๖] ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำโดยมีพื้นฐานตั้งอยู่บนสมมติฐานต่างๆ ดังนี้

๑) ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้นำ (Traitist Theory) ทฤษฎีนี้โดยมีสมมติฐานว่าผู้นำที่ประสบผลสำเร็จจะมีลักษณะของบุคลิกภาพที่ดี

๒) ทฤษฎีทางสถานการณ์ (Situatist Theory) โดยมีสมมติฐานว่าบุคคลที่ได้รับการยอมรับว่า เป็นผู้นำที่เหมาะสมที่สุดในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ทั้งนี้ก็เพราะว่าเกิดจากลักษณะของกลุ่มที่เขาเป็นผู้นำ

๓) ทฤษฎีการเป็นผู้ตาม (Followship Theory) ทฤษฎีนี้มีสมมติฐานว่า เครื่องบ่งชี้คุณภาพของผู้นำก็คือ คุณภาพของผู้ตามซึ่งเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการประเมินคุณค่าของผู้นำ คือการวิเคราะห์ผู้ตามนั่นเอง

๔) ทฤษฎีของผลรวม (Electic Theory) ทฤษฎีนี้เกิดจากการนำเอาคำอธิบายของทฤษฎีทั้งสามข้างต้นมารวมกัน เพื่อจะทำการอธิบายเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

ราล์ฟ เอ็ม. สต๊อกดิลล์ (Ralph M. Stogdill) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำไว้ดังนี้[๗]

๑) Greatman Theory ทฤษฎีนี้เชื่อว่า ลักษณะภาวะผู้นำได้เกิดมาแต่กำเนิด

๒) Environment Theory ทฤษฎีนี้ก็มีความเชื่อว่า ลักษณะภาวะผู้นำนั้นเกิดจากสภาพแวดล้อม เวลา สถานที่และโอกาส

๓) Personal Situation Theory ทฤษฎีนี้เชื่อในแง่ที่ว่า ภาวะผู้นำนั้นนอกจากสถานการณ์และสภาวะแวดล้อมแล้ว ยังมีความสามารถเฉพาะตัวเป็นส่วนประกอบด้วย ดังนั้นผู้นำจึงต้องเป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาด มีความสามารถ นอกจากนี้ ยังต้องมีเพื่อนร่วมงานที่ดีด้วย

๔) Interaction Expectation Theory ทฤษฎีนี้ได้ให้ความสำคัญกับปัจจัย ๓ ประการ คือ การกระทำ (Action) การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) และเจตคติ (Sentiment) โดยที่มีความเชื่อว่า ผู้ที่จะเป็นผู้นำได้นั้น จะต้องมีความสามารถในการกระทำ มีมนุษยสัมพันธ์และมีการควบคุมทางใจที่ดี มีความเหมาะสมกับเหตุการณ์

---

[๖]Hodge Billey J. & Herbert J. Johnson, **Management and Oganization Behavior.** (New York : John Willey & Sons,1970),pp. 255 – 259.

[๗]Ralph M. Stogdill. **Personal Factor Associated with Leaderpship Survey of Literature in leadership**. (Marryland Penguin Books, 1967),p. 91.

บาร์บารา เคลแมน (Barbara Kelleman) ได้สรุปความหมาย ทฤษฎีภาวะผู้นำต่างๆ เอาไว้เป็นหมวดหมู่ ๑๐ หมวด คือ[๕]

๑) ภาวะผู้นำ ในฐานะที่เป็นจุดศูนย์กลางของกระบวนการกลุ่ม ภาวะผู้นำ เป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงและกิจกรรมของกลุ่ม

๒) ภาวะผู้นำ ในฐานะที่เป็นบุคลิกภาพและผลกระทบจากสิ่งนี้เอง ภาวะผู้นำ จึงเป็นการเชื่อมโยงภาพพจน์ในอันที่ทำให้ปัจเจกบุคคล สามารถที่จะทำการจูงใจบุคคลอื่นๆ ให้มีการทำหน้าที่ได้สอดคล้องกับภาวะหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

๓) ภาวะผู้นำ ในฐานะที่เป็นศิลปะที่ใช้ในการชี้นำ ภาวะผู้นำ จึงเป็นการแสดงออกในบริบทของอำนาจหรืออิทธิพล ดังนั้น จึงมีความพยายามที่จะให้กลุ่มนั้น เป็นไปตามแนวทางหรือเจตนารมณ์ของตัวบุคคลที่เป็นผู้นำนั้น

๔) ภาวะผู้นำ ในฐานะที่เป็นการใช้อิทธิพล การเป็นผู้นำนั้น ได้ก่อให้เกิดผลกระทบกับพฤติกรรมของบรรดาสมาชิกภายในกลุ่ม ทั้งนี้โดยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับบรรดา ผู้ตามนั้น เป็นไปในลักษณะของการตอบสนองต่อกันภายใต้ความสมัครใจ

๕) ภาวะผู้นำ ในฐานะที่เป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล ในขณะที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในการอำนวยการเรื่องกิจกรรมกลุ่ม

๖) ภาวะผู้นำ ในฐานะที่เป็นรูปแบบของการชักชวน ภาวะผู้นำ ยังเป็นการบริหารคนด้วยการใช้วิธีการจูงใจและมีการสร้างจุดมุ่งหมายร่วมกัน โดยไม่ใช้วิธีการบังคับ

๗) ภาวะผู้นำ ในฐานะที่มีการใช้ความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจระหว่างบุคคลโดยในแนวทางนี้ ต้องยอมรับว่า อำนาจระหว่างบุคคลนั้น เป็นผลมาจากการที่มีพลังอำนาจบังคับสูงสุด ซึ่งบุคคลหนึ่งสามารถใช้อำนาจนั้นมาบังคับบุคคลอีกคนหนึ่ง ให้ลดการต่อต้านเท่าที่จะลดลงได้มากที่สุด ซึ่งบุคคลหลังนี้ สามารถที่จะทำให้เกิดขึ้นได้

๘) ภาวะผู้นำ ในฐานะเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่ง ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะให้บรรลุจุดมุ่งหมายโดยที่ภาวะผู้นำ จะเป็นการกระทำเพื่อให้มีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของกลุ่ม

๙) ภาวะผู้นำ ในฐานะการจำแนกบทบาท ทั้งนี้โดยที่ภาวะผู้นำนั้นต้องการรวบรวมบทบาทต่างๆ ในกลุ่มเข้ามาไว้ด้วยกันซึ่งทั้งนี้ก็ด้วยการอำนวยการใช้ความพยายามเพื่อที่จะให้บรรลุความสำเร็จที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้

๑๐) ภาวะผู้นำ ในฐานะของการมีความคิดริเริ่ม ภาวะผู้นำ เป็นผลลัพธ์จากการที่ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ภายใต้ปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม (Group interaction)

สรุปการศึกษาทฤษฎีภาวะผู้นำจากแนวคิดนักวิชาการหลายๆท่านว่าภาวะผู้นำเกิดขึ้นได้ทั้งทางพันธุกรรม หรือ สัญชาตญาณ (Instinct) และสถานการณ์ เวลา โอกาส

---

[๕]BarbaraKelleman.(ed), **Laaeadership as a Political Act, in Laaeadership Multidisciplinary Perspectives.** (New Jersey : Prentice – Hall,1984),p.70.

สภาพแวดล้อมทางสังคม ภาวะผู้นำนั้น เป็นศิลปะสำหรับบริหารจัดการและเป็นจุดศูนย์กลางของพฤติกรรม คือ ใช้อำนาจ อิทธิพล ตามบทบาทหน้าที่ เพื่อให้บรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

๒.๑.๓ ความหมายของภาวะผู้นำ(Leadership)

ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถของบุคคลหนึ่ง ที่จะกระตุ้นจูงใจหรือใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่น ผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยการโดยใช้กระบวนการ สื่อความหมาย การติดต่อซึ่งกันและกัน ให้เกิดมีใจร่วมกับตนดำเนินการจนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ภาวะผู้นำเป็นเรื่องที่นักวิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ให้ความสนใจศึกษามาเป็นเวลานานซึ่งเป็นการศึกษาถึงความมีอำนาจและความสามารถของบุคคลที่สามารถสั่งการในการบริหารให้งานประสบความสำเร็จจากประสบการณ์ที่ผ่านมา ภาวะผู้นำ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการบริหารและการจัดองค์การทั้งภาครัฐและเอกชน ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายขององค์การ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้รวบรวมความหมายของ ภาวะผู้นำ จากการรวบรวมความเห็นที่นักวิชาการนักบริหารและท่านผู้รู้หลายๆ ท่านได้ให้ความคิดเห็นไว้ดังต่อไปนี้

รังสรรค์ ประเสริฐศรี[๙] ได้ให้ความหมายไว้ว่า ภาวะผู้นำ คือ พฤติกรรมส่วนตัวของบุคคลคนหนึ่ง ที่จะชักนำพากิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Shared Goal) หรือเป็นความสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลระหว่างผู้นำ (Leaders) และผู้ตาม (Followers) ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายร่วมหรือเป็นความสามารถที่จะสร้างความเชื่อมั่นและให้การสนับสนุนบุคคลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายองค์การ

สมัย จิตต์หมวด[๑๐] ให้ความหมายภาวะผู้นำว่า หมายถึง การที่บุคคลหนึ่งหรือผู้นำพยายามใช้กำลังสมอง กำลังกาย และกำลังใจ เพื่อจูงใจ หรือดลใจให้ผู้ตาม หรือกลุ่มกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้เป็นไปตามความประสงค์ของตน และเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และการจูงใจหรือดลใจนั้นจะต้องไม่เป็นการบังคับ ตลอดจนต้องได้รับความยินยอมจากผู้ตามหรือกลุ่มด้วย

นิตย์ สัมมาพันธ์[๑๑] กล่าวว่า ภาวะผู้นำ คือ พลังชนิดหนึ่งที่สามารถส่งแรงกระทำอันก่อให้เกิดการขับเคลื่อนกลุ่มคน และระบบองค์กร ไปสู่การบรรลุเป้าประสงค์

---

[๙] รังสรรค์ ประเสริฐศรี, **ภาวะผู้นำ**, (กรุงเทพมหานคร : ธนธัชการพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๓๑.

[๑๐] สมัย จิตต์หมวด, **พฤติกรรมผู้นำ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗), หน้า ๒๒.

[๑๑] นิตย์ สัมมาพันธ์, **ภาวะผู้นำ**, (กรุงเทพมหานคร : อินโนกราฟฟิกส์, ๒๕๔๖), หน้า ๓๑.

กิติ ตยัคคานนท์[๑๒] ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำ คือ ศิลปะหรือความสามารถของบุคคลหนึ่งที่จะจูงใจหรือใช้อิทธิพลต่อบุคคลอื่น ผู้ร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชา ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยการ โดยใช้กระบวนการสื่อความหมายหรือการติดต่อกันและกันให้ร่วมใจกับตนดำเนินการจนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ การดำเนินการจะเป็นไปในทางดีหรือชั่วก็ได้

เถาวัลย์ นันทาภิวัฒน์[๑๓] ได้ให้ความหมายว่า "ภาวะผู้นำ" คือ ความสัมพันธ์ซึ่งบุคคลหนึ่งหรือผู้มีอิทธิพลให้ผู้อื่นทำงานร่วมกันอย่างเต็มใจ เพื่อบรรลุเป้าหมายอันเป็นที่ต้องการของผู้นำ ผู้นำ จึงมิใช่มีบทบาทเป็นเพียงผู้ผลักดันเพียงด้านเดียว แต่เป็นผู้ดึงด้วย โดยแจ้งให้ผู้ตามทราบแนวทางปรารถนาให้ปฏิบัติตามด้วยการปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดี

สมพงษ์ เกษมสิน[๑๔] ได้ให้ความหมายว่า "ภาวะผู้นำ" คือ การใช้อิทธิพลหรืออำนาจหน้าที่ในความสัมพันธ์ซึ่งมีอยู่เหนือผู้ใต้บังคับบัญชาในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยการ โดยกระบวนการติดต่อซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุผลตามที่กำหนดไว้

สุพานี สฤษฎ์วานิช[๑๕] ได้ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถที่จะ มีอิทธิพลต่อผู้ตามหรือนำผู้ตามไปอย่างสัมฤทธิ์ผลหรือเป็นความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นทำงานอย่างเต็มที่ เพื่อที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของงานอย่างเหมาะสม

อีมอร์รี่ เอส. โบการ์ดัส (Emore s. bogadas) [๑๖] กล่าวว่า ภาวะผู้นำ คือ บุคลิกภาพในการกระทำการภายใต้เงื่อนไขของกลุ่ม การมีภาวะผู้นำต้องประกอบด้วยบุคลิกภาพและสถานการณ์ของกลุ่มซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับบุคคล เพื่อให้มีภาวะผู้นำครอบงำบุคคลอื่นได้

รีชาร์ดสัน และ เบล์ดวิน (Richared and Beldwin)[๑๗] กล่าวว่า ภาวะผู้นำ เป็นกระบวนการซึ่งบุคคลหนึ่งบุคคลใด มีอิทธิพลต่อทัศนคติ ความเชื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อ

---

[๑๒]กิติ ตยัคคานนท์, **เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ**, (กรุงเทพมหานคร : เชษฐการพิมพ์, ๒๕๓๐), หน้า ๑๓.

[๑๓]เถาวัลย์ นันทาภิวัฒน์, **หลักการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑), หน้า ๒๐๓.

[๑๔]สมพงษ์ เกษมสิน, **การบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๒๒๐.

[๑๕]สุพานี สฤษฎ์วานิช, **พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่ : แนวคิดและทฤษฎี**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙), หน้า ๒๙๖.

[๑๖]Emory S. Bogardus, **Leaders and Leadership**, (New York : Appleton-century-Croffs, 1934), p.313.

[๑๗]I.L.Richardson & Sidney Baldwin, **Public Administration : Government in Action**, (Ohio : Charles E. Merrill Publishing Co,1976), p.147.

พฤติกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือมากกว่า โดยพยายามที่จะทำให้สมาชิกขององค์การประพฤติไปในทิศทางที่จะทำให้องค์การนั้น ๆ บรรลุถึงเป้าหมายที่ได้ตั้งเอาไว้

สรุป จากการศึกษาการนิยามความหมาย คำว่าภาวะผู้นำ คือ คุณลักษณะส่วนตัวของบุคคลผู้มีความสามารถหรือพฤติกรรมส่วนตัวของบุคคลคนหนึ่งซึ่งความสัมพันธ์กับบุคคลหนึ่ง ได้ให้ผู้อื่นทำงานร่วมกันในสถานการณ์ต่างๆ เพื่อปฏิบัติการและอำนวยการ โดยใช้กระบวนการ ที่จะชักนำพากิจกรรมของกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Shared Goal) หรือเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ (Leaders) และผู้ตาม (Followers) ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จ

๒.๑.๔ ความสำคัญของภาวะผู้นำ มีคำโบราณกล่าวว่า ฝูงสัตว์ต้องต้อน ฝูงคนต้องนำ ดังนั้น การที่มนุษย์เรามีการอยู่ร่วมกันมากๆ จึงจำเป็นต้องมีผู้นำ ความอยู่รอดของกลุ่มประชาชน สังคมและประเทศชาติบ้านเมืองขึ้นอยู่กับผู้นำ ซึ่งอยู่ในฐานะที่เป็นหัวหน้าหรือผู้บริหาร ผู้นำจึงมีความสำคัญดุจเข็มทิศที่จำเป็นสำหรับคนเดินทาง และเสาเข็มที่มีความจำเป็นต่อการสร้างบ้าน อีกทั้งยังเป็นผู้สร้างหลักจริยธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม ผู้นำเสมือนหนึ่งเป็นหลักชัยของประเทศชาติ ผู้นำคือผู้รักษาทั้งแผ่นดินและทรัพย์สิน ซึ่งหากต้องการทราบถึงความเจริญรุ่งเรืองของโรงเรียนแล้ว ต้องดูผู้นำเป็นหลักใหญ่ นอกจากนั้น โรงเรียนมีภารกิจที่ต้องมีผู้รับผิดชอบในด้านต่างๆ จึงจำเป็นที่จะต้องมีผู้นำเพื่อช่วยรับภาระของโรงเรียนแทนคุณครู-อาจารย์ เช่น ผู้นำเยาวชนจะต้องเป็นผู้สร้างขวัญและกำลังใจให้เกิดขึ้นแก่ผู้ใต้การปกครอง ผู้อยู่ในการดูแล และทรงไว้ซึ่งความยุติธรรมในสังคม เป็นต้น ในพระพุทธศาสนาเองก็ได้มีการกล่าวถึงความสำคัญของผู้นำไว้เช่นกันในอัคคัญญสูตร ๑๘ ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของผู้นำไว้ว่า สัตว์เหล่านั้นเข้าไปหาท่านรูปงาม น่าดูกว่า น่าเลื่อมใสกว่า น่าเกรงขามกว่า แล้วจึงกล่าวดังนี้ว่า มาเถิดท่านผู้เจริญ ขอท่านจงว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าว จงติเตียนผู้ที่ควรติเตียน จงขับไล่ผู้ที่ควรขับไล่โดยชอบเถิด แต่ถ้าหากจะมองไปถึงการบริหารในคณะสงฆ์ พระพุทธองค์ไม่ทรงให้ความสำคัญกับผู้นำหรือผู้ปกครองมากนัก นอกเสียจากธรรมวินัยเท่านั้น ดังที่พระพุทธองค์ได้ตรัสกับพระอานนท์ว่า ธรรมวินัยที่เราบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลายหลังจากเราล่วงลับไปแล้ว ก็จักเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย [๑๙]

มองจากตรงจุดนี้ พระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญต่อธรรมวินัยมากกว่าผู้นำ ซึ่งตรงจุดนี้ผู้วิจัยมองว่าเป็นความชาญฉลาดของผู้นำ เพราะพระธรรมวินัยไม่มีการเปลี่ยนแต่ผู้นำมีการเปลี่ยนแปลง จะเห็นได้ว่า จากพระสูตรที่ยกมานี้ ผู้นำมีความสำคัญในฐานะผู้ดูแลความสงบ และสร้างสันติให้เกิดแก่สมาชิก เป็นหลัก ทั้งนี้ก็เพราะว่า สังคมจะอยู่เย็น

---

[๑๘] **ที. ปา. (ไทย)** ๑๑/๑๓๐/๙๖.

[๑๙] **ที. ม. (ไทย)** ๑๐/๒๑๖/๑๖๕.

เป็นสุข มีระเบียบวินัย ก็เพราะมีผู้นำเป็นที่รวมจิตใจ มีผู้บริหารคอยเอาใจใส่ดูแล [๒๐] ความสำคัญของผู้นำเนื่องจากขอบเขตของการเป็นผู้นำนั้นกว้างขวางมาก ซึ่งตามความคิดเห็นของบุคคลโดยทั่วไป มักจะหมายถึงบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้างาน นักการศึกษา นักบริหาร นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิต่างก็ให้คำจำกัดความหรืออธิบายความหมายของผู้นำไว้หลายลักษณะ ทั้งลักษณะของการเกิดผู้นำ ผู้นำในทางปฏิบัติ ผู้นำในแง่ของการมีบทบาทหรือการใช้อำนาจอิทธิพล ผู้นำในด้านรับผิดชอบ ผู้ศึกษาจึงรวบรวมและสรุปความคิดเห็นอันเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมผู้นำดังต่อไปนี้

ทานเนนบัม (Tannenbaum)[๒๑] ให้ความหมายคำว่า ผู้นำ ไว้ว่าผู้นำ หมายถึงบุคคลผู้ใช้อิทธิพลโดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ ทั้งนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลอื่นด้วย

เครช ครัชฟิลด์และบอลลาเชย์ (Krech, Crutchfield and Ballachey)[๒๒] ได้เสนอแนะวิธีการในการที่จะใช้พิสูจน์ว่าใครจะเป็นผู้นำของกลุ่ม ๒ วิธีด้วยกัน คือ

๑.โดยการถามสมาชิกภายในกลุ่มว่า สมาชิกภายในกลุ่มเห็นว่าใครเป็นผู้ที่มีอิทธิพลในการบงการ หรือดำเนินการให้แก่กลุ่มมากที่สุด

๒.โดยการถามผู้สังเกตการณ์เกี่ยวกับกลุ่มว่า จากการสังเกตและพิจารณานั้นมีความเห็นว่าบุคคลใดในกลุ่มเป็นผู้ที่พยายามใช้อิทธิพลจูงใจเพื่อนร่วมงานมากที่สุด หรือดูจากบันทึกว่าสมาชิกคนใดใช้อิทธิพลจูงใจสมาชิกในกลุ่มได้ผลมากที่สุด

สรุปความสำคัญของภาวะผู้นำ เมื่อมนุษย์เรามาอยู่ร่วมกันมากๆ จำเป็นต้องมีผู้นำซึ่งอยู่ในฐานะที่เป็นหัวหน้าหรือผู้บริหาร ผู้นำจึงมีความสำคัญดุจเข็มทิศที่จำเป็นสำหรับคนเดินทาง และเสาเข็มที่มีความจำเป็นต่อการสร้างบ้าน อีกทั้งยังเป็นผู้สร้างหลักจริยธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม ผู้นำเสมือนหนึ่งเป็นหลักชัยของประเทศชาติ ผู้นำคือผู้รักษาทั้งแผ่นดินและทรัพย์สินและชีวิต

๒.๑.๕ ลักษณะภาวะผู้นำ ลักษณะและคุณสมบัติของผู้นำนักสังคมวิทยา ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำเอาไว้ว่าลักษณะของผู้นำจะเป็นแบบใดนั้น ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของสังคมในแต่ละแห่งเป็นตัวกำหนด เพราะผู้นำ คือบุคคลธรรมดาที่ได้รับการยอมรับจากมติของมหาชน จึงปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ส่วนนักจิตวิทยา ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำเอาไว้ว่า ลักษณะ

---

[๒๐] **สํ. ส. (ไทย)** ๑๕/๗๒/๘๐.

[๒๑] Tannenbaum, Robert**. Leadership and Organization**. New York : McGraw- Hill Book Company Inc., 1961. P.53.

[๒๒] Krech, Davis, Crutchfield, Richard S. and Ballachey, **Egerton L. Individual in Society**. New York : McGraw-Hill Book Company Inc., 1962. P.87.

ของผู้นำ ขึ้นอยู่กับโครงสร้างของสังคม ความแตกต่างของลักษณะสังคมจะเป็นเครื่องกำหนดความแตกต่างของลักษณะผู้นำแต่ละประเภท สำหรับนักวิชาการท่านอื่นๆ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำเพิ่มเติมเอาไว้ดังนี้ [๒๓]

สมพงษ์ เกษมสิน[๒๔] ได้กล่าวถึงลักษณะผู้นำ โดยพิจารณาจากการบริหารงาน โดยแบ่งออกเป็น ๔ แบบ ดังนี้

๑) ผู้นำแบบเจ้าระเบียบ ผู้นำแบบนี้มักจะถือระเบียบแบบแผนเป็นสำคัญ ไม่ชอบให้มีการเปลี่ยนแปลง มีลักษณะคล้ายกับผู้นำแบบอัตตนิยม การสั่งการมักใช้กฎระเบียบเป็นเครื่องมือ โดยยกเหตุผลในระเบียบมาใช้ในการปฏิบัติงานมากกว่าการติดต่อสื่อสาร สั่งงานมักเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

๒) ผู้นำแบบบงการ ผู้นำ ที่ชอบใช้อำนาจในการปฏิบัติงานขาดหลักมนุษยสัมพันธ์ ทำงานแบบสั่งการเพื่อแสดงถึงการมีอำนาจและความสัมพันธ์ในการทำงาน

๓) ผู้นำแบบจูงใจ เป็นผู้นำ ที่ปฏิบัติงานให้ผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมพิจารณาแสดงความคิดเห็นและเป็นการบรรเทาต่อต้านไปด้วย การติดต่อสั่งงานเป็นแบบสองทิศทาง

๔) ผู้นำแบบร่วมใจ เป็นผู้นำ ที่นิยมการปรึกษาหารือและเสริมสร้างความสัมพันธ์ อันดีระหว่างผู้บังคับบัญชา ยึดหลักประนีประนอมและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ในฐานะผู้ร่วมงาน อาศัยศิลปะการจูงใจ เมื่อประสงค์ให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้ความร่วมมือร่วมใจในการแสดงความคิดเห็นและการปฏิบัติงาน

เคิร์ท เลวิน (Kert Lewin)[๒๕] ได้ศึกษากำหนดลักษณะของผู้นำออกเป็น ๓ แบบ คือ

๑) ผู้นำแบบอัตตาธิปไตย โดยพิจารณาจากพฤติกรรมของผู้นำและการกำหนดนโยบายของผู้นำ ซึ่งผู้นำประเภทนี้ จะตัดสินใจเอง ไม่ให้กลุ่มตัดสินใจ มีลักษณะถือตัวและมีความภูมิใจในตัวเอง

๒) ผู้นำแบบประชาธิปไตย เป็นผู้นำที่ให้สมาชิกของกลุ่มมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จะกำหนดนโยบายและลงมือกระทำโดยใช้ความคิดเห็นจากกลุ่ม มีการแบ่งงานกันทำ และผู้ทำแบบนี้จะมีการเน้นที่การสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน

---

[๒๓] http://www.thaindc.org/files/51105.pdf, เข้าถึงวันที่ ๒๓กันยายน พ.ศ.๒๕๕๓

[๒๔] สมพงษ์ เกษมสิน, **การบริหาร**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖, หน้า ๓๖๔.

[๒๕] มนตรี ธีรธรรมพิพัฒน์. **“จริยธรรมกับภาวะผู้นำ”** วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจริยศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐,หน้า ๒๑.

๓) ผู้นำแบบเสรีนิยม เป็นผู้ที่ให้เสรีภาพเต็มที่ ปราศจากการมีส่วนร่วมของตัวผู้นำ เว้นแต่จะมีการร้องขอให้ผู้นำ เข้ามามีส่วนร่วม ผู้นำ จะเป็นผู้ให้ข้อแนะนำกิจกรรมของสมาชิก โดยพยายามจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องในการปฏิบัติการ

เบอร์นาร์ด เอ็ม. บาสส์ (Bernared M. Bass) [๒๖] ได้แบ่งลักษณะผู้นำออกเป็น ๔ ลักษณะ คือ

๑) สถานภาพลักษณะเป็นผู้นำเหมือนกับความสำคัญของตำแหน่งของคนๆ นั้น

๒) การยกย่องนับถือ คือ เป็นลักษณะผู้นำที่เป็นที่รวมของความสนใจผู้ที่ได้รับการ ยกย่องนับถือ มักจะได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้นำด้วย

๓) ลักษณะด้านพฤติกรรม คือ ผู้ที่แสดงพฤติกรรมในการนำ เนื่องจากการที่มีตำแหน่งต่างกัน พฤติกรรมในการนำจึงต่างกันออกไปด้วย

๔) อิทธิพล คือ ผู้นำ มีอิทธิพลเหนือคนอื่นและมีการชักนำคนอื่นให้ปฏิบัติตามทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย

ณรงค์ สินสวัสดิ์ [๒๗] ได้กล่าวถึง คุณสมบัติของผู้นำที่สำคัญๆ ที่ผู้นำต้องมี ดังนี้

๑) พลังกายและ พลังประสาทผู้นำต้องมีพลังกายและ พลังประสาทที่เข้มแข็งมีกำลังใจกล้าแกร่ง มีความอดทนกว่าคนธรรมดา เมื่อเกิดวิกฤติการณ์ทางการเมืองหรือสังคมขึ้นต้องมีความมั่นคงและวางเฉย ไม่แสดงอาการหรือความรู้สึกอยากได้ออกมาผู้ที่จะทำเช่นนี้ได้จะต้องมีพลังกายและพลังประสาทเข้มแข็งจริงๆ และยิ่งไปกว่านั้น การเป็นผู้นำ จะต้องทำงานหนักกว่าคนธรรมดา หมายความว่า ผู้นำ ต้องฉลาดรอบรู้ในการบริหารที่ควรหรือไม่ควรแก่หน้าที่ไม่ปล่อยงานให้เป็นหน้าที่ของผู้ใต้บังคับบัญชาเพียงอย่างเดียว ผู้นำต้องทำงานมากตรากตรำงาน เป็นเวลาหลายชั่วโมง มีเวลาพักผ่อนน้อย ถ้าหากพลังกายและพลังประสาทไม่แข็งแรงจริงๆ อาจเกิดความเจ็บป่วยหรือดุลยภาพในตนเองบกพร่องไป

๒) รู้จุดมุ่งหมายและแนวทางที่จะพัฒนา คุณสมบัติอีกประการหนึ่งที่ผู้นำจะต้องมี คือ การมีนโยบายหรือแผนปฏิบัติงานที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จ ผู้นำจะต้องรู้ว่า เป้าหมายในการพัฒนานั้น มุ่งหมายไปในแนวทางใด ตนควรจะแสดงบทบาทอย่างไรที่จะทำให้เป้าหมายเหล่านี้บรรลุผล เป้าหมายเหล่านี้จะเป็นจริงได้ถ้าหาก

(๑) มีวิธีการที่แน่นอน ชัดเจน เพื่อการบรรลุเป้าหมายนั้น

(๒) คนอื่นสามารถเข้าใจหรืออธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจเป้าหมายและวิธีการนั้นๆ ได้

---

[๒๖] Bernard M. Bass. **Stogdill's Handbook of Leadership** (New York:Free Press),1982,p.22.

[๒๗] ณรงค์ สินสวัสดิ์, **สังคมกับการปกครอง**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพร่วิทยา, ๒๕๒๑), หน้า ๔๘ - ๖๒.

(๓) คนอื่นๆ มีความเห็นด้วยและเข้าใจวิธีการนั้นๆ

(๔) ผู้นำต้องมั่นคงและจริงจังและพยายามทำเป้าหมายนั้นให้เป็นจริงขึ้นมา

๓) ความกระตือรือร้น ผู้นำ ต้องมีความกระตือรือร้นบากบั่นขวนขวายที่จะทำเป้าหมายของตนให้สัมฤทธิ์ผลให้ได้ ความกระตือรือร้น จะทำให้เขายึดมั่นอยู่กับเป้าหมายและแผนงานนั้น อันจะช่วยให้ผู้ใต้บังคับบัญชาพลอยกระตือรือร้นในการทำงานไปด้วย ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินการตามแผนงานนั้นราบรื่นขึ้น

๔) ความเป็นมิตร ผู้นำต้องมีความรักและความเป็นมิตรต่อผู้ใต้บังคับบัญชา มีความโอบอ้อมอารีเอื้ออาทรต่อความเป็นอยู่ของผู้ร่วมงานและประชาชน เมื่อมีโอกาสก็แสดงความห่วงใยให้ปรากฏ การรู้จักครอบครัวของบริวารและการไต่ถามสารทุกข์สุกดิบของบริวารและของคนในครอบครัวของเขา จะเป็นพลังเสน่ห์ยึดเหนี่ยวจิตใจและสร้างศรัทธาในตัวผู้นำให้แนบแน่นต่อไป

๕) ความน่าเชื่อถือ ผู้นำ จะต้องทำตนให้เป็นคนที่น่าเชื่อถือได้ โดยการพูดจริงทำจริงตามสัญญาประชาคม ไม่เป็นคนเหลาะแหละโลเลหรือท้อแท้จับจด บริวารและคนใกล้ชิดจะได้มีความมั่นใจว่า พวกเขาสามารถ ฝากอนาคตและผลประโยชน์ของพวกเขาไว้กับผู้นำได้ ผู้นำ จะต้องระมัดระวังพฤติกรรมบางอย่างที่ไม่เหมาะสมต่อคุณค่า (Values) หรือมาตรฐานทางศีลธรรมของสังคมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น

๖) ความกล้าในการตัดสินใจเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอีกประการหนึ่งของผู้นำ ปัญหาที่เผชิญหน้าผู้นำอยู่นั้น เป็นปัญหาสำคัญ เกี่ยวกับความเสื่อมถอยหรือความรุ่งเรืองของประเทศชาติและองค์กรต่างๆ ปัญหาแต่ละปัญหาอาจมีทางออกหลายทางจะเป็นทางใดนั้นตัวผู้นำ จะต้องกล้าตัดสินใจ ในสถานการณ์บางสถานการณ์นั้น ตัวผู้นำ อาจจะไม่มีเวลาในการทบทวนครุ่นคิดมากนัก ผู้นำ อาจจะต้องตัดสินใจทบทวนเลือกทางออกทางใดทางหนึ่งที่แน่นอน

๗) สติปัญญาความรอบรู้ ผู้นำควรจะเป็นผู้ที่มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด รอบรู้เรื่องต่างๆ ได้ดีกว่าคนสามัญทั่วไป แต่ในบางโอกาสบางสถานการณ์ ผู้ที่ได้รับมติให้เป็นผู้นำอาจมีสติปัญญาไม่เลอเลิศเหมือนบุคคลธรรมดา แต่การเฉลียวฉลาดรู้ทันปัญหาและอุปสรรคเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ผู้นำจึงควรขวนขวายหาความรู้จากการอ่าน จากการสังเกตการณ์และจากการศึกษาเปรียบเทียบสถานการณ์ให้มากๆ ความเฉลียวฉลาดหมายถึงความสามารถที่จะมองเห็นและเข้าใจถึงสาเหตุและวิธีการแก้ปัญหานั่นคือ มีความสามารถที่จะนำเอาประสบการณ์ในอดีตมาเป็นมรรควิธีในการช่วยตัดสินใจจนกระทั่งทำให้สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆได้อย่างถูกต้องเชาว์ปัญญาของผู้นำเป็นสิ่งสำคัญซึ่งมีส่วนช่วยทำให้ผู้นำดำรงอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบคนอื่นๆ ในหลายๆ ด้าน คือ รู้ทันคน มีความคล่องแคล่วและมีความเจนจัดหรือมีความชำนาญสามารถตัดสินปัญหาได้อย่างแยบคายคุณสมบัติที่ผู้นำควรมีพร้อมกับสติปัญญาความรอบรู้ได้แก่การมีจินตนาการ (Imagination) และการมีอารมณ์ดี จินตนาการ คือ มีวิสัยทัศน์ในการวางแผนหรือมีแนวทาง ในการปฏิบัติไว้ล่วงหน้า เพื่อช่วยเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาอุปสรรค

ข้อขัดข้องต่างๆ ที่สำคัญคือ จินตนาการของผู้นำนั้นต้องไม่เป็นความเพ้อฝันส่วนอารมณ์ดีนั้นเปรียบเหมือนน้ำมันหล่อลื่นในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น ช่วยไม่ให้เกิดความตึงเครียดเนื่องจากความตั้งใจในการทำงานมากเกินไปการมีอารมณ์ดีหรือมีอารมณ์ขันในบางครั้งจะทำให้ลูกน้องบริวารเกิดความเป็นกันเอง ไม่ระแวงภัยจนเกินไปอาจทำให้เกิดความรู้สึกร่วมกลมเกลียวสมัครสมานสามัคคีในการบริหารงานขึ้น

๘) ครูที่ดี ผู้นำที่ดีต้องเป็นครูที่ดี เพราะในฐานะผู้นำนั้นต้องสามารถชี้แนวทางเหตุผลในการปฏิบัติที่ถูกต้องและความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปัญหาต่างๆ เมื่อมีปัญหาก็สามารถชี้แจงให้ผู้ร่วมงานหรือคนใกล้ชิดเข้าใจได้ด้วยคำพูดธรรมดาๆ ถ้าหากลูกน้องทำผิดพลาดแต่เป็นความผิดพลาดที่ไม่รุนแรงนัก หากให้อภัยได้ก็สมควรให้อภัย ถ้าให้อภัยไม่ได้ก็สมควรลงโทษตามสมควรแก่เหตุและจะต้องให้ผู้ที่ถูกลงโทษเข้าใจและรับรู้ความผิดของตน

๙) ศรัทธาและความเชื่อมั่น การทำงานในหน้าที่ของผู้บริหารนั้น จะให้ผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อเหล่าผู้นำ มีความกระตือรือร้นและกระฉับกระเฉงในการทำงานไม่รู้สึกเหนื่อยหน่ายเฉื่อยชาการที่จะเป็นเช่นนี้ได้ ผู้นำต้องรู้สึกว่างานที่ตนกำลังดำเนินการอยู่นั้นมีหนทางสำเร็จและมีเป้าหมายที่เด่นชัด มีอุดมการณ์ที่มั่นคงมีศรัทธาและความเชื่อมั่นในความสำเร็จสูงผู้นำจะต้องสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาในความสำเร็จของงานให้เกิดขึ้นกับลูกน้องหรือประชาชนเหนือสิ่งอื่นใดผู้นำจะต้องทำให้ลูกน้องมีความเข้าใจว่าความศรัทธาและความเชื่อมั่นในตนเองเป็นบ่อเกิดแห่งความสำเร็จของเขา

ทวิช เปล่งวิทยาได้รวบรวมคุณสมบัติของผู้นำโดยแยกออกเป็น ๔ ลักษณะคือ[๒๘]

๑.คุณลักษณะทางสติปัญญา ประกอบด้วยข้อพิจารณา ๕ ประการ คือ

๑) มีความตื่นตัว (Alertness) มีความว่องไวเตรียมพร้อมระวังระไวเตรียมตัวอยู่เสมอและมีสมองดีคิดได้ว่องไว มีไหวพริบในการแก้ปัญหาได้อย่างฉับพลัน

๒) มีความคิดอย่างมีเหตุมีผล (Logical Thought) คือ มีความคิดในการบริหารและมีการแสดงออกทางกายและวาจา ที่ประกอบด้วยเหตุผลที่ถูกต้องน่าเชื่อถือหรือมีการพิจารณาก่อนทำว่าดีหรือไม่

๓) มีสามัญสำนึก (Common Sense) คือ มีความรู้สึกผิดชอบ ชั่ว ดี

๔) มีดุลยพินิจ (Judgment) คือมีการพิจารณาใคร่ครวญก่อนตัดสินใจทำงานเสมอและใช้ประสบการณ์การเรียนรู้ให้เกิดดุลยพินิจในการแก้ปัญหา

๕) มีการเล็งเห็นการณ์ไกล (Foresight) เมื่อกระทำสิ่งใดแล้วย่อมจะรู้ผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตรู้จักประเมินสถานการณ์วางแผนการปฏิบัติงาน อย่างมีเหตุและผล โดย

---

[๒๘] ทวิช เปล่งวิทยา, **จิตวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, ๒๕๓๐),หน้า ๒๘๔.

ตั้งสมมติฐาน รวบรวมข้อมูลและใช้ประสบการณ์ที่ผ่านมา เป็นแนววิเคราะห์ พิจารณาใคร่ครวญ ถึงวิธีปฏิบัติ ที่จะให้เกิดผลดีมากกว่าผลเสีย

๒. คุณลักษณะทางร่างกาย ประกอบด้วยข้อพิจารณา ๔ ประการ คือ

๑) สุขภาพ (Health)ผู้นำจะต้องมีความสมบูรณ์ทางร่างกาย เพื่อให้มีความพร้อมทางร่างกายอยู่เสมอ การมีสุขภาพดีก็จะอำนวยให้การทำงานมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

๒) กำลังกาย (Energy) ผู้นำ จะต้องมีกำลังกายเข้มแข็งเพราะบางโอกาสหรือบางสถานการณ์ ผู้นำ ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยการใช้กำลังทางกายด้วย

๓) ความทรหดอดทน (Endurance) ผู้นำควรมีร่างกายที่แข็งแกร่ง มีความอดทนต่อความยากลำบาก ความหิวกระหายและความเลวร้ายจากดินฟ้าอากาศ สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ในทุกสถานการณ์และทุกสถานที่

๔) รูปร่างท่าทางดี (Pleasing Appearance) ผู้นำควรจะมีทรวดทรง บุคลิกท่าทางเป็นผู้นำที่มีความสง่าผ่าเผย เป็นที่เกรงขามและดึงดูดความเลื่อมใสผู้ใต้บังคับบัญชา

๓. คุณลักษณะทางอารมณ์ ประกอบด้วยข้อพิจารณา ๑๑ ประการ คือ

๑) มองในแง่ดี (Optimism) คือ มองคนอื่นในฐานะเป็นมิตร มีความเข้าใจคนอื่น

๒) การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม (Adaptability) คือ ผู้นำสามารถปรับตัวเข้ากันได้ดีกับทั้งผู้ใหญ่กว่าและผู้ใต้บังคับบัญชา สามารถปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ทัศนคติของสังคมและภูมิศาสตร์ ดิน ฟ้าอากาศได้

๓) ความมีใจเยือกเย็น (Even Temper) ผู้นำ ควรมีความอดกลั้นอารมณ์ไว้ได้ มีใจที่หนักแน่น ไม่ท้อถอย ไม่โกรธง่าย ไม่แสดงอาการสูงต่ำ

๔) การบังคับตนเอง (Self-Control) ผู้นำ สามารถรู้จักหรือรู้วิธีการบังคับตนเองและสำรวมตนเองได้ดี ไม่ให้ตกไปในอำนาจฝ่ายต่ำหรือสิ่งยั่วยุให้เกิดการย่ามใจอันก่อให้เกิดการละเมิดมาตรฐานทางจริยธรรมและวัฒนธรรมของสังคม

๕) ความกระตือรือร้น (Enthusiasm) ผู้นำ จะต้องมีความตั้งใจจริง มีความกระฉับกระเฉงในการทำงาน ไม่ผลัดวันประกันพรุ่งและมีการเตรียมแผนงานไว้ในใจ ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลและประหยัด

๖) การสังคมดี (Sociability) ผู้นำ ควรมีอัธยาศัยไมตรี มีสัมพันธภาพเข้ากันได้ดีกับคนทุกชั้นวรรณะ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ไม่ถือตัวไม่วางท่าทางยกตนข่มท่าน

๗) ความแนบเนียน (Tact) ผู้นำ เมื่อจะทำพูดคิด ควรรู้จักกาลเทศะและมีความแนบเนียนไม่เก้งก้างในการแก้ปัญหา ข้อนี้ต้องอาศัยความมีศิลปะ ประสบการณ์และการฝึกฝนอยู่เสมอ

๘) อารมณ์ขัน (Sense of Humor) ผู้นำ จะต้องทำงานด้วยความรู้สึกตัวอยู่เสมอไม่ให้เกิดอารมณ์เครียด มองโลกในแง่ดี อารมณ์ขันนี้ จะทำให้ไม่เหนื่อย ทำให้มีการบริหารงาน

ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ผู้นำไม่ควรแสดงอารมณ์ขันต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างพร่ำเพรื่อจนก่อให้เกิดความนับถือยำเกรงจากผู้ใต้บังคับบัญชาลดน้อยลง

๙) ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-Confidence) ผู้นำ ควรมีความมั่นใจ มีความมั่นคงทางจิตใจ ไม่อ่อนไหวตามคำพูดของคนอื่น สามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยเหตุผลและความเชื่อมั่นของตนเอง ที่สำคัญคือ ต้องมีประสบการณ์มากๆ ดังประโยคที่ว่า“การที่จะเป็นผู้บังคับบัญชาที่ดีได้ จะต้องเป็นฝ่ายอำนวยการที่ดีก่อน”

๑๐) ความสนใจกว้างขวาง (Bread of Interest) ผู้นำ จะต้องมีความอยากรู้อยากเห็นและเรียนรู้สิ่งต่างๆ อยู่เสมอ ไม่สำคัญตนว่าเป็นผู้รู้ดีแล้ว มีความกล้าที่จะปรึกษาหารือหรือหาความรู้จากผู้อื่นที่มีความรู้ดีกว่าสูงกว่า

๑๑) การเข้าใจคน (Human Understanding) ผู้นำ ควรมีวิจารณญาณสังเกตและเข้าใจพฤติกรรมของผู้ใต้บังคับบัญชาได้ดี ทั้งนี้เพื่อที่จะได้มอบงานให้เหมาะกับจริตของผู้นั้นและงานที่มอบหมายให้นั้นจะสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

๔.คุณลักษณะทางอุปนิสัย ประกอบด้วยข้อพิจารณา ๘ ประการ คือ

๑) ความตรงไปตรงมา (Truthfulness) ผู้นำ ควรเป็นคนพูดจริงทำจริง พูดอย่างไร ทำอย่างนั้น มีสัจจะต่อคำสัญญา ไม่ผิดนัด

๒) ความจงรักภักดี (Royalty) ผู้นำ จะต้องมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ผู้นำ จะต้องสร้างความจับใจในการบัญชาของตนเองแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อให้ ผู้ใต้บังคับบัญชา เกิดความจงรักภักดีต่อตัวผู้นำตามมาเช่นเดียวกัน

๓) ความสำนึกในหน้าที่ (Sense of Duty) ผู้นำ จะต้องมีความสำนึกในการปฏิบัติ งานตามนโยบายที่ได้วางไว้อย่างมีความรับผิดชอบ ไม่ก้าวก่ายแทรกแซงหน้าที่ของคนอื่น

๔) ไว้วางใจได้ (Dependability) ผู้นำ ควรดำรงตนอยู่ในจริยธรรม ไม่เป็นคนหน้าไว้หลังหลอก ควรเป็นผู้ที่ไว้วางใจของคนอื่น

๕) ความกล้าหาญ (Courage) ผู้นำ ควรมีความกล้าหาญทางจริยธรรม กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง ทำงานด้วยเหตุผลและกล้ารับผิดชอบ

๖) ความเข้มแข็ง (Force) ผู้นำจะต้องไม่มีความท้อถอยต่ออุปสรรคต่างๆ สามารถ แก้ไขอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุมีผล มีความถูกต้องและเหมาะสม

๗) ความยุติธรรม (Fairness) ผู้นำ ไม่มีความลำเอียงควรวางตัวเป็นกลางบริหาร งานโดยยึดหลักความถูกต้องและผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก

๘) ความไม่เห็นแก่ตัว (Selflessness) ผู้นำ จะต้องเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม รู้จักการเสียสละบางอย่างแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา รู้จักละความสุขส่วนตน รู้จักการบำเพ็ญประโยชน์เป็นแบบอย่างแก่ลูกน้อง

รัศมี ภิบาลแทน[๒๙] ได้เสนอคุณสมบัติของผู้นำไว้ โดยพิจารณาความหมายจากคำว่า LEADERSHIP ดังนี้

๑) L= Love คือ มีความรักในหน้าที่ รักผู้ใต้บังคับบัญชา รักความยุติธรรม และรักความก้าวหน้า

๒) E= Education and Experience คือ มีการศึกษาดีมีประสบการณ์ เป็นแบบอย่างได้หรือเป็นได้ทั้งในฐานะผู้นำและเป็นครูคนอื่น

๓) A =Adaptability คือ มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ สิ่งแวดล้อมได้ รู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

๔) D=Decisiveness คือ มีความสามารถในการพิจารณาตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว และถูกต้อง

๕) E =Enthusiasm คือ มีความกระตือรือร้นตั้งใจทำงานอย่างจริงจังและสามารถชักนำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานอย่างจริงจังได้ด้วย

๖) R=Responsibility คือ มีความรับผิดชอบในส่วนของตนและผู้อื่นที่ได้ทำลงไป ไม่ปัดความรับผิดชอบและรวมถึงความรับผิดชอบที่เกิดจากการสั่งงานที่มีความเสี่ยง (risk) หรือตัดสินใจอย่างรีบด่วน

๗) S= Sacrifice and Sincerity คือ มีความเสียสละและอุทิศผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวมด้วยความจริงใจ

๘) H=Hormony คือ มีความนุ่มนวลโอนอ่อนผ่อนปรน ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีและอาจหมายถึง การถ่อมตัว (Humble) ตามกาลเทศะด้วย

๙) I = Intellectual Capacity คือ มีความเฉลียวฉลาดมีไหวพริบทันคน ทันเกมและทันเหตุการณ์

๑๐) P =Persuasiveness คือ มีความสามารถในการจูงใจคน

ตามที่กล่าวมานี้ คุณสมบัติต่างๆ ที่ผู้นำพึงมี สามารถสรุปเป็นลักษณะใหญ่ๆ ได้ ๔ ลักษณะ คือ

๑) ลักษณะทางสติปัญญา คือ มีความรู้ความสามารถ มีเชาว์และไหวพริบ สามารถวินิจฉัยปัญหาต่างๆ ได้อย่างเฉียบแหลมและทันท่วงที

๒) ลักษณะทางอุปนิสัย คือ มีพฤติกรรมทางจริยธรรมอันดี เช่น ความซื่อสัตย์ ความอ่อนโยน ความมีสัจจะ ความรับผิดชอบและความไม่เห็นแก่ตัว เป็นต้น

---

[๒๙] รัศมี ภิบาลแทน, “คุณลักษณะความเป็นผู้นำ”, **วารสารรามคำแหง,** (๒๕๓๗) : หน้า๔๐-๔๗.

๓) ลักษณะทางอารมณ์ คือ สามารถบังคับหรือควบคุมอารมณ์และบทบาทของการเป็นผู้นำได้ เมื่อควบคุมตัวเองเป็นแบบอย่างที่ดีได้ ก็เป็นเหตุให้ควบคุมผู้ใต้บังคับบัญชาได้ง่าย

๔) ลักษณะทางร่างกาย คือ มีบุคลิกภาพทางกายดี สุขภาพแข็งแรง มีพลังศักยภาพในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและภาวะร่างกายที่ดีย่อมแสดงออกซึ่งบุคลิกภาพของการเป็นผู้นำให้เด่นชัดมากยิ่งขึ้น

สรุปคุณสมบัติลักษณะของผู้นำ เป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นมรรควิธีหรือกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ทั้งปัญหาของผู้นำ ปัญหาของผู้ใต้ปกครอง ปัญหาการบริหารและปัญหาจากสภาพแวดล้อมอื่น ๆ และยังเป็นปัจจัยให้ผู้นำมีสัมพันธภาพกับมวลชนได้อย่างองอาจและทำให้มวลชนยอมรับเลือกให้มาดำรงตำแหน่งซึ่งจะเป็นผลให้แสดงบทบาทและหน้าที่ได้อย่างชอบธรรมและมีประสิทธิภาพ

๒.๒ ภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรม

ในการศึกษาเอกสาร ที่เกี่ยวข้องในเรื่องภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและหลักการ ความสำคัญของภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรม ผู้วิจัยได้รวบรวมจากตำรา บทความ เอกสารต่างๆ ตามลำดับดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรม

ภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก เกี่ยวกับผู้นำและภาวะผู้นำแม้จะเป็นการบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ในเชิงประวัติศาสตร์ก็ตาม แต่จะเห็นถึงความเป็นผู้นำเมื่อวิเคราะห์ในหลักการสำคัญ จะพบเนื้อหาอันเกี่ยวเนื่องกับภาวะผู้นำตามคติของพระพุทธศาสนาดังจะเห็นได้จากผู้นำไม่ว่าจะดำรงฐานะ หรือตำแหน่งใดก็ตามเช่น กษัตริย์ ราชา มหาชนสมมติ เป็นต้น ได้สะท้อนถึงภาวะผู้นำอันสืบเนื่อง หรือมีรากฐานจากพุทธธรรม จะสังเกตได้จากจริยวัตรต่าง ๆ ของผู้นำล้วนแต่มีความเกี่ยวข้องกับภาวะอำนาจ และความสัมพันธ์ของผู้นำและสมาชิกในสังคม ร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ดังปรากฏออกมาในลักษณะของคุณธรรม หรือการปฏิบัติธรรมตามหน้าที่ทั้งผู้นำและสมาชิกในกลุ่ม ฉะนั้น พุทธธรรมจึงเป็นเครื่องชี้ให้เห็นความสำคัญของผู้นำและภาวะของผู้นำ ดังปรากฏรายละเอียดในพระสูตร ดังนี้

อัคคัญญสูตร กล่าวถึง กำเนิดของมนุษย์ สังคม ซึ่งแสดงออกมาในรูปของความสัมพันธ์ของคนในสังคม หรือรัฐ นั่นคือ ความเกี่ยวข้องของผู้นำและสมาชิก พระสูตรนี้บ่งบอกถึงภาวะของผู้นำนั้น มีพื้นฐานที่ธรรมชาติทางกายและทางใจของมนุษย์ และกล่าวถึงสภาพธรรมชาติดั้งเดิมของสังคมมนุษย์ เป็นสภาวะที่สงบต่างคนต่างอยู่ ไม่มีการแก่งแย่ง เพราะมีความอุดมสมบูรณ์ แต่ต่อมาเกิดมีความขัดแย้งกันขึ้นเนื่องจากมีผู้กระทำชั่ว มีการลักขโมย เก็บเอาส่วนของผู้อื่นมาเป็นของตนในขั้นแรก ๆ ก็เพียงแต่มีการว่ากล่าวตักเตือนกันเอง ยังไม่มีการ

ทำร้ายกัน ต่อเมื่อมีการกระทำผิดอย่างซ้ำ ๆ ซาก ๆ จึงมีการจัดการลงโทษกันเอง ทำให้มีการเลือกผู้ปกครองขึ้นมาเพื่อให้ทำหน้าที่ปกครอง คุ้มครอง ความเป็นอยู่ การดำรงชีวิตของคนในสังคม โดยผู้ปกครองจะได้รับค่าตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ดังที่อัคคัญญสูตรตอนมหาสมมตราช ได้กล่าวไว้ว่า วาเสฏฐะและภารทวาชะ ครั้งนั้น สัตว์ทั้งหลายจึงได้ประชุมกันปรับทุกข์กันว่า 'ท่านผู้เจริญ บาปธรรมปรากฏในหมู่สัตว์แล้ว คือ การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้จักปรากฏ การครหาจักปรากฏ การพูดเท็จจักปรากฏ การถือทัณฑาวุธจักปรากฏ ทางที่ดี พวกเราควรสมมติ (แต่งตั้ง) สัตว์ผู้หนึ่ง ซึ่งจะว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าว ติเตียนผู้ที่ควรติเตียน ขับไล่ผู้ที่ควรขับไล่โดยชอบ พวกเราจักแบ่งปันข้าวสาลีให้แก่สัตว์ผู้นั้น[๓๐]

จากข้อความในพระสูตรนี้ แสดงให้เห็นถึงความเลวร้ายในสังคมมนุษย์เราที่เป็นสาเหตุของการกำเนิดผู้นำอย่างชัดเจน โดยเริ่มต้นจากความตกต่ำทางศีลธรรมของมนุษย์ที่มีความโลภ เกิดมีการลักขโมยสิ่งของกัน มีการพูด โกหกหลอกลวงกัน และก็มีผู้ที่ทำหน้าที่ตัดสินโทษแก่ผู้ที่กระทำความผิดตามที่ตนเองพอใจ นอกจากนั้น ก็มีการทะเลาะวิวาทกันขึ้น แล้วเกิดความวุ่นวายในสังคมดังกล่าว เพราะฉะนั้น ถ้าพิจารณาตามพระสูตรนี้แล้ว สถาบันการปกครองก็เกิดขึ้นเพื่อคอยปกป้องคุ้มครองคนดี และคอยตัดสินลงโทษคนที่กระทำความผิด ซึ่งเป็นผู้คอยตัดสินว่าใครถูกใครผิด ด้วยเหตุนี้สถาบันผู้ปกครองจึงเกิดขึ้นจากการคัดเลือกของประชาชนโดยประชาชนพร้อมใจกันสละผลประโยชน์ของตนเองหรือที่เรียกกันในปัจจุบันว่าภาษีให้เป็นค่าตอบแทน ซึ่งการที่ประชาชนเป็นผู้คัดเลือกและมอบอำนาจ ถ้าหากว่าผู้ปกครองใช้อำนาจไม่เป็นธรรม ประชาชนไม่พอใจ ก็สามารถเรียกร้องอำนาจนั้นคืนมาได้ เพราะคำว่าราชา แปลว่าผู้ทำความสุขใจ พอใจ หรือความชอบธรรมแก่บุคคลอื่น ในพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงการกำเนิดของผู้นำและภาวะผู้นำไว้ในอัคคัญญสูตร มีข้อความว่า ดูกรวาเสฏฐะและภารทวาชะ ครั้งนั้นแล สัตว์ผู้หนึ่งเป็นคน โลภ สงวนส่วนของตนไว้ ไปเก็บเอาส่วนอื่นที่เขาไม่ได้ให้มาบริโภค สัตว์ ทั้งหลายจึงช่วยกันจับสัตว์ผู้นั้นครั้นแล้ว ได้ตักเตือนอย่างนี้ว่า แน่ะสัตว์ ผู้เจริญ ก็ท่านกระทำกรรมชั่วช้านัก ที่สงวนส่วนของตนไว้ ไปเก็บเอาส่วนอื่นที่ เขาไม่ได้ให้มาบริโภค ท่านอย่าได้กระทำกรรมชั่วช้าเห็นปานนี้อีกเลย ดูกร วาเสฏฐะและภารทวาชะ สัตว์ผู้นั้นแล รับคำของสัตว์เหล่านั้นแล้ว แม้ครั้ง ที่ ๒ แม้ครั้งที่ ๓ พวกหนึ่งประหารด้วยฝ่ามือ พวกหนึ่งประหารด้วยก้อนดินบ้าง พวกหนึ่งประหาร ด้วยท่อนไม้ ดูกรวาเสฏฐะและภารทวาชะ ก็นัยเพราะมีเหตุเช่นนั้นเป็นต้นมา การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้จึงปรากฏ การติเตียนจึงปรากฏ การกล่าวเท็จ จึงปรากฏ การถือท่อนไม้จึงปรากฏ ครั้งนั้นแล พวกสัตว์ที่เป็นผู้ใหญ่จึงประชุม กัน ครั้นแล้ว ต่างก็ปรับทุกข์กันว่าพ่อเอ๋ย ก็การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ การติเตียน การพูดเท็จการถือท่อนไม้จัก ปรากฏ ในเพราะบาปธรรมเหล่าใด บาปธรรมเหล่านั้นเกิดปรากฏแล้วในสัตว์ทั้งหลาย อย่ากระนั้นเลย พวกเราจักสมมติสัตว์ผู้หนึ่งให้เป็นผู้ว่ากล่าวผู้ที่ควร ว่ากล่าวได้โดย

---

[๓๐]ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๐๓/๙๖.

ชอบให้เป็นผู้ติเตียนผู้ที่ควรติเตียนได้โดยชอบ ให้เป็นผู้ขับไล่ ผู้ที่ควรขับไล่ได้โดยชอบ ส่วนพวกเราจักแบ่งส่วนข้าวสาลีให้แก่ผู้นั้น[๓๑]

ดูกรวาเสฏฐะและภารทวาชะ ครั้นแล้ว สัตว์เหล่านั้นพากันเข้าไปหาสัตว์ที่สวยงามกว่า น่าดูน่าชมกว่า น่าเลื่อมใสกว่า และน่าเกรงขามมากกว่าสัตว์ทุกคน แล้ว จึงแจ้งเรื่องนี้ว่า ข้าแต่สัตว์ผู้เจริญ มาเถิดพ่อ ขอพ่อจงว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าวได้โดยชอบ จงติเตียนผู้ที่ควรติเตียนได้โดยชอบ จงขับไล่ผู้ที่ควรขับไล่ได้ โดยชอบเถิด ส่วนพวกข้าพเจ้าจักแบ่งส่วนข้าวสาลีให้แก่พ่อ ดูกรวาเสฏฐะและภารทวาชะ สัตว์ผู้นั้นแลรับคำของสัตว์เหล่านั้นแล้ว จึงว่ากล่าวผู้ที่ควรว่ากล่าวได้ โดยชอบ ติเตียนผู้ที่ควรติเตียนได้โดยชอบขับไล่ผู้ที่ควรขับไล่ได้โดยชอบ ส่วนสัตว์เหล่านั้นก็แบ่งส่วนข้าวสาลีให้แก่สัตว์ที่เป็นหัวหน้า[๓๒]

กำเนิดของมนุษย์สังคม ซึ่งแสดงออกในรูปของความสัมพันธ์ของคนในสังคม หรือรัฐ นั่นคือความเกี่ยวข้องของผู้นำและสมาชิก พุทธธรรมที่บ่งถึงภาวะของผู้นำนั้นมีพื้นฐานที่ธรรมชาติทางกายและทางใจของมนุษย์ธรรมชาติดั้งเดิมของสังคมมนุษย์ เป็นสภาวะที่สงบ ต่างคนต่างอยู่ไม่แก่งแย่ง ธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ต่อมาเกิดมีความขัดแย้ง เนื่องจากมีการกระทำชั่วเห็นแก่ประโยชน์ตน แรกๆ เพียงว่ากล่าวตักเตือนกันเอง ยังไม่ทำร้ายกัน ต่อเมื่อมีความผิดอีกมากๆขึ้นจึงมีการลงโทษกันเอง ทำให้เกิดความวุ่นวายมากขึ้นอีกเพราะไม่มีการรับความคิดเห็นของใคร เมื่อสังคมวุ่นวายมากขึ้น จึงรวมกลุ่มมีมติการเลือกผู้นำเกิดขึ้น[๓๓]

ดูกรวาเสฏฐะและภารทวาชะ เพราะเหตุผู้ที่เป็นหัวหน้าอันมหาชนสมมติ ดังนี้แลอักขระว่า มหาชนสมมติ จึงอุบัติขึ้นเป็นอันดับแรก เพราะเหตุผู้ที่เป็นหัวหน้า เป็นใหญ่ยิ่งแห่งเขตทั้งหลาย ดังนี้แล อักขระว่า กษัตริย์ กษัตริย์ จึงอุบัติขึ้นเป็นอันดับที่สอง เพราะเหตุที่ผู้เป็นหัวหน้ายังชน เหล่าอื่นให้สุขใจได้โดยธรรม ดังนี้แล อักขระว่า ราชา ราชา จึงอุบัติขึ้นเป็น อันดับที่สาม ดูกรวาเสฏฐะและภารทวาชะ ด้วยประการดังนี้แล การบังเกิดขึ้น แห่งพวกกษัตริย์นั้น มีขึ้นได้ เพราะอักขระที่รู้กันว่าเป็นของดี เป็นของโบราณ อย่างนี้แล เรื่องของสัตว์เหล่านั้น จะต่างกันหรือเหมือนกัน จะไม่ต่างกันหรือ ไม่เหมือนกัน ก็ด้วยธรรมเท่านั้น ไม่ใช่นอกไปจากธรรม ดูกรวาเสฏฐะและ ภารทวาชะ ความจริง ธรรมเท่านั้นเป็นของประเสริฐสุดในประชุมชนทั้งในเวลา ที่เห็นอยู่ ทั้งในเวลาภายหน้า[๓๔]

---

[๓๑] ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๒๙/๙๕.

[๓๒] ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๓๐/๙๖.

[๓๓] พระครูศิริจันทนิวิฐ (บุญจันทร์ เขมกาโม), **ภาวะผู้นำเชิงพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร : นิติธรรมการพิมพ์, ๒๕๔๙), หน้า ๔๓.

[๓๔] ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๓๑/๙๖-๙๗.

ในพระสูตรตอนนี้แสดงให้เห็นการเกิดขึ้นของภาวะผู้นำมาเป็นลำดับ จากพระสูตรจะเห็นได้ว่า ความขัดแย้ง การทะเลาะวิวาท และการเอารัดเอาเปรียบกันในหมู่มนุษย์เป็นเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความจำเป็นต้องมีผู้นำและผู้ตาม คือ

๑. มหาชนสมมุติ เกิดจากประชาชนพร้อมใจกันมอบอำนาจให้กับบุคคลที่เหมาะสมและสมมุติให้เป็นผู้นำของกลุ่มชนตนเอง

๒. กษัตริย์ หมายถึง ผู้เป็นเจ้าแห่งนา หรือผู้เป็นใหญ่แห่งนา

๓. ราชา หมายถึง ผู้ที่ทำให้ประชาชนสุขใจ พอใจโดยธรรม

ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นที่จะต้องมีเจ้าหน้าที่คุ้มครองป้องกันชีวิตและทรัพย์สิน ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกจากมหาชนได้รับการขนานนามว่า “มหาชนสมมุติ” มีหน้าที่ต้องปกป้องคุ้มครองอาณาเขตกว้างใหญ่ ได้ขนานนามว่า “กษัตริย์” เพราะเป็นใหญ่ในนาและโดยที่หัวหน้า (ผู้นำ) นั้น เป็นผู้มีคุณธรรม ยังความพอใจให้เกิดขึ้นแก่คนเป็นอันมาก จึงเรียกว่า “ราชา” การกำเนิดผู้นำในพระพุทธศาสนาจึงปรากฏมีขึ้นด้วยประการดังกล่าว

สรุปผู้นำล้วนแต่มีความเกี่ยวข้องกับภาวะอำนาจ และความสัมพันธ์ของผู้นำและสมาชิกในสังคม ร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ดังปรากฏออกมาในลักษณะของคุณธรรม หรือการปฏิบัติธรรมตามหน้าที่ทั้งผู้นำและสมาชิกในกลุ่ม ฉะนั้น พุทธธรรมจึงเป็นเครื่องชี้ให้เห็นความสำคัญของผู้นำและภาวะของผู้นำอย่างเห็นได้ชัด

๒.๒.๒ ความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรม ในทางพระพุทธศาสนานักวิชาการได้ให้ความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรม เป็นที่ยอมรับและนักวิจัยหลาย ๆ ท่านได้เสนอไว้ดังนี้

พุทธทาสภิกขุ[๓๕] กล่าวว่า ผู้นำคือ คำว่า ประมุข มาจากคำว่า ปะ แปลว่า ทั้งหมดทั้งสิ้น และมุขะ แปลว่า หน้า รวมเป็น ปมุขะ มีความหมายว่า หน่วยออกหน้าทั้งหมดทั้งสิ้น คือลักษณะแห่งผู้นำนั่นเอง เป็นการนำอย่างสัตบุรุษ อย่างผู้มีคุณธรรมเป็นผู้นำ ซึ่งเป็นความหมายกับผู้นำแห่งทุรราช ระบอบประชาธิปไตยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข แต่ถึงกระนั้น ก็ไม่สูญเสียการเป็นผู้นำ เพราะมีการนำได้หลายทาง แม้จะไม่มีอำนาจทางการเมืองโดยสมบูรณ์ แต่ก็มีโอกาสที่จะนำในทางเศรษฐกิจ การพัฒนา วัฒนธรรม การศึกษา ซึ่งดีไปกว่าการเมือง เรียกว่า ผู้นำทางวิญญาณ คือ การทำให้เกิดความถูกต้องในทางจิตใจ ในการดำเนินชีวิต

---

[๓๕] อมร รักษาสัตย์, “สองนักวิชาการฟันธงชี้รัฐบาลชวน ๔”, **เนชั่นสุดสัปดาห์**, ปีที่ ๓, (สิงหาคม ๒๕๓๗)) : ๑๒-๑๓.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) [๓๖] ให้ความหมายของผู้นำว่า คือ บุคคลที่จะมาประสานช่วยให้คนทั้งหลายรวมกันโดยที่ว่าจะเป็นการอยู่รวมกันก็ตาม หรือทำการร่วมกันก็ตาม ให้พากันไปด้วยดี สู่จุดหมายที่ดีงาม

ภาวะผู้นำ ก็คือคุณสมบัติ เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน และพากันสู่จุดหมายที่ดีงาม คุณสมบัติของผู้นำมีหลายอย่างหลายด้าน แยกไปตามสิ่งที่ผู้นำจะต้องเกี่ยวข้อง คือ ผู้นำจะต้องมีความสามารถในการที่จะไปเกี่ยวข้องหรือปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นทุกอย่างให้ถูกต้องและได้ผลดี

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ให้ความหมายว่า ผู้นำ คือผู้ชักพาให้คนอื่นเคลื่อนไหวหรือกระทำการทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ หลายคนมีบทบาทเป็นผู้นำกันอยู่แล้ว เช่นเป็นผู้นำองค์กร ผู้นำสมาคม ผู้นำวัดและแม้กระทั่งหัวหน้าครอบครัวก็จัดว่าเป็นผู้นำ[๓๗]

พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุสลจิตฺโต) ให้ความหมายว่า ผู้นำ ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Leadership” ซึ่งมีความหมายในทำนองเดียวกันว่า “Being a leader ; power of leading,the qualities of a leader” หมายถึง ผู้นำไปสู่สิ่งที่ดีงามและเป็นประโยชน์แก่มหาชน การนำไปในทางชั่ว ต่ำ เสียหาย เช่น เป็นหัวหน้าโจรพาลูกน้องไปปล้นหรือลักขโมย หรือการตั้งตนเป็นหัวหน้าไปพาคนค้ายาเสพติด ก็คงไม่นับว่าเป็นผู้นำหรือมีภาวะผู้นำ เพราะไม่สัมพันธ์กับเป้าหมายที่ดีงาม และมิได้ตั้งอยู่บนฐานแห่งศีลธรรม คุณธรรม และสติปัญญา[๓๘] จากการให้ความหมายของคำว่า ผู้นำ ตามพระพุทธศาสนาที่กล่าวมานี้ ความหมาย ผู้นำ คือ บุคคลที่มีอิทธิพลเหนือคนอื่นในกลุ่ม สามารถที่จะบริหารจัดการองค์การ ให้ดำเนินไปได้ด้วยดี มีบทบาทสำคัญในการนำกลุ่มหรือคณะไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย การเป็นผู้นำที่ดี จำเป็นต้องมีการเรียนรู้และฝึกฝนซึ่งต้องอาจใช้เวลานาน แต่หากสามารถทำได้สำเร็จก็เท่ากับว่าผู้นำนั้นมีกุญแจสำคัญที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ง่ายขึ้น

สรุปเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบแล้วความหมายของผู้นำและภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรม ผู้นำหมายถึง ตัวบุคคลและภาวะผู้นำเป็นเรื่องของคุณลักษณะ หรือคุณสมบัติของบุคคลที่ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จที่วางเอาไว้ ส่วนภาวะผู้นำ หมายถึง ศิลปะและความสามารถในการนำและจูงใจผู้ร่วมงานหรือผู้ใต้บังคับบัญชา

---

[๓๖] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ภาวะผู้นำ : ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ,** (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๓-๔.

[๓๗] พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วินดาต้าโปรดักส์, ๒๕๔๘), หน้า ๓๔.

[๓๘] พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุสลจิตฺโต), **ชุดพุทธศาสนาประยุกต์ สงฆ์ผู้นำสังคม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๕๓.

แต่ละคนให้ทำงานด้วยความเต็มใจและกระตือรือร้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มและขององค์การ

๒.๒.๓ คุณสมบัติของผู้นำ

ในทางพระพุทธศาสนานั้น คนเรานั้นเมื่อมาอยู่รวมกันเป็นหมู่ เป็นกลุ่ม เป็นชุมชน เป็นสังคม แต่ที่เราพูดว่าอยู่รวมกันนั้น ความจริง ถ้าดูลึกลงไปจะเห็นว่าตัวคนรวมกันจริง แต่มักจะรวมกันแค่เพียงภายนอก ส่วนข้างในนั้นค่อนข้างจะกระจัดกระจายที่ว่ากระจัดกระจาย ก็คือ มีความแตกต่างกันหลายอย่างหลายประการ ต่างจิตต่างใจ ต่างความรู้สึก ต่างความนึกคิด ต่างความต้องการ ต่างความรู้ ความสามารถ ต่างระดับของการพัฒนาเป็นต้น รวมกันอยู่ และร่วมกันทำ เพื่อจะให้อยู่กันด้วยดี และทำการด้วยกันได้ผลบรรลุจุดหมาย ประสบความสำเร็จ บุคคลที่จะมาประสานช่วยให้คนทั้งหลายรวมกัน โดยที่ว่าจะเป็นการอยู่รวมกันก็ตาม หรือทำการร่วมกันก็ตาม ให้พากันไปด้วยดี สู่จุดหมายที่ดีงาม ที่ว่าพากันไป ก็ให้พากันไปด้วยดีนั้นหมายความว่าไปโดยสวัสดี หรือโดยสวัสดิภาพ ผ่านพ้นภัยอันตรายทุกสิ่งทุกอย่าง อย่างเรียบร้อยและเป็นสุข เป็นต้น แล้วก็บรรลุถึงจุดหมายที่ดีงาม “โดยถูกต้องตามธรรม” เพราะฉะนั้น จะต้องถูกต้องตามธรรมด้วยโดยนัยนี้ ภาวะผู้นำ ก็คือคุณสมบัติ เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลาย มาประสานกัน และพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม

ที่กล่าวข้างต้นนั้น เมื่อพูดถึงผู้นำอย่างนี้ จะเห็นว่ามีองค์ประกอบหลายอย่างในความเป็นผู้นำ หมายความว่า คุณสมบัติของผู้นำมีหลายอย่างหลายด้าน แยกไปตามสิ่งที่ผู้นำจะต้องเกี่ยวข้อง คือ ผู้นำจะต้องมีความสามารถในการที่จะไปเกี่ยวข้องหรือปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นทุกอย่างให้ถูกต้อง และได้ผลดี องค์ประกอบเหล่านั้น คือ

๑. ตัวผู้นำ จะต้องมีคุณสมบัติภายในของตนเอง เป็นจุดเริ่มและเป็นแกนกลางไว้

๒. ผู้ตาม โยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับผู้ตาม หรือเราอาจจะไม่เรียกว่า “ผู้ตาม” ในพุทธศาสนาก็ไม่ได้นิยมใช้คำว่า ผู้ตาม เราอาจจะใช้คำว่า “ผู้ร่วมไปได้ด้วย”

๓. จุดหมาย โยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กันกับจุดหมายเช่นจะต้องมีความชัดเจน เข้าใจถ่องแท้ และแน่วแน่ในจุดหมายเป็นต้น

๔. หลักการ และวิธีการโยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับหลักการ และวิธีการที่จะทำให้สำเร็จผลบรรจุจุดหมาย

๕. สิ่งที่จะทำ โยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับสิ่งที่จะทำ

๖. สถานการณ์ โยงด้วยคุณสมบัติที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม หรือสิ่งที่จะประสบซึ่งอยู่ภายนอก ว่าทำอย่างไรจะผ่านไปได้ด้วยดี ในท่ามกลางสังคม สิ่งแวดล้อม หรือสิ่งที่ประสบ

เช่น ปัญหา เป็นต้น นี่คือ องค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องสำหรับผู้นำที่จะต้องพัฒนาตนเองให้มีคุณสมบัติที่จะทำให้เป็นผู้พร้อมที่จะปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นได้อย่างถูกต้องบังเกิดผลดี[๓๙]

ในทัศนะของพระพุทธศาสนา ผู้จะทำหน้าที่ผู้นำต้องได้รับการพัฒนาทั้งกาย วาจา และใจ จนมีความสามารถยอมรับหลักการและปฏิบัติตามคุณธรรมของผู้นำได้ด้วยตนเองก่อน ดังพุทธพจน์ว่า เมื่อฝูงโคว่ายข้ามน้ำไป ถ้าโคจ่าฝูงไปคดเคี้ยว โคทั้งฝูงก็ไปคดเคี้ยวตามกัน ในเมื่อโคจ่าฝูงไปคดเคี้ยว ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรม ประชาชนชาวเมืองนั้นก็จะประพฤติไม่เป็นธรรมตามไปด้วย หากพระราชาไม่ตั้งอยู่ในธรรมเมื่อฝูงโคข้ามน้ำไป ถ้าโคจ่าฝูงไปตรง โคทั้งฝูงก็ไปตรงตามกันในเมื่อโคจ่าฝูงไปตรง ในหมู่มนุษย์ก็เหมือนกัน ผู้ใดได้รับแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติชอบธรรมประชาชนชาวเมืองนั้นก็จะประพฤติชอบธรรมตามไปด้วยหากพระราชาตั้งอยู่ในธรรมชาวเมืองนั้นก็เป็นสุข[๔๐]

จะเห็นว่าการเป็นผู้นำที่จะทำให้บุคคลอื่นตามหรือเชื่อมั่น ผู้นำต้องสามารถนำการกระทำได้ หลักการดังกล่าวจึงเป็นการสอนให้คนมีภาวะผู้นำในตนเองหรือพัฒนาตนเองให้ก้าวขึ้นสู่การเป็นผู้นำ พระพุทธศาสนาถือว่า ผู้นำต้องเอาชนะใจตนเอง เมื่อชนะตนเองได้ ก็ชื่อว่าชนะสิ่งอื่นได้ ดังพุทธพจน์ว่า บุคคลชนะหมู่มนุษย์ตั้ง ๑๐๐,๐๐๐ คนในสมรภูมิยังไม่ชื่อว่า เป็นผู้ชนะสงครามอย่างเด็ดขาด คนที่ชนะตนเองได้เพียงคนเดียวนี่สิ จึงชื่อว่าเป็นผู้ชนะสงครามได้เด็ดขาด[๔๑]

การสร้างลักษณะความเป็นผู้นำให้กับตนเองเป็นพื้นฐานเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการวางตนให้เหมาะสม เอาชนะอกุศลในใจตนได้ มีธรรมประจำตนก็สามารถยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้ใต้ปกครองได้ จึงเป็นมรรควิธีนำไปสู่เป้าหมายการปกครอง

คำสอนที่กล่าวเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำในพระพุทธศาสนาประกอบด้วยลักษณะดังนี้คือ

๑. จักขุมา มีปัญญามองการณ์ไกล เป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองสภาพเหตุการณ์ออก วางแผนเตรียมรับ หรือรุกได้

๒. วิธูโร จัดการธุระได้ดี เป็นผู้ชำนาญในงาน รู้จักวิธีการไม่บกพร่องในหน้าที่ที่ตนได้รับผิดชอบ

---

[๓๙] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ผู้นำ**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มติชน, ๒๕๔๔), หน้า ๒-๔.

[๔๐] องฺ.จตุกฺก. (ไทย) ๒๑/๗๐/๑๑๕-๑๑๖.

[๔๑] ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๐๓/๔๐.

๓. นิสสยสัมปันโน พึ่งพาอาศัยคนอื่นได้เพราะเป็นผู้ที่มีมนุษย์สัมพันธ์ดี และได้รับความเชื่อถือจากผู้อื่น[๔๒]

จะเห็นได้ว่า การเป็นผู้นำนั้น ต้องเป็นผู้มีปัญญา มีประสบการณ์ เข้าใจบุคคลหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้เป็นอย่างดี ผู้นำประสานคนภายในดุลยภาพแห่งธรรม หลักธรรมสำคัญ ที่ชาวพุทธรู้จักกันดีซึ่งผู้นำแน่นอนว่าจะต้องมี แม้จะเป็นเรื่องง่าย ๆ พื้น ๆ ก็ขาดไม่ได้ หลักธรรมนั้นเรารู้กันดีว่า คือ พรหมวิหาร ๔ ประการ พรหมวิหารเป็นธรรมสำหรับทุกคนที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ในฐานะเป็น "พรหม" คือเป็นผู้มีศักยภาพในการที่จะสร้างสรรค์และธำรงรักษาสังคมไว้ โดยเฉพาะสำหรับผู้นำนั้นแน่นอนว่าจะต้องเป็นแบบอย่างที่จะต้องมีพรหมวิหาร ๔ ประการ เพราะพรหมวิหารนั้นเป็นธรรมประจำใจของคนที่มีจิตใจยิ่งใหญ่ เป็นผู้ประเสริฐ อันแสดงถึงความเป็นบุคคลที่มีการศึกษาได้พัฒนาตนแล้ว พรหมวิหาร ๔ ประการเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่จะต้องให้มีอยู่ประจำในจิตใจ และเป็นท่าทีของจิตใจที่จะทำให้แสดงออกหรือปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างถูกต้องโดยสอดคล้องกับสถานการณ์ทั้ง ๔ ที่ประสบ กล่าวคือ

๑. ในสถานการณ์ที่เขาอยู่เป็นปกติ เราก็มี เมตตา คือ ความเป็นมิตรไมตรี ความมีน้ำใจปรารถนาดี ต้องการให้เขามีความสุข ซึ่งหมายถึงความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ทั้งแต่ละคนๆ ที่เราเกี่ยวข้อง ขยายออกไปจนถึงความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์หรือต่อสังคมทั้งหมดทั่วทั้งโลก เมตตานี้เป็นคุณธรรมพื้นใจประการแรกที่ต้องมี ซึ่งใช้ในยามปกติ คือ เมื่อคนอื่นเขาอยู่กันเป็นปกติ เราก็มีเมตตาปรารถนาดี คิดหาทางสร้างสรรค์ความสุขความเจริญให้เขาเรื่อยไป

๒. ในสถานการณ์ที่เขาตกต่ำเดือดร้อน เราก็มี กรุณา คือ ความพลอยรู้สึกไหวตามความทุกข์ ความเดือดร้อน หรือปัญหาของเขา และต้องการช่วยเหลือปลดเปลื้องให้เขาพ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อนนั้น กรุณานี้ต่างไปจากเมตตา คือเมตตาใช้ในยามปกติ แต่เมื่อเขาตกต่ำลงไปกลายเป็นเดือดร้อนเป็นทุกข์ เราก็มีกรุณา ใฝ่ใจช่วยบำบัดทุกข์ให้

๓. ในสถานการณ์ที่เขาขยับสูงขึ้นไปในความดีงาม ความสุขความสำเร็จ เราก็มี มุทิตา หมายความว่า เมื่อเขาเปลี่ยนไปในทางขึ้นสูง ได้ดีมีสุข ทำสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ประสบความสำเร็จ เราก็ย้ายไปเป็นมุทิตา คือพลอยยินดีด้วย ช่วยส่งเสริมสนับสนุนในวงการงานตลอดจนการเป็นผู้นำทั่วไปนั้น เรื่องที่สำคัญมากก็คือ เมื่อคนมีปัญหา มีทุกข์เดือดร้อน เช่น เจ็บไข้ได้ป่วย หรือยากไร้ขาดแคลน ก็ต้องมีกรุณาที่จะเอาใจใส่แก้ปัญหา เมื่อมีคนประสบผลสำเร็จในการทำสิ่งดีงาม ทำให้อะไรต่ออะไรพัฒนาก้าวหน้าไป ก็ต้องมีมุทิตาช่วยส่งเสริมสนับสนุนแต่ในยามปกติก็ต้องไม่ปล่อยปละละเลย ต้องเอาใจใส่ต่อการที่จะให้เขาอยู่ดีมีสุข เช่น มีสุขภาพดี อยู่ในวิถีทางของความสุขความเจริญ และการพัฒนาสืบต่อไป คือ ต้องมีเมตตาปรารถนาดี ถ้าปฏิบัติได้อย่างนี้ก็จะทำให้กิจการงาน และประโยชน์สุขที่มุ่งหมายพร้อมที่จะสำเร็จผลหนึ่งก็จะเกิดขึ้นในตัวผู้นำ คือ "ปิโย" แปลว่า "ผู้เป็นที่รัก" กล่าวคือผู้ร่วมงานหรือผู้ร่วมไปด้วยกัน หรือจะเรียกผู้ตามก็แล้วแต่ ก็จะมี

---

[๔๒] องฺ.ติก. (ไทย) ๒๐/๔๕๙/๑๔๖.

ความรัก มีความรู้สึกสนิทสนม สบายใจต่อผู้นำนั้น เสริมความรู้สึกอยากร่วมไปด้วยให้หนักแน่นมากขึ้น ทั้งร่วมใจและร่วมมืออย่างไรก็ตาม ปิโยเท่านั้นไม่พอ ปิโยนั้นได้มาจากเมตตา กรุณา มุทิตา แต่ยังต้องมีอีกข้อหนึ่ง คือ อุเบกขา

๔. ในสถานการณ์ที่เขาทำผิดหลักหรือละเมิดธรรม เราก็มี อุเบกขา หมายความว่า เมื่อใดเขาทำอะไรไม่ถูกต้อง โดยละเมิดธรรม คือ ละเมิดต่อหลักการ หรือละเมิดต่อความถูกต้อง ทำให้เสียหลัก เสียกฎเกณฑ์ เสียความเป็นธรรม เสียความชอบธรรม ทำลายกติกา เป็นต้น ผู้นำจะต้องอยู่ในหลักที่เรียกว่า อุเบกขา อุเบกขาก็คือรักษาความเป็นกลาง ไม่ลำเอียง ไม่เข้าข้างหยุดการขวนขวาย ไม่ให้เกินขอบเขตไปจนกลายเป็นเสียธรรม คือการปฏิบัติต่อคนหรือช่วยเหลือคน จะต้องไม่ให้เสียความเป็นธรรม ไม่ให้เป็นการทำลายหลักการ ไม่ให้เป็นการละเมิดต่อกฎเกณฑ์กติกาที่ชอบธรรม[๔๓]

นอกจากนี้พระสารีบุตรเถระยังมีคุณลักษณะของผู้สอนอย่างที่เรียกว่า องค์คุณของกัลยาณมิตร ซึ่งมี ๗ ประการดังต่อไปนี้

๑. ปิโย - น่ารัก (ในฐานเป็นที่วางใจและสนิทสนม)

๒. ครุ - น่าเคารพ (ในฐานให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย)

๓. ภาวนีโย - น่ายกย่อง (ในฐานทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง)

๔. วตฺตา - รู้จักพูด (คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี)

๕. วจนกฺขโม - อดทนต่อถ้อยคำ (พร้อมที่จะรับฟังคำซักถามต่าง ๆ อยู่เสมอ และสามารถรับฟังคำได้ด้วยความอดทนไม่เบื่อ)

๖. คมฺภีรญฺจ กถํ กตฺตา - (กล่าวชี้แจงแถลงเรื่อง ต่าง ๆ ที่ลึกซึ่งได้)

๗. โน จฏฺฐาเน นิโยชเย - (ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย)[๔๔]

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คุณสมบัติเหล่านี้มีในผู้ใด ผู้นั้นจัดว่าเป็นผู้ใคร่ประโยชน์ คือ หวังประโยชน์เกื้อกูล หวังอนุเคราะห์อันผู้ต้องการมิตรควรคบหาสมาคมไว้เป็นมิตร พึงสังเกตด้วยว่า พระพุทธศาสนาถือว่า ความสัมพันธ์ของผู้สอนที่มีต่อผู้เรียนนั้น อยู่ในฐานะเป็นกัลยาณมิตร คือ เป็นผู้ช่วยเหลือแนะนำผู้เรียนให้ดำเนินก้าวหน้าไปในมรรคาแห่งการฝึกอบรม องค์คุณทั้ง ๗ นี้ เป็นคุณลักษณะที่ผู้สอนหรือครูผู้มีความกรุณาโดยทั่วไปจะมีได้ ไม่จำกัดเฉพาะพระพุทธเจ้าเท่านั้น

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงคุณสมบัติของมิตร (ทั่วไป) ไว้ ๗ ประการ คือ

๑. ให้สิ่งที่ให้ได้ยาก (เช่นให้ของรักของพอใจ)

---

[๔๓]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ผู้นำ**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มติชน, ๒๕๔๔, หน้า ๔.

[๔๔]พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊พ, ๒๕๓๐), หน้า ๒๖.

๒. ทำสิ่งที่ทำได้ยาก (เช่นทำอุปการะต่อมิตรผู้ออกปากขอความช่วยเหลือ)

๓. ทนสิ่งที่ทนได้ยาก (เช่นอดทนต่อถ้อยคำอันรุนแรงแต่รู้ว่าเขาพูดด้วยความหวังดี ตลอดถึงอดทนต่อความผิดพลาดของมิตรที่มีต่อเรา)

๔. บอกความลับของตนแก่เพื่อน

๕. ปกปิดความลับของเพื่อน

๖. ไม่ละทิ้งในยามวิบัติ

๗. เมื่อเพื่อนสิ้นทรัพย์ก็ไม่ดูหมิ่น[๕๕]

พูดถึงเรื่องคุณสมบัติของผู้แสดงธรรม ผู้สอนธรรมโยงเลยมาถึงคุณสมบัติของมิตรต่อเนื่องจาก ผู้สอนในฐานะเป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียนหรือผู้ฟัง การสร้างบรรยากาศให้เป็นกัลยาณมิตรหรือ "ความเป็นกันเอง" แต่พอประมาณ พอสมควรระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนนั้นเป็นความสำคัญและจำเป็น เพื่อไม่ให้เครียดหรือเป็นทางการเกินไป ผู้นำหรือผู้ปกครองจะต้องตระหนักเป็นอย่างยิ่งเพราะจะต้องรับผิดชอบต่อประชาชนหรือผู้ใต้การปกครอง ในเตสกุณชาดก ได้แสดงให้เห็นถึงคุณสมบัติผู้บริหารและผู้ปกครองทั้งหลายซึ่งสามารถสรุปย่อลงได้ ดังนี้

๑. ไม่เป็นคนเจ้าอารมณ์ ไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินปัญหา มีใจดีไม่ทอดทิ้งงาน มีความเพียรอุตสาหะในการงาน

๒. ฉลาดวางบุคคลให้เหมาะสมกับงาน รู้ประโยชน์และโทษ รักษาความลับ ไม่ดำเนินชีวิตในทางที่ผิด รักษาเกียรติประวัติ รักษาประโยชน์ส่วนร่วม และต้องรอบรู้ในกิจการคลัง บริหารการคลังด้วยตนเอง ไม่ควรไว้ใจให้คนอื่นจัดการ รู้รายรับรายจ่ายของแผ่นดินหรือในกิจการงานนั้น ๆ ที่รับผิดชอบ

๓. บำรุงขวัญกำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ยกย่องบุคคลผู้ควรแก่การยกย่อง ข่มผู้ควรข่มรู้ในสิ่งที่ควรทำก่อนทำหลัง ออกรับฟังปัญหาหรือพบประราษฎรอยู่สม่ำเสมอเพื่อรับฟังปัญหาและทางแก้ไขหรือชี้แนะแนวทาง

๔. ออกติดตามผลงาน ตรวจตราดูแลความประพฤติของเจ้าหน้าที่ ไม่พึงมอบภารกิจที่สำคัญ ๆ แก่ผู้อื่นและใช้วิจารณญาณในการบริหาร

๕. ไม่พึงละการบำเพ็ญประกอบตนในศีลธรรมที่ดีงาม เพื่อเป็นแบบอย่างและยึดมั่นเป็นข้อปฏิบัติ ไม่สำคัญตนผิดว่ายิ่งใหญ่ในอำนาจ

๖. ไม่ลุ่มหลงในกามคุณ และโลกธรรมมีปัญญา มีกำลังแห่งสติเพราะจะเป็นเครื่องช่วยให้ผู้นำหรือผู้ปกครองสามารถฟันฝ่าอุปสรรคแก้ไขปัญหาไปได้แม้ถึงคราวอับจน[๕๖]

นอกจากคุณสมบัติที่มีในเตสกุณชาดกแล้ว ก็ยังมีคุณสมบัติของผู้นำหรือผู้ปกครองที่ดีที่ปรากฏอยู่ในกปิชาดก สัตตกนิบาต ขุทฺทกนิกาย กล่าวไว้ว่าบัณฑิตไม่ควรอยู่ในสถานที่ที่

---

[๕๕] องฺ.สตฺตก. (ไทย) ๒๓/๓๓/๓๔.

[๕๖] ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๑-๔๙/๕๙๕-๖๐๒.

คนคู่เวรกันอยู่ เพราะบุคคลเมื่ออยู่ในระหว่างคนเป็นคู่เวรกัน คืนหนึ่งหรือสองคืนก็ตาม ย่อมอยู่เป็นทุกข์ ลิงตัวหัวหน้ามีจิตเรรวน เพราะทำตามลิงที่มีจิตเรรวน มันได้ทำความพินาศให้แก่ฝูงเพราะลิงตัวเดียวเป็นเหตุ สัตว์โง่แต่สำคัญตนว่าฉลาด เป็นผู้นำฝูงลุอำนาจใจของตนเอง ก็จะต้องนอนตายเหมือนอย่างลิงตัวนี้ สัตว์โง่แต่มีกำลัง เป็นผู้นำฝูงไม่ดี เพราะไม่เกื้อกูลแก่หมู่ญาติ เหมือนนกต่อไม่เกื้อกูลแก่นกทั้งหลาย ส่วนสัตว์ฉลาดมีกำลัง เป็นผู้นำฝูงดี เพราะเกื้อกูลแก่หมู่ญาติ เหมือนท้าววาสวะเกื้อกูลแก่หมู่เทพชั้นดาวดึงส์ ส่วนผู้ใดตรวจดูศีล ปัญญา และสุตะในตนผู้นั้นย่อมประพฤติประโยชน์ ทั้ง ๒ ฝ่าย คือ ทั้งตนและผู้อื่น[๔๗]

หากพิจารณาข้อความที่ยกมากล่าวนี้แล้ว ชี้ให้เห็นว่าผู้นำหรือผู้ปกครองที่ดีนั้นจะต้องเป็นผู้มีศีลเพราะศีลเป็นของผู้มีปัญญา แต่ถ้าผู้นำและผู้ปกครองเป็นผู้ไม่มีศีลและปัญญาแล้วก็เป็นผู้นำหรือผู้ปกครองที่ดีไม่ได้ มีแต่ความเลวลง แม้แต่ญาติพี่น้องตลอดจนเพื่อนฝูงก็พากันรังเกียจ ในทางตรงข้ามแล้ว ผู้นำหรือผู้ปกครอง มีทั้งศีล ปัญญา และสุตะ อยู่ในตนแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์ในการเป็นผู้ที่ดี ญาติพี่น้องตลอดจนเพื่อนฝูงก็ให้ความเคารพด้วยความด้วยความอ่อนน้อมอย่างแท้จริง และในกูฏทันตสูตร สีลขันธวรรค ทีฆนิกาย ยังได้กล่าวถึงคุณสมบัติของพระเจ้ามหาวิชิตะผู้ปกครองนครที่ดี ๘ ประการ ดังนี้ คือ

๑. ทรงเป็นอุภโตสุชาต ทั้งฝ่ายพระมารดาและพระบิดา มีพระครรภ์เป็นที่ปฏิสนธิหมดจดดีตลอดเจ็ดชั่วบรรพบุรุษ ไม่มีใครจะคัดค้านติเตียนด้วยอ้างถึงพระชาติกำเนินได้

๒. ทรงมีพระรูปงาม น่าดู น่าเลื่อมใส ประกอบด้วยพระฉวีวรรณผุดผ่องยิ่งนัก มีพระฉวีวรรณคล้ายพรหม มีพระรูปคล้ายพรหม น่าดู น่าชมไม่น้อย

๓. ทรงมั่งคง มีทรัพย์มาก มีโภคสมบัติมาก มีทองและเงินมาก มีเครื่องใช้สอยอันน่าปลื้มใจมาก มีทรัพย์และธัญญาหารมาก มีพระคลังและฉางเต็มบริบูรณ์

๔. ทรงมีกำลัง ทรงสมบูรณ์ด้วยเสนามีองค์ ๔ ซึ่งอยู่ในวินัย คอยปฏิบัติตามพระราชบัญชามีพระบรมเดชานุภาพดังจะเผาผลาญราชศัตรูได้ด้วยพระราชอิสริยยศ

๕. ทรงพระราชศรัทธา เป็นทายก เป็นทานบดี มิได้ปิดประตูเป็นดุจโรงทานของสมณพราหมณ์ คนกำพร้า คนเดินทาง วณิพก และยาจก ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล

๖. ได้ทรงศึกษา ทรงสดับเรื่องนั้น ๆ มาก

๗. ทรงทราบอรรถแห่งข้อที่ทรงศึกษาและภาษิตนั้น ๆ ว่า นี้อรรถแห่งภาษิตนี้

๘. ทรงเป็นบัณฑิต เฉียบแหลม ทรงพระปรีชาสามารถ ทรงพระราชดำริอรรถอันเป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน[๔๘]

---

[๔๗] ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๖๑-๖๖/๒๖๖.

[๔๘] ที.สี. (ไทย) ๙/๒๑๓-๒๑๔/๒๐๔- ๒๓๐.

ในสัปปุริสสูตร อุปริปัญญาสก์ มัชฌิมนิกาย ปรากฏพุทธโอวาทเรื่องธรรมของคนดี (สัตบุรุษ) คนที่สมบูรณ์แบบ หรือมนุษย์โดยสมบูรณ์ ซึ่งถือว่าเป็นสมาชิกที่ดี มีคุณค่าที่แท้จริงของมนุษย์ชาติ มีธรรมะหรือคุณสมบัติที่เรียกว่า สัปปุริสธรรม ๗ ประการ คือ

๑. ธัมมัญญุตา รู้หลักการ เมื่อดำรงตำแหน่ง มีฐานะ หรือจะทำอะไรก็ตาม ต้องรู้หลักการ รู้งาน รู้หน้าที่ รู้กฏเกณฑ์กติกาที่เกี่ยวข้อง เช่น อย่างผู้ปกครองประเทศชาติก็ต้องรู้หลักรัฐศาสตร์ และรู้กฏกติกาของรัฐ คือกฏหมาย ตั้งแต่รัฐธรรมนูญลงมา แล้วก็ยืนอยู่ในหลักการ ตั้งตนอยู่ในหลักการให้ได้ชุมชน สังคม องค์กร หรือกิจการอะไรก็ตาม ก็ต้องมีหลักการ มีกฎ มีกติกา ที่ผู้นำจะต้องรู้ชัด แล้วก็ตั้งมั่นอยู่ในหลักการนั้น

๒. อัตถัญญุตา รู้จุดหมาย ผู้นำถ้าไม่รู้จุดหมายก็ไม่รู้ว่าจะนำคนและกิจการไปไหน นอกจากรู้จุดหมาย มีความชัดเจนในจุดหมายแล้ว จะต้องมีความแน่วแน่มุ่งมั่นที่จะไปให้ถึงจุดหมายด้วย ข้อนี้เป็นคุณสมบัติที่สำคัญมาก เมื่อใจมุ่งจุดหมาย แม้มีอะไรมากระทบกระทั่ง ก็จะไม่หวั่นไหว อะไรไม่เกี่ยวข้อง ไม่เข้าเป้า ไม่เข้าแนวทางก็ไม่มั่ววุ่นวาย ใครจะพูดว่าด่าเหน็บแนม เมื่อไม่ตรงเรื่อง ก็ไม่มัวถือสา ไม่เก็บเป็นอารมณ์ ไม่ยุ่งกับเรื่องจุกจิกไม่เป็นเรื่อง เอาแต่เรื่องที่เข้าแนวทางสู่จุดหมาย ใจมุ่งสู่เป้าหมาย อย่างชัดเจน และมุ่งมั่นแน่วแน่

๓. อัตตัญญุตา รู้ตน คือ ต้องรู้ว่าตนเองคือใครมีภาวะเป็นอะไร อยู่ในสถานะใด มีคุณสมบัติ มีความพร้อม มีความถนัด สติปัญญา ความสามารถอย่างไร มีกำลังแค่ไหน มีข้อยิ่งข้อหย่อน จุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร ซึ่งจะต้องสำรวจตนเอง และเตือนตนเองอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงตัวเอง ให้มีคุณสมบัติความสามารถยิ่งๆ ขึ้นไป ไม่ใช่ว่าเป็นผู้นำแล้วจะเป็นคนสมบูรณ์ไม่ต้องพัฒนาตนเอง ยิ่งเป็นผู้นำก็ยิ่งต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลาให้นำได้ดียิ่งขึ้นไป

๔. มัตตัญญุตา รู้ประมาณ คือ รู้จักความพอดี หมายความว่าต้องรู้จักขอบเขตขีดขั้นความพอเหมาะที่จะจัดทำในเรื่องต่างๆ ท่านยกตัวอย่าง เช่น ผู้ปกครองบ้านเมืองรู้จักประมาณในการลงทัณฑ์อาญา และการเก็บภาษี เป็นต้น ไม่ใช่เอาแต่จะให้ได้อย่างใจ และต้องรู้จักว่าในการกระทำนั้นๆ หรือในเรื่องราวนั้นๆ มีองค์ประกอบหรือมีปัจจัยอะไรเกี่ยวข้องบ้าง ทำแค่ไหนองค์ประกอบของมันจะพอดี ได้สัดส่วนพอเหมาะ การทำการต่างๆ ทุกอย่างต้องพอดี ถ้าไม่พอดีก็พลาดความดีจึงจะทำให้เกิดความสำเร็จที่แท้จริง ฉะนั้นจะต้องรู้องค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และจัดให้ลงตัวพอเหมาะพอดี

๕. กาลัญญุตา รู้กาล คือ รู้จักเวลา เช่น รู้ลำดับ ระยะ จังหวะ ปริมาณ ความเหมาะของเวลาว่า เรื่องนี้จะลงมือตอนไหน เวลาไหนจะทำอะไรอย่างไร จึงจะเหมาะ ดังจะเห็นว่าแม้แต่การพูดจาก็ต้องรู้จักกาลเวลา ตลอดจนรู้จักวางแผนงานในการใช้เวลา ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ เช่น วางแผนว่า สังคมมีแนวโน้มจะเป็นอย่างนี้ในเวลาข้างหน้าเท่านั้น และเหตุการณ์ทำนองนี้จะเกิดขึ้น เราจะวางแผนรับมือกับสถานการณ์นั้นอย่างไร

๖. ปริสัญญุตา รู้ชุมชน คือ รู้สังคมตั้งแต่ในขอบเขตที่กว้างขวาง คือ รู้สังคมโลก รู้สังคมของประเทศชาติว่าอยู่ในสถานการณ์อย่างไร มีปัญหาอะไร มีความต้องการอย่างไร โดยเฉพาะถ้าจะช่วยเหลือเขา ก็ต้องรู้ปัญหารู้ความต้องการของเขา แม้แต่ชุมชนย่อยๆ ถ้าเราจะช่วยเหลือเขา เราต้องรู้ความต้องการของเขา เพื่อสนองความต้องการได้ถูกต้อง หรือแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด

๗. ปุคคลัญญุตา รู้บุคคล คือ รู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคนที่มาร่วมงานร่วมการร่วมไปด้วยกัน และคนที่เราไปให้บริการตามความแตกต่างเฉพาะตัว เพื่อปฏิบัติต่อเขาได้ถูกต้องเหมาะสม และได้ผล ตลอดจนสามารถทำบริการให้ความช่วยเหลือได้ตรงตามความต้องการ รู้ว่าจะใช้วิธีสัมพันธ์พูดจาแนะนำติชมหรือจะให้เขายอมรับได้อย่างไร โดยเฉพาะในการใช้คน ซึ่งต้องรู้ว่าคนไหนเป็นอย่างไร มีความถนัดอัธยาศัยความสามารถอย่างไรเพื่อใช้คนให้เหมาะกับงาน นอกจากนั้นก็รู้ประโยชน์ที่เขาพึงได้ เพราะว่าในการทำงานนั้นไม่ใช่ว่าจะเอาเขามาเป็นเพียงเครื่องมือทำงานได้ แต่จะต้องให้คนที่ทำงานทุกคนได้ประโยชน์ ได้พัฒนาตัวเอง ผู้นำควรรู้ว่า เขาควรจะได้ประโยชน์อะไรเพื่อความเจริญงอกงามแห่งชีวิตที่แท้จริงของเขาด้วย ที่กล่าวมานี้ คือหลักธรรมที่เรียกว่า สัปปุริสธรรม ๗ ประการ[๕๙] ถ้ามีคุณธรรม ๗ ประการนี้แม้จะไม่มีคุณสมบัติข้ออื่นก็เป็นผู้นำได้เพราะรู้องค์ประกอบและปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างเพียงพอที่จะจัดการให้ได้ผลสามารถจัดวางวิธีปฏิบัติการที่เหมาะสมให้บรรลุผลสำเร็จได้

สรุปในทางพระพุทธศาสนาคุณสมบัติของผู้นำที่ดีควรจะมีลักษณะต่างๆ ดังนี้คือ สติ ปัญญา ความดีงาม ค วามรู้ความสามารถ ของบุคคล ตามหลักธรรมในทางพุทธศาสนาเช่น มีพรหมวิหาร๔ มีองค์คุณของกัลยาณมิตร ๗ ประการ ก็จะมีคุณสมบัติที่ดีได้ และสามารถนำไปปฏิบัติการให้งานบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

๒.๓ ภาวะผู้นำของเยาวชน

ในการศึกษาเอกสาร ที่เกี่ยวข้องในเรื่องภาวะผู้นำของเยาวชนนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฏีและหลักการ ความสำคัญของภาวะผู้นำของเยาวชน ผู้วิจัยได้รวบรวมจากบทความ เอกสารต่างๆ จากผู้ทรงคุณวุฒิหลาย ท่านตามลำดับดังต่อไปนี้

๒.๓.๑ แนวคิด ภาวะผู้นำของเยาวชน

ในทุกสังคมไม่ว่าใหญ่หรือเล็ก ต่างก็ต้องมีผู้นำ ซึ่งเป็นศูนย์กลางในกลุ่มนั้น ๆ เพื่อทำหน้าที่ตัดสินใจ วินิจฉัย สั่งการ กำหนดนโยบาย วางแผนและจูงใจให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันปฏิบัติภารกิจของกลุ่มให้สำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี ดังนั้นการมีผู้นำที่มีความสามารถ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับกลุ่ม เพราะผู้นำเป็นจุดรวมพลังของสมาชิก เป็นผู้ช่วยชี้แนะแนวทางเพื่อการผลักดันและชักจูงใจ ให้กลุ่มกระทำกิจกรรมให้ประสบความสำเร็จและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่

---

[๕๙] ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๑/๒๖๔.

กลุ่มต้องการเสริมสร้างภาวะผู้นำให้แก่บุคคลควรเริ่มเสียตั้งแต่เยาว์วัย เพราะจะเป็นการมุ่งเน้นให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้สามารถเป็นผู้นำในฐานะนักวางแผน รู้จักการแก้ไขปัญหา เพิ่มพูนทักษะการสื่อสารและการสร้างความสัมพันธ์รวมถึงสามารถตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการเสริมสร้างให้เด็กและเยาวชนมีภาวะผู้นำ ควรเริ่มตั้งแต่การสอนให้เด็กมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อการเป็นผู้นำ เริ่มจากการเป็นผู้นำความคิดในกลุ่มเพื่อน และผู้นำกิจกรรมในสถาบันการศึกษา อันจะพัฒนากลายเป็นผู้นำในระดับสูงที่ดีมีคุณภาพได้ในอนาคต การพัฒนาภาวะผู้นำของเด็กอาจเริ่มที่การปลูกฝังทักษะและความรู้พื้นฐานที่จะช่วยเสริมสร้างภาวะผู้นำให้เด็ก ได้แก่ ทักษะการพูด ทักษะการคิดเชิงกลยุทธ์ ทักษะการตัดสินใจ และแก้ปัญหาต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ทักษะการมองอนาคต ทักษะการตั้งเป้าหมายในระยะสั้นและระยะยาว ทักษะการบริหารความสัมพันธ์กับผู้อื่น ทักษะการสื่อสารในที่สาธารณะ ทักษะการสร้างแรงจูงใจ ทักษะการบริหารจัดการเวลา ทักษะการสร้างทีมงาน และทักษะการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ เป็นต้น รวมถึงการเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริง เช่น การให้ผลัดกันเป็นผู้นำกลุ่ม เพื่อให้วิเคราะห์ภาวะผู้นำ วิธีการวางแผนและรู้จักวิธีตอบสนองสถานการณ์ต่าง ๆ ของผู้นำได้อย่างถูกต้องจากวิธีการในการพัฒนาภาวะผู้นำซึ่งมีมากมายหลากหลายวิธี ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำตามแนวคิด ๔-เอช เนื่องจากเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตและภาวะผู้นำของเด็กและเยาวชนที่นิยมนำมาใช้อย่างแพร่หลายทั่วโลก ผลการปฏิบัติงานของโครงการการพัฒนาเยาวชนโดยใช้แนวคิดดังกล่าว พบว่าเยาวชนและศิษย์เก่าที่เข้าร่วมโปรแกรม ๔-เอช มีความคิดเห็นว่าโปรแกรม ๔-เอช สามารถช่วยในการพัฒนาทักษะชีวิตและภาวะผู้นำของเยาวชนได้เป็นอย่างดี แนวคิด ๔ - เอช ถูกพัฒนาขึ้นโดยมหาวิทยาลัยไอโอวา (Iowa State University) เป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะชีวิตเด็กและเยาวชนโดยมีหลักสำคัญ ๔ ประการ ที่เรียกว่า ๔-H clover ได้แก่

๑. การพัฒนาด้านความคิดและการจัดการ
๒. การพัฒนาด้านความสัมพันธ์และการดูแล
๓. การพัฒนาด้านการทำงานและการให้
๔. การพัฒนาด้านการดำเนินชีวิตและการพัฒนาตนเอง

ผลที่ได้จากการนำแนวคิด ๔-เอช ไปใช้ทำให้เด็กและเยาวชนเกิดการพัฒนาในทักษะต่าง ๆ ได้แก่

๑. การพัฒนาด้านความคิดและการจัดการ
๒. การพัฒนาด้านการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น
๓. การพัฒนาด้านการทำงานและการเป็นพลเมืองดี
๔. การพัฒนาด้านการใช้ชีวิตและการดูแลตนเอง

จากการศึกษาและสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่มีผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำ พบว่า องค์ประกอบที่มีผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำที่มีความสอดคล้องและเป็นส่วนหนึ่งของกับแนวคิด ๔-เอช มีดังต่อไปนี้

๑. ทักษะด้านการตัดสินใจ
๒. ทักษะด้านการวางแผนและการจัดการ
๓. ทักษะด้านการสื่อสาร
๔. ทักษะการสร้างความสัมพันธ์
๕. ทักษะด้านการทำงานเป็นทีม
๖. ทักษะการสร้างแรงจูงใจในตนเอง
๗. ทักษะการเข้าใจตนเอง

ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะนำแนวคิด ๔-เอช มาประยุกต์สร้างโปรแกรม ๔-เอช เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียน แล้วศึกษาว่าเมื่อนักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมตามโปรแกรม ๔-เอช ร่วมกับการสอนแบบปกติแล้ว นักเรียนจะมีการพัฒนาภาวะผู้นำที่ดีกว่าการปฏิบัติกิจกรรมตามการสอนแบบปกติหรือไม่ โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาซึ่งการวิจัยในครั้งนี้จะทำการศึกษากับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ เนื่องจากเด็กในวัยนี้เป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงจากการเป็นเด็กเข้าสู่การเป็นผู้ใหญ่จะมีความสนใจต่อตนเองและยึดตนเองเป็นศูนย์กลางทางปัญญา ในสภาพทางสังคมเด็กวัยดังกล่าวจะรู้สึกว่าตนกำลังอยู่บนเวทีที่ทุกคนกำลังเฝ้ามองและประเมินตนเองอยู่ จึงต้องการความโดดเด่น ความเป็นอิสระทางจิตใจ ต้องการเสรีภาพและจะมีความรู้สึกพึงพอใจที่จะได้แสดงบทบาทของผู้ใหญ่ เช่น การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหา การได้รับผิดชอบต่อตนเอง และการแสดงถึงความเป็นผู้นำ[๕๐]

สรุปแนวคิด ภาวะผู้นำของเยาวชนได้ว่า การสอนให้เด็กมีทัศนะคติเป็นผู้นำควรเริ่มการเป็นผู้นำที่กลุ่มเพื่อนและเป็นผู้นำในกิจกรรมระดับโรงเรียนก่อนและทดลองพัฒนาเป็นผู้นำในระดับที่สูงขึ้นไป ต่อมาก็จะพัฒนากลายเป็นผู้นำในระดับสูงที่ดีมีคุณภาพได้ในอนาคต ทั้งการพูด การคิด การตัดสินใจ การสื่อสารในที่สาธารณะ ทักษะการสร้างแรงจูงใจ การบริหารจัดการ ทักษะการสร้างทีมงาน การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ และสามารถแก้ปัญหาตามสถานการณ์ต่างๆ ได้ต่อไป

๒.๓.๒ ความหมายของเยาวชน เยาวชนหมายถึงบุคคลที่มีอายุเกิน ๑๔ ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง ๑๘ ปีบริบูรณ์ และไม่ใช่ผู้บรรลุนิติภาวะแล้วจากการจดทะเบียนสมรสในทางกฎหมายก็ถือว่าบุคคลที่มีอายุระหว่างนี้เป็นเยาวชนและหากต้องระวางโทษก็จะพิจารณา

---

[๕๐] http://gotoknow.org/blog/tuta-leadership/391432, (เข้าถึงเมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๓).

โทษแตกต่างจากผู้ใหญ่ ความหมายในระดับสากล โดย สหประชาชาติ ระบุว่า เยาวชน หมายถึง คนในวัยหนุ่มสาว คือ ผู้มีอายุระหว่าง ๑๕ - ๒๕ ปี หรือเป็นช่วงวัยหนุ่มสาว [๕๑]

สืบเนื่องมาจากคำประกาศขององค์การสหประชาชาติ กำหนดให้ปีพุทธศักราช ๒๕๒๘ เป็นปีเยาวชนสากลคณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้ วันที่ ๒๐ กันยายนของทุกปีเป็นวัน "วันเยาวชนแห่งชาติ" โดยถือว่าเป็นวันที่เป็นสิริมงคลอย่างหนึ่ง เนื่องจากเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพของพระมหากษัตริย์แห่งจักรีวงศ์ถึงสองพระองค์ได้ขึ้นครองราชย์สมบัติขณะยังทรงพระเยาว์

เรามีวันเด็กแห่งชาติโดยถือวันเสาร์ที่สองของเดือนมกราคมของทุกปี แต่ที่มุ่งเป็นเยาวชนโดยเริ่มในปีเยาวชนสากลนั้น เนื่องจากความหมายสากลของเยาวชน หมายถึงคนในวัยหนุ่มสาว คือ ผู้มีอายุระหว่าง ๑๕ - ๒๕ ปี ในขณะที่เด็กมักจะหมายถึงผู้มีอายุต่ำกว่า ๑๔ ปี ในประเทศไทยจากการสำรวจมีเยาวชนจำนวนถึง ๑๑ ล้านคนเศษ และจำนวนนี้จะเพิ่มมากขึ้นในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๖ และต่อเนื่องไปถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๗ คาดว่าจะมีจำนวนกว่า ๑๓ ล้านคน ในช่วงเวลานี้ จากนั้นจำนวนจะค่อย ๆ ลดลง

นับแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๘ เป็นต้นไป เยาวชนของชาติจะได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้สามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเอง พัฒนาชุมชน และพัฒนาประเทศได้อย่างต่อเนื่อง ยิ่งกว่านั้นเยาวชนจำนวน ๑๑ ล้านคนซึ่งกระจายอยู่ทั่วประเทศ ควรได้ตระหนักว่า เยาวชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาชาติให้มีความมั่นคงและเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น ซึ่งเยาวชนสามารถกระทำได้โดยการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีค่านิยมที่ถูกต้อง อาทิ นิยมใช้สินค้าไทย ภูมิใจและหวงแหนปรารถนาที่จะอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย รู้จักประหยัดและมีวินัย รวมทั้งพร้อมที่จะบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชาติ ตลอดจนยึดมั่นในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข แต่การพัฒนาไปตามลำพังนั้นเป็นการพัฒนาเพียงส่วนเดียวย่อมได้ประโยชน์ไม่สมบูรณ์ ด้วยเหตุนี้เยาวชนทุกคนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมในทุกรูปแบบด้วยจึงจะสามารถพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้อย่างเต็มที่

ส่วนสำคัญมากอีกส่วนหนึ่งในการพัฒนาเยาวชน คือ ภาคเอกชน ธุรกิจเอกชน ควรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเยาวชนของชาติให้มากยิ่งขึ้น การให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการพัฒนาเยาวชนไปฝ่ายเดียว คงไม่สามารถพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพและคุณธรรมได้ทั้งหมด ด้วยเหตุนี้หากธุรกิจเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเยาวชน ในด้านการฝึกอาชีพต่าง ๆ ซึ่งธุรกิจเอกชนนั้นดำเนินการอยู่ ก็จะสามารถช่วยให้เยาวชนมีความสามารถในการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น มีงานทำและมีรายได้

---

[๕๑] http://th.wikipedia.org, (เข้าถึงวันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๓).

อย่างไรก็ตาม อีกสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญมากเช่นกัน ได้แก่ สถาบันครอบครัว ถ้าพ่อแม่ผู้ปกครองมีความเข้าใจ เอาใจใส่ทะนุถนอมให้ความรักและความอบอุ่นแก่เยาวชนที่อยู่ในความปกครองอย่างถูกต้องแล้วก็จะสามารถช่วยให้เยาวชนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและคุณธรรมได้อย่างแน่นอน[๕๒]

บทบาทหน้าที่ของเยาวชน บทบาทและหน้าที่ของเยาวชนที่มีต่อสังคมและประเทศชาติสมาชิกทุกคนในสังคมย่อมต้องมีบทบาทหน้าที่ตามสถานภาพของตน ซึ่งบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันไป แต่ในหลักใหญ่และรายละเอียดจะเหมือนกัน ถ้าสมาชิกทุกคนในสังคมได้ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนอย่างถูกต้องก็จะได้ชื่อว่าเป็น "พลเมืองที่ดีของสังคมและประเทศชาติ" และยังส่งผลให้ประเทศชาติพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้น สมาชิกในสังคมทุกคน โดยเฉพาะเยาวชนที่ถือว่าเป็นอนาคตของชาติ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้และปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตน เพื่อช่วยนำพาประเทศชาติให้พัฒนาสืบไป[๕๓]

สรุป ความหมายของเยาวชน เยาวชน หมายถึง คนหนุ่มสาวที่มีพลังอันสำคัญที่จะสามารถช่วยกันเสริมสร้างกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต ดังนั้น เยาวชนที่ดีควรตระหนักในคุณค่าของตนเอง และร่วมแรงร่วมใจ สามัคคี และเสียสละเพื่อส่วนรวมและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและประเทศชาติ

๒.๓.๓ ความสำคัญของการเป็นเยาวชนที่ดี การเป็นเยาวชนที่ดีมีความสำคัญต่อตนเองและประเทศชาติดังนี้

๑. ความสำคัญต่อตนเอง เยาวชนที่ดีต้องเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต คิดดี ทำดีเพื่อตนเองและเพื่อส่วนรวม ปฏิบัติตนตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย จะทำให้มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดี สร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกันและกัน เป็นที่รักของคนรอบข้าง

๒. ความสำคัญต่อส่วนรวม เมื่อเยาวชนได้รับการปลุกฝังให้เป็นเยาวชนที่ดีแล้ว ก็จะเป็นพลเมืองที่ดีในอนาคต และถ้าประเทศชาติมีพลเมืองที่ดี มีความรับผิดชอบปฏิบัติตามกฎระเบียบกติกาของสังคม และนำหลักประชาธิปไตยมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของตน ก็ย่อมทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างสงบสุข

๓. ความสำคัญต่อประเทศชาติ เมื่อสังคมมีเยาวชนที่ดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ย่อมเป็นพื้นฐานทำให้เกิดพลเมืองดีในอนาคต และเมื่อสังคมมีพลเมืองที่ดี ย่อมนำมาซึ่งการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไปอย่างรวดเร็ว

การปฏิบัติตนเป็นเยาวชนที่ดีตามสถานภาพและบทบาท

---

[๕๒] ข้อมูลจาก www.childthai.org, (เข้าถึงวันที่ ๑๔ เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๓).

[๕๓] ไพศาล ภู่ไพบูลย์ อังคณา ตติรัตน์ และปนัดดา มีสมบัติงาม. **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม ม.๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. (กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์. ม.ป.ป.),หน้า๓๔.

๑. เยาวชนกับการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว เยาวชนในสถานภาพของการเป็นบุตรควรมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

๑.๑ เคารพเชื่อฟังบิดามารดา

๑.๒ ช่วยเหลือบิดามารดาในทุกโอกาสที่ทำได้

๑.๓ ใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย สุรุ่ยสุร่าย

๑.๔ มีความรักใคร่ปรองดองในหมู่พี่น้อง

๑.๕ ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน

๑.๖ ประพฤติตนให้สมกับเป็นผู้ดำรงวงศ์ตระกูล

๒. เยาวชนกับการเป็นสมาชิกที่ดีของโรงเรียน เยาวชนในฐานะนักเรียนควรมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

๒.๑ รับผิดชอบในหน้าที่ของนักเรียน คือ ตั้งใจเล่าเรียน ประพฤติตนเป็นคนดี

๒.๒ เชื่อฟังคำสั่งสอนอบรมของครูอาจารย์

๒.๓ กตัญญูรู้คุณของครูอาจารย์

๒.๔ รักใคร่ปองดองกันในหมู่เพื่อนนักเรียน

๒.๕ ส่งเสริมเพื่อนในทางที่ถูกที่ควร

๓. เยาวชนกับการเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน ชุมชนคือสังคมขนาดเล็ก เช่นหมู่บ้านหรือกลุ่มคน โดยเยาวชนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ จึงต้องมีบทบาทหน้าที่ต่อชุมชนดังนี้

๓.๑ รักษาสุขลักษณะของชุมชนเช่นการทิ้งขยะให้เป็นที่ ช่วยกำจัดสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ เป็นต้น

๓.๒ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น ไม่ขีดเขียนทำลายโบราณวัตถุในชุมชน ช่วยกันดูแลสาธารณสมบัติ

๓.๓ มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชน

๔. เยาวชนกับการเป็นสมาชิกที่ดีของประเทศชาติ

๔.๑ เข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๒ ปี

๔.๒ ปฏิบัติตนตามกฎหมาย

๔.๓ ใช้สิทธิในการเลือกตั้ง

๔.๔ ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

๔.๕ สืบทอดประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของไทย

๔.๖ ช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆที่ทางราชการจัดขึ้น

๔.๗ ประกอบอาชีพสุจริตด้วยความขยันหมั่นเพียร

๔.๘ ประหยัดและอดออม

ยุควิกฤตเด็กและเยาวชน ขาดภาวะผู้นำ การศึกษาวันนี้ ดีในการนำ การสร้างให้เด็กมีภาวะผู้นำนั้น ควรเริ่มตั้งแต่การสอนให้เด็กมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อการเป็นผู้นำ โดยอาจเริ่มจากการเป็นผู้นำความคิดในกลุ่มเพื่อน และผู้นำกิจกรรมในสถาบันการศึกษา อันจะพัฒนากลายเป็นผู้นำครอบครัว ผู้นำองค์กร ผู้นำชุมชน และผู้นำประเทศที่ดีมีคุณภาพได้ในอนาคต

สถาบันหลักสำคัญในการหล่อหลอมและพัฒนาเด็กและเยาวชน ให้มีความเป็นผู้นำหรือมีภาวะผู้นำ คือ สถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษา ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะบทบาทสถาบันการศึกษา โดยสถาบันการศึกษาไทยในทุกระดับ ควรให้ความสำคัญในการสร้างให้เด็กมีทัศนคติ ความรู้ ทักษะ และบุคลิกภาพในการเป็นผู้นำ โดยมีแนวทางดังนี้

สอนทักษะที่จำเป็นในการเป็นผู้นำ สถาบันการศึกษาควรให้ความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรและวิธีการสอนทักษะและความรู้ที่จำเป็นในการพัฒนาเป็น "ภาวะผู้นำ" ในผู้เรียน เช่น สอนทักษะการพูด สอนทักษะการคิดเชิงกลยุทธ์ ทักษะการแก้ปัญหาต่อสถานการณ์ต่าง ๆ การมองอนาคต วิธีการตั้งเป้าหมายทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การบริหารความสัมพันธ์กับผู้อื่น การสื่อสารในที่สาธารณะ การสร้างแรงจูงใจ การบริหารเวลา การสร้างทีมงาน การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ เป็นต้น โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริง เช่น การให้ผู้เรียนผลัดกันเป็นผู้นำกลุ่ม ให้ดูภาพยนต์หรือละคร ที่ให้ข้อคิดการเป็นผู้นำ เพื่อให้ผู้เรียนวิเคราะห์ภาวะผู้นำ วิธีการวางแผน และรู้จักวิธีตอบสนองสถานการณ์ต่าง ๆ ของผู้นำ เป็นต้น

ส่งเสริมกิจกรรมเชิงสังคมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ สถาบันการศึกษาควรส่งเสริมกิจกรรมเชิงสังคมตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น กิจกรรมค่ายอาสาพัฒนา กิจกรรมพัฒนาชุมชนรอบโรงเรียน เป็นต้น พัฒนาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การสร้างสัมพันธ์ สามารถค้นพบหรือรู้จักตนว่ามีระดับความเป็นผู้นำมากน้อยเพียงใด และรู้จักเรียนรู้แก้ปัญหาจากสถานการณ์จริง โดยการจัดกิจกรรมสถาบันการศึกษาควรกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรม และตัวชี้วัดที่ชัดเจนที่มีส่วนวัดการมีภาวะผู้นำ เช่น กำหนดให้ผู้เรียนมีความสามารถจูงใจให้ผู้อื่นเห็นด้วยกับสิ่งที่ตนเองเสนอ ตามหลักการและเหตุผลที่ดี สามารถสื่อสารกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเข้าใจเพื่อนร่วมทีมและปัญหาของทีม สามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นต้น ทักษะเหล่านี้จำเป็นต่อการเป็นผู้นำ เพราะผู้นำที่ดีควรเป็นผู้ที่นำทิศทางผู้อื่นให้ไปสู่เป้าหมาย และสามารถแก้ปัญหาเหตุการณ์ที่คาดไม่ถึง

พัฒนาทักษะเรียนรู้ซึ่งเป็นฐานพัฒนาภาวะผู้นำ การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเป็นการเปิดโลกของผู้เรียนให้กว้างขึ้น ซึ่งการเป็นผู้นำที่ดีต้องมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตัดสินใจสูง ดังนั้น ผู้นำจึงต้องมีรากฐานการคิดที่ดี รอบคอบ มีความรู้ความเข้าใจที่แท้จริง มีความแม่นยำในการวินิจฉัยบุคคลและสถานการณ์ ซึ่งการพัฒนาคุณสมบัตินี้ได้ ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนอ่านหนังสือหรือเข้าถึงสื่อต่างๆ ที่หลากหลายประเภท ส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมนอก

ห้องเรียน และที่สำคัญคือ สอนให้ผู้เรียนให้รู้จักวิเคราะห์และคัดเลือกข้อมูล และสร้างนิสัยการเป็นผู้รักการแสวงหาความรู้ อันเป็นพื้นฐานของการเป็นผู้นำที่มีคุณภาพ

ฝึกสังเกตและเข้าใจผู้อื่น การสังเกตคนเป็นพื้นฐานสำคัญของผู้นำอีกประการหนึ่ง สถาบันการศึกษาจึงควรพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักการสังเกตและเข้าใจคน ทั้งด้านอารมณ์ พฤติกรรม และความสามารถหรือศักยภาพที่ซ่อนอยู่ของบุคคลอื่น และที่สำคัญ คือการปลูกฝังทัศนคติการสังเกตคนที่ถูกต้อง เช่น มองผู้อื่นในด้านบวก มองว่าทุกคนมีคุณค่าและมีศักยภาพ แม้ว่าจะมีความแตกต่างก็สามารถนำความแตกต่างมาเสริมสร้างกันได้ เพื่อยิ่งมีส่วนในการพัฒนาการมีภาวะผู้นำให้เกิดผล ซึ่งอาจทำได้โดยการสอดแทรกความรู้ความเข้าใจ และมุมมองที่ถูกต้องในการสังเกตคน ผ่านการเรียนการสอนและการทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นต้น

สนับสนุนเด็กที่ฉายแววความเป็นผู้นำ มิใช่เด็กทุกคนจะมีลักษณะของการเป็นผู้นำอย่างชัดเจน แต่จะมีเพียงบางคนที่มีลักษณะฉายแววการเป็นผู้นำที่โดดเด่น ควรได้รับการสนับสนุนการพัฒนาการเป็นผู้นำที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น เช่น มอบหมายให้เป็นผู้นำห้อง สนับสนุนให้สมัครเป็นประธานนักเรียน ส่งเด็กเข้าประกวดการโต้วาที การได้รับการส่งไปเข้าแคมป์เยาวชนผู้นำรุ่นใหม่ หรือได้รับการพัฒนาหลักสูตรหรือกิจกรรมเพื่อพัฒนาการเป็นผู้นำที่เฉพาะเจาะจง ฯลฯ โดยสถาบันการศึกษาควรมีการค้นหาหรือทำแบบทดสอบภาวะผู้นำ เพื่อคัดเลือกผู้เรียนที่มีแววผู้นำเด่นชัด แล้วส่งเสริมให้เด็กกลุ่มนี้ได้รับการพัฒนาให้มีลักษณะการเป็นผู้นำระดับแนวหน้าของสังคมต่อไป เป็นความจริงที่ว่าสังคมใดที่มีความเจริญก้าวหน้ามักจะมี “ผู้นำ” ที่ดี แต่หากสังคมใดไร้ผู้นำที่ดี ก็เปรียบเหมือนเรือเดินทะเลที่ขาดกัปตัน ลูกเรือก็เคว้งคว้าง สับสน แต่การที่ประเทศจะมีผู้นำที่ดีได้นั้น ต้องเริ่มจากการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความเป็นผู้นำตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จนถึงระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะในเด็กและเยาวชนที่ฉายแววการเป็นผู้นำ ยิ่งต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพนี้อย่างเต็มที่ เพื่อในอนาคตพวกเขาจะกลายเป็นผู้นำที่มีความรู้ความสามารถในการนำทิศทางสังคม เฉลียวฉลาดในการแก้ปัญหา มีทักษะในการจูงใจและนำกลุ่มคน ที่สำคัญเป็นผู้นำที่มีคุณธรรมจริยธรรมด้วย สถาบันวิจัยเยาวชนแห่งญี่ปุ่น ได้สำรวจทัศนคติการดำเนินชีวิตในอนาคตของเด็กวัยรุ่นที่มีอายุ ๑๕ ปี ในช่วงเดือนกันยายน - ธันวาคม ปี ๒๐๐๖ โดยสำรวจเด็กวัยรุ่นใน ๔ ประเทศ คือ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา จีน และเกาหลีใต้

ผลสำรวจได้สร้างความกังวลใจให้แก่ชาวญี่ปุ่นพอสมควรเมื่อพบว่าเด็กวัยรุ่นญี่ปุ่นที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๑,๔๖๑ คนจากสถาบันการศึกษามัธยม ๑๒ แห่งใน ๑๐จังหวัดใหญ่ ๆ ของประเทศ พบว่าประมาณร้อยละ ๗๙ ให้ความเห็นว่า การเป็นผู้มีอำนาจ เช่น เป็นผู้ที่มีโอกาสใช้ความสามารถของตนอย่างเต็มที่ หรือเป็นผู้ที่สามารถทำให้ตนเป็นที่ยอมรับจากบุคคลอื่น เป็นต้น ในขณะที่ เด็กวัยรุ่นญี่ปุ่นมีเพียงร้อยละ ๘ เท่านั้น ที่ต้องการเป็นผู้ทรงอำนาจในอนาคต เมื่อเทียบกับเด็กวัยรุ่นจีน มี ร้อยละ ๓๔ เด็กวัยรุ่นเกาหลีใต้ มีร้อยละ ๒๓ และเด็กวัยรุ่นอเมริกัน มีร้อยละ ๒๒ ตามลำดับ

เด็กวัยรุ่นญี่ปุ่นส่วนใหญ่ถึงร้อยละ ๔๓ มีความต้องการที่จะใช้ชีวิตแบบอย่างง่าย ๆ ในอนาคต เพียงแต่ให้มีรายได้ที่เพียงพอ มีถึงร้อยละ ๒๑ ตอบว่า “พอใจที่จะมีชีวิตที่เงียบสงบ แม้ว่าจะน่าเบื่อหน่ายหรือไม่น่ารื่นรมย์อยู่บ้างก็ตาม” ในขณะที่เด็กวัยรุ่นอเมริกันมีเพียงร้อยละ ๙ เด็กวัยรุ่นเกาหลีใต้มีร้อยละ ๑๕ และเด็กวัยรุ่นจีนมีร้อยละ ๑๕ [๕๔]

หากวิเคราะห์กรณีเด็กญี่ปุ่น อาจจะเป็นได้ว่าสาเหตุที่เด็กญี่ปุ่นไม่มีความต้องการที่จะเป็นผู้มีอำนาจหรือเป็นผู้นำนั้น อาจเนื่องมาจากสภาพสังคมที่มีความกดดัน ตั้งแต่ประถมจนถึงมหาวิทยาลัย เด็กญี่ปุ่นต้องรับผิดชอบต่อการเรียนและการสอบอย่างหนัก เพื่อเข้าเรียนในสถาบันการศึกษาดี ๆ ตามความคาดหวังของครอบครัวและสถาบันการศึกษา อีกทั้ง ค่านิยมในสังคมญี่ปุ่น เมื่อใครไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ตามความคาดหวังของสังคม จะได้รับการลงโทษจากสังคมอย่างหนักโดยเฉพาะผู้นำ ด้วยเหตุนี้ เด็กวัยรุ่นญี่ปุ่นจำนวนมากจึงเลือกที่จะหันหลังให้กับภาระความรับผิดชอบที่หนักหน่วง และต้องการใช้ชีวิตที่เรียบง่ายแทน

สรุป ความสำคัญของการเป็นเยาวชนที่ดี การเป็นเยาวชนที่ดีมี เยาวชนควรเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว เยาวชนในสถานภาพของการเป็นบุตรควรมีบทบาทหน้าที่มีความสำคัญต่อตนเอง เยาวชนที่ดีต้องเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำเนินชีวิต คิดดี ทำดีเพื่อตนเองและเพื่อส่วนรวมและมีความสำคัญต่อส่วนรวม เมื่อเยาวชนได้รับการปลุกฝังให้เป็นเยาวชนที่ดีแล้ว ก็จะเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติในอนาคตต่อประเทศชาติ เมื่อสังคมมีเยาวชนที่ดี และมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมย่อมนำมาซึ่งการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไปอย่างรวดเร็ว

๒.๓.๔ ลักษณะของเยาวชนทีดี

เยาวชนที่ดีควรจะเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม กล่าวคือ จะต้องมีธรรมะในการดำเนินชีวิต ได้แก่

๑. การเสียสละต่อส่วนรวม เป็นคุณธรรมที่ช่วยในการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า เพราะถ้าสมาชิกในสังคมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และยอมเสียสละผลประโยชน์ส่วนตน จะทำให้สังคมพัฒนาไปอย่างรวดเร็วและมั่นคง

๒. การมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ เป็นคุณธรรมที่ช่วยให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เพราะถ้าสมาชิกในสังคมยึดมั่นในระเบียบวินัย รู้และเข้าใจสิทธิของตนเอง ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น และตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด สังคมนั้นก็จะมีแต่ความสุข เช่น ข้าราชการทำหน้าที่บริการประชาชนอย่างดีที่สุด ก็ย่อมทำให้เป็นที่ประทับใจรักใคร่ของประชาชนผู้มารับบริการ

---

[๕๔] นกุล ว่องฐิติวงศ์, “เด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า,” **มติชนสุดสัปดาห์**, ๒๗ (๒๕-๓๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๐), หน้า ๔๕.

๓. ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญ เพราะหากสมาชิกในสังคมยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต เช่น ไม่ลักทรัพย์ ไม่เบียดเบียนทรัพย์สินของผู้อื่นหรือของประเทศชาติมาเป็นของตน รวมทั้งผู้นำประเทศมีความซื่อสัตย์สุจริต ก็จะทำให้สังคมมีแต่ความเจริญ ประชาชนมีแต่ความสุข

๔. ความสามัคคี ความรักใคร่กลมเกลียวปรองดองและร่วมมือกันทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมจะทำให้สังคมเป็นสังคมที่เข้มแข็ง แต่หากคนในสังคมเกิดความแตกแยกทั้งทางความคิดและการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกัน จะทำให้สังคมอ่อนแอและล่มสลายในที่สุด

๕. ความละอายและเกรงกลัวในการทำชั่ว ถ้าสมาชิกในสังคมมีหิริโอตตัปปะ มีความเกรงกลัวและละอายในการทำชั่ว สังคมก็จะอยู่กันอย่างสงบสุข เช่น นักการเมืองจะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตไม่โกงกิน ไม่เห็นแก่ประโยชน์พวกพ้อง โดยต้องเห็นแก่ประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญประเทศชาติก็จะสามารถพัฒนาไปได้อย่างมั่นคง

สรุป ลักษณะของเยาวชนที่ดีจะต้องมีหลักธรรมสำคัญๆในการครองตน รวมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรมการเสียสละต่อส่วนรวมการมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความสามัคคี ความละอายและเกรงกลัวในการทำชั่ว เพื่อประโยชน์ของประชาชน สังคมและประเทศชาติ

๒.๔ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับฆราวาสธรรม ๔

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับหลักฆราวาสธรรม ๔ หรือ ธรรมสำหรับชีวิตครองเรือน ๔ ประการมีดังนี้

๒.๔.๑ แนวคิดฆราวาสธรรม ๔ แนวคิดฆราวาสธรรมหรือธรรมสำหรับชีวิตครองเรือน ๔ ประการ

๑.สัจจะ ความซื่อสัตย์ จริงใจต่อกันเป็นหลักสำคัญที่จะให้เกิดความไว้วางใจและไมตรีจิตสนิทต่อกันขาดสัจจะเมื่อใดย่อมเป็นเหตุให้เกิดความหวาดระแวงแคลงใจกันเป็นจุดเริ่มต้นแห่งความร้าวฉาน ซึ่งยากนักที่จะประสานให้คืนดีได้ดังเดิม

๒.ทมะ การรู้จักบังคับควบคุมอารมณ์ข่มใจระงับความรู้สึกต่อเหตุบกพร่องของกันและกัน รู้จักฝึกฝนปรับปรุงตน แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับนิสัยและอัธยาศัยให้กลมกลืนประสานเข้าหากันได้ ไม่เป็นคนดื้อด้านเอาแต่ใจและอารมณ์ของตน คนที่ขาดธรรมข้อนี้ ย่อมปล่อยให้ข้อแตกต่างปลีกย่อยทางอุปนิสัยและการอบรม กลายเป็นเหตุแตกแยกสามัคคีใหญ่โต และถ้าไม่สามารถปรับตนเข้าหากันได้ ก็เป็นอันต้องทำลายชีวิตคู่ครองแยกทางขาดจากกัน

๓. ขันติ ความอดทน อดกลั้น ต่อความหนักและความร้ายแรงทั้งหลาย ชีวิตของผู้อยู่ร่วมกัน นอกจากมีข้อแตกต่างขัดแย้งทางอุปนิสัย การอบรม และความต้องการบางอย่าง ซึ่งจะต้องหาทางปรับปรุงเข้าหากันแล้วบางรายอาจจะมีเหตุล่วงเกินรุนแรง แสดงออกจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นถ้อยคำหรือกิริยาอาการ จะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม เมื่อเกิดเหตุเช่นนี้ อีกฝ่ายหนึ่ง

จะต้องรู้จักอดกลั้นระงับใจ ไม่ก่อเหตุให้เรื่องลุกลามกว้างขยายต่อไปความร้ายจึงจะระงับลงไป นอกจากนี้ ยังจะต้องมีความอดทนต่อความลำบากตรากตรำ และเรื่องหนักใจต่างๆ ในการประกอบการงานอาชีพเป็นต้น โดยเฉพาะเมื่อเกิดภัยพิบัติ ความตกต่ำคับขัน ไม่ตีโพยตีพาย แต่มีสติอดกลั้นคิดอุบายใช้ปัญญาหาทางแก้ไขเหตุการณ์ให้ลุล่วงไปด้วยดี ชีวิตของคู่ครองที่ขาดความอดทน ย่อมไม่อาจประคับประคองพากันให้รอดพ้นเหตุร้ายต่างๆ อันเป็นประดุจมรสุมแห่งชีวิตไปได้

๔.จาคะ ความเสียสละ ความเผื่อแผ่ แบ่งปันตลอดถึงความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน ชีวิตบุคคลที่จะมีความสุข จะต้องรู้จักความเป็นผู้ให้ด้วย มิใช่คอยจ้องแต่จะเป็นผู้รับเอาฝ่ายเดียว การให้ในที่นี้ มิใช่หมายแต่เพียงการเผื่อแผ่แบ่งปันสิ่งของอันเป็นเรื่องที่มองเห็นและเข้าใจได้ง่ายๆ เท่านั้น แต่ยังหมายถึงการให้น้ำใจแก่กัน การแสดงน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน ตลอดจนการเสียสละความพอใจและความสุขส่วนตนได้ เช่น ในคราวที่คู่ครองประสบความทุกข์ ความเจ็บไข้ หรือมีธุระกิจใหญ่เป็นต้น ก็เสียสละความสุขความพอใจของตน ขวนขวายช่วยเหลือ เอาใจใส่ดูแล เป็นที่พึ่งอาศัย เป็นกำลังส่งเสริม หรือช่วยให้กำลังใจได้โดยประการใดประการหนึ่ง ตามความเหมาะสมรวมความว่า เป็นผู้จิตใจกว้างขวาง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละ ไม่คับแคบเห็นแก่ตัว ชีวิตครอบครัวที่ขาดจาคะ ก็คล้ายการลงทุนที่ปราศจากผลกำไรมาเพิ่มเติม ส่วนที่มีมาแต่เดิมก็คงที่หรือค่อยร่อยหรอพร่องไป หรือเหมือนต้นไม้ที่มิได้รับการบำรุง ก็มีแต่อับเฉา ร่วงโรย ไม่มีความสดชื่นงอกงาม[๕๕]

สรุปแนวคิด ฆราวาสธรรม ๔ ประการคือ สัจจะคือความซื่อสัตย์ จริงใจต่อกันเป็นหลักสำคัญที่จะให้เกิดความไว้วางใจและไมตรีจิตสนิทต่อกัน ทมะ การรู้จักบังคับควบคุมอารมณ์ ข่มใจระงับความรู้สึกต่อเหตุบกพร่องของกันและกัน รู้จักฝึกฝนปรับปรุงตน แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับนิสัยและอัธยาศัยให้กลมกลืนประสานเข้าหากันได้ ขันติ ความอดทน อดกลั้น ต่อความหนักและความร้ายแรงทั้งหลาย จาคะ ความเสียสละ ความเผื่อแผ่ แบ่งปันตลอดถึงความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน จากที่ได้ศึกษามาข้างต้นนี้มิใช่ประสงค์เป็นข้อปฏิบัติจำกัดเฉพาะในระหว่างคู่ครองเพียง ๒ คนเท่านั้น แต่มุ่งหมายให้ใช้ทั่วไปในชีวิตการครองเรือนทั้งหมดโดยยึดถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานของจิตใจ ในการที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีงามกับคนทั้งหลายที่จะอยู่ร่วมหรือติดต่อเกี่ยวข้องกันให้เหมาะสมตามฐานะนั้นๆ เพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ชีวิตของตนเอง และแก่ชีวิตของคนอื่นๆ ในสังคม

๒.๔.๒ ความหมายของฆราวาสธรรม ๔

ท่านพระภิกษุที่ทรงคุณวุฒิและนักการ ศาสนาหลายท่านได้ให้ความหมายของฆราวาสธรรม ๔ พร้อมทั้งคำอธิบายของฆราวาสธรรม ไว้ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

---

[๕๕]http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=you4lucky&month=21-10-2008&group=5&gblog=43, (วันที่เข้าถึงที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๓.)

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)[๖๖] ได้ให้ความหมายของฆราวาสธรรมว่าหมายถึงธรรมสำหรับฆราวาส ธรรมสำหรับการครองเรือน หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์

๑. สัจจะ หมายถึงความจริง ซื่อสัตย์ จริงใจ พูดจริง ทำจริง

๒.ทมะ หมายถึงการฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดดัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา

๓.ขันติหมายถึงความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียรเข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย

๔.จาคะ หมายถึงความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบาย และผลประโยชน์ส่วนตนได้ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็นและความต้องการของคนอื่น พร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายเพิ่มเติมในด้านสัจจะไว้ดังนี้ คัมภีย์ฝ่ายอภิธรรม แยกสัจจะคือความจริงเป็น ๒ ระดับ

๑. สมมติสัจจะ (Conventional Truth) ความจริงโดยสมมติ (เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าโวหารสัจจะ ความจริงโดยโวหารหรือโดยสำนวนพูด) คือ ความจริงตามมติร่วมกันตามที่ได้ตกลงกันไว้หรือหมายรู้ร่วมกันเป็นเครื่องมือสื่อสาร พอให้สำเร็จประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เช่น คน สัตว์ คนชั่ว โต๊ะ เก้าอี้ เป็นต้น

๒. ปรัมัตะสัจจะ (Ultimate Truth) ความจริงโดยปรมัตถ์ คือ จริงตามความหมายสูงสุด ตามความหมายแท้อย่างยิ่ง คือ การหยั่งรู้สัจจธรรมที่จะทำให้ความยึดติดถือมั่นหลงผิดทั้งหลาย สลายหมดไป ทำให้วางใจว่างท่าทีต่อสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง หลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ มีจิตใจเป็นอิสระ ผ่องใสเบิกบาน มีความสุขที่แท้จริง สิ่งที่เป็นจริงโดยปรมัตถ์ เช่น นามธรรม รูปธรรม เวทนา สัญญา สังขาร เป็นต้น

พุทธทาสภิกขุ ได้ให้ความหมายของฆราวาสธรรม ออกเป็น ๒ ประการ คือ ประการแรกเป็นธรรมธรรมดาที่จะต้องประพฤติปฏิบัติ ประการที่ ๒ เป็นธรรมที่ใช้เป็นหลักในการที่จะนำไปสู่การปฏิบัติธรรมข้ออื่น ๆ ให้สำเร็จ

๑. เป็นธรรมธรรมดาที่จะต้องประพฤติปฏิบัติ สัจจะ หมายถึง ซื่อตรงต่อเพื่อนฝูง ซื่อตรงต่อลูกเมีย ซื่อตรงต่อเวลา ซื่อตรงต่อการงาน ทมะ หมายถึง ข่มใจ อย่าให้เกิดโทสะ อย่าให้เกิดความรัก หรือความเกลียด ขันติ หมายถึง อดทนต่อความร้อน ความหนาว ความเหนื่อย อดทนต่อคำด่า จาคะ หมายถึง การให้ทาน รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อนบ้าน มิตรสหาย

๒.เป็นธรรมที่ใช้เป็นหลักในการที่จะนำไปสู่การปฏิบัติธรรมข้ออื่น ๆ ให้สำเร็จ สัจจะ หมายถึงความจริงใจ ความตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติในสิ่งนั้น เมื่อจะทำสิ่งใด หรือปฏิบัติธรรมข้อ

---

[๖๖]พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่,** (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,๒๕๒๘), หน้า ๔๓.

ใดแล้วก็ควรตั้งใจจริง ทำอย่างสุดความสามารถ ทำให้ถึงที่สุด ดังเช่น เมื่อพระพุทธเจ้าทำความเพียรเพื่อตรัสรู้ ก็ได้ตั้งสัจจาธิษฐานว่า แม้จะเหลือเพียงแต่กระดูก ก็จะไม่ลุกขึ้นจากที่นั่ง ถ้าไม่บรรลุสัมมาสัมโพธิญาณ ในการศึกษาเล่าเรียนก็เหมือนกันถ้ามีสัจจะหรือสัจจาธิษฐาน คือทำให้มันจริง ๆ ตั้งใจจริง ๆ ก็จะช่วยให้ทุกคนประสบความสำเร็จสมดังที่ตั้งใจ ทมะ หมายถึงบังคับตัวเอง บังคับใจตนเอง ไม่ให้หลงไปตามแรงของสิ่งที่มายั่วยุ ซึ่งแม้จะยากเย็นเพียงใดก็ต้องพยายามบังคับให้ได้ ในการบังคับนั้น ต้องใช้ไหวพริบและความฉลายเข้าต่อสู้ เพราะจิตใจเมื่อถูกบังคับก็จะขัดขืนยิ่งกว่าช้างที่ตกมันเสียอีก ซึ่งการบังคับจิตใจของตนเอง นั่นก็มี ๒ วิธีด้วยกันคืน กรณีแรกคือ การปลอบประโลมจิตใจค่อยปลอบโยน กรณีที่สอง คือ การบังคับโดยตรงการตัดใจไม่ให้ทำในสิ่งนั้น ซึ่งทั้ง ๒ วิธีนี้ต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ขันติ เมื่อมีทมะแล้วยังต้องใช้ขันติเข้ารองรับ ต้องอดทนต่อการบีบคั้นของกิเลสไม่ว่าจะเป็นราคะ โทสะ โมหะ หรืออื่นๆ ต้องใช้ความอดทนอย่าหลงไปตามสิ่งยั่วยุหรือกิเลส จาคะ หมายถึงบริจาคออกไป สละสิ่งที่ไม่ต้องการที่มีอยู่ในจิตใจให้หลุดออกไประบายความสับสนวุ่นวายออกไปจากจิตใจ อาจจะโดยการสวดมนต์หรือการพักผ่อนให้ถูกวิธี ฆราวาสธรรม คือสัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ นี้เป็นเครื่องมือกำจัดมาร เป็นเครื่องมือที่จะสร้างสิ่งที่ปรารถนาในทุกกรณี ไม่ใช่เฉพาะเป็นธรรมของฆราวาสเท่านั้น แม้แต่บรรพชิที่ต้องการจะบรรลุมรรคผลนิพพาน ก็ยังต้องใช้ธรรมข้อนี้ด้วยเช่นกัน[๕๗]

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวว่าสัจจะ หมายถึงความจริงลงไปในสิ่งที่จะกระทำและสัจจาธิษฐาน คือตั้งจิตด้วยสัจจะมั่นลงไปในการที่จะทำในการที่จะประพฤติเพื่อละกิเลส ทมะหมายถึงการบังคับตัวเอง เป็นธรรมที่จะใช้สกัดกลั้นความโกรธในขั้นเริ่มต้นแต่ถ้าบังคับไม่ได้หรือบังคับไม่อยู่ก็ใช้ธรรมะข้ออื่น เช่นปัญญา ขันติและอื่นๆ เข้าช่วย ขันติ หมายถึงความอดกลั้น ความอดได้ รอได้ คอยได้ เป็นเครื่องห้ามความผลุนผลัน ความโกรธ ขันติเป็นแกนกลางในการประพฤติพรหมจรรย์ ของผู้บำเพ็ญพรตทั้งหลาย คนส่วนใหญ่มักไม่ชอบอดกลั้นเนื่องจากเห็นว่าเป็นเรื่องเสียเกียรติหรือขี้แพ้ อะไรทำนองนั้นแต่ถ้ารู้จักฝึกความอดกลั้นหรือฝึกให้มีขันติได้มากๆ ก็จะเป็นคนที่ไม่โกรธง่าย จาคะ หมายถึงสละการให้ทาน สละกิเลสตามโอกาสที่ต้องสละเป็นรูรั่วที่ระบายกิเลสออก

ทัตตชีโว ภิกขุ ได้กล่าวไว้ว่าฆราวาสธรรม เป็นธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติเป็นฆราวาสที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่มีคุณธรรมและยังได้ให้ความหมายพร้อมทั้งอธิบายถึงความหมายของฆราวาสธรรมแต่ละข้อดังนี้ ข้อที่ ๑ สัจจะ หมายถึง ความสัตย์ ความซื่อ แบ่งตามศัพท์ได้เป็น ๓ ลักษณะ คือ

ก. มีความจริง (จริงคือไม่เล่น)

ข. มีความตรง (ตรงคือความประพฤติทางกาย วาจา ตรง ไม่บิดพลิ้ว ไม่บ่ายเบี่ยง)

ค. มีความแท้ (แท้คือไม่เหลวไหล)

---

[๕๗] พุทธทาสภิกขุ, **ฆราวาสธรรม,** (กรุงเทพมหานคร : การพิมพ์พระนคร, ๒๕๒๓), หน้า ๕๕.

ในทางปฏิบัติ สัจจะ หมายถึง ความจริงใจ คือ ถ้าทำอะไรแล้วทุ่มหมดตัว ซึ่งถ้าแบ่งในทางปฏิบัติ จะแบ่งได้ ๕ ลักษณะ คือ

๑. จริงต่อหน้าที่ คือไม่ว่าตนเองมีหน้าที่อะไรก็ทุ่มเทและทำหน้าที่นั้นให้ดีที่สุด

๒. จริงต่อการงาน คือถ้าได้รับมอบหมายงานอะไรมาก็ตามทีก็ตั้งใจทำให้ดีที่สุด เท่าที่จะทำได้ แม้ว่างานนั้นจะไม่ใช่งานที่สำคัญหรืองานที่ใหญ่โตก็ตามที

๓. จริงใจกับเวลา หมายถึงใช้เวลาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด ให้คุ้มค่ามากที่สุด

๔. จริงต่อบุคคล หมายถึงคบกับใครก็ต้องมีความจริงใจ ไม่ใช่คบเพื่อหวังผลประโยชน์

๕. ตรงต่อความดี หมายถึงไม่ว่าจะทำอะไรก็ตามจะต้องมีคุณธรรมคอยกำกับอยู่เสมอไม่ทำให้คนอื่นได้รับความเดือนร้อน

ข้อที่ ๒ ทมะ หมายถึงพยายามปรับปรุงตนเองให้ดียิ่งขึ้นเรื่อยๆ ขจัดนิสัยที่ไม่ดีออกไปเสียจากตนเอง พยายามฝึกหัดบังคับใจตนเอง โดยเริ่มจากบังคับทีละเล็กทีละน้อย เมื่อทำบ่อยๆ ครั้งก็จะทำให้เกิดเป็นนิสัย

ข้อที่ ๓ ขันติ คือความอดทน ซึ่งเป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งทางจิตใจ ขันติมี ๔ ลักษณะ คือ

๑. อดทนต่อความลำบากตรากตรำ ได้แก่อดทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศภูมิประเทศที่ทุรกันดาร สามารถอดทนได้ไม่ย่อท้อ

๒. อดทนต่อความทุกขเวทนา คืออดทนต่อความเจ็บไข้ได้ป่วย

๓. อดทนต่อความเจ็บใจ คืออดทนต่อการกระทบกระเทือนเปรียบเปรยการทำให้เจ็บอกเจ็บใจ

๔. อดทนต่ออำนาจกิเลศ คือการไม่เอาแต่ใจตนเอง ไม่ยอมสบายต่อความฟุ้งเฟ้อต่างๆ และเป็นข้อที่ต้องใช้ความอดทนมากที่สุด

ข้อที่ ๔ จาคะ หมายถึงความเสียสละ ตัดใจ ตัดกรรมสิทธิ์ของตน ตัดความยึดถือความเสียสละ มี ๒ นัยคือ

๑. สละวัตถุ หมายถึง การแบ่งปันกันกิน แบ่งปันกันใช้รวมทั้งการทำบุญให้ทาน

๒. สละอารมณ์ หมายถึง ไม่ผูกโกรธใคร ไม่พยาบาท

การฝึกคุณธรรมทั้ง ๔ ประการ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ อย่างสม่ำเสมอก็จะเป็นผู้ที่มีจิตใจผ่องใส แม้จะเป็นฆราวาสก็จะมีความศักดิ์สิทธิ์ในตัว[๕๕]

---

[๕๕]ทัตตชีโวภิกขุ, **ฆราวาสธรรม,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิวไวเต็ก, ๒๕๒๙), หน้า ๒๑๐.

หลวงกถิน อัตถโยธิน ได้กล่าวไว้ว่าเป็นธรรมโดยตรงของฆราวาส เป็นธรรมนำมาซึ่งความสุขความเจริญ เป็นสามัคคีธรรมอันควบคุมบุคคลไว้ให้กลมเกลียวกัน ผู้ปฏิบัติย่อมเกิดความไพบูลย์และตั้งตระกูลให้ถาวรมีความสุขเจริญ สัจจะ หมายถึง สัตย์ซื่อแก่กันซื่อตรงต่อกัน เป็นคุณธรรมที่สำคัญในการคบหาของประชาชน ถ้าหากแต่ละบุคคลต่างประพฤติซื่อตรง ไว้วางใจซึ่งกันและกันย่อมจะนำความเจริญมาสู่บุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติ ทมะ หมายถึงรู้จักข่มจิตของตน ความข่มใจ เป็นคุณธรรมสำคัญอีกประการหนึ่งเพราะคนทั้งหลายย่อมมีอัธยาศัยแตกต่างกัน ถ้าไม่มีการข่มใจ ปล่อยให้ประพฤติไปตามกิเลส ย่อมทำให้แตกสามัคคีกันโดยง่าย จึงควรต้องมีอุบายข่มใจของตนเมื่อถูกกิเลสเข้าครอบงำ อย่าหุนหัน กระทำลงไปตามอำนาจของกิเลส ผู้ที่มีทมะย่อมเป็นผู้ที่อยู่ห่างจากความผิดพลั้ง ทั้งเป็นผู้อาจรักษาสามัคคีขันติ หมายถึง อดทน อดกลั้น เมื่อมีเหตุการณ์ต่างๆ มากระทบ ทำให้เกิดโทสะ เมื่อใช้ทมะ คือรู้จักข่มใจตนเข้าช่วยแล้ว แต่ยังไม่สำเร็จ ก็ต้องใช้ขันติ อดกลั้นเข้าช่วยอีกแรงหนึ่ง คือ ต้องรู้จักอดกลั้นต่อเหตุการณ์อันจะยั่วให้เกิดโทสะ จาคะ หมายถึง สละให้ปันสิ่งของ ของตนแต่คนที่ควรให้ปัน การให้เป็นกิจสำคัญประการหนึ่งของชนผู้อยู่เป็นหมู่เหล่า เป็นการผูกไมตรีซึ่งกันและกัน เพราะคนเกิดมามีสุข มีทุกข์ มีฐานะ มีอาชีพ แตกต่างกัน ดังนั้น จึงควรมีน้ำใจไมตรี อารีย์ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่กัน[๕๙]

ชัยวัฒน์ อัตพฒน์ ได้กล่าวว่าเป็นธรรมสำหรับฆราวาสปฏิบัติฆราวาส คือผู้ครองเรือน ชีวิตของผู้ครองเรือนต้องมีการสมาคม การสมาคมกับคนอื่นต้องมีความจริงใจต่อเขา ต้องรู้จักข่มจิตของตน เมื่อประสบเหตุการณ์ไม่ดี ต้องมีความอดทนเพื่อต่อสู้กับชีวิต และในบางครั้งต้องบริจาคสมบัติของตนเมื่อเห็นคนอื่นเดือนร้อนฆราวาส คือ

๑. สัจจะ หมายถึงมีความจริงใจต่อคนอื่น

๒. ทมะ หมายถึงมีนิสัยข่มความรู้สึกของตน

๓.ขันติ หมายถึงมีความอดทน

๔. จาคะ หมายถึงบริจาคสิ่งของของตนเพื่อประโยชน์คนอื่น[๖๐]

พระศรีธรรมนิเทศ ได้กล่าวถึงความหมายของขันติว่าขันติ คือความอดทนแยกออกเป็น ๓ ประเด็นคือ

๑. ทนลำบาก หมายถึงทนลำบากเพราะทุกขเวทนา อันเกิดจากโรคภัยไข้เจ็บเอาชนะความเจ็บป่วยได้ถึงป่วยก็สามารถหายได้โดยไว

---

[๕๙]กถิน อัตถโยธิน, หลวง. **อธิบายธรรมวิภาค น.ธ.ตรี,** (กรุงเทพมหานคร : ธรรมบรรณาคาร, ๒๕๑๑), หน้า ๒๒.

[๖๐]ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์และทวี ผลสมภพ, **หลักพระพุทธศาสนา,** (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๙), หน้า ๙๘-๙๙.

๒.ทนตรากตรำ หมายถึงไม่คำนึงถึงความร้อน หนาว แดด ฝน หิวก็กิน กระหายก็ดื่ม เหนื่อยก็ผักเสร็จแล้วก็รีบทำงานต่อไปจนสำเร็จเรียนร้อย

๓. ทนเจ็บใจ หมายถึงความอดกลั้นเป็นขันติขั้นสูงสุด เรียกว่าอธิวาสนขันติ ผู้ที่มีอธิวาสนขันติ ย่อมเป็นผู้ที่มีใจสะอาด สบาย ปลอดโปร่ง เพราะเมื่อมีอารมณ์ใดๆ มากระทบ ก็สามารถที่จะอดกลั้นไว้ได้ทนไว้ได้ไม่แสดงออกมา[๖๑]

สรุปความหมายของฆราวาสธรรม๔ เป็นธรรมนำมาซึ่งความสุขความเจริญ ความสามัคคีอันควบคุมบุคคลไว้ให้กลมเกลียวกัน และชีวิตของผู้ครองเรือนต้องมีการสมาคม กับคนอื่นต้องมีความจริงใจต่อเขาต้องรู้จักข่มจิตของตนเมื่อประสบเหตุการณ์ไม่ดีต้องมีความอดทนเพื่อต่อสู้กับชีวิตและในบางครั้งต้องบริจาคสมบัติของตนเมื่อเห็นคนอื่นเดือนร้อน ฆราวาสธรรมข้อที่ ๑ สัจจะ หมายถึง ความสัตย์ ความซื่อ มีความจริง มีความตรง มีความแท้ ข้อที่ ๒ ทมะ หมายถึงพยายามปรับปรุงตนเองให้ดียิ่งขึ้นเรื่อยๆ ขจัดนิสัยที่ไม่ดีออกไปเสียจากตนเอง พยายามฝึกหัดบังคับใจตนเอง โดยเริ่มจากบังคับทีละเล็กทีละน้อย เมื่อทำบ่อยๆ ครั้งก็จะทำให้เกิดเป็นนิสัย ข้อที่ ๓ ขันติคือความอดทน ซึ่งเป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งทางจิตใจ ข้อที่ ๔ จาคะ หมายถึงความเสียสละ ตัดใจ ตัดกรรมสิทธิ์ของตน ตัดความยึดถือความเสียสละ มี ๒ คือ ๑. สละวัตถุ หมายถึง การแบ่งปันกันกิน แบ่งปันกันใช้รวมทั้งการทำบุญให้ทาน ๒ สละอารมณ์ หมายถึง ไม่ผูกโกรธใครไม่พยาบาทโดยเฉพาะผู้นำของเยาวชนในโรงเรียนที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนหรือเยาวชนทั่วไป ควรได้รับการปลูกฝังด้วยหลักธรรมฆราวาสธรรม ๔ ซึ่งเน้นความมีคุณธรรมทั้งด้านความมีสัจจะ ความมีทมะ ความมีขันติ และมีจาคะ ให้เกิดขึ้นอย่างดีด้วย เพื่อให้มีจริยธรรมและมีคุณธรรม เพราะหลักฆราวาสธรรม ๔ หมายถึง ธรรมสำหรับคฤหัสถ์ในการครองชีวิต

๒.๔.๓ ความสำคัญของฆราวาสธรรม๔ ในการศึกษาเอกสาร ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ความสำคัญของฆราวาสธรรม ๔ หรือ ธรรมสำหรับชีวิตครองเรือน ๔ ประการผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฏีและหลักการ ความสำคัญของฆราวาสธรรม๔ ได้รวบรวม บทความ ต่างๆ จากผู้ทรงคุณวุฒิดังต่อไปนี้

๑. สัจจะ ความซื่อสัตย์ จริงใจต่อกัน เป็นหลักสำคัญที่จะให้เกิดความไว้วางใจและไมตรีจิตสนิทต่อกันขาดสัจจะเมื่อใดย่อมเป็นเหตุให้เกิดความหวาดระแวงแคลงใจกันเป็นจุดเริ่มต้นแห่งความร้าวฉาน ซึ่งยากนักที่จะประสานให้คืนดีได้ดังเดิม

๒. ทมะ การรู้จักบังคับควบคุมอารมณ์ ข่มใจระงับความรู้สึกต่อเหตุบกพร่องของกันและกัน รู้จักฝึกฝนปรับปรุงตน แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับนิสัยและอัธยาศัยให้กลมกลืนประสานเข้าหากันได้ ไม่เป็นคนดื้อด้านเอาแต่ใจและอารมณ์ของตน คนที่ขาดธรรมข้อนี้ ย่อมปล่อยให้ข้อแตกต่างปลีกย่อยทางอุปนิสัยและการอบรม กลายเป็นเหตุแตกแยกสามัคคีใหญ่โต และถ้าไม่

---

[๖๑] พระศรีธรรมนิเทศ, **มงคล ๓๘ ประการ**, ม.ป.ท., ม.ป.ป, หน้า ๒๒.

สามารถปรับตนเข้าหากันได้เป็นอันต้องทำลายชีวิตคู่ครองแยกทางขาดจากกัน

๓. ขันติ ความอดทน อดกลั้น ต่อความหนักและความร้ายแรงทั้งหลาย ชีวิตของผู้อยู่ร่วมกัน นอกจากมีข้อแตกต่างขัดแย้งทางอุปนิสัย การอบรม และความต้องการบางอย่าง ซึ่งจะต้องหาทางปรับปรุงเข้าหากันแล้วบางรายอาจจะมีเหตุล่วงเกินรุนแรง แสดงออกจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นถ้อยคำหรือกิริยาอาการ จะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม เมื่อเกิดเหตุเช่นนี้ อีกฝ่ายหนึ่งจะต้องรู้จักอดกลั้นระงับใจ ไม่ก่อเหตุให้เรื่องลุกลามกว้างขยายต่อไปความร้ายจึงจะระงับลงไป นอกจากนี้ ยังจะต้องมีความอดทนต่อความลำบากตรากตรำ และเรื่องหนักใจต่างๆ ในการประกอบการงานอาชีพเป็นต้น โดยเฉพาะเมื่อเกิดภัยพิบัติ ความตกต่ำคับขัน ไม่ตีโพยตีพาย แต่มีสติอดกลั้นคิดอุบายใช้ปัญญาหาทางแก้ไขเหตุการณ์ให้ลุล่วงไปด้วยดี ชีวิตของคู่ครองที่ขาดความอดทน ย่อมไม่อาจประคับประคองพากันให้รอดพ้นเหตุร้ายต่างๆ อันเป็นประดุจมรสุมแห่งชีวิตไปได้

๔. จาคะ ความเสียสละ ความเผื่อแผ่ แบ่งปันตลอดถึงความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน ชีวิตบุคคลที่จะมีความสุข จะต้องรู้จักความเป็นผู้ให้ด้วย มิใช่คอยจ้องแต่จะเป็นผู้รับเอาฝ่ายเดียว การให้ในที่นี้ มิใช่หมายแต่เพียงการเผื่อแผ่แบ่งปันสิ่งของอันเป็นเรื่องที่มองเห็นและเข้าใจได้ง่ายๆ เท่านั้น แต่ยังหมายถึงการให้น้ำใจแก่กัน การแสดงน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน ตลอดจนการเสียสละความพอใจและความสุขส่วนตนได้ เช่น ในคราวที่คู่ครองประสบความทุกข์ ความเจ็บไข้ หรือมีธุระกิจใหญ่เป็นต้น ก็เสียสละความสุขความพอใจของตน ขวนขวายช่วยเหลือ เอาใจใส่ดูแล เป็นที่พึ่งอาศัย เป็นกำลังส่งเสริม หรือช่วยให้กำลังใจได้โดยประการใดประการหนึ่ง ตามความเหมาะสมรวมความว่า เป็นผู้จิตใจกว้างขวาง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละ ไม่คับแคบเห็นแก่ตัว ชีวิตครอบครัวที่ขาดจาคะ ก็คล้ายการลงทุนที่ปราศจากผลกำไรมาเพิ่มเติม ส่วนที่มีมาแต่เดิมก็คงที่หรือค่อยร่อยหรอพร่องไป หรือเหมือนต้นไม้ที่มิได้รับการบำรุง ก็มีแต่อับเฉา ร่วงโรย ไม่มีความสดชื่นงอกงาม[๖๒]

สรุปความสำคัญของฆราวาสธรรม ๔ ประการ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ มุ่งหมายให้ใช้ประชาชนทั่วไปในชีวิตการครองเรือนทั้งหมด ยึดถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานของจิตใจ ในการที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีงามกับคนทั้งหลาย ที่จะอยู่ร่วมหรือติดต่อเกี่ยวข้องกันให้เหมาะสมตามฐานะนั้นๆ เพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ชีวิตของตนเอง และแก่ชีวิตของคนอื่นๆ ในสังคม

๒.๔.๔ กระบวนการ/ขั้นตอนหลักฆราวาสธรรม๔

พระบรมราโชวาทเรื่องคุณธรรม ๔ ประการ ที่สอดคล้องกับหลักฆราวาสธรรม ๔ ประการนี้ คือเครื่องมือ สำคัญ ที่จะใช้ขัดเกลา ความต้องการ ส่วนเกินจำเป็น ของผู้คนให้ลด

---

[๖๒]http://www.geocities.com/sakyaputto/kharavastham.htm, (เข้าถึงข้อมูลวันที่ ๑๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๓).

น้อยลง อันจะเป็นรากฐานสำคัญ ของระบบเศรษฐกิจ แบบพอเพียง และเศรษฐศาสตร์การเมืองบุญนิยม ในสังคมมนุษย์กระบวนการวิเคราะห์และปฏิบัติตามแนวพระบรมราโชวาทเรื่องคุณธรรม ๔ ประการพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำรัสในพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จ พระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า เมื่อวันที่ ๕ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๒๕ ความว่า "คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติ มีอยู่สี่ประการประการแรก คือ การรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ และเป็นธรรม ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดีนั้นประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออมที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าด้วยเหตุประการใด ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง คุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงามขึ้นโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็นและมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์" พระบรมราโชวาทเรื่องคุณธรรม ๔ ประการนี้ สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในเรื่อง ฆราวาสธรรม ๔ คือ

๑. สัจจะ มีความจริงใจต่อตนเองที่จะรักษาสัจจะที่ให้ไว้กับตน

๒. ทมะ การรู้จักข่มใจตนเองที่จะปฏิบัติตามสัจจะที่กำหนด

๓. ขันติ มีความอดทนอดกลั้นที่จะปฏิบัติตามสัจจะนั้นให้สำเร็จลุล่วง

๔. จาคะ การสละความชั่วความทุจริตตามสัจจะนั้นๆ

มีหน่วยราชการหลายหน่วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทรวงมหาดไทย และสำนักงานคณะกรรมการ ข้าราชการ พลเรือน (กพ.) ได้นำพระบรมราโชวาทเรื่องคุณธรรม ๔ ประการนี้ ไปเผยแพร่เพื่อเป็น แนวทางให้ประชาชนทั่วไป และข้าราชการยึดถือ เป็นหลักปฏิบัติ แต่เนื่องจากขาดกระบวนการฝึกฝน อบรม เพื่อให้เข้าใจหลักการวิเคราะห์ และการประพฤติปฏิบัติ ตามแนวพระบรมราโชวาท เรื่อง คุณธรรม ๔ ประการดังกล่าว อย่างเป็นกระบวนธรรมที่ครบวงจร จึงไม่ประสบผลสำเร็จ ในการ เปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของสังคมไทยมากนัก

อันที่จริงคุณธรรม ๔ ประการนี้ ไม่ใช่หลักการประพฤติปฏิบัติจริยธรรม ๔ เรื่องที่แยกเป็นอิสระจากกัน แต่เป็นชุดของกระบวนธรรมชุดหนึ่งที่ประกอบด้วยขั้นตอนของพัฒนาการ ๔ ขั้นตอน ซึ่งมีพลัง ที่จะนำ ไปสู่การแก้ปัญหาต่างๆ ทั้งในระดับชีวิตปัจเจก-บุคคลและสังคมส่วนรวมคล้ายคลึงกับกระบวนการแสวงหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ (Scientific method) ที่ประกอบด้วยขั้นตอน สำคัญต่างๆ เช่น การสังเกตปรากฏการณ์ การตั้งสมมติฐานเพื่ออธิบายสาเหตุของปรากฏการณ์นั้นๆ การพิสูจน์สมมติฐาน ตามที่ตั้งไว้ การสรุปผลการพิสูจน์เพื่อสร้างเป็นทฤษฎีทั่วไป เป็นต้นกระบวนการแสวงหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์นี้ ดูผิวเผินก็เหมือนไม่มีเนื้อหาอะไรมาก อธิบายแค่ ๕ นาที ก็รู้เรื่องหมดแล้ว แต่การจะปลูกฝังให้เข้าใจถึงแก่นสารแห่งกระบวนการดังกล่าว จนสามารถ นำไปใช้ให้เกิดผล ในทางปฏิบัติได้นั้น ไม่ใช่เรื่องง่าย แต่เมื่อสามารถใช้ได้อย่างถูกต้องแล้ว เครื่องมือ ทางปัญญานี้ ก็แสดงศักยภาพอันไพศาล ที่นำมนุษย์

ไปสู่การค้นพบ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ รวมทั้ง ศาสตร์ (Sciences) แขนงต่างๆ ที่กลายเป็นพลัง ในการพลิกโฉม ของโลกให้พัฒนาเปลี่ยนแปลง จากในอดีต อย่างสิ้นเชิง

พระบรมราโชวาทเรื่องคุณธรรม ๔ ประการที่ดูเหมือนไม่มีเนื้อหาอะไรมากนั้น อันที่จริงได้แฝงไว้ด้วย คุณค่า ความสำคัญ ที่ยิ่งใหญ่ ดุจเดียวกับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพราะคุณธรรม ๔ ประการนี้ เป็นกระบวนธรรมชุดหนึ่ง ที่มีพลังในการแก้ปัญหา ของมนุษย์ คล้ายคลึงกับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์อันจะได้กล่าวถึงต่อไป บันได ๗ ขั้นสู่ความสำเร็จ พระบรมราโชวาทเรื่องคุณธรรม ๔ ประการ ที่สอดคล้องกับหลักฆราวาสธรรม ๔ นั้น เริ่มต้นข้อแรก ด้วยการรักษา ความสัจ ตลอดจน มีความจริงใจต่อตนเอง ที่จะปฏิบัติตามสัจจะที่ตั้งใจรักษานั้นๆแต่ในขณะที่มีคุณธรรมและสิ่งดีงามมากมายในโลกนี้ที่เราควรปฏิบัติ ซึ่งย่อมเป็นไปไม่ได้ที่เราจะสามารถปฏิบัติทุกเรื่องได้หมดในเวลาเดียวกัน ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมี กระบวนการวิเคราะห์ว่าภายใต้เงื่อนไขข้อจำกัดต่างๆ และสภาพปัญหาในชีวิตที่แต่ละคนเผชิญอยู่เราควรจะเลือกปฏิบัติ สิ่งไหนก่อน สิ่งไหนหลังเมื่อกำหนดสิ่งที่ตั้งใจจะประพฤติปฏิบัติได้แล้ว ก็ให้ถือเป็นสัจจะที่พึงจักต้องปฏิบัติด้วยความตั้งใจจริงเพื่ออาศัยสัจจะนั้นนำไปสู่เป้าหมายในการแก้ปัญหา อย่างใดอย่างหนึ่งในชีวิตให้สำเร็จลุล่วงให้จงได้หากสามารถประพฤติปฏิบัติได้เช่นนี้ กระบวนการวิเคราะห์และปฏิบัติตามคุณธรรม ๔ ประการ ก็จะมี คุณค่า ความหมายต่อชีวิต และมีพลังในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมให้ดีขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรมถ้าขยายความแนวทางปฏิบัติคุณธรรม๔ ประการให้ครอบคลุมชัดเจนขึ้นจะสามารถแยกกระบวนการวิเคราะห์และปฏิบัติได้เป็น ๗ ขั้นตอนคือ

๑.การจับประเด็นปัญหา
๒.การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา
๓.การกำหนดขอบเขตเป้าหมายในการแก้ปัญหา
๔.การกำหนดสิ่งที่ตั้งใจจะปฏิบัติ
๕.การดำรงความมุ่งหมาย
๖.การอดทนอดกลั้น
๗.การปลดปล่อยชีวิตสู่อิสรภาพ

องค์รวมของการปฏิบัติคุณธรรม๔ประการกระบวนการทั้ง ๗ ขั้นตอนนี้อาจสามารถสรุปย่นย่อให้เห็นเป็นแผนภูมิได้ กล่าวคือในขั้นแรกจะต้องมีความเห็นความเข้าใจที่ถูกต้อง เพื่อกำหนดประเด็นของสัจจะที่ตั้งใจจะรักษาได้ อย่างเหมาะสมก่อน ขั้นตอนนี้สามารถใช้หลักอริยสัจ ๔ ช่วยในกระบวนการวิเคราะห์ ตั้งแต่การจับ ประเด็นปัญหาที่ก่อให้เกิดภาวะความบีบคั้นต่างๆ (ทุกข์) การค้นหาสาเหตุของ ปัญหา (สมุทัย) การกำหนด ขอบเขตเป้าหมายที่ชัดเจนที่จะไปให้ถึง เพื่อขจัดสาเหตุของปัญหานั้นๆ (นิโรธ) การออกแบบ แนวทางปฏิบัติ ที่เป็นเสมือนการกำหนดยุทธศาสตร์และยุทธวิธี เพื่อให้บรรลุ ตามเป้าหมาย (มรรค) แล้วก็ตั้งเป็นสัจจะ ที่จะปฏิบัติ ในเบื้องแรก ตามกรอบแนวทางปฏิบัติ ที่วางไว้ ดังกล่าว จากนั้นก็ลงมือ

ปฏิบัติเมื่อเริ่มปฏิบัติตามสัจจะที่ตั้งใจ อันเป็นสิ่งที่ฝืนความเคยชินของพฤติกรรมปรกติที่ผ่านมา บางครั้ง ก็จะหลงลืม การปฏิบัติบ้าง เผอเรอบ้าง ไม่อยากทำบ้าง ฉะนั้นต้องมีสติที่จะข่มใจ ให้ดำรง ความมุ่งหมาย ในการปฏิบัติ ตามสัจจะนั้น อย่างต่อเนื่อง เหมือนลิงซึ่งมีธรรมชาติซุกซน ไม่อยู่นิ่ง การจะฝึกฝนให้ทำตามคำสั่งของเราได้ ในขั้นแรก ต้องใช้เชือก ผูกลิงไว้ ถึงลิงจะวิ่งไป วิ่งมาอย่างไร เชือกก็จะได้ควบคุมกำกับไม่ให้วิ่งเลยออกไปจากกรอบรัศมี ของเชือก เส้นนั้นฉันใด การมีสติข่มใจ ให้ดำรงความมุ่งหมาย ที่จะปฏิบัติตามสัจจะอย่างต่อเนื่อง ก็มีลักษณะ ฉันนั้นเหมือนกัน

นอกเหนือจากนี้ ก็ต้องอาศัยทมะ ความเพียรพยายามที่จะปฏิบัติตามสัจจะดังกล่าวอย่างอดทนอดกลั้นด้วย เพราะถึงจะมีสติ ข่มใจ ไม่ให้เผอเรอ และคอยควบคุมกำกับให้ปฏิบัติตามกรอบแห่งสัจจะที่ตั้งใจนั้นๆ แต่ในบางครั้ง เราก็อาจเกิด ความรู้สึกท้อถอย ที่จะต่อสู้กับตัวเองต่อไป รู้สึกฝืนใจปฏิบัติต่อได้ยาก และอยากกลับไปมีพฤติกรรม ตามความเคยชินดังเดิม ทั้งที่รู้ว่าเป็นสิ่งไม่ดีก็ตาม ในภาวะเช่นนี้ จะต้องใช้ความพากเพียรและความอดทนอดกลั้นเข้าสู้ เหมือนต้องอาศัยหลัก ที่มีความมั่นคง แข็งแรง จึงจะสามารถยึดเชือกที่ผูกลิง ซึ่งกำลังดิ้นรนอย่างรุนแรงนั้นไม่ให้ล้มไปได้หากสามารถกำหนดประเด็นของสัจจะที่ตั้งใจจะปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม มีสติคอยข่มใจ ให้ดำรง ความมุ่งหมาย ในการปฏิบัติ ตามสัจจะนั้นอย่างต่อเนื่อง และมีความเพียรพยายาม ที่จะปฏิบัติ ตามสัจจะ ดังกล่าวด้วยความอดทนอดกลั้น ในที่สุดเราก็จะสามารถปฏิบัติ ตามสิ่งที่ตั้งใจนั้น ได้อย่างเป็นปรกตินิสัย โดยไม่รู้สึกเป็นเรื่องที่ต้องฝืนข่มอะไร อีกต่อไป เหมือนคนที่ฝึกวิ่ง ออกกำลังกาย ทุกวัน แรกๆ ก็อาจจะเหนื่อยและรู้สึกฝืน แต่เมื่อวิ่งจนเป็นปรกติ ก็จะรู้สึกว่าการวิ่งดังกล่าว ไม่ใช่เรื่อง ยากลำบากอะไร เมื่อพฤติกรรมความชั่วความไม่ดีที่ก่อให้เกิดปัญหาและภาวะความบีบคั้นเป็นทุกข์ให้แก่ชีวิตของเราในประเด็น เรื่องทนเจ็บใจ หมายถึงความอดกลั้นเป็นขันติขั้นสูงสุด เรียกว่าอธิวาสนขันติ ผู้ที่มีอธิวาสนขันติ ย่อมเป็นผู้ที่มีใจสะอาด สบาย ปลอดโปร่ง เพราะเมื่อมีอารมณ์ใดๆ มากระทบ ก็สามารถที่จะอดกลั้นไว้ได้ทนไว้ได้ไม่แสดงออกมาองนั้นๆ ได้รับการกำจัดไปแล้ว จิตใจของเราก็จะได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระ จากการถูกครอบงำด้วยความชั่ว ความไม่ดีดังกล่าว และจะมีธรรมชาติใหม่ที่ไม่อยากกลับไปประพฤติ ในสิ่งที่ไม่ดี เช่นนั้นอีก เหมือนคนที่วิ่งออกกำลังกายทุกวัน จนเป็นปรกติวิสัย วันไหนที่ไม่ได้ออก กำลังกาย ก็จะกลับรู้สึกเป็น ความผิดปรกติ ไม่สดชื่นแจ่มใส เหมือนวันก่อนๆ เป็นต้นหลังจากสามารถปฏิบัติตามสัจจะที่ตั้งใจนั้นให้สำเร็จลุล่วงตามขั้นตอนต่างๆดังที่กล่าวมาแล้ว ในขั้นสุดท้าย จะต้องทบทวนสรุปและประเมินผลการปฏิบัติอีกครั้ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ที่ชัดเจนขึ้น ตลอดจนเกิด ความมั่นใจ ในกระบวนธรรม ที่ช่วยพัฒนาเปลี่ยนแปลงชีวิตของเราให้ดีขึ้นดังกล่าว จากนั้น ก็อาศัยกระบวนการวิเคราะห์ และปฏิบัติ ตามขั้นตอนของคุณธรรม ๔ ประการ แก้ปัญหา ในรอบของการประพฤติปฏิบัติรอบใหม่หมุนไปสู่ความเจริญยิ่งๆ ขึ้นของชีวิต และสังคมสืบไปแผนภูมิกระบวนการปฏิบัติคุณธรรม ๔ ประการมีปัญญากำหนดประเด็นของสัจจะที่ตั้งใจจะรักษาได้อย่างเหมาะสมถูกต้องมีสติที่จะข่ม

ใจ ให้ดำรงความมุ่งหมายในการปฏิบัติตามสัจจะนั้นอย่างต่อเนื่องมีความเพียรที่จะปฏิบัติตามสัจจะดังกล่าวด้วยความอดทนอดกลั้นการปฏิบัติตามสัจจะ การมีปัญญาสามารถจับประเด็นปัญหาและกำหนด "สัจจะ" ที่จะปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหานั้นๆการปลดปล่อยจิตให้เป็นอิสระจากความชั่วความทุจริตตามนัยแห่งสัจจะที่รักษานั้นๆการมีปัญญาที่จะปฏิบัติตาม สัจจะที่ตั้งไว้จนเริ่มเห็นผลสำเร็จ ของความเปลี่ยนแปลง ในชีวิต และจิตใจและประเมินผล การมีปัญญาและความคิดรวบยอด ตระหนักรู้ถึงผลสำเร็จของการปฏิบัติตามสัจจะจนสามารถละวางความชั่วความทุจริตในประเด็นนั้นๆ อย่างสมบูรณ์[๖๓]

สรุปกระบวนการ/ขั้นตอนหลักฆราวาสธรรม ๔ เป็นชุดของกระบวนธรรมชุดหนึ่งที่ประกอบด้วยขั้นตอนของพัฒนาการ ๔ ขั้นตอน ซึ่งมีพลัง ที่จะนำ ไปสู่การแก้ปัญหาต่างๆ ทั้งในระดับชีวิตปัจเจก-บุคคลและสังคมส่วนรวมคล้ายคลึงกับกระบวนการแสวงหาความรู้ทาง วิทยาศาสตร์ (Scientific method) ที่ประกอบด้วยขั้นตอน สำคัญต่างๆ เช่น การสังเกตปรากฏการณ์ การตั้งสมมติฐานเพื่ออธิบายสาเหตุของปรากฏการณ์นั้นๆ การพิสูจน์สมมติฐานตามที่ตั้งไว้ การสรุปผลการพิสูจน์เพื่อสร้างเป็นทฤษฏีทั่วไป เป็นต้น คุณธรรม ๔ ประการ ที่แฝงไว้ด้วย คุณค่า ความสำคัญ ที่ยิ่งใหญ่ ดุจเดียวกับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพราะคุณธรรม ๔ ประการนี้ เป็นกระบวนธรรมชุดหนึ่ง ที่มีพลังในการแก้ปัญหา ของมนุษย์คล้ายคลึงกับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ พระบรมราโชวาทเรื่องคุณธรรม ๔ ประการ ที่สอดคล้องกับหลักฆราวาสธรรม ๔ นั้น เริ่มต้นข้อแรก ด้วยการรักษา ความสัจ ตลอดจน มีความจริงใจต่อตนเอง ที่จะปฏิบัติตามสัจจะที่ตั้งใจรักษานั้นๆ แต่ในขณะที่มีคุณธรรมและสิ่งดีงามมากมายในโลกนี้ที่เราควรปฏิบัติ ซึ่งย่อมเป็นไปไม่ได้ ที่เราจะ สามารถปฏิบัติ ทุกเรื่องได้หมดในเวลาเดียวกัน

๒.๔.๕ องค์ประกอบของฆราวาสธรรม ๔ "ฆราวาสธรรม ๔ เป็นหลักธรรมคำสอน ของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า" คุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุงให้เจริญงอกงามโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุขความร่มเย็นและมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนา ให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์ คุณธรรมสี่ดังกล่าว ก็คือ ข้อปฏิบัติธรรมโดยตรงของคฤหัสถ์ทั้งหลาย ของผู้ครองเรือนทั้งหลาย ที่เรียกว่า "ฆราวาสธรรม ๔ ประการ" [๖๔] ฆราวาสธรรม หรือ ธรรมสำหรับชีวิตครองเรือน ๔ ประการ

---

[๖๓]http://www.watsrihuaithapthan.org/index.php?mo=3&art=184273, (วันที่เข้าถึงข้อมูล วันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๓).

[๖๕]http://www.asoke.info/09Communication/DharmaPublicize/Kid/k172/062.html, (เข้าถึง วันที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๓).

๑.สัจจะ ความซื่อสัตย์ จริงใจต่อกัน เป็นหลักสำคัญที่จะให้เกิดความไว้วางใจและไมตรีจิตสนิทต่อกันขาดสัจจะเมื่อใดย่อมเป็นเหตุให้เกิดความหวาดระแวงแคลงใจกันเป็นจุดเริ่มต้นแห่งความร้าวฉาน ซึ่งยากนักที่จะประสานให้คืนดีได้ดังเดิม

๒.ทมะ การรู้จักบังคับควบคุมอารมณ์ ข่มใจระงับความรู้สึกต่อเหตุบกพร่องของกันและกัน รู้จักฝึกฝนปรับปรุงตน แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับนิสัยและอัธยาศัยให้กลมกลืนประสานเข้าหากันได้ ไม่เป็นคนดื้อด้านเอาแต่ใจและอารมณ์ของตน คนที่ขาดธรรมข้อนี้ ย่อมปล่อยให้ข้อแตกต่างปลีกย่อยทางอุปนิสัยและการอบรม กลายเป็นเหตุแตกแยกสามัคคีใหญ่โต และถ้าไม่สามารถปรับตนเข้าหากันได้ ก็เป็นอันต้องทำลายชีวิตคู่ครองแยกทางขาดจากกัน

๓.ขันติ ความอดทน อดกลั้น ต่อความหนักและความร้ายแรงทั้งหลาย ชีวิตของผู้อยู่ร่วมกัน นอกจากมีข้อแตกต่างขัดแย้งทางอุปนิสัย การอบรม และความต้องการบางอย่าง ซึ่งจะต้องหาทางปรับปรุงเข้าหากันแล้วบางรายอาจจะมีเหตุล่วงเกินรุนแรง แสดงออกจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นถ้อยคำหรือกิริยาอาการ จะโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม เมื่อเกิดเหตุเช่นนี้ อีกฝ่ายหนึ่งจะต้องรู้จักอดกลั้นระงับใจ ไม่ก่อเหตุให้เรื่องลุกลามกว้างขยายต่อไปความร้ายจึงจะระงับลงไป นอกจากนี้ ยังจะต้องมีความอดทนต่อความลำบากตรากตรำ และเรื่องหนักใจต่างๆ ในการประกอบการงานอาชีพเป็นต้น โดยเฉพาะเมื่อเกิดภัยพิบัติ ความตกต่ำคับขัน ไม่ตีโพยตีพาย แต่มีสติอดกลั้นคิดอุบายใช้ปัญญาหาทางแก้ไขเหตุการณ์ให้ลุล่วงไปด้วยดี ชีวิตของคู่ครองที่ขาดความอดทน ย่อมไม่อาจประคับประคองพากันให้รอดพ้นเหตุร้ายต่างๆ อันเป็นประดุจมรสุมแห่งชีวิตไปได้

๔.จาคะ ความเสียสละ ความเผื่อแผ่ แบ่งปันตลอดถึงความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน ชีวิตบุคคลที่จะมีความสุข จะต้องรู้จักความเป็นผู้ให้ด้วย มิใช่คอยจ้องแต่จะเป็นผู้รับเอาฝ่ายเดียว การให้ในที่นี้ มิใช่หมายแต่เพียงการเผื่อแผ่แบ่งปันสิ่งของอันเป็นเรื่องที่มองเห็นและเข้าใจได้ง่ายๆ เท่านั้น แต่ยังหมายถึงการให้น้ำใจแก่กัน การแสดงน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อกัน ตลอดจนการเสียสละความพอใจและความสุขส่วนตนได้ เช่น ในคราวที่คู่ครองประสบความทุกข์ ความเจ็บไข้หรือมีธุระกิจใหญ่เป็นต้น ก็เสียสละความสุขความพอใจของตน ขวนขวายช่วยเหลือ เอาใจใส่ดูแล เป็นที่พึ่งอาศัย เป็นกำลังส่งเสริม หรือช่วยให้กำลังใจได้โดยประการใดประการหนึ่ง ตามความเหมาะสมรวมความว่า เป็นผู้จิตใจกว้างขวาง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละ ไม่คับแคบเห็นแก่ตัว ชีวิตครอบครัวที่ขาดจาคะ ก็คล้ายการลงทุนที่ปราศจากผลกำไรมาเพิ่มเติม ส่วนที่มีมาแต่เดิมก็คงที่หรือค่อยร่อยหรอพร่องไป หรือเหมือนต้นไม้ที่มิได้รับการบำรุง ก็มีแต่อับเฉา ร่วงโรย ไม่มีความสดชื่นงอกงาม ธรรม ๔ ประการ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ[๖๕]

---

[๖๕] http://www.geocities.com/sakyaputto/kharavastham.htm, (เข้าถึงข้อมูลวันที่ ๑๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๓).

สรุป องค์ประกอบของฆราวาสธรรม ๔ เป็นหลักธรรมคำสอน ของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า คุณธรรมสี่ประการนี้มี ๔ อย่างคือ ๑. สัจจะ ความจริง เช่น ซื่อสัตย์ต่อกัน ๒. ทมะ ความฝึกฝนปรับปรุงตน เช่น รู้จักข่มใจ ควบคุมอารมณ์ บังคับตนเองปรับตัวเข้ากับการงานและสิ่งแวดล้อมให้ได้ดี ๓. ขันติ ความอดทน ๔. จาคะ ความเสียสละเผื่อแผ่ แบ่งปัน มีน้ำใจ ถ้าเยาวชนแต่ละคนพยายามปลูกฝัง และบำรุงให้เจริญงอกงามโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุขความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุงพัฒนาประเทศชาติ ให้เจริญมั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้

๒.๕ โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์

ประวัติความเป็นมาและแผนปฏิบัติราชการโรงเรียนหล่มสักวิทยาคมได้รับเลือกเข้าร่วมโครงการขับเคลื่อนสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล จากศูนย์ประสานงานการจัดการมัธยมศึกษา (ศกม.) และกลุ่มเครือข่ายส่งเสริม ประสิทธิภาพการจัดการมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัด (สมป.จังหวัด) จากนั้นทางโรงเรียนเริ่มวางแผนกลยุทธ์ยกระดับคุณภาพโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล ด้วยการจัดประชุมสร้าง ความตระหนักและชี้แจงแนวทางพัฒนาโรงเรียนสู่มาตรฐานสากลให้แก่ครู บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ มีการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน (SWOT) มีการกำหนดกลยุทธ์ใหม่ ด้วยการทบทวน ปรับแผนกลยุทธ์เดิมเพิ่มความเป็นสากล ปรับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ของโรงเรียนให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล จากนั้นคณะกรรมการบริหารโรงเรียน มอบหมายให้งานแผนงานโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จัดทำแผนปฏิบัติราชการประจำปีการศึกษา ๒๕๕๓ โดยงานแผนงานโรงเรียนหล่มสักวิทยาคมได้ดำเนินการให้กลุ่มบริหาร งาน / กลุ่มสาระการเรียนรู้ / ฝ่าย / งาน ต่าง ๆ จัดส่งงาน / โครงการ / กิจกรรม ที่จะดำเนินการในปีการศึกษา ๒๕๕๓ และได้รวบรวมไว้ในแผนปฏิบัติราชการประจำปีฉบับนี้ โดยมีรายละเอียดการจัดสรรงบประมาณเงินอุดหนุนให้กับกลุ่มบริหารงาน/ กลุ่มสาระการเรียนรู้ / ฝ่าย / งาน แยกตามประเภทของงบประมาณ / การสนองนโยบายกระทรวง และสนองกลยุทธ์ของโรงเรียน สพฐ สพท. มาตรฐานภายนอก (สมศ.) แผนปฏิบัติราชการประจำปีการศึกษา ๒๕๕๓ ฉบับนี้สามารถใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติงานของกลุ่มบริหารงาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ / ฝ่าย / งาน ใช้เป็นแนวทางในการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ / ฝ่าย / งานในโรงเรียน เพื่อความถูกต้อง เหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนอย่างแท้จริงขอขอบคุณทุกฝ่าย ที่ให้ความร่วมมือในการจัดทำแผนปฏิบัติราชการประจำปีการศึกษา ๒๕๕๓ จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

๕.๒.๑ มาตรฐานการศึกษาเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก (สมศ.)

มาตรฐานที่ ๑ ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

มาตรฐานที่ ๒ ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี
มาตรฐานที่ ๓ ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา
มาตรฐานที่๔ ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิด สร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์
มาตรฐานที่ ๕ ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร
มาตรฐานที่ ๖ ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องมาตรฐานที่ ๗ ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

โรงเรียนหล่มสักวิทยาคมเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จัดเป็นแบบสหศึกษาไป - กลับ มีนักเรียน ๒,๗๔๘ คน จำนวนห้องเรียน ๖๖ ห้อง ครูประจำการ ๑๑๖ คน ครูจ้างสอน ๑๘ คน ลูกจ้างประจำ ๑๐ คน ลูกจ้างชั่วคราว ๑๐ คน เปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๖ ปัจจุบันตั้งอยู่เลขที่ ๑๕ ถนนเทศบาล ๑ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จากการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกสถานศึกษา ในรายงานการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบ ๒ ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) เมื่อวันที่ ๓๐,๓๑ พฤษภาคม และ ๑ มิถุนายน ๒๕๔๙ พบว่าโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม มีผลการจัดการศึกษาได้มาตรฐานคุณภาพจำนวน ๑๔ มาตรฐาน

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะ

๑.ผู้เรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำ เมื่อเทียมกับเกณฑ์การประเมินภายนอก ควรร่วมกันศึกษา วิเคราะห์หาสาเหตุเพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไข รวมทั้งให้ความสำคัญกับการสอบระดับชาติ

๒.ครูควรพัฒนากระบวนการวัดผลผู้เรียน โดยมีการวัดผลตามสภาพจริงและนำผลการประเมินมาปรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

๓. ควรพัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์และการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาให้มากและยั่งยืน

๕.๒.๓ ทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาในอนาคต

๑.สถานศึกษาควรบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและพัฒนาการจัดการศึกษาให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

๒.ควรพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ เพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

๓.พัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใช้เทคโนโลยีในการสืบค้น รู้จักการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สืบสานวัฒนธรรม ดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

๕.๒.๔ ยุทธศาสตร์และทิศทางจัดการศึกษาของโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม

จากการวิเคราะห์ปัจจัยภายใน / ภายนอกสถานศึกษาและข้อเสนอแนะในรายงานการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รอบ ๒ ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม มีปัจจัยภายนอกที่เอื้อต่อการจัดการศึกษา บริเวณที่ตั้งอยู่ในแหล่งชุมชน ที่มีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นเส้นทางการคมนาคม ระบบสาธารณูปโภค แหล่งเรียนรู้ แหล่งข้อมูลสารสนเทศและที่สำคัญ ชุมชนให้ความคาดหวัง ต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนสูงและพร้อมจะให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาเป็นอย่างดี ส่วนปัจจัยภายในพบว่า บุคลากรในสถานศึกษาให้ความร่วมมือและมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ดี ครูทุกคนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ใน เกณฑ์ดี มีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ คุณธรรม จริยธรรมอยู่ในเกณฑ์ดี มีหลักสูตรสถานศึกษาเป็นของตนเอง มีผลงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับและศรัทธาของสังคม ชุมชนท้องถิ่นและประเทศ โรงเรียนจึงมีโอกาสเข้าร่วมโครงการโรงเรียนห้องเรียนพิเศษ วิทยาศาสตร์และโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล ดังนั้นโรงเรียนจึงได้กำหนดทิศทางในการพัฒนา เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตสถานศึกษาให้ครอบคลุมทุกด้าน

๑.ด้านการพัฒนาหลักสูตร จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเทียบเคียงกับหลักสูตรมาตรฐานสากล จัดทำหลักสูตรห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์

๒.ด้านผู้เรียนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามหลักสูตรที่เทียบเคียงมาตรฐานสากลและหลักสูตรห้องเรียนพิเศษวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถเป็นเลิศ ทางวิชาการ ด้านการเรียน ภาพรวม การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ การวิจัยการใช้เทคโนโลยี สามารถสื่อสารภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ ได้ทั้งภายในและภายนอกประเทศ มีความรักความภูมิใจในท้องถิ่นบนพื้นฐานความเป็นสากล

๓.ด้านบุคลากร พัฒนาครูผู้สอนหลักสูตรให้มีความรู้ความสามารถจัดการเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและรู้จักใช้ IT พร้อมทั้งส่งเสริมให้ครูทุกคนใช้ภาษาอังกฤษ ในการจัดการเรียนรู้ หรือสอดแทรกในการจัดการเรียนรู้โดยเฉพาะวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์

๔.ด้านการบริหารจัดการ สนับสนุนส่งเสริมและบริหารจัดการระบบคุณภาพระบบการจัดการความรู้และสร้างนวัตกรรมเผยแพร่ทั้งในประเทศและต่างประเทศ นำวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศมาใช้ในการบริหารจัดการครอบคลุมภารกิจทุกด้านของโรงเรียนมีการแลกเปลี่ยน

เรียนรู้การบริหารจัดการทั้งในประเทศและสามารถแสวงหา ระดมทรัพยากรด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความเป็นเลิศในการจัดการศึกษา

๕.๒.๕ ภาพรวมของโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม (SCHOOL PROFILE)

ประวัติ โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม ก่อตั้งเมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ อาศัยศาลาวัดศรีมงคลเปิดสอนในระดับประถมศึกษา ใช้ชื่อว่า โรงเรียนหล่มวิทยาคม มีนายบุญทัน เป็นผู้บริหารโรงเรียนคนแรก พ.ศ. ๒๕๔๗ พระพินิจนรคดี ผู้ว่าราชการเมืองหล่มสัก (พระยาวจีสัตยารักษ์) ได้ปลูกสร้างอาคารเรียนใกล้กับจวนเจ้าเมืองและได้เปิดสอนระดับมัธยม ๑ พ.ศ. ๒๔๖๑ ย้ายโรงเรียนไปตั้ง ณ บริเวณซึ่งเป็นที่ตั้งตลาดสดเทศบาลเมืองหล่มสักในปัจจุบันพ.ศ. ๒๔๖๕ ได้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนประจำจังหวัดหล่มสัก “ศักดิ์วิทยาคาร” พ.ศ. ๒๔๗๔ ทางราชการได้ยุบจังหวัดหล่มสัก จัดเป็นอำเภอขึ้นกับจังหวัดเพชรบูรณ์ โรงเรียนจึงมีฐานะเป็นโรงเรียนประจำอำเภอ ใช้ชื่อว่า โรงเรียนหล่มสัก“ ศักดิ์วิทยาคาร”พ.ศ. ๒๕๐๕ เทศบาลตำบลหล่มสัก ต้องการสถานที่ที่ตั้งของโรงเรียนมาก่อสร้างเป็นตลาดสด จึงทำสัญญาแลกเปลี่ยนที่ดินกับกระทรวงศึกษาธิการแล้วซื้อที่ดินของเอกชน บริเวณหน้าวัดสามัคคีวัฒนาประมาณ ๓๓ไร่๕๗ ตารางวา ให้เป็นสถานที่ก่อสร้างโรงเรียนใหม่พ.ศ. ๒๕๐๖ ย้ายโรงเรียนมาตั้ง ณ สถานที่โรงเรียนหล่มสักวิทยาคมในปัจจุบันพ.ศ. ๒๕๑๔ กรมสามัญศึกษามีคำสั่งให้รวมโรงเรียนหล่มสัก "ศักดิ์วิทยาคาร" และ โรงเรียน สตรีหล่มสัก "สตรีวิทยา" เข้าด้วยกันและเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนหล่มสักวิทยาคมโดยมี นายสนั่น ชุมวรฐายี เป็นอาจารย์ใหญ่พ.ศ. ๒๕๑๕ เปิดทำการสอนแบบสหศึกษา พ.ศ. ๒๕๑๘ เปิดทำการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. ๒๕๑๙ จัดการเรียนการสอน ๒ ผลัด และเปิดทำการสอนการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ ๔ พ.ศ. ๒๕๒๑ นายเรือง ปาเฉยได้เลื่อนและแต่งตั้งให้ดำรง ตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนคนแรก พ.ศ. ๒๕๕๒ โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม เปิดทำการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๖๔ ห้องเรียน ตามแผนชั้นเรียนปี ๒๕๕๒
คือ ๑๐-๑๐-๑๐ /๑๒-๑๒-๑๒

๕.๒.๖ ข้อมูลประมาณการ จำนวนนักเรียนและงบประมาณเงินอุดหนุนปีการศึกษา ๒๕๕๓ โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จัดแผนการจัดชั้นเรียนของนักเรียน ช่วงชั้นที่ ๓ และช่วงชั้น ๔ ดังนี้ ๑๐-๑๐-๑๐ / ๑๒-๑๒-๑๒ รวมห้องเรียนทั้งหมด จำนวน ๖๖ ห้อง และมีนักเรียนทั้งหมด จำนวน ๒,๗๔๘ คน ครูจำนวน ๑๑๖ คน ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ ๒.๑ จำนวนห้องเรียน จำนวนนักเรียน จำแนกตามระดับชั้นและเพศ

ระดับชั้น	จำนวนห้องเรียน	จำนวนนักเรียน		รวม
		ชาย	หญิง	
มัธยมศึกษาปีที่ ๑	๑๐	๒๐๐	๒๐๐	๔๐๐
มัธยมศึกษาปีที่ ๒	๑๐	๑๗๗	๒๗๐	๔๔๗
มัธยมศึกษาปีที่ ๓	๑๐	๒๒๐	๒๓๓	๔๕๓
มัธยมศึกษาปีที่ ๔	๑๒	๒๔๐	๒๔๐	๔๘๐
มัธยมศึกษาปีที่ ๕	๑๒	๒๐๒	๓๓๖	๕๓๘
มัธยมศึกษาปีที่ ๖	๑๒	๑๘๘	๒๔๒	๔๓๐
รวมทั้งสิ้น	**๖๖**	**๑,๒๒๗**	**๑,๕๒๑**	**๒,๗๔๘**
ม.ต้น๑,๓๐๐ คนx ๓,๕๐๐=๔,๕๕๐,๐๐๐บาท ม.ปลาย๑,๔๔๘ คน x๓,๘๐๐=๕,๕๐๒,๔๐บาท **รวม ๑๐,๐๕๒,๔๐๐ บาท (สิบล้านห้าหมื่นสองพันสี่ร้อยบาทถ้วน)**				

๑) **ที่ตั้งและขนาด** โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม ที่ตั้ง เลขที่ ๑๕ ถนน เทศบาล ๑ ตำบลหล่มสัก อำเภอหล่มสัก จังหวัด เพชรบูรณ์ โทรศัพท์ ๐-๕๖๗-๑๗๕๕ โทรสาร ๐-๕๖๗๐-๑๑๔๐ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต ๒ กระทรวงศึกษาธิการ มีเนื้อที่ ๓๓ ไร่ ๕๗ ตารางวา เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๖๖ ห้องเรียน โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม ห่างจากที่ว่าการอำเภอหล่มสักประมาณ ๒ กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือจดซอยนิคม, ทิศใต้จดซอยเทศบาล๑, ทิศตะวันออกจดถนนพิทักษ์, ทิศตะวันตกจดถนนวจี

๒) **ข้อมูลทั่วไป** ชื่อโรงเรียน หล่มสักวิทยาคม ประเภทโรงเรียน สหศึกษา วันสถาปนา โรงเรียน ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๔ พระพุทธรูปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำโรงเรียน พระพุทธหล่มสักอภิบาลและศาลเจ้าพ่อกกไทร

ต้นไม้ประจำโรงเรียน - ต้นไทร

สัญลักษณ์ ประจำโรงเรียน

ภาพที่ ๒.๑

สีประจำโรงเรียน	คือ	สีฟ้า น้ำเงิน
สีฟ้า	หมายถึง	ความบริสุทธิ์ สดชื่น แจ่มใส สูงส่ง และเจริญ รุ่งเรือง
สีน้ำเงิน	หมายถึง	ความสามัคคี กลมเกลียว หนักแน่นและมั่นคง
ปรัชญาและคำขวัญของโรงเรียน	คือ	สงฺฆสฺส สามคฺคี วุฑฺฒิสาธิกา หมายถึง ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะก่อให้เกิดความเจริญ
คำขวัญ		เรียนเด่น เล่นดี มีวินัย ใจเบิกบาน
อักษรย่อประจำโรงเรียน		ลส. ว

ข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน / ครูผู้สอน /รายละเอียดด้านอาคารเรียน สถานที่ ข้อมูล จำนวนนักเรียน /ครูและบุคลากร ปีการศึกษา ๒๕๕๓ โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จัดแผนการจัดชั้นเรียนของนักเรียนช่วงชั้นที่ ๓ และช่วงชั้น ๔ ดังนี้ ๑๐-๑๐-๑๐ / ๑๒-๑๒-๑๒

รวมห้องเรียนทั้งหมด จำนวน ๖๖ ห้อง และมีนักเรียนทั้งหมด จำนวน ๒,๗๐๖ คน ครูและบุคลากรการศึกษา จำนวน ๑๑๗ คน ดังแสดงในตาราง

๓)ครูผู้สอน จำแนกตามตำแหน่ง

ผู้อำนวยการ

รองผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ

รองผู้อำนวยการ

ครูชำนาญการพิเศษ

ครูชำนาญการ

ครูปฏิบัติการ

ครูผู้ช่วย

พนักงานของรัฐ

๔)กลุ่มสาระการเรียนรู้

๑. ภาษาไทย

๒. คณิตศาสตร์

๓. วิทยาศาสตร์

๔. สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม

๕. สุขศึกษาและพลศึกษา

๖. ศิลปะ

๗. การงานอาชีพและเทคโนโลยี

๘. ภาษาต่างประเทศ

๕)รายวิชาที่สอน/งาน

ดนตรีสากล

ดนตรีไทย

นาฏศิลป์

คอมพิวเตอร์

สุขศึกษาและพลศึกษา

ศิลปะ

๖)การจัดการทั่วไปธุรการ/วิชาการ/ปกครอง

สังคมศึกษา

วิทยาศาสตร์

คณิตศาสตร์

ภาษาอังกฤษ

ภาษาจีน

ภาษาญี่ปุ่น

๗)แสดงข้อมูลลูกจ้างประจำ จำแนกตามตำแหน่ง

นักการภารโรง

ยาม

พนักงานขับรถ

คนสวน

๘)แสดงข้อมูลลูกจ้างชั่วคราว จำแนกตามตำแหน่ง

ยาม

พนักงานทำความสะอาด

คนทำสวน

คนกวาดขยะ

๙)รายละเอียดด้านอาคารเรียน สถานที่และอาคารประกอบ โรงเรียนมีอาคารเรียนอาคารประกอบ สถานที่ ดังนี้

ชื่ออาคาร/สถานที่/สิ่งก่อสร้าง	จำนวน	
อาคารโรงฝึกงานคหกรรม ๑๐๒/๒๗	๑	หลัง
สนามฟุตบอล	๑	แห่ง
อาคารโรงฝึกงานแบบ ๒๐๔/๒๗	๒	หลัง
สนามบาสเกตบอล	๑	แห่ง
โรงอาหารหอประชุม ๐๐๕ (๒๕๑๘)	๑	หลัง
ลานกีฬาอเนกประสงค์	๑	แห่ง
อาคารหอประชุมอเนกประสงค์ ๒๒๕/๒๗ (๒๕๒๘)	๑	หลัง
เรือนเพาะชำ	๑	แห่ง
บ้านพักครูไม้ชั้นเดียวใต้ถุนสูง	๑	หลัง
อาคารโสตทัศนูปกรณ์ "พระรณกิจปรีชา"	๑	แห่ง
บ้านไม้ ๒ ชั้น ๒ ห้องนอน แบบ ๒๐๒	๑๐	หลัง
อาคารสมาคม	๑	หลัง
บ้านไม้ ๒ชั้น แบบ ๒๐๒ ก	๑	หลัง
ถังน้ำฝน คศล.ฝ.๓๓	๑	หน่วย
บ้านไม้ ๒ ชั้น ๒๐๓/๒๗ แบบ ๒๐๓/๒๗	๑	หลัง

๑๐)ชื่ออาคาร/สถานที่/สิ่งก่อสร้าง	จำนวน	
ซุ้มพระ	๑	ที่
บ้านไม้ชั้นครึ่งแบบ ๒๐๒	๑	หลัง
เวทีมวย	๑	หลัง
บ้านพักผู้อำนวยการ	๑	หลัง
อาคารปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์	๑	หลัง
ห้องน้ำห้องส้วม แบบ ๔ ที่	๒	แห่ง
ซุ้มศาลาไม้นั่งพักผ่อน	๑๓	หลัง
ห้องน้ำห้องส้วม แบบ ๑๐ ที่	๒	แห่ง

ป้อมยาม	๒	หลัง
ห้องน้ำห้องส้วม แบบ ๙ที่ /๒๗	๒	แห่ง
ห้องสภานักเรียน	๑	ห้อง
อาคารประชาสัมพันธ์	๑	หลัง
ซุ้มหลังคาโครงเหล็กทางเดิน	๑	หลัง

๑๑)ชื่ออาคาร/สถานที่/สิ่งก่อสร้าง	**จำนวน**	
กล้องวงจรปิด	๒๖	ตัว
ห้องศูนย์การเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ (อบจ.)	๑	ห้อง
โต๊ะม้าหินอ่อน	๖๒	ชุด
ห้องพักครูภาษาต่างประเทศ	๒	ห้อง
ห้อง E – Learning (อบจ.)	๑	ห้อง
ห้องเรียนพิเศษทางวิทยาศาสตร์	๑	ห้อง
ห้อง Resource Center	๑	ห้อง
เครื่องกรองน้ำโรตารี่	๑	ที่
ห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ (Sp ๒)	๑	ห้อง
ถังน้ำเย็นมีเครื่องกรอง	๔	ที่

๑๒)รายชื่อฝ่ายบริหารโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม

ชื่อ	**นามสกุล**	**ตำแหน่ง**
นายไพรัช	ประจันเขตต์	ผู้อำนวยการโรงเรียน
นางสาวพิกุลทอง	โม้สา	รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารงานวิชาการ
นายประมาณ	อุตม์อ่าง	รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารงานงบประมาณ
นายกิตติ	ใสยอด	รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารงานทั่วไป
นายพงษ์ศักดิ์	กมลเสถียร	รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารงานบุคคล

๑๓) วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม วิสัยทัศน์ โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม มุ่งมั่นพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนให้มีศักยภาพเป็นพลโลกเทียบเคียงโรงเรียนมาตรฐานสากล รักการเรียนรู้ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความเป็นผู้นำ มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบต่อสังคม รักและภูมิใจในท้องถิ่นและดำรงชีวิตอย่างมีความสุขบนพื้นฐานความเป็นไทยในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง พันธกิจ มีดังนี้

๑.จัดทำหลักสูตรและพัฒนากระบวนการเรียนรู้สู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ ด้วยเทคโนโลยีปัจจัยพื้นฐาน นวัตกรรมที่หลากหลาย มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

๒.พัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพเป็นพลโลก ที่มีระเบียบวินัย คุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เทียบเคียงมาตรฐานสากล

๓.ส่งเสริมผู้เรียนที่มีปัญญาเลิศทางด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ คอมพิวเตอร์ ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศและวิชาการอื่น ๆ ให้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

๔.ส่งเสริมและพัฒนาอาคารสถานที่จัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมแหล่งเรียนรู้ สนับสนุนระบบภาคีเครือข่ายและทรัพยากรทางการศึกษาส่งเสริมความสัมพันธ์ร่วมมือกับชุมชนและท้องถิ่นในการจัดหาทุนเพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

๕.พัฒนาคุณภาพการบริหารและจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้วยมาตรฐานของการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานSBM

๖.ส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่ปลูกฝังให้ผู้เรียนมีวินัย มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมไทยและสิ่งแวดล้อม มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคมและประเทศชาติ มีสุขภาพพลานามัยแข็งแรง ปลอดจากสารเสพติด

๗.ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของ นักเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา เทียบเคียงมาตรฐานสากล

๑๔)เป้าหมาย (คุณภาพของผู้เรียน)

-๑.เป็นเลิศทางวิชาการ

-๒.สื่อสารได้อย่างน้อย ๒ ภาษา

-๓.ล้ำหน้าทางความคิด

-๔.ผลิตงานอย่างสร้างสรรค์

-๕.ร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก

๑๕)คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา

-๑.รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

-๒.ซื่อสัตย์สุจริต

-๓.มีวินัย

-๔.ใฝ่เรียนรู้

-๕.อยู่อย่างพอเพียง

-๖.มุ่งมั่นในการทำงาน

-๗.รักความเป็นไทย

-๘.มีจิตสาธารณะ

-๙.รักและภูมิใจในเกียรติประวัติของพ่อขุนผาเมือง

-๑๐.รักและภูมิใจในศักดิ์ศรีลูกฟ้าน้ำเงิน

ทิศทางการบริหารโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม โรงเรียนมาตรฐานสากล (WORLD - CLASS STANDARD SCHOOL) วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม[๖๖]

---

[๖๖]คณะผู้บริหาร, **เอกสารแผนปฏิบัติราชการ ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๓ โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม** (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต ๒.,๒๕๕๓),.(อัดสำเนา)

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ

การวิจัยค้นคว้าเรื่อง ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

พระมหารุ่งโรจน์ ธมฺมฏฺฐเมธี (ศิริพันธ์) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์หลักภาวะผู้นำในพระพุทธศาสนาเถรวาท" ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำ เป็นคุณลักษณะที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้นำและผู้บริหารทุกระดับ และเป็นกลไกให้การบริหารงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ และความหมายของภาวะผู้นำ ยังมีมากมายแล้วแต่จะมีผู้นิยาม ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาการที่จะเป็นผู้นำที่ดีที่มีความสามารถ ก็ต้องสร้างภาวะผู้นำให้แก่ตัวเองโดยเริ่มพัฒนาที่จิตใจของตน และยึดหลักธรรมในการบริหารงาน ส่วนหลักธรรมสำหรับผู้นำในพระไตรปิฎก ได้แก่ หลักราชสังคหวัตถุ หลักจักรวรรดิวัตร หลักอปริหานิยธรรม หลักทศพิธราชธรรม หลักอคติธรรม หลักพรหมวิหารธรรม หลักสาราณียธรรม หลักอธิปไตย และหลักสัปปุริสธรรม นอกจากนี้ผู้นำต้องรู้จักใช้หลักธรรมในการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง ในผลการศึกษายังพบว่าผู้นำที่มีปัญหาในการบริหารงานกับผู้ร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาส่วนหนึ่งสืบเนื่องจากการขาดภาวะผู้นำที่ประกอบด้วยหลักธรรมดังกล่าวเป็นประการสำคัญ[๖๗]

พระบุญเรือง จิตธมฺโม ได้ทการวิจัยเรื่อง "การศึกษาเชิงวิเคราะห์ผู้นำในพระพุทธศาสนาศึกษาเฉพาะวิธีการแก้ปัญหาของพระพุทธเจ้า๗" ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำ คือ ผู้มีความสามารถในการตัดสินใจในการนำพาตัวเองและคณะให้ดำเนินไปได้ในสถานการณ์หนึ่งๆภาวะผู้นำนั้นยังขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพเป็นตัวส่งเสริม ในพระพุทธศาสนาแสดงหลักธรรมไว้สำหรับผู้นำ คือ หลักพรหมวิหาร ๔ อิทธิบาท ๔ สังคหวัตถุ ๔ ฆราวาสธรรม ๔ ทศพิธราชธรรม ๑๐ และจักรวรรดิวัตร ๑๒ รวมลักษณะของหลักธรรมทั้งหมดแล้วจะต้องเกื้อหนุนให้นักปกครองประสบความสำเร็จในการปกครองทั้งสิ้น[๖๘]

---

[๖๗] พระมหารุ่งโรจน์ ธมฺมฏฺฐเมธี (ศิริพันธ์), การศึกษาวิเคราะห์หลักภาวะผู้นำในพระพุทธศาสนาเถรวาท, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๑.(บทคัดย่อ)

[๖๘] พระบุญเรือง จิตธมฺโม (สุทธิชัย), "การศึกษาเชิงวิเคราะห์ผู้นำในพระพุทธสาสนา : ศึกษาเฉพาะวิธีการแก้ปัญหาของพระพุทธเจ้า", **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๙.(บทคัดย่อ)

ลักขณา ฤาชา ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของกำนันและผู้ใหญ่บ้านต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมทัศนคติของผู้ใหญ่บ้านต่อภาวะผู้นำของตนเองในภาพรวมเป็นผู้มีภาวะผู้นำในระดับสูงโดยภาพรวมของทัศคติของประชาชนที่มีความพึงพอใจในระดับสูงต่อประสิทธิภาพการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล อันเนื่องมาจากการบริหารของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ มิใช่ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะผู้นำของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน การศึกษาที่มีต่อปัจจัยที่มีต่อทัศนคติของกำนัน และผู้ใหญ่บ้านในการป้องกันและแก้ไขประนีประนอมข้อพิพาทพยายามเมื่อลูกบ้านเกิดการขัดแย้ง อาชีพเป็นปัจจัยที่มีต่อทัศนคติของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในเรื่อง การเป็นผู้มีอำนาจและหน้าที่ในการพัฒนาตำบลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รายได้เป็นผลที่มีต่อทัศนคติของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในเรื่องการไม่แสดงความคิดเห็นขัดแย้งกลุ่ม ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับทัศนคติของประชาชนในเรื่องประสิทธิภาพการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล อาชีพเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญกับทัศคติของประชาชนในเรื่องประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล [๖๙]

สุวิน สุขสมกิจ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พุทธปรัชญากับการสร้างภาวะผู้นำ ศึกษากรณีกลุ่มผู้นำระดับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน” ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธปรัชญามีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมความเป็นผู้นำ ทั้งนี้เพราะหลักพุทธปรัชญา มีหลักธรรมสำหรับการปกครองตนเองและผู้อื่น หลักในการสร้างสัมพันธภาพอันดี ความสามัคคีของหมู่คณะและความดีงามแห่งสังคม นอกจากนี้ยังพบว่าผู้นำที่ปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญา ยังก่อให้เกิดอำนาจทางใจหรืออำนาจแห่งธรรม ที่จะทำให้ผู้อื่นรัก ศรัทธา แลเชื่อถือด้วยความจริงใจ อำนาจนี้เป็นอำนาจที่เกิดขึ้นจากปัญญาผู้นำชนิดนี้จะมีธรรมมานุภาพ แต่ผู้นำประเภทนี้จะเป็นผู้นำในทางวิญญาณ โดยจะใช้อำนาจเพื่อการปกครองใจผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นศรัทธาและเชื่อฟัง และสามารถชักจูงโน้มน้าวจิตใจผู้อื่นให้คล้อยตามไปในทางที่ถูกที่ควร โดยไม่จำเป็นต้องใช้อำนาจบังคับการให้รางวัล การให้คุณและโทษตามระเบียบแบบแผนหรือธรรมเนียมใดๆ ทั้งสิ้นหลักพุทธปรัชญาจึงมีคุณค่าสำคัญในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างเสริมภาวะ[๗๐]

---

[๖๙]ลักขณา ฤชา, “ภาวะผู้นำของกำนันและผู้ใหญ่บ้านต่อประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษา อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง), ๒๕๔๓.(บทคัดย่อ)

[๗๐]สุวิน สุขสมกิจ, พุทธปรัชญากับสร้างเสริมภาวะผู้นำ : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้นำระดับกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดกาญจนบุรี”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๒๔. (บทคัดย่อ)

สมาน ปางวัชรากร ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของผู้นำรุ่นใหม่ กรณีศึกษาตำบลหนองแก๋ว อำเภอทางตง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำรุ่นใหม่หรือกลุ่มทดลองผู้ซึ่งผ่านการฝึกอบรมมาแล้ว ส่วนใหญ่มีทัศนคติ มีความรู้ ความสนใจด้านการเมืองการปกครองของไทย และมีความกระตือรือร้นทางการเมืองสูงกว่ากลุ่มที่ยังไม่ได้ผ่านการฝึกอบรม รวมทั้งมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาของท้องถิ่นในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษาที่ดีกว่าด้วย ในด้านพฤติกรรมของผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมมาแล้วก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงโดยมีความสนในในด้านการเมือง การเลือกตั้ง การให้ความร่วมมือกับหน่วยงานองค์กรต่างๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชน มากกว่ากลุ่มที่ยังไม่ได้ผ่านการฝึกอบรม จึงสรุปได้ว่า การฝึกอบรมผู้นำรุ่นใหม่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรมของผู้นำรุ่นใหม่[๗๑]

สรุปจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำหลายๆเล่มทำให้ผู้วิจัยได้ทราบแนวทางการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและหลักการบริหารมาใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมด้วยเหตุด้วยผลและเชื่อมโยงเกี่ยวข้องไปสู่เนื้อหาสาระของภาวะผู้นำตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ที่ผู้ศึกษาวิจัยกำหนดหัวข้อเรื่อง นำมาบูรณาการได้อย่างเหมาะสม.

๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรม

การวิจัยค้นคว้าเรื่อง ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

พิทยา เสวกพันธุ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การนับถือพระพุทธศาสนาและชีวิตที่ดีในสังคมไทย : กรณีศึกษาพุทธศาสนิกชนในกรุงเทพมหานคร” จากการศึกษาวิจัยพบว่า ลักษณะการนับถือพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรมให้ยึดหลักแห่ง พระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง เข้าใจยอมรับการกระทำและผลการกระทำของตนเองเป็นที่ตั้ง มีหลักสำคัญแห่งการดำเนินชีวิต ๓ ประการ กล่าวคือ ละเว้นความชั่วทั้งปวง ทำความดี ให้ถึงพร้อม ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ประพฤติตามอริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นฐานสู่จุดหมายสูงสุด ของการมีชีวิตที่ดีตามหลักพุทธศาสนา คือ การเข้าถึงสภาวะความเป็นจริงแห่งกฏธรรมชาติ ไม่ยึดมั่นถือมั่น วางใจเป็นกลาง จิตใจปลอดโปร่งเบิกบาน หมดความมัวหมอง แต่ลักษณะ การนับถือของชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบันส่วนใหญ่มีความเชื่อ นับถือสิ่งที่ตนคิดว่า ศักดิ์สิทธิ์และเป็นที่พึ่งอีกมากมายนอกเหนือจากนับถือพระรัตนตรัย อีกทั้งการดำเนิน ชีวิตตามกระแสแห่งบริโภคนิยม วัตถุนิยม ส่งผลให้มีชีวิตที่ดีไม่ค่อย

---

[๗๑]สมาน ปางวัชรากร. “การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของผู้นำรุ่นใหม่ : ศึกษาตำบลหนองแก๋ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๓๖.หน้า๙๖.

สอดคล้องตาม หลักพุทธธรรม พุทธศาสนิกชนกลุ่มผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานมีทัศนะเกี่ยวกับลักษณะการนับถือ พระพุทธศาสนาและการมีชีวิตที่ดีสอดคล้องตามหลักพุทธธรรมมากที่สุด [๗๒]

ดวงเด่น นุเรมรัมย์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "พุทธจริยศาสตร์กับแนวคิดเรื่องสงครามที่เป็นธรรม: กรณีศึกษาทรรศนะของนักวิชาการ ในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย" ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่หนึ่ง พบว่า เหตุผลที่ยกมาสนับสนุนว่า พระพุทธศาสนาเห็นว่ามีการทำสงครามที่ชอบธรรมตามที่ปรากฏในเอกสารเชิงประวัติศาสตร์ ต่างๆ นั้น เมื่อตรวจสอบแล้วพบว่ายังมีน้ำหนักไม่เพียงพอ ขณะที่เหตุผลเรื่องปาณาติบาต ที่บุคคลทั่วไปคิดว่าสามารถนำมาสนับสนุนความคิดที่ว่าพระพุทธศาสนาไม่มีคำสอนเกี่ยวกับ สงครามที่เป็นธรรมนั้น ก็ไม่สามารถชี้ชัดว่าในบางกรณีพระพุทธศาสนาปฏิเสธสงคราม ที่เป็นธรรมเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจากพระพุทธศาสนายอมรับความเป็นจริงของมนุษย์ที่ ต้องเผชิญความขัดแย้งทางจริยธรรม อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าบางเหตุการณ์อาจเกี่ยวข้อง กับสงครามที่เป็นธรรม แต่สงครามซึ่งเป็นบาปเหล่านี้ จะถือว่ามีความชอบธรรมในการ ปฏิบัติได้ ก็ต่อเมื่อผู้กระทำมีเจตนาที่ไม่เบียดเบียนมุ่งร้าย ห่างไกลจากอกุศลมูล ทั้งปวง และประกอบด้วยสติปัญญา ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่สอง พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าในพระพุทธศาสนา ไม่มีสงครามที่เป็นธรรมเพราะพระพุทธศาสนามีข้อห้ามในเรื่องปาณาติบาต ไม่ว่าการ ฆ่าใด ๆ ย่อมเป็นบาปทั้งสิ้น [๗๓]

ศิริพันธ์ คำวะลี ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์องค์ประกอบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเป็นครูต้นแบบระดับ ประถมศึกษา" ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบปัจจัยที่ส่งผลให้ประสบความสำเร็จได้รับการคัดเลือกให้เป็นครู ต้นแบบในระดับประถมศึกษามีทั้งหมด ๑๔ ด้าน ได้แก่ ๑. ความสามารถในด้านการสอน ๒. คุณธรรมและบุคลิกที่เป็นแบบอย่างแก่นักเรียน ๓. ปฏิบัติตนดี ปฏิบัติงานดี ๔. ความเสียสละและศรัทธาในความเป็นครู ๕. ความรู้และสามารถนำความรู้มาพัฒนา ศิษย์ตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรและแผนการศึกษาชาติ ๖. ความเข้าใจด้านจิตวิทยา การเรียนการสอน ๗. ปฏิบัติงานโดยยึดหลักพุทธธรรม ๘. ร่วมมือกับผู้อื่นอย่าง สร้างสรรค์ ๙. ความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับ ๑๐. ปฏิบัติหน้าที่อย่าง มีเกียรติและมีศักดิ์ศรี ๑๑. เข้าใจกระบวนการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้อันพึง ประสงค์ ๑๒. ความมุ่งมั่นอยู่

---

[๗๒] พิทยา เสวกพันธุ์, การนับถือพระพุทธศาสนาและชีวิตที่ดีในสังคมไทย : กรณีศึกษาพุทธศาสนิกชนในกรุงเทพมหานคร, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๕.(บทคัดย่อ)

[๗๓] ดวงเด่น นุเรมรัมย์, พุทธจริยศาสตร์กับแนวคิดเรื่องสงครามที่เป็นธรรม: กรณีศึกษาทรรศนะของนักวิชาการ ในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๕.(บทคัดย่อ)

เสมอว่าจะปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงไปได้อย่างมี ประสิทธิภาพ ๑๓. ปฏิบัติงานด้วยความพึงพอใจและมีความสุข ๑๔. สามารถควบคุม อารมณ์และการแสดงออก[๗๔]

มาโนช ศึกษา ได้ทำการวิจัยเรื่อง“พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม : ศึกษาความคิดเห็นของ พระสังฆาธิการต่อการพัฒนาสังคมของพระพยอม กัลป์ยาโณ” ผลการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) พบแนวความคิดการพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนานั้นมุ่งพัฒนา บุคคลในสังคมให้ได้รับประโยชน์ ๓ อย่าง คือ ประโยชน์ในปัจจุบัน (ทิฏฐธัมมิกัตถะ) ประโยชน์ในอนาคต (สัมปรายิกัตถะ) และ ประโยชน์สูงสุดคือ พระนิพพาน (ปรมัตถะ) และการพัฒนาสังคม จะต้องเริ่มพัฒนาจากตัวบุคคลใน ๕ ด้าน คือ การพัฒนาด้านกาย การพัฒนาด้านศีล การพัฒนาด้านจิต การพัฒนาด้านปัญญา และ การพัฒนาด้านอาชีพ ส่วนการพัฒนาสังคมของพระพยอม ซึ่งมี ๓ ด้านคือ ด้านการเผยแผ่ธรรมะ ด้านการศึกษา และด้านการ สงเคราะห์ประชาชนนั้น ก็สอดคล้องกับหน้าที่ของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมเป็นอย่างมาก [๗๕]

อุดม จูมพลหล้า ได้ทำการวิจัยเรื่อง ”ปัญหาการบริหารงานด้านการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการบริหารงานด้านการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอ มีปัญหาอยู่ในระดับมากหนึ่งด้าน คือ การศาสนศึกษา มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางสามด้าน เรียงตามลำดับปัญหาจากมากไปหาน้อย คือ การดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติของวัด การ เผยแพร่หลักพุทธธรรมแก่เยาวชนและประชาชน และการบูรณะและพัฒนาวัด ไม่ปรากฏว่ามีปัญหา การบริหารงานด้านการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอในด้านใดที่อยู่ในระดับน้อย[๗๖]

อนันต์ ดอนนอก ได้ทำการวิจัยเรื่อง”บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามโครงการอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ในจังหวัดนครราชสีมา”ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาชุมชนของพระสงฆ์นั้น ควรให้ประชาชน มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนามากขึ้น เพราะประชาชนนั้น มีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ซึ่งปรากฏอยู่ในรูปของภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่เป็น

---

[๗๔]ศิริพันธ์ คำวะลี, การวิเคราะห์องค์ประกอบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเป็นครูต้นแบบระดับ ประถมศึกษา,**วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๔๔. (บทคัดย่อ)

[๗๕]มาโนช ศึกษา, พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม : ศึกษาความคิดเห็นของ พระสังฆาธิการต่อการพัฒนาสังคมของพระพยอม กัลป์ยาโณ, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๓๘(บทคัดย่อ)

[๗๖]อุดม จูมพลหล้า, ปัญหาการบริหารงานด้านการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๓๐. (บทคัดย่อ)

ความเชื่อและค่านิยมเกี่ยวกับประเพณีต่างๆ ของชุมชนซึ่งพระสงฆ์ควรประยุกต์ความเชื่อและค่านิยม เหล่านี้ไปสู่การปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ส่วนรวม เพราะพระสงฆ์เป็นสื่อบุคคลที่ก่อให้เกิดรูปสำนึก ร่วมกันทางสังคม ทำให้สังคมมีจุดหมายร่วมกันในการพัฒนา ชุมชน นอกจากนี้ทางคณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมควรประกาศ เกียรติคุณของพระสังฆพัฒนาที่มีความตั้งใจทำงานเพื่อชุมชน ที่ห่างไกลให้ปรากฏต่อสาธารณชน ในส่วนของพระสงฆ์ที่ปฏิบัติงานในฐานะนักสังคมสงเคราะห์ชุมชนนั้น ควรทำการ ศึกษาสภาพปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน เพื่อพัฒนา บุคลากรภายในชุมชนให้มีความสามารถและความเข้าใจที่ จะแก้ปัญหาของชุมชนเอง โดยเน้นในหลักการมีส่วนร่วมของ ประชาชนเป็นสำคัญและสร้างเครือข่ายของชุมชน เพื่อให้ ชุมชนได้ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาของชุมชนโดยที่พระสงฆ์เป็นตัวกลางคอยเชื่อมประสานงานในเบื้องต้นเท่านั้น.[๗๗]

ไพบูลย์ นาคเจือ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานสงเคราะห์ต่อการใช้หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้ รับบริการในสถานสงเคราะห์ สังกัดกรมประชาสงเคราะห์" การศึกษาพบว่า ผู้บริหารเห็นว่าควรพัฒนา ด้านกายเป็นอันดับแรก รองลงมาคือด้านจิต ด้านศีล และด้านปัญญาเห็นด้วยเท่า ๆ กัน ส่วนปัญหาอุปสรรคได้แก่การขาดนโยบายที่ชัดเจนจากกรมประชาสงเคราะห์ พระสงฆ์ขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้รับบริการจึงทำให้เทศน์หรืออบรมไม่ตรงกับความสนใจของผู้รับบริการ และขาดเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ ข้อเสนอแนะต่อสถานสงเคราะห์คือ ควรจัดสถานที่ให้สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมกับธรรมชาติและสังคมให้มากที่สุด ควรแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ควรจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา ต่อกรมประชาสงเคราะห์ คือ ควรมีนโยบายและหลักสูตรที่ชัดเจนเกี่ยวกับกิจกรรมที่ใช้หลักพุทธธรรม ต่อคณะสงฆ์คือ ควรให้วัดที่มีความพร้อมเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาผู้รับบริการ ควรส่งพระสงฆ์จากมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่ได้รับการฝึกอบรมแล้วเข้าไปอบรมผู้รับบริการเป็นประจำ ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาแนวทางการจัดหลักสูตรการฝึกอบรมที่เป็นไปตามหลักพุทธธรรมแก่ผู้บริหารผู้ปฏิบัติงานด้านสวัสดิการสังคมและผู้ รับบริการแต่ละประเภทในเชิงนโยบายและปฏิบัติการ.[๗๘]

---

[๗๗]อนันต์ ดอนนอก, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามโครงการอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ในจังหวัดนครราชสีมา, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๓๙.(บทคัดย่อ)

[๗๘]ไพบูลย์ นาคเจือ, ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานสงเคราะห์ต่อการใช้หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้ รับบริการในสถานสงเคราะห์ สังกัดกรมประชาสงเคราะห์, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๐.(บทคัดย่อ)

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมจากการศึกษางานวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องหลายๆเล่มทำให้ผู้ศึกษาได้ทราบว่าชีวิตที่ดีในสังคมไทยส่วนใหญ่มาจากการได้นับถือพระพุทธศาสนารับฟังหลักธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อจะได้ทราบถึงเหตุแห่งปัญหา วิธีแก้ไขในแต่ละเรื่องที่ยังมีข้อสงสัยกันอยู่เพื่อจะได้ขอยุติและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เยาวชนในสังคมต่อไป

๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของเยาวชน การวิจัยค้นคว้าเรื่อง ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยว ข้องดังนี้

เกษวรางค์ จิณะแสน ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนที่อยู่ระหว่างถูกคุมประพฤติใน สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง” ผลวิจัยพบว่า ๑. สถาบันครอบครัวควรมีบทบาทในการปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องให้แก่เด็กโดยเฉพาะด้าน จริยธรรม การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมควรเพิ่มที่ตัวผู้ปกครอง ควรมีการสร้างความรัก ความอบอุ่นและความเข้าใจในครอบครัวให้มากขึ้น ๒. สถาบันการศึกษาควรมีบทบาทในการให้ความรู้ และช่วยครอบครัวขัดเกลาเด็กโดยการ ปลูกฝังค่านิยมที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานทางสังคมให้กับเด็ก ๓. ควรปรับปรุงกฎหมายที่ให้อำนาจแก่พนักงานคุมประพฤติร่วมกับตำรวจ ในการจับกุม เด็กที่กระทำผิดเงื่อนไขคุมประพฤติ มาดำเนินการตามกฎหมายทันที เพื่อให้การคุมประพฤติ มีผลต่อการข่มขู่ยับยั้ง ๔. ภาครัฐและเอกชนควรร่วมมือกันที่จะเข้าไปดำเนินการจัดระเบียบชุมชน ๕. การให้บริการของพนักงานคุมประพฤติ ควรมีการนำความรู้ทางสังคมสงเคราะห์มา ประยุกต์ใช้ให้มากขึ้น เช่น นำวิธีการบำบัดแบบกลุ่มมาใช้ นำวิธีการจำแนกผู้ถูกคุมความ ประพฤติมาใช้เพื่อจะได้วางแผนบำบัดได้อย่างถูกต้อง[๗๙]

ชัยยุทธ เจียรศิริกุล ได้ทำการวิจัยเรื่อง”บทบาทของกองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการหนีเรียน : ศึกษาเฉพาะกรณีการหนีเรียนของเด็กนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร” จากการวิจัยพบว่า กองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน (กก.สด.) เป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญ ต่อปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น แต่ปัจจุบันศักยภาพในการทำงานของหน่วยงานนั้น ไม่ได้ถึงจุด สูงสุด เป็นผลให้ประสิทธิภาพใน

---

[๗๙]เกษวรางค์ จิณะแสน, ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนที่อยู่ระหว่างถูกคุมประพฤติใน สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, ((บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๑.(บทคัดย่อ)

การทำงานของหน่วยงานนั้นไม่ได้เต็มตามความคาดหวังของ หลาย ๆ ฝ่าย ในการจะเพิ่มประสิทธิภาพของ กก.สด. [๔๐]

อารีย์ จรรยาชัยเลิศ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทคาดหวังของศูนย์เยาวชนตำบลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์" ผลการวิจัยพบว่า ชุดตัวแปรที่อธิบายความผันแปรของความคาดหวังในบทบาทด้านต่าง ๆ ของศูนย์ฯ ได้มากที่สุด อธิบาย ได้ประมาณ ๒๙ เปอร์เซนต์ ตัวแปร เพศ อายุ และการมีกิจกรรม อื่น ๆ อธิบายความคาดหวังในบทบาทด้านเศรษฐกิจศิลปวัฒนธรรมและกีพานันทนาการได้ดีที่สุด และทั้ง ๔ กลุ่ม ให้ความสำคัญกับบทบาทด้านเศรษฐกิจเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ บทบาทด้านสังคม กลุ่มคนในท้องถิ่นคาดหวังว่าศูนย์ฯ ควรจะช่วยเหลือให้สมาชิกมีอาชีพหลักมากที่สุด รองลงมาคือ ช่วยส่งเสริมสมรรถภาพทางสังคมให้แก่สมาชิก สำหรับปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานของศูนย์ ทั้ง ๔ กลุ่ม มีความเห็น ว่า มี ๒ ประเภท คือ ประเภทแรกเกิดจากตัวเยาวชนเอง และประเภทที่สองเป็นผลกระทบมาจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง กับเยาวชนรวมทั้งสภาพแวดล้อมต่าง ๆ [๔๑]

อุษา คงสาย ได้ทำการวิจัยเรื่อง" ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง" ผลการวิจัยพบว่า สภาพพื้นฐานของเด็กและเยาวชนผู้กระทำผิดซ้ำ ส่วนใหญ่ เป็นเยาวชนชาย ศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา อาศัยอยู่กับ บิดามารดา ซึ่งยังอยู่ร่วมกัน มีอาชีพรับจ้างทั้งคู่ และ มีรายได้รวมกันไม่เกินเดือนละ ๖,๐๐๐ บาท เด็กและเยาวชน ส่วนใหญ่เป็นลูกคนโต มีพี่น้อง ๑-๕ คน และมักไม่มี ผู้กระทำผิดที่ถูกจับกุมในครอบครัว ลักษณะการกระทำผิดย้อนหลัง ๕ ครั้ง เป็นข้อหาเกี่ยว กับยาเสพติดโดยรวมมากที่สุด และในแต่ละครั้งเป็นความผิด เกี่ยวกับยาเสพติดมากที่สุดเช่นกัน ในการกระทำผิดครั้งที่ ๑ ศาลฯ มักตัดสินให้คุมประพฤติ ส่วนในการกระทำผิด ครั้งต่อ ๆ มา ศาลฯ มักตัดสินให้ส่งไปสถานฝึกอบรม ระยะเวลา ที่ถูกคุมประพฤติและถูกฝึกอบรมนั้น มักอยู่ในช่วง ๑-๑๒ เดือน โดยส่วนใหญ่มีช่วงเวลาภายหลังพ้นโทษแต่ละครั้งจนถึง การกระทำผิดครั้งใหม่ไม่

---

[๔๐] ชัยยุทธ เจียรศิริกุล, บทบาทของกองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการหนีเรียน : ศึกษาเฉพาะกรณีการหนีเรียนของเด็กนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๐. (บทคัดย่อ)

[๔๑] อารีย์ จรรยาชัยเลิศ, บทบาทคาดหวังของศูนย์เยาวชนตำบลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๒๓.(บทคัดย่อ)

เกิน ๑ ปี ส่วนสาเหตุที่กระทำผิดครั้งที่ ๑ และ ๒ ส่วนใหญ่เพราะเพื่อนชวน ครั้งที่ ๓ เพราะมีปัญหา ครอบครัว ครั้งที่ ๔ และครั้งที่ ๕ เพราะติดยาเสพติด [๗๒]

อารยา ด่านพานิช ได้ทำการวิจัยเรื่อง"การศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเองกับพฤติกรรมการเผชิญปัญหา ของเยาวชนผู้กระทำผิดชายและหญิงในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง" พบว่าผลการวิจัยไม่สนับสนุนสมมติฐานหลักแต่สนับสนุนสมมติฐานย่อยที่เป็นองค์ ประกอบของสมมติฐานหลัก ดังนี้ ๑. การเห็นคุณค่าในตนเองของเยาวชนผู้กระทำผิดชาย และหญิง ไม่มีความแตกต่างกัน องค์ประกอบของการเห็นคุณค่าในตนเองด้านตนเองโดยทั่วไป และองค์ประกอบด้านสังคมก็ไม่ แตกต่างกัน อย่างไรก็ดีมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในด้านครอบครัว ๒. พฤติกรรมการเผชิญปัญหาในเยาวชนผู้กระทำผิดชาย และหญิง ไม่มีความแตกต่างกัน องค์ประกอบด้านมุ่งเน้นอารมณ์สนับสนุนการแก้ปัญหา และอารมณ์ไม่สนับสนุนการแก้ปัญหาก็ไม่ แตกต่างกัน อย่างไรก็ดีมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในด้านมุ่งเน้นการแก้ปัญหา ๓. ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเอง กับพฤติกรรมการเผชิญปัญหา โดยรวมของกลุ่มตัวอย่างเยาวชนผู้กระทำผิดชาย และหญิง แต่มีความสัมพันธ์ในแต่ละองค์ ประกอบระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเอง กับพฤติกรรมการเผชิญปัญหาของกลุ่มตัวอย่างเยาวชน ผู้กระทำผิดในแต่ละเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ[๗๓]

ศรีสุวรรณ สรศักดิ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาทัศนคติของเด็กและเยาวชนต่อโครงการฝึกอบรมจริยธรรมในสถานสงเคราะห์ : ศึกษาเฉพาะกรณีสถานแรกรับเด็กหญิงพญาไท"ผลการวิจัยพบว่าเด็กและเยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรมจริยธรรมครั้งนี้ส่วนใหญ่ มีสภาพปัญหาที่คล้ายคลึงกันคือ อยู่ในระยะของวัยรุ่นตอนต้น ได้รับการศึกษามาค่อนข้างน้อย มีสถานภาพทางครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ เนื่องจากบิดามารดาไม่ได้อาศัยอยู่ด้วยกันก่อนเข้ารับการสงเคราะห์อาศัยอยู่กับบุคคลที่สาม ซึ่งไม่ใช่บิดามารดาของตน ส่วนมากเพิ่งเข้ารับ การสงเคราะห์ครั้งแรกและสาเหตุที่ต้องเข้ารับการสงเคราะห์ เนื่องจากมีปัญหาความประพฤติ มากที่สุด การศึกษาทัศนคติของเด็กและเยาวชนปรากฏว่า ส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีมากต่อโครงการฝึก อบรมจริยธรรม ความรู้สึกต่อกิจกรรมแต่ละประเภทของเด็กและเยาวชนมีความแตกต่างกันตาม ระดับของอายุ คือ เด็กและเยาวชนที่มีอายุระหว่าง ๑๑-๑๔ ปี จะสนใจและให้ความร่วมมือ

---

[๗๒] อุษา คงสาย, ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๓๘.(บทคัดย่อ)

[๗๓] อารยา ด่านพานิช, การศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเองกับพฤติกรรมการเผชิญปัญหา ของเยาวชนผู้กระทำผิดชายและหญิงในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๑.(บทคัดย่อ)

ในกิจกรรมประเภทการบรรยาย (การเล่นนิทานธรรม) มากที่สุด ขณะที่เด็กและเยาวชนอายุระหว่าง ๑๕-๑๘ ปี รู้สึกสนใจและให้ความร่วมมือในกิจกรรมประเภทกลุ่มสร้างสรรค์ (การโต้วาทีธรรมะ) มากกว่า ส่วนกิจกรรมประเภทนันทนาการเด็กและเยาวชนสนใจและให้ความร่วมมือมากทั้ง ๒ กลุ่ม การได้รับความรู้จากกิจกรรมแต่ละประเภทมีความสัมพันธ์สอดคล้องกันกับระดับความสนใจ และการให้ความร่วมมือของเด็กและเยาวชน [๘๔]

ณัฐพงษ์ กระจ่าง ได้ทำการวิจัยเรื่อง"การเลียนแบบพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศแบบรักร่วมเพศชายของเยาวชนที่ปรากฏ ในรายการละครโทรทัศน์" ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างชายส่วนใหญ่ร้อยละ ๗๗ มีความพึงพอใจที่จะ เลียนแบบนักแสดงชายจากละครโทรทัศน์ และร้อยละ ๖๐ พร้อมจะตัดสินใจทันทีที่จะ เปิดเผยตนเองต่อสังคมว่ามีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศหลังจากชมละครโทรทัศน์ที่มี พฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศแบบรักร่วมเพศชาย ซึ่งพฤติกรรมการแสดงออกจากการเลียนแบบ นั้นพบว่า มีการเลียนแบบพฤติกรรมการเบี่ยงเบนทางเพศของเยาวชนจากการรับชมรายการ ละครโทรทัศน์นั้นเกิดขึ้นจริง และสามารถเชื่อได้ว่าสื่อก่อให้เกิดการเลียนแบบ ของได้จริงการเลียนแบบเยาวชนที่เบี่ยงเบนทางเพศนั้นเกิดในลักษณะเทียบเคียง (Identification) เพราะถ้าวิเคราะห์จากแนวความคิดของแบนดูรา (Bandura) ก็จะเห็น ได้ว่าภาพของพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศในรายการละครโทรทัศน์นั้น สื่อได้กระทำหน้าที่ ในลักษณะ Observation Learning การแสดงพฤติกรรมจากการสังเกตของสื่อ และ Disinhibitory Effect การที่ใช้สื่อมวลชนเป็นแม่แบบในการแสดงออกจนประสบผลสำเร็จ [๘๕]

ทวีคูณ มาลยาภรณ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาการขายบริการทางเพศของเด็กและเยาวชนชายเร่ร่อน : ศึกษาเฉพาะกรณีสีลมและพัทยา" ผลการวิจัยพบว่า ในกลุ่มการขายบริการทางเพศนี้มีกลุ่ม เด็กและเยาวชนชายที่ยังอยู่กับบ้านแล้วขายบริการทางเพศรวม อยู่ด้วย ร้อยละ ๒๐.๐ นอกจากนี้ยังพบเด็ก และเยาวชนชาย อยู่ในระบบการศึกษาทั้งสีลมและพัทยาขายบริการทางเพศ โดย มีอายุเฉลี่ย ๑๓-๑๕ ปี มาจากครอบครัวมีทั้งพ่อและแม่ มี พี่น้อง ๔-๕ คน แต่ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวไม่ดีนัก มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำ มาจากทุกภาคของประเทศ ยกเว้นภาคใต้ นับถือศาสนาพุทธเกือบทั้งหมดมีการศึกษาต่ำ กว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย พบมากในกลุ่มที่ไม่จบการศึกษาภาค บังคับ สาเหตุที่ออกมาเร่ร่อนขาย

---

[๘๔] ศรีสุวรรณ สรศักดิ์, การศึกษาทัศนคติของเด็กและเยาวชนต่อโครงการฝึกอบรมจริยธรรมในสถานสงเคราะห์ : ศึกษาเฉพาะกรณีสถานแรกรับเด็กหญิงพญาไท, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๑.(บทคัดย่อ)

[๘๕] ณัฐพงษ์ กระจ่าง, การเลียนแบบพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศแบบรักร่วมเพศชายของเยาวชนที่ปรากฏ ในรายการละครโทรทัศน์, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์), ๒๕๔๔.(บทคัดย่อ)

บริการทางเพศเพราะมีความ ต้องการอิสระ มีปัญหากับบุคคลในครอบครัวโดยเฉพาะบิดา ไม่ต้องการถูกบังคับและไม่ชอบอยู่ในระบบของโรงเรียน ทำให้มี ประสบการณ์หนีโรงเรียนสูง ทางด้านทัศนคติ มีทัศนคติที่ดี ต่อโรงเรียน ส่วนสถานสงเคราะห์มีทัศนคติเป็นลบในเรื่องกฎระเบียบ สำหรับบุคลากรในโรงเรียนและสถานสงเคราะห์ มี ทัศนคติเป็นบวก ยกเว้นครูประจำชั้นในโรงเรียน เจ้าหน้าที่ สถานสงเคราะห์ นักจิตวิทยา สำหรับทัศนคติเกี่ยวกับเพื่อน มีทัศนคติที่ดี ทั้งเพื่อนในโรงเรียน ในสถานสงเคราะห์และ เพื่อนอาชีพเดียวกัน มีรายได้จากการขายบริการทางเทศเฉลี่ย ๓๐๐ บาทต่อครั้ง รายได้สูงสุดจากการขายบริการทางเพศ ๑,๕๐๐-๓,๐๐๐ บาทต่อครั้ง ความต้องการขายบริการทางเพศ ๑-๒ ปี โดยแต่ละเดือนต้องการขายบริการทางเพศ ๑-๑๐ ครั้ง เพื่อเก็บเงินประกอบธุรกิจของตนเองในอนาคตโดยดูตัวอย่าง จากเพื่อนเป็นหลัก [๘๖]

วันชัย นพรัตน์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง *"ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในเขตการศึกษา ๑๒"* ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ๑. ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในเขตการศึกษา ๑๒ ตามการรับรู้ของ หัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ อยู่ในระดับปานกลาง โดยเมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียน ภาวะผู้นำของ ผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ อยู่ในระดับมาก ส่วนภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดเล็ก อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อจำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของหัวหน้า กลุ่มประสบการณ์ที่มีประสบการณ์ทั้งมากและน้อย อยู่ในระดับปานกลาง ๒. หัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ที่อยู่ในโรงเรียนต่างขนาดรับรู้ภาวะผู้นำของผู้บริหาร โรงเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p[๘๗]

พวงทิพย์ นวลขาว ได้ทำการวิจัยเรื่อง"ความสัมพันธ์ระหว่างแบบภาวะผู้นำกับความพึงพอใจ ในการปฏิบัติงานของพนักงานคุมประพฤติ กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม" ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า ๑. แบบภาวะผู้นำของผู้บังคับบัญชามีความสัมพันธ์ กับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ระดับสูงและเป็นไปในทิศทางที่ สอดคล้องกัน ซึ่งสอดคล้องตามสมมุติฐานข้อที่ 1 ที่กำหนดไว้ โดยตัวแปรย่อยของแบบภาวะผู้นำของผู้บังคับบัญชา ซึ่งได้แก่ การใช้กระบวนการภาวะผู้นำ ลักษณะ

---

[๘๖]ทวีคูณ มาลยาภรณ์, การศึกษาการขายบริการทางเพศของเด็กและเยาวชนชายเร่ร่อน : ศึกษาเฉพาะกรณีสีลมและพัทยา, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), ๒๕๓๗.(บทคัดย่อ)

[๘๗]วันชัย นพรัตน์, ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในเขตการศึกษา ๑๒, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา), ๒๕๓๙.(บทคัดย่อ)

ของแรงจูงใจ ลักษณะของกระบวนการติดต่อสื่อสาร ลักษณะของกระบวนการ ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องระหว่างกัน ลักษณะของกระบวน การตัดสินใจ ลักษณะการกำหนดเป้าหมาย การทำงานหรือ การออกคำสั่ง และลักษณะของกระบวนการควบคุม มีความ สัมพันธ์กับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แบบภาวะผู้นำของผู้บังคับบัญชามีความสัมพันธ์กับ ตัวแปรย่อยของความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งได้แก่ สถานภาพของ ผู้ปฏิบัติงาน โอกาสก้าวหน้าในการทำงาน ความเสมอภาค หรือความยุติธรรม และการปฏิบัติงานตรงกับความรู้ ความสามารถ ยกเว้นตัวแปรย่อยเกี่ยวกับความมั่นคง ในการทำงาน และการยกย่องจากผู้บังคับบัญชา ๒. ผู้บังคับบัญชาที่มีแบบภาวะผู้นำแบบปรึกษาหารือ และแบบมีส่วนร่วม จะทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความพึงพอใจ ในการปฏิบัติงานสูงกว่าผู้บังคับบัญชาที่มีแบบภาวะผู้นำ แบบเผด็จการและแบบเผด็จการอย่างมีศิลป์ ซึ่งสอดคล้อง กับสมมุติฐานข้อที่ ๒ ที่กำหนดไว้ ๓. แบบภาวะผู้นำที่ผู้ใต้บังคับบัญชาคาดหวังหรือ ต้องการให้เป็นมากที่สุดคือแบบภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานข้อที่ ๓ ที่กำหนดไว้ [๕๕]

ศรีไพร ชื่นชม ได้ทำการวิจัยเรื่อง”ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับรูปแบบภาวะผู้นำ กับการใช้โรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา: ผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา” ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่มีรูปแบบภาวะ ผู้นำที่แตกต่างกันจะมีความคิดเห็นในการใช้โรงเรียนเพื่อพัฒนา ชุมชนไม่แตกต่างกัน ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนไม่ว่าจะมีรูปแบบ ภาวะผู้นำอย่างไรก็ตามสามารถทำให้โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่ง ในการเข้าร่วมพัฒนาชุมชน และจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้มีผลในการพัฒนาชุมชนได้ทั้งสิ้น การที่จะทำให้ โรงเรียนสามารถเข้าร่วมในการพัฒนาชุมชนให้บังเกิดผลดีนั้น จะต้องใช้กระบวนการของงานสังคมสงเคราะห์คือ การศึกษาปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหา โดยสำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหา ทรัพยากร ความต้องการและความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาชุมชน ในเขตบริการของโรงเรียน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการและแบ่งงานให้รับผิดชอบ การตรวจสอบทรัพยากร ที่มีอยู่ในชุมชน รวบรวมข้อมูลจัดระบบ วิเคราะห์ข้อมูลและ ปัญหาต่าง ๆ โดยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การวางแผน การดำเนินการโดยใช้กิจกรรมที่สามารถสนอง วัตถุประสงค์ในการเป็นส่วนหนึ่งเพื่อพัฒนาชุมชน ดำเนินการ ตามแผนและโครงการที่วางไว้ โดยนำทรัพยากรต่าง ๆ ผสมผสาน กับวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวิธีการ ซึ่งกันและกัน และให้ประชาชนใน

---

[๕๕]พวงทิพย์ นวลขาว, ความสัมพันธ์ระหว่างแบบภาวะผู้นำกับความพึงพอใจ ในการปฏิบัติงานของพนักงานคุมประพฤติ กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๓๗.(บทคัดย่อ)

ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ ดำเนินงานและมีการประเมินผล โดยปฏิบัติอย่างมีระบบหลักการ และมีวิธีการที่ถูกต้องอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอทุกขั้นตอนดำเนินงาน [๘๙]

สมจิต กัลป์ยาณกุล ได้ทำการวิจัยเรื่อง"แบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดเชียงราย" ผลการวิจัยพบว่า ๑. แบบภาวะผู้นำหลัก (Primary Leadership Style) ของ ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็น ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่คือแบบเกื้อหนุน (Supporting : S3) ผู้นำมีพฤติกรรมเกื้อหนุน บงการต่ำ แบบภาวะ ผู้นำรอง (Secondary Leadership Style) ของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ คือแบบแนะนำกำกับดูแล (Coaching : S2) ผู้นำมีพฤติกรรมเกื้อหนุนสูง บงการสูง ส่วนแบบภาวะผู้นำที่ต้องพัฒนา (Development Leadership Style) ของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็น ผู้บริหารโรงเรียน คือแบบมอบหมายงาน (Delegating : S4) ผู้นำ มีพฤติกรรมเกื้อหนุนต่ำ บงการต่ำ ๒. ความยืดหยุ่นในการใช้แบบภาวะผู้นำ (Flexibility of Leadership Style) ของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียน ส่วนใหญ่มีความยืดหยุ่นอยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือผู้บริหารโรงเรียน มีการปรับเปลี่ยนการใช้แบบภาวะผู้นำแบบต่างๆ ในการบริหารงานได้ ตามสมควร ไม่ได้ยึดภาวะผู้นำแบบใดแบบหนึ่งตายตัว ผู้บริหารที่มีอายุ มากขึ้นและมีประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่งมากขึ้น มีความยืดหยุ่น ในการใช้แบบภาวะผู้นำมากขึ้น ๓. ความมีประสิทธิผลในการใช้แบบภาวะผู้นำ (Effectiveness of Leadership Style) ของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นผู้บริหาร โรงเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือผู้บริหารโรงเรียน เลือกใช้แบบภาวะผู้นำเหมาะสมกับความรู้ความสามารถและความมุ่งมั่น ของผู้ใต้บังคับบัญชาได้ระดับปานกลาง ผู้บริหารที่มีอายุ ๔๑-๕๐ ปี และมี ประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่ง ๕ - ๑๐ ปี มีประสิทธิผลในการใช้แบบ ภาวะผู้นำสูงกว่ากลุ่มอื่นๆ[๙๐]

สันติ นิติธรรมยง ได้ทำการวิจัยเรื่อง" พฤติกรรมภาวะผู้นำ : ศึกษาเฉพาะกรณีของนักศึกษา MBA ในเมืองไทยการศึกษาวิทยานิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมภาวะผู้นำ : ศึกษาเฉพาะกรณีของนักศึกษา MBA ในเมืองไทย " ผลการวิจัยพบว่า ๑) นิสิตของมหาวิทยาลัยเกษต ศาสตร์ที่มีประสิทธิผลสูง ได้แก่นักพัฒนา และที่มีประสิทธิผลต่ำ ได้แก่ นักบุญ ๒) นักศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่มี ประสิทธิผลสูง ได้แก่ ผู้ที่ทำตามคำสั่งแต่เพียงอย่าง

---

[๘๙] ศรีไพร ชื่นชม, ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับรูปแบบภาวะผู้นำ กับการใช้โรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา: ผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๓๘. (บทคัดย่อ)

[๙๐] สมจิต กัลป์ยาณกุล, แบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏเชียงราย), ๒๕๔๓. (บทคัดย่อ)

เดียว และผู้นำที่มีประสิทธิผลต่ำได้แก่ นักบุญ เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยเกษตร ศาสตร์๓) นิสิตจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า ผู้นำที่มี ประสิทธิผลสูงได้แก่ ผู้เผด็จการที่มีศิลปะ และประสิทธิผลต่ำ คือ นักบุญ และ ๔) นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ที่มี ประสิทธิผลสูงได้แก่ นักพัฒนา และประสิทธิผลต่ำ ได้แก่ นักบุญ โดยสรุป การศึกษาครั้งนี้ ในภาพรวมพบว่า นิสิต นักศึกษาทั้งสี่สถาบัน เป็นนักพัฒนาเป็นส่วนใหญ่ นับเป็น ผู้นำแบบมีประสิทธิผลสูง และที่นับว่ามีประสิทธิผลต่ำ ตรงกัน คือ นักบุญ เป็นต้น[๙๑]

จารุณี กาญจะโนสถ ได้ทำการวิจัยเรื่อง”พฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร,วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต” ผลการวิจัย พบว่า ที่ระดับความมีนัยสำคัญ .๐๕ นั้น มีความเป็นไปได้ที่ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนตามการรับรู้ของครู กับขวัญกำลังใจใน การปฏิบัติงานของครูมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับค่อนข้างสูง ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ .๗๕๗ และเมื่อควบคุมอิทธิพลของตัวแปรอายุ ของครูด้วยเทคนิคการวิเคราะห์สหสัมพันธ์เชิงส่วนแล้ว ผลปรากฏว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนตามการรับรู้ของครู สามารถกำหนดค่าความแปรปรวนใน ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูได้ ร้อยละ ๕๗.๓๐

สมศักดิ์ กิจธนวัฒน์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง”การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อม โดยใช้หลักการจัดกิจกรรมตามแนวมนุษยนิยมและการเพิ่มพลังศักยภาพตนเองของแอนโทนี่ ร็อบบินส์”ผลการวิจัย พบว่า คะแนนภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ระยะหลังการทดลองของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕[๙๒]

สมบูรณ์ ปัญญาคม ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แบบภาวะผู้นำต่อการเกื้อหนุนความเจริญงอกงามในตัวบุคคล ขององค์กรพัฒนาเอกชน : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์กรคอมแพสชั่น อินเตอร์เนชั่นแนล อินคอร์เปอร์เรเต็ด (ประเทศไทย)” ผลการศึกษาพบว่า ๑. แบบภาวะผู้นำที่มีอยู่ในโครงการส่วนใหญ่ร้อยละ ๗๒ ๑. เป็นประเภท S ๒. หรือแบบการขาย (Selling) ซึ่งผู้นำมีพฤติกรรมด้านภารกิจและความสัมพันธ์สูงทั้งคู่ ในขณะที่ผู้ตามส่วนใหญ่ร้อยละ)๗๑.๗ มีความพร้อมในระดับ R๔ หรือเป็นกลุ่มที่มีความสามารถและมั่นใจในการทำงาน ๒. เมื่อเปรียบเทียบกับทฤษฎีภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ปรากฏว่า ผู้นำในโครงการส่วนใหญ่ใช้แบบภาวะผู้นำ ไม่

---

[๙๑]สันติ นิติธรรมยง, พฤติกรรมภาวะผู้นำ : ศึกษาเฉพาะกรณีของนักศึกษา MBAในเมืองไทย, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์), ๒๕๓๐.(บทคัดย่อ)

[๙๒]สมศักดิ์ กิจธนวัฒน์, การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อม โดยใช้หลักการจัดกิจกรรมตามแนวมนุษยนิยมและการเพิ่มพลังศักยภาพตนเองของแอนโทนี่ ร็อบบินส์,**วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๕.(บทคัดย่อ)

สอดคล้องกับระดับความพร้อมของผู้ปฏิบัติงาน กล่าวคือ ใช้ S๔ กับผู้ตามที่มีความพร้อมในระดับ R๑ แทนที่จะใช้ S๔ ในสัดส่วนที่สอดคล้องกับ R๔ และใช้ S๒ กับผู้ตาม ที่มีความพร้อมระดับ R๔ แทนที่จะเป็น R๒ ๓. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่ายอมรับสมมติฐาน หลักที่ ๑ คือ ผู้ตามที่มีระดับความพร้อมต่างกัน มีผู้นำ ในโครงการซึ่งใช้แบบภาวะผู้นำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .๐๕ แต่เมื่อพิจารณาสมมติฐานรองอีก ๔ ข้อ ปรากฏว่า ไม่ยอมรับสมมติฐานรองที่ (๑) (๒) และ (๔) ได้คือ ผู้ตามที่มีความพร้อม R๔ คือมีความสามารถและเต็มใจ หรือมั่นใจ ไม่ได้มีผู้นำที่ใช้แบบภาวะผู้นำประเภท การมอบหมาย (S๔) ผู้ตามที่มีความพร้อมระดับ R๓คือ มีความสามารถ แต่ไม่เต็มใจ หรือไม่มั่นใจในการทำงานไม่ได้มีผู้นำที่ใช้แบบภาวะผู้นำประเภทการมีส่วนร่วม (S๓) ผู้ตามที่มี ความพร้อมระดับ R๑ คือ ไม่มีความสามารถ และไม่เต็มใจ หรือไม่มั่นใจในการทำงาน ไม่ได้มีผู้นำที่ใช้แบบภาวะผู้นำ ประเภทการบอก (S๑) มีเพียงสมมติฐานรองที่ (๓) ที่ยอมรับได้ คือ ผู้ตามที่มีความพร้อมในระดับ R๒ มีผู้นำที่ใช้แบบภาวะผู้นำประเภทการขาย (S๒) ส่วนการทดสอบสมมติฐานที่ ๒ พบว่าผู้นำในแผนงาน ที่ต่างกันมีแบบภาวะผู้นำที่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .๐๕ สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้นำที่ผู้ตาม ต้องกันนั้น ส่วนใหญ่เป็นคุณสมบัติด้านมนุษยสัมพันธ์ หรือ การสนับสนุนด้านจิตใจ [๙๓]

สุทัศน์ ศรีดาเดช ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำของพระรามจากรามเกียรติ์” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า พระรามเป็นตัวละครฝ่าย ธรรมะ มีบุญญาธิการพิเศษกว่าชนในกลุ่ม การอยู่ในสถานภาพ ที่เหนือกว่าแสดงถึงชนชั้นและความเหมาะสมที่พระรามจะเป็น ผู้นำ แต่รามเกียรติได้ให้พระรามในบางด้านมีวิถีชีวิตอย่าง ปุถุชนสามัญ เป็นสัมพันธภาพที่สอดคล้องกับกลุ่มจนทำให้พระราม ได้มาซึ่ง ความศรัทธา การร่วมแรงร่วมใจ การยอมรับปฏิบัติ ตามจากกลุ่มชนในสังคม พระรามในร่างขององค์เทพนารายณ์ ที่อวตารลงมาปราบยักษ์พาลรังควาญโลก สามารถนำมาพิจารณา กับศาสตร์ภาวะผู้นำได้อย่างสอดรับกัน และให้คติแนวคิดกับ ผู้นำที่เห็นคุณความดีงาม ที่ปรากฏจากพระรามได้เป็นอย่างดี[๙๔]

หฤทัย อาจปรุ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง กับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ๑. ค่าเฉลี่ยของคะแนนการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล เขตกรุงเทพมหานครเท่ากับ ๑๙๗.๒๒

---

[๙๓]สมบูรณ์ ปัญญาคม, แบบภาวะผู้นำต่อการเกื้อหนุนความเจริญงอกงามในตัวบุคคล ขององค์กรพัฒนาเอกชน : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์กรคอมแพสชั่น อินเตอร์เนชั่นแนล อินคอร์เปอร์เรเต็ด (ประเทศไทย), **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๖.(บทคัดย่อ)

[๙๔]สุทัศน์ ศรีดาเดช, ภาวะผู้นำของพระรามจากรามเกียรติ์, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร), ๒๕๔๐.(บทคัดย่อ)

คะแนน คิดเป็นร้อยละ ๗๖.๙๐ ของคะแนนเต็ม = ๒๕๕ คะแนน) ซึ่งอยู่ตำแหน่งเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ ๕๒ และได้เสนอเกณฑ์ค่าเฉลี่ยและค่าคะแนน ณ ตำแหน่งปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ ๑๐ - ๑๐๐ เพื่อนำไปใช้เป็นเกณฑ์ในการวิจัยครั้งต่อไป ๒. ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มวิชาการ กลุ่มวิชาชีพ กลุ่มก้าวหน้ากลุ่มกิจกรรม กลุ่มสังคม ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ภูมิลำเนาในกรุงเทพมหานคร และรูปแบบการดำเนินชีวิตกลุ่มเก็บตัว มีความสัมพันธ์ทางลบกับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๓.ตัวแปรที่สามารถร่วมกันพยากรณ์การมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ มีความสำคัญตามลำดับดังนี้ [๙๕]

ประสิทธิ์ เขียวศรี ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การนำเสนอแบบจำลองการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน” ผลการวิจัยมีดังนี้ ผลการศึกษาวิเคราะห์สังเคราะห์คุณลักษณะภาวะผู้นำจากเอกสารหลักฐานทางวิชาการแล้วตรวจสอบความสำคัญของคุณลักษณะฯ ด้วยเทคนิคเดลฟายแบบปรับปรุงโดยผู้เชี่ยวชาญ ๒๕ คน โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิด จำนวน ๒ รอบ พบคุณลักษณะฯ จำนวน ๕ ด้าน ได้แก่๑) ด้านความรู้ ๒) ด้านทักษะ ๓) ด้านทัศนคติ ๔) ด้านคุณธรรมจริยธรรม และ ๕) ด้านบุคลิกภาพ คุณลักษณะทุกด้านรวม ๑๐๙ ข้อ ผลการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์วิธีการพัฒนาคุณลักษณะฯ จากเอกสาร หลักฐานทางวิชาการ แล้วตรวจสอบความเหมาะสมของวิธีการพัฒนาด้วยการสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ๒๒ คน โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิด พบวิธีการพัฒนาจำนวน ๒๔ วิธี ผลการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์แบบจำลองการพัฒนาฯ จากเอกสารหลักฐานทางวิชาการ แล้วนำคุณลักษณะฯ และวิธีการพัฒนามาสังเคราะห์เป็นแบบจำลองการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน แล้วตรวจสอบความเหมาะสมกับผู้เชี่ยวชาญโดยการสัมภาษณ์ ๙ คน โดยใช้แบบสอบถาม ๘๐ คน ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับแบบจำลองที่สังเคราะห์ ทำให้ได้แบบจำลองซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๘ ประการ ได้แก่ ๑) หลักการ ๒) วัตถุประสงค์ ๓) วิธีการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำ ๔) การดำเนินการพัฒนา

---

[๙๕]หฤทัย อาจปรุ, ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง กับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลเขตกรุงเทพมหานคร, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๔. (บทคัดย่อ)

๕) การประเมินผลการพัฒนา ๖) การปฏิบัติงานจริงและทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ ๗) การนำเสนอผลการวิจัย และ ๘ การประเมินผลและการติดตามผล[๙๖]

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของเยาวชนหลาย ๆเล่มทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงข้อสงสัยและปัญหาของเรื่องวิจัยต่าง ๆและนำมาปรับใช้ประโยชน์เป็นข้อมูลของ“ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔” อันจะเกิดประโยชน์สูงสุดกับเยาวชนไทยในปัจจุบันและอนาคตที่มีข้อมูลได้ศึกษาและเกิดความพึงพอใจที่ทราบถึงสาเหตุของปัญหาและวิธีแก้ไขอันจะทำเยาวชนไทยมีภาวะผู้นำที่ดีทั้งคุณธรรมและคุณภาพสมบูรณ์และเป็นกำลังของสังคมและประเทศสืบต่อไป

๒.๖.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับฆราวาสธรรม๔

การวิจัยค้นคว้าเรื่อง ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

นภัสวรรณ ปรางค์พันธุ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณธรรมผู้นำเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔” นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสามพรานวิทยา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยความต้องการของเยาวชนเยาวชนส่วนใหญ่ต้องการผู้นำตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ในด้านการตัดสินใจเป็นอันดับแรก ($\bar{x}$ = ๓.๙๐) รองลงมาต้องการผู้นำในด้านเป็นแบบอย่างที่ดี ($\bar{x}$ = ๓.๘๑) และสุดท้ายต้องการผู้นำในด้านการนำพาทำความดี ($\bar{x}$ = ๓.๘๐) โดยความความต้องการของเยาวชนอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = ๓.๘๔) สรุปความต้องการของเยาวชนทั้งเพศชายและเพศหญิง มีความต้องการเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ ไม่แตกต่างกัน โดยระดับนัยสำคัญที่ ๐.๐๕[๙๗]

อนุพงษ์ รัฐิรมย์ ได้ทำวิจัยเรื่อง “การสร้างแบบวัดฆราวาสธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” ผลการวิจัยพบว่า ๑. แบบฆราวาสธรรม ทั้ง ๔ ฉบับ มีความเที่ยงตรงที่ปรากฏโดยการพิจารณาตัดสินของผู้เชี่ยวชาญ และมีความเที่ยงตรงเชิงสภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๒. ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดฆราวาสธรรม อันประกอบด้วย แบบวัดด้านสัจจะ แบบวัดด้านทมะ แบบวัดด้านขันติ และแบบวัดด้านจาคะ เท่ากับ .๙๐๔๑ .๘๒๘๔.๗๙๗๗

---

[๙๖]ประสิทธิ์ เขียวศรี, การนำเสนอแบบจำลองการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน, **วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๔.(บทคัดย่อ)

[๙๗]นภัสวรรณ ปรางค์พันธุ์, “การพัฒนาคุณธรรมผู้นำเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : ศึกษากรณีโรงเรียนสามพรานวิทยา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.(บทคัดย่อ)

และ๘๒๖๐ ตามลำดับ ๓.การเปรียบเทียบการสร้างแบบวัดฆราวาสธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นพบว่า ด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา ความสัมพันธ์กับโรงเรียน การเข้าอบรมคุณธรรม และสถานะภาพรายได้ทางครอบครัวแตกต่างกัน มีการสร้างแบบวัดฆราวาสธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้[๙๘]

ปรีชา นาครัตน์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเปรียบเทียบคุณภาพของแบบวัดฆราวาสธรรมที่มีรูปแบบการถามต่างกัน" ผลการวิจัยพบว่า ๑. ค่าความเที่ยงตรงเชิงสภาพของแบบวัดฆราวาสธรรม ๔ ฉบับ คือ ด้านสัจจะ ด้านทมะ ด้านขันติ และด้านจาคะชนิดสถานการณ์ที่เป็นการ์ตูน มีค่าเป็น .๙๒๓๘ .๙๐๗๑ .๙๓๙๓ และ.๙๐๙๕ ตามลำดับ ส่วนชนิดสถานการณ์ที่เป็นภาษา มีค่าเป็น .๘๙๖๒ .๘๙๙๓ .๙๑๙๑ และ.๘๗๔๔ ตามลำดับ เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าความเที่ยงตรงเชิงสภาพพบว่าต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ๒. ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดฆราวาสธรรม ๔ ฉบับ คือ ด้านสัจจะ ด้านทมะ ด้านขันติและด้านจาคะ ชนิดสถานการณ์ที่เป็นการ์ตูน มีค่าเป็น.๗๘๑๘ .๗๙๘๕ .๗๘๗๔ และ.๗๙๐๔ ตามลำดับ ส่วนชนิดสถานการณ์ที่เป็นภาษามีค่าเป็น.๗๕๔๖ .๗๗๓๙ .๗๗๐๔ และ.๗๖๖๒ ตามลำดับ เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าความเชื่อมั่นพบว่าต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ[๙๙]

นิธินันท์ นาคบุรี ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักฆราวาสธรรม ๔ " ผลการวิจัยพบว่า ๑.สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๒๐ – ๒๙ ปี มีพรรษาต่ำกว่า ๕ กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ ๑ คณะสังคมศาสตร์ ส่วนใหญ่มีการศึกษานักธรรมเอก และไม่ได้ศึกษาบาลี ทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการบริหารงาน ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = ๓.๖๑) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมาก ๓ ด้าน คือ ด้านขันติ (ความอดทน) ($\bar{X}$ = ๓.๗๑) ด้านจาคะ (ความเสียสละ) ($\bar{X}$ = ๓.๗๑) และด้านทมะ (การฝึกตน) ($\bar{X}$ = ๓.๕๙) และอยู่ในระดับ ปานกลางเพียงด้านเดียว คือ ด้านสัจจะ (ความซื่อสัตย์) ($\bar{X}$ = ๓.๔๔) ๒.การเปรียบเทียบทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อ การบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักฆราวาสธรรม ๔ พบว่า นิสิตที่มีอายุ พรรษา คณะที่ศึกษา การศึกษานักธรรมและการศึกษาบาลี โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐาน

---

[๙๘]อนุพงษ์ รัฐิรมย์, "การสร้างแบบวัดฆราวาสธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น", **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๓๒.(หน้า๑๐๐-๑๐๒)

[๙๙]ปรีชา นาครัตน์. "การเปรียบเทียบคุณภาพของแบบวัดฆราวาสธรรมที่มีรูปแบบถามต่างกัน", **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๔๑.(หน้า ๙๕-๙๖)

ที่ตั้งไว้ มีเพียงนิสิตที่กำลังศึกษาระดับชั้นปีที่ต่างกันเท่านั้น มีทัศนะต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ๓.แนวทางการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ประกอบด้วย ด้านสัจจะ (ความซื่อสัตย์) มีการปรับเปลี่ยน โยกย้าย เลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่งและให้สวัสดิการอย่างเหมาะสม ปราศจากการทุจริตคอรัปชั่นและสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชน ด้านทมะ (การฝึกตน) จัดฝึกอบรมในด้านวิชาการ กฎหมาย ยุทธวิธีตำรวจ จริยธรรมและการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐานให้แก่ข้าราชการตำรวจอย่างสม่ำเสมอ ด้านขันติ (ความอดทน) ข้าราชการตำรวจต้องมีความอดทนอดกลั้นขณะปฏิบัติหน้าที่ในทุกสถานการณ์และด้านจาคะ (ความเสียสละ) ข้าราชการตำรวจต้องมีความเสียสละเพื่อธำรงไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และความผาสุกของประชาชน[๑๐๐]

สมหมาย รัตตัญญู ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาความพึงพอใจการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างในกรมชลประทานตามหลักฆราวาสธรรม ๔”ผลการวิจัยพบว่า ๑) ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ด้านสัจจะ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ต่อกัน ความจริงใจ พูดจริงทำจริง ความเชื่อถือ และการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย ด้านทมะ ได้แก่ การรู้จักข่มใจตนเอง การยอมรับความคิดเห็นและให้ความสำคัญผู้อื่นความกระตือรือร้นในการหาความรู้เพิ่มเติม การรับฟังคำตำหนิและพร้อมที่จะแก้ไข และ การหมั่นแสวงหาความรู้อยู่เป็นนิจ ด้านขันติ ได้แก่ ความอดทนการตำหนิติเตียน ความขยันในการทำงาน ความตรงต่อเวลา การยอมรับการเปลี่ยนแปลง และการปฏิบัติงานอย่างภาคภูมิใจและเหมาะสม และด้านจาคะ ได้แก่ การเสียสละมุ่งหมั่นทำหน้าที่ด้วยความขยันหมั่นเพียร รักการทำงานเป็นทีมการเสียสละเวลาพักผ่อนทำงานให้สำเร็จ การช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานทำงานให้ทันเวลา และความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ๒) ข้าราชการและลูกจ้างประจำกรมชลประทานมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับมากและรายด้านได้แก่ ด้านสัจจะ ด้านทมะ ด้านขันติและด้านจาคะอยู่ในระดับมากทุกด้าน ๓) ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานตามหลักฆราวาส ๔ ระหว่างข้าราชการและลูกจ้างประจำ พบว่า ข้าราชการและลูกจ้างประจำที่มีสภานภาพตำแหน่ง เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน รายจ่ายต่อเดือน สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือนและรายได้รวมต่อครัวเรือนแตกต่างกัน มีความพึงพอในในการปฏิบัติงานตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ไม่แตกต่างกัน[๑๐๑]

---

[๑๐๐] **นิธินันท์ นาคบุรี** “ทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ”**, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.(บทคัดย่อ)

[๑๐๑] **สมหมาย รัตตัญญู**, “ศึกษาความพึงพอใจการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างในกรมชลประทานตามหลักฆราวาสธรรม ๔”**, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.(บทคัดย่อ)

นพดล เจนอักษร ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาวิธีสอนของพระพุทธเจ้า" ผลการวิจัยพบว่า สามารถวิเคราะห์ความเห็นที่ผู้เชี่ยวชาญมีต่อวิธีสอนของพระพุทธเจ้าได้โดยดูจากลำดับค่ามัธยฐานรายข้อจากมากไปหาน้อย และความสอดคล้องของความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญโดยดูจากลำดับค่าพิสัยอินเทอร์ควอไทล์รายข้อจากน้อยไปหามากดังนี้คือ ๓.๑ วิธีสอนของพระพุทธเจ้า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยกับวิธีสอนของพระพุทธเจ้าข้อต่างๆ จากมากไปหาน้อย โดยเรียงจากวิธีสอนข้อที่มีมัธยฐานสูงสุดไปถึงต่ำสุดดังต่อไปนี้ อันดับแรกคือวิธีสอนโดยการซักถามและสนทนาโต้ตอบ (ข้อ ๒) อันดับสองมีสี่วิธีคือ วิธีสอนโดยการบรรยาย(ข้อ ๑) วิธีสอนแบบแก้ปัญหาหรือวิธีสอนตามขั้นของอริยสัจสี่ (ข้อ ๔) วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน (ข้อ ๕) และวิธีสอนแบบอุปมัย (ข้อ ๖) อันดับสามคือวิธีสอนโดยการสาธิต (ข้อ ๓) และอันดับสุดท้ายคือวิธีสอนแบบอนุมัย (ข้อ ๗) ทั้งนี้โดยมีค่าความสอดคล้องของความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อวิธีสอนของพระพุทธเจ้าข้อต่างๆ โดยดูจากค่าพิสัยอินเทอร์ควอไทล์จากน้อยไปหามากดังนี้คือ อันดับแรกข้อ ๒ อันดับสองข้อ ๓ อันดับสามข้อ ๗ อันดับสี่ข้อ ๑และ ๖ อันดับห้าข้อ ๕อันดับสุดท้ายข้อ ๔,๓,๒ เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยกับเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้าข้อต่างๆ จากมากไปหาน้อยโดยเรียงจากเทคนิคการสอนข้อที่มีค่ามัธยฐานสูงสุดไปถึงต่ำสุดดังต่อไปนี้ อันดับแรกคือการใช้วัสดุที่หาได้ง่ายในภูมิประเทศเป็นอุปกรณ์การสอน(ข้อ ๒) การยกตัวอย่างอุปมาอุปไมย (ข้อ ๕) และการตอบปัญหา (ข้อ ๙) อันดับสองคือการใช้ภาษาง่ายๆ (ข้อ ๑) และการตีความหมาย (ข้อ ๓) อันดับสามคือ การใช้ไหวพริบปฏิภาณโต้ตอบ (ข้อ ๑๐) อันดับที่สี่คือการพูดดักใจ (ข้อ ๗) และการใช้วาจากล่าวตักเตือน (ข้อ ๘)อันดับที่ ๕ คือ การให้คำจำกัดความ (ข้อ ๔) และอันดับสุดท้ายคือการใช้อารมณ์ขัน (ข้อ ๖)ทั้งนี้โดยมีค่าความสอดคล้องของความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้าข้อต่างๆ โดยดูจากค่าพิสัยอินเทอร์ควอไทล์จากน้อยไปหามากดังนี้คือ อันดับแรกข้อ ๒,๕ และ ๙ อันดับสองคือข้อ ๑,๓ และ ๖ อันดับสามคือข้อ ๑๐ อันดับสี่คือข้อ ๔ และอันดับสุดท้ายคือข้อ ๗และ ๘ [๑๐๒]

มนูญ ดวงหาคลัง ได้ทำการวิจัยเรื่อง"การศึกษาพฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์ตามแนวพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี" ผลจากการศึกษา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีพฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์ตามแนวพุทธธรรมในหมวดธรรมทั้ง ๑๐ หมวด อยู่ในระดับการปฏิบัติปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาหมวดธรรมเป็นรายหมวดพบว่า มีหมวดธรรมที่ผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติในระดับการปฏิบัติมากอยู่ ๕ หมวด ได้แก่ฆราวาสธรรม ๔, ราชธรรม ๑๐, อปริหานิยธรรม ๗, คารวตา ๖ , และปฏิสันถาร ๒ และมีหมวดธรรมที่ผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติในระดับการปฏิบัติปานกลางอยู่ ๕ หมวด

---

[๑๐๒]นพดล เจนอักษร, การศึกษาวิธีสอนของพระพุทธเจ้า, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๒๖.(บทคัดย่อ)

เช่นเดียวกัน ได้แก่พรหมวิหาร ๔, สังคหวัตถุ ๔, สัปปุริสธรรม ๗ , กัลป์ยาณิมตรธรรม ๗ , และสารณียธรรม ๖ หมวดธรรมที่ผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติมากกว่าหมวดธรรมอื่นๆ คือ ปฏิสันถาร ๒ ส่วนหมวดธรรมที่ผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติน้อยกว่าหมวดธรรมอื่นๆ ได้แก่ พรหมวิหาร ๔[๑๐๓]

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับฆราวาสธรรม๔ จากการศึกษาเอกสารงานวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องหลายๆเล่มทำให้ผู้วิจัยได้ทราบข้อมูลว่าหลักฆราวาสธรรมเป็นหลักธรรมที่สำคัญและจำเป็นมากต่อเยาวชนที่จะต้องนำไปใช้ในชีวิตประจำวันอันจะทำให้เกิดประโยชน์มากมายต่อตนเองและสังคมวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามและยังความสงบสุขร่มเย็นมาสู่ ครอบครัว โรงเรียน สังคม ประเทศชาติ โดยเฉพาะเยาวชน และคนทั่วๆไป

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่องภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งหลักธรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชน โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น(Independent Variables) และตัวแปรตาม(Dependent Variables) ดังนี้

ตัวแปรต้น(Independent Variables) คือ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้นการศึกษา ความสัมพันธ์กับโรงเรียน ประสบการณ์เข้าอบรมคุณธรรม สถานะภาพทางครอบครัว

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ มี ๔ ด้าน คือด้านสัจจะ, ด้านทมะ,ด้านขันติ,ด้านจาคะ ดังแผนภาพที่ ๒.๒ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

---

[๑๐๓]มนูญ ดวงหาคลัง, การศึกษาพฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์ตามแนวพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม), ๒๕๓๑.(บทคัดย่อ)

ตัวแปรต้น
(Independent Variables)

ข้อมูลสถานภาพบุคคล
- เพศ
- อายุ
- ระดับชั้นการศึกษา
- ความสัมพันธ์กับโรงเรียน
- ประสบการณ์เข้าอบรมคุณธรรม
- สถานะภาพรายได้ทางครอบครัว

→

ตัวแปรตาม
(Dependent Variables)

การศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔
- ด้านสัจจะ
- ด้านทมะ
- ด้านขันติ
- ด้านจาคะ

แผนภาพที่ ๒.๒ กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ ๓
วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง“ภาวะผู้นำเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์” มีลำดับขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓ เครื่องมือในการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์” เป็นการศึกษาโดยการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ(Survey Research)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๓ ทั้งเพศชายและเพศหญิง จำนวนทั้งสิ้น ๒,๗๔๘ คน

๓.๒.๒ การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ตามหลักความแปรผันร่วมกันระหว่างขนาดของกลุ่มตัวอย่างกับความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นเนื่องจากการสุ่มตัวอย่างตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane)[๑] ในการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

$$n = \frac{N}{1+Ne^2}$$

เมื่อ n = จำนวนตัวอย่างหรือขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

---

[๑]สุวรีย์ ศิริโภคารภิรมย์, **การวิจัยทางการศึกษา,** (ลพบุรี: ฝ่ายเอกสารการพิมพ์ สถาบันราชภัฏ เทพสตรี, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๙ -๑๓๐.

N = จำนวนหน่วยทั้งหมดหรือขนาดของประชากร

e = ความน่าจะเป็นของความผิดพลาดที่ยอมให้เกิดขึ้นได้

การวิจัยในครั้งนี้มีจำนวนกลุ่มเป้าหมาย ๒,๗๔๘ คน และในการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความคลาดเคลื่อน ๕% และกำหนดความความเชื่อถือได้ ๙๕%
สามารถแทนสูตรได้ดังนี้

$$n = \frac{๒,๗๔๘}{๑+ ๒,๗๔๘ (.๐๕)^{๒}}$$

$$n = ๓๔๘.๔๘๖ \approx ๓๔๘$$

๓.๒.๓ การสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำไว้ที่ ๓๔๘ ตัวอย่างและ ได้ดำเนินการสุ่มแบ่งออกเป็นขั้นตอนดังนี้

การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) ได้ทำการแบ่งดังนี้ แบ่งเป็นชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้แก่ มัธยมศึกษาปีที่ ๑ มัธยมศึกษาปีที่ ๒ และมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำนวน ๑๗๔ คน(มัธยมศึกษาปีที่ ๑ จำนวน ๕๘ คน มัธยมศึกษาปีที่ ๒ จำนวน ๕๘ คน มัธยมศึกษาปีที่ ๓ จำวน ๕๗ คน รวมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๑๗๔)

แบ่งเป็นชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้แก่ มัธยมศึกษาปีที่ ๔ มัธยมศึกษาปีที่ ๕ และมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๑๗๔ คน (มัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๕๘ คน มัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๕๘ คน มัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๕๗ คน รวมมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๑๗๔ คน)มีรายละเอียดดังตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ระดับชั้น	กลุ่มประชากร(คน)	กลุ่มตัวอย่าง(คน)
มัธยมศึกษาปีที่ ๑	๕๘	
มัธยมศึกษาปีที่ ๒	๕๘	๑๗๔
มัธยมศึกษาปีที่ ๓	๕๘	
มัธยมศึกษาปีที่ ๔	๕๘	
มัธยมศึกษาปีที่ ๕	๕๘	๑๗๔
มัธยมศึกษาปีที่ ๖	๕๘	
รวม	๓๔๘	๓๔๘

๓.๓ เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจข้อมูล คือแบบสอบถาม (Questionnaires) โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

๔. สร้างเครื่องมือ

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. ปรับปรุงแก้ไข

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ส่วนที ดังนี้

ส่วนที่ ๑ เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อสอบถามในเรื่องเกี่ยวกับ เพศอายุ ระดับการศึกษา ความสัมพันธ์กับโรงเรียน และประสบการณ์เข้าอบรมคุณธรรม รายได้ของครอบครัว ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) มีจำนวนทั้งหมด ๖ ข้อ

ส่วนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ“ภาวะผู้นำเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์” ทั้ง ๔ ด้าน คือ

(๑) ด้านสัจจะ

(๒) ด้านทมะ

(๓) ด้านขันติ

(๔) ด้านจาคะ

โดยที่ผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องแสดงความเป็นภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ลักษณะแบบสอบถามเป็นรูปแบบของ Rating Scale Model มี ๕ ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ระดับภาวะผู้นำ	ค่าน้ำหนักคะแนนของตัวเลือก
มากที่สุด	๕ คะแนน
มาก	๔ คะแนน
ปานกลาง	๓ คะแนน
น้อย	๒ คะแนน
น้อยที่สุด	๑ คะแนน

การตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือ ผู้ศึกษาได้แจกแบบสอบถามให้แก่นักเรียนโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีคุณสมบัติตรงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษาจำนวน ๓๐ คน เพื่อทดสอบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจคำถามในแบบสอบถามอย่างชัดเจนหรือไม่ เมื่อมีข้อบกพร่องก็จะได้ทำการแก้ไขให้ถูกต้องแล้วจึงนำแบบสอบถามแจกให้กับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษา ดังที่ได้กำหนดไว้แล้วในส่วนของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา

ส่วนที่ ๓ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและ การเสนอแนะแนวทางแก้ไขเพื่อการประยุกต์ใช้ใน“ภาวะผู้นำเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์” โดยยึดหลักฆราวาสธรรม ๔ ลักษณะแบบสอบถามซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire)

๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑).ผู้วิจัยทำการทดสอบหาความเที่ยงตรง (Validity) และนำแบบสอบถามไปหาความเที่ยงตรง โดยนำแบบสอบถามที่ได้เรียบเรียงแล้วไปให้อาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยตรวจสอบความตรงต่อเนื้อหา (Content Validity) และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ (Wording) เพื่อขอคำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้แบบสอบถามที่มีความเที่ยงตรง จำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๑.พระราชวชิรเมธี(วีระ)	ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการกำแพงเพชร อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
๒.พระมหาวรัญญู วรญฺญู	หัวหน้าศูนย์บัณฑิตวิทยาลัย ,อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

	วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
๓.ผศ.อานนท์ เมธีวรฉัตร	อาจารย์ประจำสาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
๔.พระมหาไฮ้ ธมฺมเมธี	อาจารย์ประจำสาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
๕.นายวัฒนะ กัลยาณ์พัฒนกุล	อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ตามวัตถุประสงค์รายข้อ (Index of Item – Objective Congruence) : (IOC)[๒] ได้ค่า IOC มากกว่า ๐.๕ ทุกข้อ

๒). หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)[๓] ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .๗๘๗๑

๓). นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้แจกกลุ่มตัวอย่างจริงในการวิจัยต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ผู้ศึกษาได้ขอหนังสืออนุมัติเก็บแบบสอบถามจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ผู้ศึกษาได้นำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไปให้ผู้อำนวยการโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อขอความร่วมมือไปยังครูและนักเรียนในโรงเรียน ในการตอบแบบสอบถาม

---

[๒] สุวิมล ติรกานันท์, **การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ,** (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , ๒๕๕๑), หน้า ๑๖๕

[๓] สิน พันธุ์พินิจ, **เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์,** (กรุงเทพมหานคร : บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙๑.

๓. ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน ๓๔๘ ชุด ด้วยตัวเองและได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้อง ในการตอบแบบสอบถามแล้วนำมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form)

๒. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒) ระดับภาวะผู้นำของเยาวชน วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากการตอบแบบสอบถามของนักเรียนโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

๓) แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ ดังนี้

ระดับค่าเฉลี่ย	**การแปลความหมาย**
ระดับค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ - ๕.๐๐	ปฏิบัติมากที่สุด
ระดับค่าเฉลี่ย ๓.๔๑ – ๔.๒๐	ปฏิบัติมาก
ระดับค่าเฉลี่ย ๒.๖๑ - ๓.๔๐	ปฏิบัติปานกลาง
ระดับค่าเฉลี่ย ๑.๘๑ - ๒.๖๐	ปฏิบัติน้อย
ระดับค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๘๐	ปฏิบัติน้อยที่สุด

๔) การเปรียบเทียบเปรียบเทียบ ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (t – test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่าง จะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ของผู้นำเยาวชน โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทาวการประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ กับภาวะผู้นำของเยาวชน ผลการศึกษานำเสนอตามลำดับดั้งต่อไปนี้

๔.๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ แนวทางการประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ กับภาวะผู้นำของเยาวชน

๔.๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน ๓๔๘ คน จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ความสัมพันธ์กับโรงเรียน ประสบการณ์เข้าอบรมคุณธรรมและสถานะภาพทางครอบครัว รายละเอียดดังแสดงใน ตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพส่วนบุคคล		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	๑๔๗	๔๒.๒
	หญิง	๒๐๑	๕๗.๘
	รวม	**๓๔๘**	**๑๐๐.๐**
อายุ	๑๐ – ๑๒ ปี	๒๘	๘.๐
	๑๓ – ๑๕ ปี	๑๘๗	๕๓.๗
	๑๖ – ๑๘ ปี	๑๑๓	๓๘.๒
	รวม	**๓๔๘**	**๑๐๐.๐**
ระดับชั้น	มัธยมศึกษาปีที่ ๑	๕๘	๑๖.๗
	มัธยมศึกษาปีที่ ๒	๕๘	๑๖.๗
	มัธยมศึกษาปีที่ ๓	๕๘	๑๖.๗
	มัธยมศึกษาปีที่ ๔	๕๘	๑๖.๗
	มัธยมศึกษาปีที่ ๕	๕๘	๑๖.๗
	มัธยมศึกษาปีที่ ๖	๕๘	๑๖.๗
	รวม	**๓๔๘**	**๑๐๐.๐**
ความสัมพันธ์กับโรงเรียน	ต่ำกว่า ๓ ปี	๑๔๓	๔๑.๑
	๓ ปี	๙๘	๒๘.๒
	๔ ปี	๒๒	๖.๓
	๕ ปี	๘๕	๒๔.๔
	รวม	**๓๑๒**	**๑๐๐.๐**
เข้าอบรมคุณธรรม	๑ ปี	๑๐๑	๒๙.๐
	๒ ปี	๕๖	๑๖.๑
	๓ ปี	๕๒	๑๔.๙
	ไม่เคยอบรมคุณธรรม	๑๓๙	๓๙.๙
	รวม	**๓๔๘**	**๑๐๐.๐**

ตารางที่ ๔.๑ ต่อ

ครอบครัวมีรายได้ต่อเดือน	ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท	๗๓	๒๑.๐
	๕,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท	๑๓๙	๓๙.๙
	๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท	๔๖	๑๓.๒
	๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท	๒๙	๘.๓
	๒๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป	๖๑	๑๗.๕
	รวม	**๓๔๘**	**๑๐๐.๐**

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า

๑.เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๐๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๘ ส่วนที่เหลือเป็นเพศชาย จำนวน ๑๔๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๒

๒.อายุ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๑๓-๑๕ปี จำนวน ๑๘๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๗ รองลงมามีอายุระหว่าง ๑๖-๑๘ ปี จำนวน ๑๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๒ ผู้ตอบแบบสอบถามน้อยที่สุดมีอายุระหว่าง ๑๐-๑๒ ปี จำนวน ๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๐

๓.ระดับชั้น ผู้ตอบแบบสอบถาม มัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึง มัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวนชั้นละ ๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗ ทุกระดับชั้นเท่ากันหมด

๔.ความสัมพันธ์ด้านการศึกษากับโรงเรียน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนหล่มสัก ต่ำกว่า ๓ ปี จำนวน ๑๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๑ รองลงมามีความสัมพันธ์กับโรงเรียนหล่มสัก ๓ ปี จำนวน ๙๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๒ และ น้อยที่สุดมีความสัมพันธ์กับโรงเรียนหล่มสัก ๔ ปี จำนวน ๒๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖.๓ มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนหล่มสัก ๕ ปี จำนวน ๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๔

๕.เข้าอบรมคุณธรรม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เข้าอบรมคุณธรรม ๑ ปีจำนวน ๑๐๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๐ รองลงมาเข้าอบรมคุณธรรม ๒ ปีจำนวน ๕๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๑ และไม่เคยเข้าอบรมคุณธรรม จำนวน ๑๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๙

๖.ครอบครัวมีรายได้ต่อเดือน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ครอบครัวมีรายได้ ๕,๐๐๐ – ๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน จำนวน ๑๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๙ รองลงมาครอบครัวมีรายได้ ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาทต่อเดือน จำนวน ๗๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๑.๐ น้อยที่สุดครอบครัวมีรายได้ ๑๕,๐๐๑ – ๒๐,๐๐๐ ต่อเดือน จำนวน ๒๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๓

๔.๒ ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านสัจจะ ด้านทมะ ด้านขันติ และด้านจาคะ รายละเอียดดังแสดงใน ตารางที่ ๔.๒ – ๔.๖

ตารางที่ ๔.๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวม

หลักฆราวาสธรรม ๔	$\overline{X}$	S.D.	การแปลผล
๑. ด้านสัจจะ	๓.๘๗	.๕๓๘	มาก
๒. ด้านทมะ	๓.๕๘	.๕๙๘	มาก
๓. ด้านขันติ	๓.๕๖	.๖๔๓	มาก
๔. ด้านจาคะ	๓.๗๓	.๖๔๕	มาก
ภาพรวม	**๓.๘๗**	**.๕๓๘**	**มาก**

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ภาวะผู้นำเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=๓.๘๗) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์
ด้านสัจจะ

ด้านสัจจะ		$\overline{X}$	S.D.	การแปลผล
๑.	ท่านจริงใจต่อหน้าที่ คือตนเองมีหน้าที่อะไรก็ทำหน้าที่นั้นให้ดีที่สุด	๓.๙๓	.๗๒๓	มาก
๒.	ท่านจริงใจต่อการงานคือได้รับมอบหมายงานอะไรมาก็ตั้งใจทำให้ดีที่สุด แม้ว่างานนั้นจะไม่ใช่งานที่สำคัญ	๓.๗๖	.๗๓๐	มาก
๓.	ท่านจริงใจกับเวลา คือใช้เวลาให้เป็นประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด	๓.๖๔	.๘๐๑	มาก
๔.	ท่านจริงใจต่อบุคคล คือคบกับใคร ก็ต้องมีความจริงใจ ไม่ใช่คบเพื่อหวังผลประโยชน์	๔.๒๑	.๘๖๑	มากที่สุด
๕.	ท่านซื่อตรงต่อความดี คือจะทำอะไรก็ตามจะต้องมีคุณธรรมอยู่เสมอ ไม่ทำให้คนอื่นได้รับความเดือนร้อน	๓.๘๓	.๘๐๐	มาก
ภาพรวม		**๓.๘๗**	**.๕๓๘**	มาก

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า เยาวชนมีระดับภาวะผู้นำ ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ด้านสัจจะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก($\overline{X}$ = ๓.๘๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าเยาวชน มีระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ข้อ ๔ ท่านจริงใจต่อบุคคล คือคบกับใคร ก็ต้องมีความจริงใจ ไม่ใช่คบเพื่อหวังผลประโยชน์ สำหรับข้ออื่นๆ ที่เหลือเยาวชนมีระดับภาวะผู้นำอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำของเยาวชน ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านทมะ

ด้านทมะ		$\overline{X}$	S.D.	การแปลผล
๑.	ท่านพัฒนาเปลี่ยนแปลงความคิดจิตใจตนให้มีความใฝ่รู้ในความเจริญก้าวหน้า และมีระเบียบวินัย	๓.๗๕	.๗๕๕	มาก
๒.	ท่านทนลำบาก หมายถึงความทุกขเวทนาอันเกิดจากโรคภัยไข้เจ็บและเอาชนะความเจ็บป่วยของตนเองได้	๓.๖๔	.๘๕๓	มาก
๓.	ท่านทนเจ็บใจ มีความอดกลั้น มีใจสะอาด สบาย ปลอดโปร่ง เมื่อมีอารมณ์ใดๆ มากระทบ ก็ไม่แสดงออกมา	๓.๔๒	.๘๙๗	มาก
๔.	ท่านทนตรากตรำต่อความร้อน หนาว แดด ฝนหิวก็กินกระหายก็ดื่ม เสร็จแล้วก็รีบทำงานต่อไปจนเสร็จ	๓.๕๓	.๘๕๐	มาก
๕.	ท่านมีปัญญา หมายถึงแก้ไขปัญหาจนสามารถละวางความชั่วความไม่ดี และทุจริตได้	๓.๕๕	.๘๕๓	มาก
ภาพรวม		**๓.๕๘**	**.๕๙๘**	**มาก**

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า เยาวชนมีระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ในด้านทมะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก($\overline{X}$ =๓.๕๘) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่าเยาวชนมีระดับภาวะผู้นำ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์
ด้านขันติ

ด้านขันติ		$\overline{X}$	S.D.	การแปลผล
๑.	ท่านอดทนต่อความลำบากตรากตรำ ต่อสภาพดินฟ้าอากาศภูมิประเทศที่ทุรกันดาร อดทนได้ไม่ย่อท้อ	๓.๕๖	.๘๐๓	มาก
๒.	ท่านปฏิบัติหน้าที่ด้วยความอดทนตรงต่อเวลาและมีมารยาทที่ดีอยู่เสมอ	๓.๖๖	.๗๙๐	มาก
๓.	ท่านอดทนต่ออำนาจกิเลส คือการไม่เอาแต่ใจตนเอง ไม่ยอมสบายต่อความฟุ้งเฟ้อต่างๆ	๓.๓๖	.๗๗๘	ปานกลาง
๔.	ท่านมีความรับผิดชอบขยันหมั่นเพียรในความยากลำบากต่องานและอนาคตของตนและผู้อื่นได้	๓.๖๖	.๘๓๒	มาก
๕.	ท่านมีวินัยใฝ่รู้และมีความอดทนต่อความเจ็บใจ คืออดทนต่อการกระทบกระเทือน ทำให้เจ็บอกเจ็บใจ	๓.๕๙	๑.๘๕๐	มาก
ภาพรวม		**๓.๕๖**	**.๖๔๓**	**มาก**

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า เยาวชนมีระดับภาวะผู้นำตามหลักฆราวาสธรรม๔ ในด้านขันติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = ๓.๕๖) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า เยาวชนมีภาวะผู้นำอยู่ในระดับปานกลางข้อ ๓ ว่าท่านอดทนต่ออำนาจกิเลส คือการไม่เอาแต่ใจตนเอง ไม่ยอมสบายต่อความฟุ้งเฟ้อต่างๆ สำหรับข้อที่เหลืออื่นๆ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ”
ด้านจาคะ

ด้านจาคะ		$\overline{X}$	S.D.	การแปลผล
๑.	ท่านเสียสละละกิเลสในความสุขส่วนตนมีน้ำใจช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่นชุมชนและสังคมได้	๓.๗๔	.๘๕๓	มาก
๒.	ท่านมีความสามารถในการบริหารงานและบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือเมื่อผู้อื่นที่ประสบความทุกข์ยากความเจ็บไข้ได้	๓.๖๓	.๘๖๑	มาก
๓.	ท่านเป็นผู้ให้ได้และพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ความคิดเห็นและความต้องการของคนอื่นได้	๓.๙๐	.๘๘๖	มาก
๔.	ท่านสละวัตถุ หมายถึง การแบ่งปันกันกิน แบ่งปันกันใช้ รวมทั้งการทำบุญให้ทานได้	๓.๘๙	.๘๑๙	มาก
๕.	ท่านสละอารมณ์ หมายถึง ไม่ผูกโกรธ ไม่พยาบาทอาฆาตผู้อื่นได้	๓.๔๗	.๘๙๖	มาก
ภาพรวม		**๓.๗๓**	**.๖๔๕**	**มาก**

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า เยาวชนมีระดับภาวะผู้นำตามหลักฆราวาสธรรม๔ ในด้านจาคะ โดยรวมอยู่ในระดับ มาก($\overline{X}$ =๓.๗๓) และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่าเยาวชนมีระดับภาวะผู้นำอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๔.๓ ผลการเปรียบเทียบ “ ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ” โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการเปรียบเทียบภาวะผู้นำเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตาม เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, ความสัมพันธ์กับโรงเรียน, เข้าอบรมคุณธรรม,รายได้ของครอบครัว, ตามสมมติฐานที่ ๑ – ๖ ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗ การเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์
จำแนกตามเพศ

(n = ๓๔๘)

หลักฆราวาสธรรม ๔	ชาย (๑๔๗ คน)		หญิง (๒๐๑ คน)		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านสัจจะ	๓.๘๒	.๖๐๓	๓.๙๒	.๔๘๑	-๑.๕๙๔	.๑๑๒
ด้านทมะ	๓.๕๓	.’๖๕๒	๓.๖๑	.๕๕๕	-๑.๑๗๒	.๒๔๒
ด้านขันติ	๓.๕๐	.๕๘๔	๓.๖๑	.๖๘๑	-๑.๖๕๑	.๑๐๐
ด้านจาคะ	๓.๖๖	.๖๙๓	๓.๗๗	.๖๐๔	-๑.๖๒๓	.๑๐๕
รวม	**๓.๖๓**	**.๕๕๔**	**๓.๗๓**	**.๔๗๐**	**-๑.๘๒๗**	**.๐๖๘**

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า เยาวชนที่มีเพศต่างกัน มีภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาส ๔ :กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เยาวชนมีภาวะผู้นำไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานที่ ๒ เยาวชนที่มีอายุต่างกัน มีภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาส ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์
จำแนกตามอายุ

(n = ๓๔๘)

หลักฆราวาสธรรม ๔	๑๐-๑๒ ปี		๑๓-๑๕ ปี		๑๖-๑๘ ปี		F	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ด้านสัจจะ	๓.๕๖	.๖๗๓	๓.๘๘	.๕๕๘	๓.๙๓	.๔๕๓	๕.๔๘๓*	.๐๐๕
ด้านทมะ	๓.๒๑	.๗๙๕	๓.๕๕	.๖๑๒	๓.๗๐	.๔๘๘	๘.๖๗๔**	.๐๐๐
ด้านขันติ	๓.๒๒	.๖๗๐	๓.๕๗	.๗๓๕	๓.๖๒	.๔๕๔	๔.๖๓๙*	.๐๑๐
ด้านจาคะ	๓.๒๖	.๘๐๕	๓.๗๒	.๖๖๖	๓.๘๓	.๕๑๓	๙.๕๕๐**	.๐๐๐
รวม	**๓.๓๑**	**.๖๖๔**	**๓.๖๘**	**.๕๓๙**	**๓.๗๗**	**.๓๗๙**	๙.๗๙๗**	.๐๐๐

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า เยาวชนที่มีอายุต่างกัน มีภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาส ๔ :กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม โดยรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เยาวชนมีระดับภาวะผู้นำ ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ด้านสัจจะ ด้านขันติ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ด้านทมะ ด้านจาคะ แตกต่างกันอย่างแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ ๐.๐๑

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยรวมและด้านสัจจะ ด้านทมะ ด้านขันติ ด้านจาคะ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงใน **ตารางที่ ๔.๙ – ๔.๑๒**

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำจำแนกตามอายุ โดยภาพรวม

(n = ๓๔๘)

อายุ	$\overline{X}$	**๑๐-๑๒ ปี**	**๑๓-๑๕ ปี**	**๑๖-๑๘ ปี**
		๓.๓๑	๓.๖๘	๓.๗๗
๑๐-๑๒ ปี	๓.๓๑	-	-๐.๓๗**	-๐.๔๖**
๑๓-๑๕ ปี	๓.๖๘	-	-	-๐.๐๙
๑๖-๑๘ ปี	๓.๗๗	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่าเยาวชนที่มีอายุ ๑๐-๑๒ ปี มีระดับภาวะผู้นำน้อยกว่าเยาวชนอายุ ๑๓-๑๕ ปีและ๑๖-๑๘ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนคู่อื่นๆ ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนจำแนกตามอายุ ด้าน สัจจะ

(n = ๓๔๘)

อายุ	$\overline{X}$	**๑๐-๑๒ ปี**	**๑๓-๑๕ ปี**	**๑๖-๑๘ ปี**
		๓.๕๖	๓.๘๘	๓.๙๓
๑๐-๑๒ ปี	๓.๕๖	-	-๐.๓๒**	-๐.๓๖**
๑๓-๑๕ ปี	๓.๘๘	-	-	-๐.๐๔
๑๖-๑๘ ปี	๓.๙๓	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า เยาวชนที่มีอายุ๑๐-๑๒ ปี มีระดับภาวะผู้นำน้อยกว่าเยาวชนที่มีอายุ ๑๓-๑๕ ปีและ๑๖-๑๘ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ ส่วนคู่อื่นๆ ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชน จำแนกตามอายุ ด้าน ทมะ

(n = ๓๔๘)

อายุ	$\overline{X}$	๑๐-๑๒ ปี	๑๓-๑๕ ปี	๑๖-๑๘ ปี
		๓.๒๑	๓.๕๕	๓.๗๐
๑๐-๑๒ ปี	๓.๒๑	-	-๐.๓๔**	-๐.๔๙**
๑๓-๑๕ ปี	๓.๕๕	-	-	-๐.๑๕*
๑๖-๑๘ ปี	๓.๗๐	-	-	-

* * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ๐.๐๑

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่าเยาวชนที่มีอายุ ๑๐-๑๒ ปี มีระดับภาวะผู้นำน้อยกว่าเยาวชนที่มีอายุ ๑๓-๑๕ ปีและ๑๖-๑๘ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ๐.๐๑ และเยาวชนที่มีอายุ ๑๓-๑๕ ปี มีระดับภาวะผู้นำน้อยกว่าเยาวชนที่มีอายุ๑๖-๑๘ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ๐.๐๕ ส่วนคู่อื่นๆ ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชน จำแนกตามอายุ ด้านขันติ

(n = ๓๔๘)

อายุ	$\overline{X}$	๑๐-๑๒ ปี	๑๓-๑๕ ปี	๑๖-๑๘ ปี
		๓.๒๒	๓.๕๗	๓.๖๒
๑๐-๑๒ ปี	๓.๒๒	-	-๐.๓๕**	-๐.๔๐**
๑๓-๑๕ ปี	๓.๕๗	-	-	-๐.๐๕
๑๖-๑๘ ปี	๓.๖๒	-	-	-

* * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่าเยาวชนที่มีอายุ ๑๐-๑๒ ปี มีระดับภาวะผู้นำน้อยกว่าเยาวชนที่มีอายุ ๑๓-๑๕ ปีและ ๑๖-๑๘ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทีระดับ ๐.๐๑ ส่วนคู่อื่นๆ ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนจำแนกตามอายุ ด้านจาคะ

(n = ๓๔๘)

อายุ	$\overline{X}$	๑๐-๑๒ ปี	๑๓-๑๕ ปี	๑๖-๑๘ ปี
		๓.๒๖	๓.๗๒	๓.๘๓
๑๐-๑๒ ปี	๓.๒๖	-	-๐.๔๕**	-๐.๕๗ **
๑๓-๑๕ ปี	๓.๗๒	-	-	-๐.๑๒
๑๖-๑๘ ปี	๓.๘๓	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ๐.๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่าเยาวชนที่มีอายุ ๑๐-๑๒ ปี มีระดับภาวะผู้นำน้อยกว่าเยาวชนที่มีอายุ๑๓-๑๕ ปี และอายุ๑๖-๑๘ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ๐.๐๑ ส่วนคู่อื่นๆ ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ เยาวชนมีระดับการศึกษาต่างกัน มีภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาส ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามระดับการศึกษา

(n = ๓๔๘)

หลักฆราวาสธรรม ๔	ระดับการศึกษา												F	Sig.
	มัธยมศึกษาปีที่๑ (๕๘ คน)		มัธยมศึกษาปีที่๒ (๕๘ คน)		มัธยมศึกษาปีที่๓ (๕๘ คน)		มัธยมศึกษาปีที่๔ (๕๘ คน)		มัธยมศึกษาปีที่ ๕ (๕๘ คน)=		มัธยมศึกษาปีที่ ๖ (๕๘ คน)			
	$\overline{X}$	S.D	$\overline{X}$	S.D	$\overline{X}$	S.D	$\overline{X}$	S.D	$\overline{X}$	S.D	$\overline{X}$	S.D		
ด้านสัจจะ	๓.๕๖	.๖๓๘	๓.๙๘	.๕๑๕	๓.๘๘	.๖๔๖	๔.๐๖	.๓๒๘	๓.๙๒	.๓๘๐	๓.๘๕	.๕๒๑	๖.๑๗๙**	.๐๐๐
ด้านทมะ	๓.๒๙	.๗๙๖	๓.๖๐	.๕๓๓	๓.๖๑	.๖๗๗	๓.๖๘	.๔๖๘	๓.๕๓	.๔๗๖	๓.๗๕	.๔๗๗	๔.๓๑๐**	.๐๐๑
ด้านขันติ	๓.๓๔	.๙๔๔	๓.๖๐	.๕๒๐	๓.๖๐	.๗๔๓	๓.๖๓	.๔๘๑	๓.๕๖	.๔๓๕	๓.๖๕	.๔๗๒	๑.๘๔๒	.๑๐๔
ด้านจาคะ	๓.๓๗	.๘๑๘	๓.๗๒	.๔๙๓	๒.๗๖	.๘๒๗	๓.๘๗	.๔๘๔	๓.๗๘	.๕๐๐	๓.๘๕	.๕๓๐	๔.๘๘๐**	.๐๐๐
รวม	๓.๕๖	.๖๓๘	๓.๙๘	.๕๑๕	๓.๘๘	.๖๔๖	๔.๐๖	.๓๒๘	๓.๙๒	.๓๘๐	๓.๘๕	.๕๒๑	๖.๑๗๙**	.๐๐๐

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า เยาวชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาส ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านสัจจะ ด้านทมะ ด้านจาคะ แตกต่างกันซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แต่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนด้านขันติ ไม่แตกต่างกันซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ โดยรวมและรายด้านสัจจะ, ด้านทมะ, ด้านจาคะ จำแนกตามระดับการศึกษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงใน **ตารางที่ ๔.๑๕ – ๔.๑๗**

ตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จำแนกตามระดับการศึกษาโดยภาพรวม

(n = ๓๔๘)

หลักฆราวาสธรรม ๔	$\overline{X}$	ระดับการศึกษา					
		มัธยมปีที่๑	มัธยมปีที่๒	มัธยมปีที่๓	มัธยมปีที่ ๔	มัธยมปีที่ ๕	มัธยมปีที่ ๖
		๓.๓๙	๓.๗๒	๓.๗๑	๓.๘๑	๓.๗๐	๓.๗๘
มัธยมปีที่ ๑	๓.๓๙	-	-๐.๓๓**	-๐.๓๒**	-๐.๔๒**	-๐.๓๑**	-๐.๓๘**
มัธยมปีที่ ๒	๓.๗๒	-	-	๐.๐๑	-๐.๐๙	๐.๐๒	- ๐.๐๕
มัธยมปีที่ ๓	๓.๗๑	-	-	-	-๐.๑๐	๐.๐๑	-๐.๐๖
มัธยมปีที่ ๔	๓.๘๑	-	-	-	-	๐.๑๑	๐.๐๓
มัธยมปีที่ ๕	๓.๗๐	-	-	-	-	-	-๐.๐๘
มัธยมปีที่ ๖	๓.๗๘	-	-	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่าเยาวชนที่มีการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มีระดับภาวะผู้นำของเยาวชนโดยภาพรวมน้อยกว่า เยาวชนที่มีระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒,๓,๔ ,๕,๖,อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๑ ส่วนคู่อื่นๆ ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๖ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชน ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านสัจจะ

(n = ๓๔๘)

หลักฆราวาสธรรม ๔	$\overline{X}$	ระดับการศึกษา					
		มัธยมปีที่๑	มัธยมปีที่๒	มัธยมปีที่๓	มัธยมปีที่ ๔	มัธยมปีที่ ๕	มัธยมปีที่ ๖
		๓.๕๖	๓.๙๘	๓.๘๘	๔.๐๖	๓.๙๒	๓.๘๕
มัธยมปีที่ ๑	๓.๕๖	-	-๐.๔๑**	-๐.๓๒**	-๐.๔๙**	-๐.๓๖**	-๐.๒๙**
มัธยมปีที่ ๒	๓.๙๘	-	-	๐.๐๙	-๐.๐๘	๐.๐๕	๐.๑๓
มัธยมปีที่ ๓	๓.๘๘	-	-	-	-๐.๑๗	-๐.๐๔	๐.๐๓
มัธยมปีที่ ๔	๔.๐๖	-	-	-	-	๐.๑๓	๐.๒๑*
มัธยมปีที่ ๕	๓.๙๒	-	-	-	-	-	๐.๐๘
มัธยมปีที่ ๖	๓.๘๕	-	-	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๑

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่าเยาวชนที่มีการศึกษาชั้นมัธยมปีที่ ๑ , มีระดับภาวะผู้นำน้อยกว่าเยาวชนที่มีระดับการศึกษาชั้นมัธยมปีที่ ๒, ๓, ๔ ,๕,๖ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๑ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ มีระดับภาวะผู้นำมากกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่.๖ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ๐ .๐๕ ส่วนคู่อื่นๆ ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๗ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชน ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านทมะ

(n = ๓๔๘)

หลักฆราวาสธรรม ๔	$\bar{X}$	ระดับการศึกษา					
		มัธยมปีที่ ๑	มัธยมปีที่ ๒	มัธยมปีที่ ๓	มัธยมปีที่ ๔	มัธยมปีที่ ๕	มัธยมปีที่ ๖
		๓.๒๙	๓.๖๐	๓.๖๑	๓.๖๘	๓.๕๓	๓.๗๕
มัธยมปีที่ ๑	๓.๒๙	-	-๐.๓๑**	-๐,๓๒**	-๐,๓๙**	-๐.๒๔**	-๐.๔๖**
มัธยมปีที่ ๒	๓.๖๐	-	-	-๐.๐๑	-๐.๐๘	-๐.๐๖	-๐.๑๖
มัธยมปีที่ ๓	๓.๖๑	-	-	-	-๐.๐๗	๐.๐๘	-๐.๑๔
มัธยมปีที่ ๔	๓.๖๘	-	-	-	-	๐.๑๔	-๐.๐๗
มัธยมปีที่ ๕	๓.๕๓	-	-	-	-	-	-๐.๒๒*
มัธยมปีที่ ๖	๓.๗๕	-	-	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๑

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า เยาวชนที่มีการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มีระดับภาวะผู้นำ น้อยกว่าเยาวชนที่มีระดับการศึกษาชั้นมัธยมปีที่ ๒,๓,๔,๕,๖ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๑ และ ชั้นมัธยมปีที่๕ มีระดับภาวะผู้นำมากกว่าชั้นมัธยมปีที่ ๖ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ๐ .๐๕ ส่วนคู่อื่นๆ ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๘ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จำแนกตามระดับการศึกษา ด้านจาคะ

(n = ๓๔๘)

หลักฆราวาสธรรม ๔	$\overline{X}$	ระดับการศึกษา					
		มัธยมปีที่๑	มัธยมปีที่๒	มัธยมปีที่๓	มัธยมปีที่ ๔	มัธยมปีที่ ๕	มัธยมปีที่ ๖
		๓.๓๗	๓.๗๒	๓.๗๖	๓.๘๗	๓.๗๘	๓.๘๕
มัธยมปีที่ ๑	๓.๓๗	-	-๐.๓๕**	-๐.๓๘**	-๐.๕๐**	-๐.๔๑**	-๐.๔๘**
มัธยมปีที่ ๒	๓.๗๒	-	-	-๐.๐๓	-๐.๑๕	-๐.๐๖	-๐.๑๓
มัธยมปีที่ ๓	๓.๗๖	-	-	-	-๐.๑๒	-๐.๐๓	-๐.๐๙
มัธยมปีที่ ๔	๓.๘๗	-	-	-	-	๐.๐๙	๐.๐๒
มัธยมปีที่ ๕	๓.๗๘	-	-	-	-	-	-๐.๐๗
มัธยมปีที่ ๖	๓.๘๕	-	-	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า เยาวชนที่มีการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑, มีระดับภาวะผู้นำน้อยกว่าเยาวชนที่มีระดับการศึกษาชั้นมัธยมปีที่ ๒,๓,๔,๕,๖ ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ๐ .๐๑ ส่วนคู่อื่นๆ ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ เยาวชนที่มี ความสัมพันธ์ด้านการศึกษากับโรงเรียน ต่างกัน มีระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๙ การเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์
จำแนกตามความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษา

(n = ๓๔๘)

หลักฆราวาสธรรม ๔	ความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษา								F	Sig.
	ต่ำกว่า ๓ ปี (๑๔๓ คน)		๓ ปี (๙๘ คน)		๔ ปี (๒๒ คน)		๕ ปี (๘๕ คน)			
	$\overline{X}$	S.D	$\overline{X}$	S.D	$\overline{X}$	S.D	$\overline{X}$	S.D		
ด้านสัจจะ	๓.๗๔	.๖๑๗	๓.๙๔	.๔๔๐	๔.๓๐	.๓๗๔	๓.๙๑	.๔๕๔	๘.๙๐๙**	.๐๐๐
ด้านทมะ	๓.๔๗	.๗๐๖	๓.๕๘	.๕๐๘	๓.๙๕	.๓๙๕	๓.๖๕	.๔๘๕	๔.๙๖๘**	.๐๐๒
ด้านขันติ	๓.๔๙	.๘๐๙	๓.๕๙	.๕๐๔	๓.๘๐	.๕๐๕	๓.๕๙	.๔๖๙	๑.๗๔๑	๑๕๘
ด้านจาคะ	๓.๕๘	.๗๘๔	๓.๗๘	.๔๖๖	๔.๐๙	.๕๙๑	๓.๘๑	.๕๐๗	๕.๖๗๙**	.๐๐๑
รวม	๓.๕๗	.๖๓๑	๓.๗๒	.๓๗๕	๔.๐๔	.๓๖๙	๓.๗๔	.๓๗๖	๘.๙๐๙**	.๐๐๐

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ๐ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่าเยาวชนที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ๐ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านสัจจะ, ด้านทมะ, ด้านจาคะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ โดยรวมและรายด้านสัจจะ, ด้านทมะ, ด้านจาคะ จำแนกตามระดับความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงใน **ตารางที่ ๔.๒๐ – ๔.๒๓**

ตารางที่ ๔.๒๐ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จำแนกตามความสัมพันธ์ด้านการศึกษากับโรงเรียน โดยภาพรวม

(n = ๓๔๘)

หลักฆราวาสธรรม ๔	ความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษา				
	$\overline{X}$	ต่ำกว่า ๓ ปี	๓ ปี	๔ ปี	๕ ปี
		๓.๕๗	๓.๗๒	๔.๐๔	๓.๗๔
ต่ำกว่า ๓ ปี	๓.๕๗	-	-๐.๑๕*	-๐.๔๗**	-๐.๑๗*
๓ ปี	๓.๗๒	-	-	-๐.๓๒**	-๐.๐๒
๔ ปี	๔.๐๔	-	-	-	๐.๓๐*
๕ ปี	๓.๗๔	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๑

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่าเยาวชนที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษาต่ำกว่า ๓ ปี มีระดับภาวะผู้นำน้อยกว่าเยาวชนที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษา๓,๔,๕, ปี และเยาวชนที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษาต่ำกว่า ๓ ปี มีระดับภาวะผู้นำน้อยกว่าเยาวชนที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษา ๔ ปี และเยาวชนที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษา ๔ ปีมีระดับภาวะผู้นำมากกว่าเยาวชนที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษา ๕ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ๐ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๑ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จำแนกตามความสัมพันธ์ด้านการศึกษากับโรงเรียน ด้านสัจจะ

(n = ๓๔๘)

หลักฆราวาสธรรม ๔	ความสัมพันธ์ด้านการศึกษากับโรงเรียน				
	$\overline{X}$	ต่ำกว่า ๓ ปี	๓ ปี	๔ ปี	๕ ปี
		๓.๗๔	๓.๙๔	๔.๓๐	๓.๙๑
ต่ำกว่า ๓ ปี	๓.๗๔	-	-๐.๒๐**	-๐.๕๖**	-๐.๑๗ *
๓ ปี	๓.๙๔	-	-	-๐.๓๖**	๐.๐๓
๔ ปี	๔.๓๐	-	-	-	๐.๓๙ **
๕ ปี	๓.๙๑	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๑

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า เยาวชนที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษา ต่ำกว่า ๓ ปีมีระดับภาวะผู้นำน้อยกว่า เยาวชนที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษา ๓,๔,๕,ปี ตามลำดับและเยาวชนที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษา ๓ ปี มีระดับภาวะผู้นำน้อยกว่าเยาวชนที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษา ๔ปีและเยาวชนที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษา ๔ ปี มีระดับภาวะผู้นำมากกว่า เยาวชนที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษา ๕ ปีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๑ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ๐ .๐๕

ตารางที่ ๔.๒๒ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชน ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จำแนกตามความสัมพันธ์ด้านการศึกษากับโรงเรียน ด้านทมะ

(n = ๓๔๘)

หลักฆราวาสธรรม ๔	$\overline{X}$	ความสัมพันธ์ด้านการศึกษากับโรงเรียน			
		ต่ำกว่า ๓ ปี	๓ ปี	๔ ปี	๕ ปี
		๓.๔๗	๓.๕๘	๓.๙๕	๓.๖๕
ต่ำกว่า ๓ ปี	๓.๔๗	-	-๐.๑๑	-๐.๔๘**	-๐.๑๘*
๓ ปี	๓.๕๘	-	-	-๐.๓๘**	-๐.๐๘
๔ ปี	๓.๙๕	-	-	-	๐.๓๐*
๕ ปี	๓.๖๕	-	-	-	-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๑

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๒ พบว่าเยาวชนที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษา ต่ำกว่า ๓ ปีมีระดับภาวะผู้นำน้อยกว่า เยาวชนที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษา ๔ ปี และ๕ปี และเยาวชนที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษา ๓ ปีมีระดับภาวะผู้นำน้อยกว่า เยาวชนที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษา ๔ ปีและเยาวชนที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษา ๔ ปีมีระดับภาวะผู้นำมากกว่าเยาวชนที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษา ๕ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ๐ .๐๕ และมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐ .๐๑

ตารางที่ ๔.๒๓ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชน ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จำแนกตามความสัมพันธ์ด้านการศึกษากับโรงเรียน ด้านจาคะ

(n = ๓๔๘)

หลักฆราวาสธรรม ๔	$\overline{X}$	ความสัมพันธ์ด้านการศึกษากับโรงเรียน			
		ต่ำกว่า ๓ ปี	๓ ปี	๔ ปี	๕ ปี
		๓.๕๘	๓.๗๘	๔.๐๙	๓.๘๑
ต่ำกว่า ๓ ปี	๓.๕๘	-	-๐.๒๐	-๐.๕๑*	-๐.๒๓*
๓ ปี	๓.๗๘	-	-	-๐.๓๑	-๐.๐๓
๔ ปี	๔.๐๙	-	-	-	๐.๒๘
๕ ปี	๓.๘๑	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๓ พบว่า เยาวชนที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษา ต่ำกว่า ๓ ปีมีระดับภาวะผู้นำน้อยกว่า เยาวชนที่มีความสัมพันธ์กับโรงเรียนด้านการศึกษา ๔ปี และ๕ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ๐ .๐๕

สมมติฐานที่ ๕ เยาวชนที่มีระดับการอบรมคุณธรรมต่างกัน มีระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๔ การเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์
จำแนกตามการอบรมคุณธรรม

(n = ๓๔๘)

หลักฆราวาสธรรม ๔	การอบรมคุณธรรม								F	Sig.
	อบรมคุณธรรม ๑ ปี (๑๐๑ คน)		อบรมคุณธรรม๒ ปี (๕๖ คน)		อบรมคุณธรรม๓ปี ขึ้นไป (๕๒ คน)		ไม่เคยอบรม คุณธรรม (๕๘ คน)			
	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D	$\bar{X}$	S.D		
ด้านสัจจะ	๓.๘๒	.๕๒๗	๓.๘๔	.๕๗๒	๓.๘๒	.๕๐๖	๓.๙๓	.๕๔๕	๑.๐๘๘	.๓๖๗
ด้านทมะ	๓.๕๔	.๕๘๕	๓.๖๐	.๕๗๓	๓.๔๕	.๕๙๒	๓.๖๑	.๖๒๓	๑.๑๓๔	.๓๔๒
ด้านขันติ	๓.๕๓	.๗๘๔	๓.๕๗	.๕๗๓	๓.๔๖	.๕๑๕	๓.๖๐	.๖๐๑	๑.๐๐๑	.๔๑๗
ด้านจาคะ	๓.๖๔	.๖๑๙	๓.๗๔	.๖๙๔	๓.๕๔	.๕๔๓	๓.๘๑	.๖๖๓	๒.๓๖๔*	.๐๔๐
รวม	๓.๘๒	.๕๒๗	๓.๘๔	.๕๗๒	๓.๘๒	.๕๐๖	๓.๙๓	.๕๔๕	๑๐๘๘	.๓๖๗

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ๐ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๔ พบว่าเยาวชนที่มีการอบรมคุณธรรมต่างกัน มีระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาส ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านจาคะ แตกต่างกัน เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกันซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้นจึงได้ทำการเปรียบเทียบ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ ด้านจาคะ จำแนกตามระดับการอบรมคุณธรรมด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) รายละเอียดดังแสดงใน **ตารางที่ ๔.๒๕**

ตารางที่ ๔.๒๕ การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ระดับภาวะผู้นำของเยาวชน ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จำแนกตามการอบรมคุณธรรม ด้านจาคะ

(n = ๓๔๘)

หลักฆราวาสธรรม ๔	$\overline{X}$	การอบรมคุณธรรม			
		อบรมคุณธรรม๑ ปี	อบรมคุณธรรม๒ ปี	อบรมคุณธรรม๓ ปี ขึ้นไป	ไม่เคยอบรมคุณธรรม
		๓.๖๔	๓.๗๔	๓.๕๔	๓.๘๑
อบรมคุณธรรม ๑ปี	๓.๖๔	-	-๐.๑๐	๐.๑๐	-๐.๑๗*
อบรมคุณธรรม ๒ปี	๓.๗๔	-	-	๐.๒๐	-๐.๐๗
อบรมคุณธรรม๓ปี ขึ้นไป	๓.๕๔	-	-	-	-๐.๒๗
ไม่เคยอบรมคุณธรรม	๓.๘๑	-	-	-	-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ๐ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๕ พบว่า เยาวชนที่มีการอบรมคุณธรรม ๑ ปี มีระดับภาวะผู้นำน้อยกว่าเยาวชนที่ไม่เคยอบรมคุณธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ๐ .๐๕

สมมติฐานที่ ๖ เยาวชนที่มีสถานภาพครอบครัวมีรายได้ต่างกันมีระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ :กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๒๖ การเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามสถานภาพครอบครัวมีรายได้

(n = ๓๔๘)

หลักฆราวาสธรรม ๔	สถานภาพครอบครัวมีรายได้										F	Sig.
	ต่ำกว่า ๕,๐๐๐บาท		๕,๐๐๑-๑๐,๐๐๐บาท		๑๐,๐๐๑-๑๕,๐๐๐บาท		๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐บาท		๒๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป			
	(๗๓ คน)		(๑๓๙ คน)		(๔๖ คน)		(๒๙ คน)		(๖๑ คน)			
	$\overline{X}$	S.D	$\overline{X}$	S.D	$\overline{X}$	S.D	$\overline{X}$	S.D	$\overline{X}$	S.D		
ด้านสัจจะ	๓.๙๑	.๕๗๔	๓.๗๗	.๕๗๑	๓.๙๔	.๓๗๙	๓.๙๒	.๕๒๒	๓.๙๙	.๔๙๗	๒.๓๕๐	๐๕๔
ด้านทมะ	๓.๖๖	.๖๐๔	๓.๕๓	.๖๔๑	๓.๕๓	.๔๘๖	๓.๕๗	.๕๘๒	๓.๖๓	.๕๗๘	.๗๒๒	๕๗๗
ด้านขันติ	๓.๗๒	.๘๘๗	๓.๕๑	.๕๙๘	๓.๖๐	.๔๓๔	๓.๔๗	.๔๗๐	๓.๕๑	.๕๘๔	๑.๖๐๐	๑๗๔
ด้านจาคะ	๓.๗๙	.๖๙๑	๓.๖๔	.๖๗๕	๓.๖๑	.๔๓๙	๓.๘๗	.๖๑๒	๓.๘๗	.๖๓๒	๒.๒๙๐	๐๕๙
รวม	๓.๙๑	.๕๗๔	๓.๗๗	.๕๗๑	๓.๙๔	.๓๗๙	๓.๙๒	.๕๒๒	๓.๙๙	.๔๙๗	๒.๓๕๐	๐๕๔

จากตารางที่ ๔.๒๖ พบว่า เยาวชนที่มีสถานภาพครอบครัวมีรายได้ต่างกันมีระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาส ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทุกด้าน พบว่า ระดับภาวะผู้นำของเยาวชน ไม่มีแตกต่างกันซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ ๔.๒๗ สรุปโดยรวมการเปรียบเทียบระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์
จำแนกตาม สมมติฐานที่ ๑-๖

สถานภาพส่วนบุคคล	ด้านสัจจะ		ด้านทมะ		ด้านขันติ		ด้านจาคะ	
	เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน	เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน	เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน	เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน
๑.เพศ		✓		✓		✓		✓
๒.อายุ	✓		✓		✓		✓	
๓.ระดับการศึกษา	✓		✓			✓	✓	
๔.ความสัมพันธ์กับโรงเรียน	✓		✓		✓	✓		
๕.เข้าอบรมคุณธรรม		✓		✓		✓	✓	
๖.สถานะภาพรายได้ทางครอบครัว		✓		✓		✓		✓

จากตารางที่ ๔.๒๗ สรุปได้ว่า

โดยภาพรวมระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้คือ ด้านอายุ ด้านระดับการศึกษา , ด้านความสัมพันธ์กับโรงเรียน , ส่วนด้านเพศ , ด้านเข้าอบรมคุณธรรม , ด้านสถานะภาพรายได้ทางครอบครัว, ส่วนใหญ่ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ดั่งที่แสดงไว้ในตาราง

๔.๔ ข้อมูลแบบสอบถาม ปัญหาและอุปสรรคข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข เกี่ยวกับ เรื่องภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขจากความคิดเห็นที่มีต่อภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ :กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกรายด้าน รายละเอียดดังแสดงใน **ตารางที่ ๔.๒๘ – ๔.๓๑**

ตารางที่ ๔.๒๘ ปัญหาและอุปสรรคข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข เรื่องภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ :กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านสัจจะ

ปัญหาและอุปสรรค	**ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข**
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑
-พูดโกหกคนอื่น พูดได้แต่ทำไม่ได้ -พูดไม่ตรงความเป็นจริง พูดโกหกพ่อแม่ -พูดไปว่าจะทำแต่ไม่ทำอย่างที่พูด -ไม่ค่อยซื่อสัตย์ซื่อตรงมีสิ่งล่อใจทำให้พูดโกหก	-เราต้องพูดความจริงซื่อสัตย์ซื่อตรงจริงใจ -ไม่โกหกพ่อ-แม่และผู้อื่นจะได้ไม่ผิดศีล -พูดแล้วต้องทำให้ได้บังคับตนเองไม่ให้ทำอีก -ไม่ขโมยสิ่งของคนอื่น
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒	ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒
-มาโรงเรียนสาย -พูดโกหกผู้อื่น ไม่ซื่อตรงต่อกัน -เพื่อนหลอกลวงไม่จริงใจ -บางเวลาก็ไม่สามารถทำหรือปฏิบัติอย่างที่พูดเอาไว้	-มาโรงเรียนเร็วกว่าเดิม -พูดความจริง -ไม่สนใจทำเฉยเดินหนี -ควรเปิดใจพูดกันตรงๆ -พยายามเป็นคนรักษาคำพูดคำไหนคำนั้น
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
-พูดโกหกคนอื่น พูดไม่ตรงกับที่คิด -พูดโกหกเวลาทำผิดอะไรไม่ยอมรับความจริง -ไม่ค่อยซื่อสัตย์ซื่อตรงขโมยตรังค์แม่มาซื้อเสื้อผ้า	-ให้พูดความจริงไม่หลอกลวง -พูดให้ตรงกับที่คิดยอมรับตัวเอง -เวลาทำผิดต้องยอมรับความจริง -ต้องเป็นคนซื่อสัตย์ซื่อตรง -ห้ามขโมยไม่ใช่ความดี

ปัญหาและอุปสรรค	ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔
-บางครั้งต้องพูดโกหกเพราะความจำเป็น -ปากอย่างใจอย่าง -พูดแต่ไม่ทำไม่จริงใจต่อกัน -พูดไม่ตรงกับใจไม่พูดความจริงชอบพูดโกหก -ไม่ค่อยทำตามคำพูด	-พูดแต่ไม่ทำถ้าทำไม่ได้ก็ไม่ต้องพูด -มีความจริงใจต่อกันพูดความจริง -มีความซื่อตรงจริงใจไม่โกหก -เราคิดอย่างไรควรพูดอย่างนั้น -ทำให้ได้อย่างที่พูดหรือคิดก่อนพูด
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕
-พูดโกหก พูดเท็จ ไม่ค่อยมีความซื่อสัตย์ -พูดได้แต่ทำไม่ได้บางครั้งก็ไม่พูดความจริง -เวลาสอบชอบถามเพื่อน -ไม่จริงใจกับคนที่เราไม่ชอบ -ทำการบ้านที่ยากไม่ได้มักลอกเพื่อน	-ไม่พูดโกหกคิดไตร่ตรองให้ดีก่อนที่จะพูด - พยายามพูดความจริง -ไม่ทำสิ่งที่ผิดพลาดเพราะจะได้พูดความจริง จะได้ไม่มีใครเสียใจ -ควรขยันอ่านหนังสือต้องพยายามศึกษาให้เข้าใจกว่านี้ทำด้วยตัวเอง
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖
-ชอบพูดโกหกพูดแล้วไม่ปฏิบัติ -พูดก่อนคิด พูดเรื่อยเปื่อย บางครั้งพูดแล้วทำไม่ได้	-ควรคิดก่อนพูด ห้ามพูดโกหก -นึกถึงใจเขาใจเรา พยายามปฏิบัติตามที่พูด -พูดในความเป็นจริงฝึกความซื่อสัตย์ พูดจริงทำจริง

ตารางที่ ๔.๒๙ ปัญหาและข้อเสนอแนะ ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านทมะ

ปัญหาและอุปสรรค	ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑
-ข่มใจตนเองไม่ค่อยได้อารมณ์ร้อนชอบโมโหโวยวายอยากได้อยากมี -โกรธง่ายทนไม่ไหวทะเลาะกับเพื่อนแล้วมีการตบตีกันอาจารย์ว่าแล้วเถียงแอบว่าอาจารย์เวลาโมโห	-พยายามข่มใจตนเองให้ได้ควบคุมสติตนเองรู้จักบังคับจิตใจตนเองลดกิเลสตัณหา -มีความอดทนมีเหตุผลตั้งสติก่อนที่จะพูดและทำอะไร -ไม่เถียงครูอาจารย์เป็นเรื่องไม่ควร
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒
-บังคับควบคุมจิตใจข่มใจตนเองไม่ค่อยได้ -จิตใจไม่ค่อยสงบหวั่นไหวง่าย ควบคุมอารมณ์ไม่ได้มีสิ่งยั่วกิเลสมากมายในปัจจุบัน -อารมณ์ชอบร้อนสมาธิสั้นไม่ค่อยมีสมาธิ	-พยายามควบคุมจิตใจตนเองเชื่อมั่นในตนเองให้มากขึ้นหัดทำสมาธิควบคุมอารมณ์ -มีสมาธิมากขึ้นหาที่สงบๆอยู่ -อดทนและอดกลั้นอย่าคิดมาต้องเข้มแข็ง
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
-โกรธเวลาเพื่อนด่าพูดสิ่งที่กระทบจิตใจ -เพื่อนยั่วโมโหจิตใจไม่สงบ -หวั่นไหวต่อปัญหาต่างๆ	-ควบคุมจิตใจให้ได้พยายามอย่าคิดคำที่เขาพูดกับเราเดินออกจากคนๆนั้น -มีสมาธิมากขึ้น ควบคุมจิตใจไม่มีความหวั่นไหว
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔
-ไม่มั่นใจในตัวเองเก็บอารมณ์ไม่อยู่เวลาโกรธ -ข่มใจตนเองไม่ได้มีกิเลสสมาธิสั้นขี้โวยวายอารมณ์ร้อนหวั่นไหวง่าย -ข่มใจไม่อยู่บังคับหรือควบคุมจิตใจไม่ค่อยได้ไม่ค่อยมีความนักแน่น	-มีสติอยู่ตลอดเวลาควรระงับอารมณ์ -ควรแข็งใจกับสิ่งยั่วยุปฏิบัติธรรมตั้งใจให้สงบ -นั่งสมาธิทำจิตใจให้สงบฝึกการบังคับควบคุมจิตใจมีความหนักแน่น -ทำจิตใจให้สงบและควบคุมจิตใจให้ได้สร้างความมั่นใจให้ตนเอง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕
-ตั้งสติไม่ค่อยได้ไม่ค่อยมีสมาธิ อารมณ์อ่อนไหว ควบคุมจิตใจตนเองไม่อยู่ -ถูกชักชวนดื่มเหล้า ถูกชวนเที่ยวในเวลากลางคืน เห็นคนอื่นมีก็อยากมีเหมือนคนอื่น -ควบคุมจิตใจไม่ได้ ในบางครั้งเวลาเรียนไม่มีสมาธิ ในบางครั้งจะบังคับควบคุมจิตในตนเองไม่ได้ ปัญหาการตบตีกันในโรงเรียน -โกรธกับเพื่อนด่าเพื่อนด้วยคำหยาบ เมื่อมีความโกรธจะควบคุมตนเองไม่ได้จะโวยวายโมโหง่ายเอาแต่ใจตนเอง -มีความต้องการอยากได้เรื่อยๆเวลาทำการบ้านชอบดูทีวีไปด้วยทำให้ทำการบ้านไม่เสร็จ มีปัญหาเข้ามาในชีวิตชอบหนีปัญหาและร้องไห้บางครั้งชอบหงุดหงิดโวยวาย	-ควรนั่งสมาธิหายใจเข้า-ออกให้สม่ำเสมอ ทำ-จิตให้สงบ รู้จักปฏิเสธสิ่งไม่ดี ภูมิใจในสิ่งที่ตนเองมี -ควรสอนให้นักเรียนใจเย็นไม่ใช้กำลังแก้ปัญหารู้จักบังคับใจตนเอง -รู้จักพอใจในสิ่งที่ตนเองมี ตั้งสติและให้อภัยควบคุมตนเองทำใจให้หนักแน่น -ทำการบ้านให้เสร็จแล้วค่อยดูทีวี -ค่อยๆแก้ปัญหาด้วยสติและมีเหตุผล -ต้องทำใจให้สบายพยายามเงียบทำสติให้เกิดความใจเย็นไว้ก่อน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖
-บังคับควบคุมจิตใจไม่ได้รู้สึกหวั่นไหว -ปัญหาคือชอบโมโหง่ายโกรธบ่อยใช้เงินฟุ่มเฟือย -เกิดความโลภบ่อยไม่มีความรับผิดชอบอ่อนแอไม่หนักแน่น	-ต้องหนักแน่นพยายามควบคุมจิตใจ ฝึกสมาธิทำจิตใจให้สงบ ข่มใจตนเองจากกิเลส -ควรเก็บเงินไว้ใช้ในยามจำเป็น -ฝึกความอดทนขยันมีความรับผิดชอบพยายามข่มใจทำใจให้เข้มแข็ง

ตารางที่ ๔.๓๐ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนะแนวทางแก้ไข ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ :กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านขันติ

ปัญหาและอุปสรรค	**ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข**
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑
-ไม่มีความอดทน อดกลั้นเรื่องบางเรื่องทำอะไรชอบท้อถอยเบื่อง่าย -ไม่ค่อยขยันหมั่นเพียร อ่อนแอง่าย โดดเรียนแล้วโดนทำโทษให้วิ่งรอบสนาม	-ต้องเข้มแข็งฝึกตนเองให้อดทนให้ขยันมากขึ้นไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่างๆ -มีความเข้มแข็งขยันหมั่นเพียรกับการทำงานที่ได้รับมอบหมายมากขึ้นอย่าท้อถอย -เราควรจะนั่งฟังคนอื่นบ้างอย่าเอาแต่ใจมากเกินไปในบางเรื่องที่ไมเป็นเรื่องทำให้ดีที่สุด
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒
-ไม่มีความอดทน ต่อปัญหาต่างๆไม่มีมานะในสิ่งนั้นๆ และต้องเจอการบ้านที่ต้องทำหนักแล้วต้องส่งให้ทันเวลามีความขี้เกียจความอดทนน้อยอ่อนแอ อาจารย์สั่งงานเยอะเบื่อและเหนื่อย -ย่อท้อต่อปัญหาไม่ชอบทำในสิ่งที่ต้องใช้เวลานานมีความอดทนน้อยท้อถอยง่าย -เจอกับงานบ้านที่หนักๆ ความยากจน	-ฝึกตนเองให้มีความอดทนอดกลั้นพยายามเข้มแข็งให้มากไม่ท้อถอย -อดทนต่องานที่เราทำไม่แสดงอาการว่าเราท้อถอย -ขยันหมั่นเพียรหรือนั่งทำกับเพื่อนๆในห้อง ทำจนเสร็จ -เป็นคนต้องมีความอดทนช่วยพ่อ แม่ประหยัด -ต้องต่อสู้กับปัญหาค่อยๆตั้งใจทำ มีสมาธิ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
-เวลาครูสั่งให้ทำงานเจอกับงานบ้านที่หนักๆ มีความอดทนน้อย อาจารย์สั่งงานเยอะ -อุปสรรคทีใหญ่กว่าที่จะแก้ไขได้เพื่อนยั่วโมโหเพื่อนชอบล้อไม่มีความอดทนการบ้านที่หนักๆ -เวลาในการทำการบ้านน้อยเบื่อง่ายโดดเรียนแล้วอาจารย์ให้วิ่งรอบสนาม	-อดทนต่องานที่เราจะทำขยันให้มากๆ -ทำจนเสร็จหาทางแก้ไข เราควรจะฟังผู้อื่นบ้างพยายามทำเฉยไว้ไม่แสดงอาการ -ต้องใจเย็นอดทนเท่านั้นต้องทำให้ได้ ต้องเข้มแข็งบอกตัวเองว่าต้องทำให้เสร็จ มีความขยันขึ้น

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔
-ใจไม่สู้ย่อท้อไม่ค่อยมีความอดทน -ท้อแท้ต่ออุปสรรค์ อดทนอดกลั้นไม่ได้ไม่ค่อยขยันไม่ค่อยเข้มแข็ง เวลามีงานหนักๆ ใจร้อนท้อถอยง่าย -ไม่ชอบรออะไรที่เป็นเวลานานไม่มีกำลังใจ	-ฝึกให้ใจสู้ขยันหมั่นเพียร มีความอดทน ตั้งใจทำงานให้เสร็จฝึกให้ใจเย็น ตั้งใจพยายามทำในสิ่งที่จะทำให้สำเร็จยอมรับฟังและแก้ไขในสิ่งที่ไม่ดี -ฝึกตนให้มีความอดทนอดกลั้นมากๆเพื่ออนาคตที่ยาวไกลหัดรอคอยบางปล่อยวางทำจิตใจให้รู้จักการรอ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕
-ขี้เกียจงานเยอะ ชอบหิวในเวลาเรียนไม่มีความอดทนบางครั้งรู้สึกท้อแท้ในอุปสรรคที่เข้ามา -เมื่อเจอปัญหาหนักหนาใจมีความท้อแท้และสิ้นหวัง -งานที่ยากเกินความสามารถไม่มีความอดทนอารมณ์ร้อนเอาแต่ใจ มีงานที่เข้ามาในตัวเองก็อาจจะทนไม่ไหว -ไม่ชอบอ่านหนังสือหรือทำการบ้านไม่มีความอดทนเวลามีงานมากๆและงานที่ทำไม่ได้ -ไม่มีกำลังใจโกรธถ้าคนพูดใส่ร้ายอ่านหนังสือไม่รู้เรื่อง	-ขยันมีความอดทน รู้จักให้กำลังใจซึ่งกันและกันเพื่อชีวิตในวันข้างหน้า ควรรู้จักทำใจให้มีความอดทนปรับตัวให้ได้ อดทนต่ออุปสรรคที่เข้ามาทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จก่อน -สู้กับปัญหาที่เกิดขึ้นและหาทางแก้ไขพยายามให้กำลังใจตนเองและทำให้เสร็จ -พยายามขยันหมั่นเพียรระงับความโกรธด้วยความไม่โกรธ ทำใจให้เย็นทำจิตให้สบาย -ตั้งใจเรียนเมื่อมีปัญหาอุปสรรคควรทำจิตใจให้เข้มแข็งมากกว่าเดิมสู้ต่อถ้าเรามีความพยายามเราก็จะทำทุกอย่างสำเร็จหรืออาจปรึกษาผู้อื่นหากำลังใจ อดทนต่อความหิว ไม่คิดฟุ้งซ่านรู้จักแบ่งเวลาให้เป็น
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖
-ไม่มีความอดทนท้อถอยเอาแต่ใจตนเองไม่ค่อยอยากทำชอบขี้เกียจบ่อยๆ -ไม่รู้จักรับผิดชอบในตนเองชอบท้อแท้ไม่เข้มแข็งไม่ขยันชอบขี้เกียจต่องานบางชิ้นไม่อดทน	-ขยันหมั่นเพียรต่อความยากลำบากของงานฝึกคาวมอดทนไม่ท้อถอยไม่ขี้เกียจ -อดทนอดกลั้นรู้จักแบ่งเวลาในการรับผิดชอบต่อตนเองมีความขยันหมั่นเพียร ไม่ท้อถอย -เข้มแข็งพยายามสู้ต่อไปทำงานให้สำเร็จตามเวลา

ตารางที่ ๔.๓๑ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนะแนวทางแก้ไข ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ :กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านจาคะ

ปัญหาและอุปสรรค	**ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข**
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑
-ไม่ให้เพื่อนยืมของไม่ช่วยเพื่อนทำเวรและงานไม่มีความเสียสละแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่นไม่ได้เช่นความยากจน -ไม่ค่อยทำบุญตักบาตรช่วยเหลือเป็นบ้างครั้ง	-รู้จักเสียสละแบ่งปันของให้ผู้อื่นรู้จักมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่นและตนเองเราควรจะมีความเสียสละแบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่น -ของที่เราไม่ใช้แล้วควรจะเอาไปให้เขาเช่นเสื้อผ้ารองเท้าอื่น ๆทำบุญตักบาตรบ้างต้องช่วยเหลือบ่อย ๆ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒
-เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนใส่บาตรไม่ทัน -ไม่ช่วยเวลาต้องการอาสาสมัครไม่ค่อยมีเวลาให้กับผู้อื่นทำเพื่อตัวเองไม่ค่อยเสียสละเวลาตัดใจจากของอันเป็นที่รักไม่ได้ -เพื่อนไม่ค่อยช่วยทำงานน้ำกินหาง่ายน้ำใจหายาก -ไม่ค่อยมีความเสียสละเวลาเอาแต่ใจและใจแคบเอาแต่ใจตนเองไม่ลงรอยกับความคิดคนอื่น	-ให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมตื่นให้เช้าขึ้นช่วยเหลือซึ่งกันและกันเห็นแก่ผู้อื่นบ้าง -แบ่งเวลาให้เป็นควรมีความเสียสละเวลาให้กับผู้อื่นถ้าไม่มีประโยชน์แล้วก็ต้องตัดใจ -ควรมีความเสียสละเวลาความสุขของเราให้คนอื่นที่มีความทุกข์ต้องเอาใจเขามาใส่ใจเราพยายามรับฟังผู้อื่นบ้าง
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
-ใส่บาตรไม่ทันทำเพื่อตนเองไม่เห็นผู้อื่นเพื่อนยืมของคนเรามักเห็นตัวช่วยคนเดือดร้อน -ตัดใจจากสิ่งของอันเป็นที่รักไม่ได้มีเพื่อนที่ไม่ยอมช่วยงานทำเพื่อตัวเองไม่เห็นแก่ตัวเป็นคนไม่ชอบให้อะไรเพื่อนช่วยผู้ที่เดือดร้อนกว่า -อารมณ์ไม่ดีเพราะชอบโมโหเพื่อนมายืมปากกาแล้วไม่ให้คืน ไม่มีความเสียสละ	-ตื่นให้เช้าขึ้นเห็นแก่ผู้อื่นบ้างพยายามทำเพื่อคนอื่นให้มากขึ้นให้เพื่อนยืมแล้วให้คืนด้วย -ควรเห็นแก่ส่วนรวมช่วยโดยไม่เสียดาย -ถ้าไม่มีประโยชน์แล้วก็ตัดสินใจเข้ามาตักเตือนเห็นแก่ผู้อื่นบ้างไม่เห็นแก่ตัวมีความเอื้อเฟื่อเผื่อแผ่มีอะไรควรแบ่งปันทำให้มนุษย์มีจิตสำนึกควบคุมสติตนเอง

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔
-เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวไม่ชอบเสียสละเวลาไปเรียนไม่มีน้ำใจไม่เผื่อแผ่คนอื่นเป็นคนใจแคบไม่ค่อยเสียสละเวลาสิ่งของตระหนี่เห็นแก่ตัว -มีความเสียสละน้อยอารมณ์ร้อนโกรธง่ายหงุดหงิดง่ายเอาแต่ใจตนเองใจแคบ -เห็นแก่ประโยชน์ตนเองเป็นผู้รับมากกว่าผู้ให้เห็นแก่ตัวเองบ้างครั้งเอาแต่ใจตัวเอง -ใจแคบเห็นแก่ตัวบ้างเอาแต่ใจตนเอง	-คิดในแง่ที่ดีไม่เห็นแก่ได้เอาใจเขามาใส่ใจเรา -หัดไปเรียนทำงานบ้านบ้างเป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับควรแบ่งปันมีน้ำใจต่อผู้อื่นต้องหัดฟังคนอื่นบ้างฝึกให้เป็นคนใจกว้างเอื้อเฟื่อช่วยเหลือผู้อื่นเลิกเห็นแก่ตนเองรู้จักให้อภัย -ต้องมีความเอื้อเฟื่อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ทำใจให้เย็นพยายามทำประโยชน์แก่ส่วนรวม ฝึกฝนให้เป็นผู้ให้มากกว่าผู้รับ -เห็นแก่ส่วนใหญ่มากกว่าส่วนน้อย
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕
-ไม่มีเวลาว่างความขี้หวงบ้างเรื่องก็ให้คนอื่นไม่ได้เช่น เรื่องเงินเห็นแก่ตัวมีทิฏฐิมักเสียดายของที่จะบริจาคไม่มีกำลังใจในการเสียสละทำดีไม่ได้ดีถูกพูดเสียดสี -มีความคิดเห็นไม่ตรงกันเสียสละให้กับการทำงานไม่ได้เพราะไม่ว่างกิเลสมีจึงไม่คิดเสียสละไม่ชอบหน้าผู้ร่วมงานบ้างคนคนอื่นไม่รับฟังทีเรายังรับฟังคนอื่น -เป็นคนใจแคบบ้างเอาแต่ใจตนเองทำให้คนอื่นอึดอัดเวลาทำงานด้วยกันอยากให้แต่เสียดายของอยากเก็บเอาไว้เองบ้างครั้งก็ชอบเอาแต่ใจตนเอง -ทำงานกับผู้อื่นไม่ได้เพราะไม่ค่อยถูกใจตนเองและก็ไม่อยากทำไม่ยอมให้เพื่อนยืมการบ้านไม่ค่อยมีเวลาว่างไม่มีทุนมากหนัก	-หาเวลาที่สามารถบำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวมไม่ขี้หวงเปิดใจให้กว้างยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นรู้จักเอื้อเฟื่อเผื่อแผ่ให้ตัดใจว่าเราเสียสละเพียงน้อยนิดแต่คนอื่นได้ประโยชน์ -ยอมรับความเห็นของผู้อื่นชี้แจ้งให้เพื่อน ๆ รู้ว่าเราไม่ว่างมีใจเมตตาต่อผู้อื่นพยายามเปิดใจรับฟังความคิดทุกคน -รู้จักการให้แบ่งปันเสียสละเพื่อส่วนรวมหมั่นทำตัวให้เป็นคนเสียสละคิดถึงคนที่เขาไม่มีและต้องการมากกว่าเราพยายามเอาใจเขามาใส่ใจเรานึกถึงคนอื่นต้องรู้จักเสียสละ -ควรบอกวิธีในการทำสิ่งนั้นให้เขาฝึกทำเองบ้างมีความแบ่งปันของให้คนจนรู้จักแบ่งเวลาให้เป็นทำบุญหรือช่วยเหลือผู้อื่นบ้างไม่ทำอะไรเกินตน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖
-ไม่บำเพ็ญประโยชน์ไม่เอื้อเฟื่อเงินไม่พอ ความเห็นแก่ตัวเป็นส่วนใหญ่ -ไม่มั่นคงขาดกำลังทรัพย์ไม่มีเวลาเห็นแก่ตนเองเป็นส่วนมากขี้หวงบางครั้งก็ใจแคบบางครั้งก็ มีทิฏฐิ	-บำเพ็ญประโยชน์มีความเอื้อเฟื่อเพื่อแผ่มีจิตเมตตากรุณาต่อกันแลกันเสมอ -มองโลกในแง่ดีและทำสิ่งดีดีต่อคนในครอบครัวช่วยเหลืออย่างสม่ำเสมอ มีจิตใจเมตตากรุณาต่อสัตว์โลกมีความรักความเข้าใจ -เห็นใจให้กันเสมอพยายามมองโลกในแง่ดีไม่ยึดติดเกินไป

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ :กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ส่วนใหญ่ตอบแบบสอบถามปัญหาและอุปสรรคว่า ด้านสัจจะยังมีการพูดโกหกกันอยู่พอสมควรไม่ค่อยจริงใจ แต่ด้านความซื่อสัตย์มีพอประมาณ เรื่องเวลายังบริหารเวลาไม่เป็นในการมาโรงเรียนช้า ด้านทมะยังควบคุมอารมณ์จิตใจตนเองไม่ได้ ไม่มีสมาธิและเอาแต่ใจตนเองใจร้อนถูกเพื่อนชวนให้ทำสิ่งที่ไม่ดี ควรผ่อนข้อปฏิบัติให้สามารถปฏิบัติได้ ด้านขันติไม่ค่อยมีความอดทนและเมื่อมีการวิ่งรอบสนามบอลจะมีความขยันอดทนขึ้นบางครั้งขาดความรับผิดชอบในการทำงานชอบท้อแท้ ไม่เข้มแข็งไม่ขยันไม่ชอบรออะไรเป็นเวลานานไม่มีกำลังใจ ด้านจาคะส่วนหนึ่งไม่ค่อยมีการเสียสละบริจาคสิ่งของ เสียสละเวลาและการช่วยเหลือผู้อื่น ช่วยเหลือสังคมส่วนหนึ่งยังทำงานร่วมกับผู้อื่นไม่ได้และบางส่วนไม่ค่อยยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นต้น

ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขดังนี้ ด้านสัจจะต้องพูดความจริง จริงใจ มาโรงเรียนให้ทันเวลา พูดว่าจะทำต้องปฏิบัติทำตามที่พูดไว้ ด้านทมะทำจิตใจให้สงบ นั่งสมาธิสม่ำเสมอ พยายามมีสติและให้อภัย ควบคุมตนเองทำใจให้หนักแน่น ค่อยๆแก้ปัญหาด้วยสติและมีเหตุผลไม่ใช้อารมณ์ รู้จักปฏิเสธสิ่งไม่ดี ภูมิใจในสิ่งที่ตนเองมี ใจเย็นไม่ใช้กำลังแก้ปัญหา ใช้การพูดคุยกัน รู้จักบังคับใจตนเอง รู้จักพอใจในสิ่งที่ตนเองมี ด้านขันติฝึกตนเองให้มีความอดทนอดกลั้น พยายามเข้มแข็งไม่ท้อถอย ต่องานที่เราทำ ขยันหมั่นเพียร ช่วยพ่อ แม่ประหยัดต้องต่อสู้กับปัญหา ด้านจาคะรู้จักการให้แบ่งปันเสียสละบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวมไม่ขี้หวงเปิดใจให้กว้าง รู้จักเอื้อเฟื่อเผื่อแผ่เสียสละเพียงน้อยนิดแต่คนอื่นได้ประโยชน์ ยอมรับความเห็นของผู้อื่น มีใจเมตตาต่อผู้อื่น เปิดใจรับฟังความคิดทุกคน หมั่นทำตัวให้เป็นคนเสียสละพยายามเอาใจเขามาใส่ใจเรา มีความแบ่งปันของให้คนจน รู้จักแบ่งเวลาให้เป็น ทำบุญหรือช่วยเหลือผู้อื่นบ้าง ไม่ทำอะไรเกินตน.

บทสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง ๑๐ ท่าน โดยรวม พบว่าการนำหลักฆราวาสธรรม ๔ (หลักธรรมสำหรับคฤหัสถ์) มาใช้ในการศึกษาภาวะผู้นำเยาวชนของโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม มีความเหมาะสมทำให้นักเรียนมีความเป็นผู้นำที่ดีมีคุณภาพมีประสิทธิภาพทั้งเรียนเก่งเป็นคนดีควบคู่กันและรู้ว่าอะไรควรทำอะไรไม่ควรทำได้สอดแทรกหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน โดยจำแนกปัญหาเป็น ๒ กลุ่ม ได้แก่ ๑. ปัญหาจากความยากจนและด้อยโอกาสมีมา แต่กำเนิด หรือผลมาจากครอบครัว สังคม ๒. ปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น เรื่องเพศ สัมพันธ์ในวัยเรียน การดื่มเหล้าเบียร์ ของมึนเมาต่างๆ เสพบุหรี่ ยาเสพติด ทะเลาะวิวาท เล่นการ พนัน เที่ยวเตร่ ติดเกม อินเตอร์เน็ต เข้าถึงสื่อลามกอนาจารหรือที่แสดงความรุนแรงและขับรถเร็ว และการหนีโรงเรียนเป็นต้น

สาเหตุ ปัญหา อุปสรรค ปัญหาทางบ้านสภาพครอบครัวเกิดความแตกแยก ครอบครัวไม่ใส่ใจดูแล ครอบครัวเปลี่ยนบทบาทจากเดิม ความไม่เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของเด็กไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง เด็กเยาวชนไม่รู้เรื่องเพศสัมพันธ์เท่าที่ควร ตัดสินใจไม่ถูกเป็นปัญหาต่อสังคม ยังขาดความรับผิดชอบ ขาดการเสียสละ อยากรู้อยากลอง สื่อโฆษณามีสิ่งยั่วยุให้เกิดการกระทำตามใจตนเอง ตามกระแสสังคม ความสะดวกสบายทำให้เกิดความมักง่ายขาดความอดทน ขาดความรับผิดชอบ ตัวอย่างไม่ดีในสังคมมีมากจนคิดว่าเป็นเรื่องปกติที่ทุกคนยอมรับ สื่อต่างๆถ่ายทอดตัวอย่างที่ไม่เหมาสม สังคมมีแต่ความเห็นแก่ตัวแข่งขันเอาตัวรอด นักเรียนแก้ปัญหาไม่ได้ไม่กล้าปรึกษา ไม่เข้าใจวิธีแก้ปัญหา ไม่รู้เรื่องผลดีผลเสีย เมื่อติดสิ่งเสพติดและอบายมุข ไม่มีวิธีเลิก.

ข้อเสนอแนะแนวทางวิธีแก้ไข ผู้ปกครองผู้ใหญ่คุณครูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องที่รับผิดชอบต้องรู้จักเสียสละ เป็นแบบอย่างที่ดีและเอาจริงกับเรื่องที่ไม่ดีเหล่านี้ จะต้องชี้ถึงโทษและผลที่ตามมา สอนให้รู้จักคิดและทำในสิ่งที่ถูกต้อง สร้างความรักในโรงเรียนชี้แนะและบอกหลักการดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง ดูแลเอาใจใส่ครอบครัวดูแลเอาใจใส่บุตรใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น ออกกำลังกายเล่นกีฬาฟังเพลงหากิจกรรมที่ตนเองชอบหาคบเพื่อนดีๆกวดขันไม่เผยแพร่สื่อไม่ดี ให้ความรู้ความเข้าใจให้มีหน้าที่ในครอบครัว.

บทที่ ๕
สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาส ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ เพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ กับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาส ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ดำเนินการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม ชั้นมัธยมปีที่ ๑ ถึง ชั้นมัธยมปีที่ ๖ ผลการวิจัยสามารถนำมาสรุป ได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการศึกษา

๕.๑.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการสำรวจผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ๓๘๔ คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๒๐๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๘ มีอายุระหว่าง ๑๓-๑๕ปี จำนวน ๑๘๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๗ ๘.๐ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึง มัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวนชั้นละ ๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๗ ความสัมพันธ์ด้านการศึกษากับโรงเรียน ต่ำกว่า ๓ ปี จำนวน ๑๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๑ ไม่เคยเข้าอบรมคุณธรรม จำนวน ๑๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๙ ครอบครัวมีรายได้ต่อเดือน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ครอบครัวมีรายได้ ๕,๐๐๐ – ๑๐,๐๐๐ บาทต่อเดือน จำนวน ๑๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๙

๕.๑.๒ ข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า มีระดับภาวะผู้นำเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=๓.๘๗) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน ดังนี้

ด้านสัจจะ พบว่า เยาวชนมีระดับภาวะผู้นำ ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก($\bar{X}$= ๓.๘๗) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าเยาวชนมีระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ข้อ.๔ ท่านจริงใจต่อบุคคล คือ คบกับใคร ก็ต้องมีความจริงใจ ไม่ใช่คบเพื่อหวังผลประโยชน์ สำหรับข้ออื่นๆ ที่เหลือเยาวชนมี ระดับภาวะผู้นำอยู่ในระดับมาก

ด้านทมะ พบว่า เยาวชนมีระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ในด้านสัจจะ โดยรวมอยู่ในระดับมาก($\bar{X}$=๓.๕๘) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่าเยาวชนมีระดับภาวะผู้นำ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ด้านขันติ พบว่า เยาวชนมีระดับภาวะผู้นำตามหลักฆราวาสธรรม๔ ในด้านขันติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$= ๓.๕๖) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่าเยาวชนมีภาวะผู้นำอยู่ในระดับปานกลางข้อ ๓ ว่าท่านอดทนต่ออำนาจกิเลส คือการไม่เอาแต่ใจตนเอง ไม่ยอมสบายต่อความฟุ้งเฟ้อต่างๆ สำหรับข้อที่เหลืออื่นๆ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

ด้านจาคะ พบว่า เยาวชนมีระดับภาวะผู้นำตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ในด้านจาคะ โดยรวมอยู่ในระดับ มาก($\bar{X}$=๓.๗๓) และเมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่าเยาวชนมีระดับภาวะผู้นำอยู่ในระดับมากทุกข้อ.

๕.๑.๓ ผลการเปรียบเทียบ “ *ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์* ” โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สรุปได้ดังนี้

เยาวชนที่มีเพศต่างกัน มีภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาส ๔ :กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เยาวชนมีภาวะผู้นำไม่แตกต่างกันทุกด้าน

เพศ เยาวชนที่มีเพศต่างกัน มีระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวม ไม่มีความแตกต่างกันจึงไม่เป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านสัจจะ ด้านทมะด้านขันติ ด้านจาคะ ไม่แตกต่างกัน จึงไม่เป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

อายุ เยาวชนที่มีอายุต่างกัน มีภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาส ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวม แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ๐.๐๑ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าเยาวชนมีระดับภาวะผู้นำตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ด้านสัจจะ ด้านขันติ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ๐.๐๕ ด้านทมะ ด้านจาคะแตกต่างกันอย่างแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

การศึกษา เยาวชนมีระดับการศึกษาต่างกัน มีภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาส ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านสัจจะ ด้านทมะ ด้านจาคะ แตกต่างกันซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ แต่ระดับภาวะผู้นำ ของเยาวชนด้านขันติ ไม่แตกต่างกันซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

ความสัมพันธ์ด้านการศึกษากับโรงเรียน เยาวชนที่มีความสัมพันธ์ด้านการศึกษากับโรงเรียน ต่างกันมีระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ๐ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านสัจจะ,ด้านทมะ, ด้านจาคะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑

การอบรมคุณธรรม เยาวชนที่มีการอบรมคุณธรรมต่างกันมีระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านจาคะ แตกต่างกัน เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกัน

สถานภาพครอบครัวมีรายได้ เยาวชนที่มีสถานภาพครอบครัวมีรายได้ต่างกันมีระดับภาวะผู้นำของเยาว ชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทุกด้านพบว่าระดับภาวะผู้นำของเยาวชนด้านอื่น ไม่แตกต่างกันซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

๕.๑.๔ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ กับ ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวม ด้านสัจจะ ยังมีการพูดโกหกกันอยู่พอสมควรไม่ค่อยจริงใจ แต่ด้านความซื่อสัตย์เรื่องการเก็บของได้ในโรงเรียนแล้วนำส่งให้ครูประกาศตามหาเจ้าของมีพอประมาณเรื่องของเวลายังบริหารเวลาไม่เป็นในการมาโรงเรียนช้า พูดว่าจะทำแต่ทำไม่ได้หรือก็ไม่ได้ทำต้องปฏิบัติตามที่พูดไว้ ด้านทมะยังควบคุมอารมณ์จิตใจตนเองไม่ได้ไม่มีสมาธิและเอาแต่ใจตนเองใจร้อนถูกเพื่อนชวนให้ทำสิ่งที่ไม่ดี ควรผ่อนข้อปฏิบัติให้สามารถปฏิบัติได้ ด้านขันติ ไม่ค่อยมีความอดทนและเมื่อมีการวิ่งรอบสนามบอลจะมีความขยันอดทนขึ้นบางครั้งขาดความรับผิดชอบในการทำงานชอบท้อแท้ไม่เข้มแข็งไม่ขยันไม่ชอบรออะไรที่เป็นเวลานานไม่มีกำลังใจ ด้านจาคะส่วนหนึ่งไม่ค่อยมีการเสียสละบริจาคสิ่งของเสียสละเรื่องเวลาและการช่วยเหลือผู้อื่นช่วยเหลือสังคมส่วนหนึ่งยังทำงานร่วมกับผู้อื่นไม่ได้และบางส่วนไม่ค่อยยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเป็นต้น

เยาวชนได้เสนอแนะแนวทางแก้ไขดังนี้ ด้านสัจจะต้องพูดความจริงจริงใจมาโรงเรียนให้ทันเวลา พูดว่าจะทำต้องปฏิบัติทำตามที่พูดไว้ ด้านทมะควรนั่งสมาธิสม่ำเสมอทำจิตให้สงบพยายามเงียบมีสติและให้อภัยควบคุมตนเองทำใจให้หนักแน่นค่อยๆแก้ปัญหาด้วยสติและมีเหตุผลรู้จักปฏิเสธสิ่งไม่ดีภูมิใจในสิ่งที่ตนเองมีใจเย็นไม่ใช้กำลังแก้ปัญหาใช้การพูดคุยกันไม่ใช้อารมณ์เข้าหากันพยายามคุยกันดีๆ มีเหตุผลรู้จักบังคับใจตนเองรู้จักพอใจในสิ่งที่ตนเองมีต้องทำใจให้สบายทำสติให้เกิดความใจเย็นไว้ก่อน ด้านขันติ ฝึกตนเองให้มีความ

อดทนอดกลั้นพยายามเข้มแข็งไม่ท้อถอยอดทนต่องานที่เราทำไม่แสดงอาการว่าเราท้อถอย ขยันหมั่นเพียรเป็นคนต้องมีความอดทนช่วยพ่อ แม่ประหยัดต้องต่อสู้กับปัญหา ด้านจาคะ รู้จักการให้แบ่งปันเสียสละบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวมไม่ขี้หวงเปิดใจให้กว้างยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ตัดใจว่าเราเสียสละเพียงน้อยนิดแต่คนอื่นได้ประโยชน์ ยอมรับความเห็นของผู้อื่นมีใจเมตตาต่อผู้อื่นพยายามเปิดใจรับฟังความคิดทุกคนหมั่นทำตัวให้เป็นคนเสียสละพยายามเอาใจเขามาใส่ใจเรา แบ่งปันของให้คนจนรู้จักแบ่งเวลาให้เป็นทำบุญหรือช่วยเหลือผู้อื่นบ้างไม่ทำอะไรเกินตน.

๕.๑.๕ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย “เรื่องภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์”

ขั้นตอนที่ ๑ แผนงาน โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

⇩

ขั้นตอนที่ ๒ การประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม ๔

⇩

๑.ด้านสัจจะ	๒.ด้านทมะ	๓.ด้านขันติ	๔.ด้านจาคะ
๑.)เยาวชนควรพูดความจริงมีความซื่อสัตย์ซื่อตรงจริงใจต้องปฏิบัติตามที่พูด ๒.)เยาวชนต้องเป็นคนตรงเวลาใช้เวลาอย่างมีประ โยชน์ที่สุด ๓.)เยาวชนต้องไม่พูดโกหกพ่อแม่ คุณครูอาจารย์ เพื่อนและผู้อื่น	๑.)เยาวชนควรบังคับควบคุมจิตใจตนเองลดกิเลสตัณหาข่มใจให้มีสมาธิมั่นคงได้ ๒.)เยาวชนควรมีเหตุผลตั้งสติก่อนที่จะพูดและทำอะไรไม่ใช้อารมณ์ตัดสินปัญหา ๓.)ครูอาจารย์ควรนำเสนอปัญหาและแก้ไขจริงในโรงเรียนบันทึกไว้มีหนังสือเกี่ยวกับเรื่องนี้	๑.)เยาวชนควรมีความอดทนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่างๆ ทำงานนั้นให้ได้ดีที่สุด ๒.)เยาวชนต้องขยันหมั่นเพียร ตั้งใจเล่าเรียนประ พฤติตนเป็นคนดีควรรับฟังผู้อื่นบ้าง ช่วยเหลือบิดามารดาได้ในทุกโอกาส ๓.)ครูอาจารย์และเยาวชนควรมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของโรงเรียนส่วนรวมและสังคมด้วยกัน	๑.) เยาวชนต้องมีการเสีย สละ ผู้อื่นมีความทุกข์ มาเราก็ต้องให้ช่วยเหลือเขา ๒.)เยาวชนต้องเป็นผู้มีจิตใจกว้างขวางเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ไม่คับแคบเห็นแก่ตัวให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ๓.)ครูอาจารย์และเยาวชนควรจัดกิจกรรมเช่นการให้ทานบำเพ็ญประโยชน์การเสียสละไม่เบียดเบียนคนอื่นทำให้เกิดความสงบสุข

⇩

ขั้นตอนที่ ๓ ภาวะผู้นำของเยาวชนโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

⇩

ระดับปฏิบัติการสูงสุดของเยาวชน

แผนภาพที่ ๕.๒ รูปแบบแนวทางการประยุกต์ใช้ ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

จากแผนภาพที่ ๑.๒ รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ เพื่อสร้างภาวะผู้นำของเยาวชน : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์โดยแบ่งออกเป็นเป็น ๓ ขั้นตอน คือ ๑) แผนงานโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ๒) การประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม ๔และ๓)ระดับปฏิบัติการสูงสุดของเยาวชน ซึ่งอธิบายในรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ แผนงานโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการกำหนดนโยบายโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ในภาพรวม และกำหนดเป็นแผนงานเพื่อพัฒนาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ในระดับการปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ ๒ การประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม ๔ ของโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านสัจจะ ด้านทมะ ด้านขันติ ด้านจาคะ มากำหนดเป็นรูปแบบของโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเป็นการประยุกต์ใช้ร่วมกับโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ จะออกมาเป็นแนวทางการประยุกต์ใช้และวิธีการสำหรับนำไปใช้กับอาจารย์และเยาวชน โดยรวม คือ

๒.๑ ด้านสัจจะ ๑.)เยาวชนควรพูดความจริงมีความซื่อสัตย์ซื่อตรงจริงใจต้องปฏิบัติตามที่พูด๒.)เยาวชนต้องเป็นคนตรงเวลาใช้เวลาอย่างมีประ โยชน์ที่สุด ๓.)เยาวชนต้องไม่พูดโกหกพ่อแม่ คุณครูอาจารย์ เพื่อนและผู้อื่น

๒.๒ ด้านทมะ ๑.)เยาวชนควรบังคับควบคุมจิตใจตนเองลดกิเลสตัณหาข่มใจให้มีสมาธิมั่นคงได้ ๒.)เยาวชนควรมีเหตุผลตั้งสติก่อนที่จะพูดและทำอะไรไม่ใช้อารมณ์ตัดสินปัญหา๓.)ครูอาจารย์ควรนำเสนอปัญหาและแก้ไขจริงในโรงเรียนบันทึกไว้มีหนังสือเกี่ยวกับเรื่องนี้

๒.๓ ด้านขันติ ๑.)เยาวชนควรมีความอดทนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่างๆ ทำงานนั้นให้ได้ดีที่สุด ๒.)เยาวชนต้องขยัน หมั่นเพียร ตั้งใจเล่าเรียนประ พฤติตนเป็นคนดีควรรับฟังผู้อื่นบ้าง ช่วยเหลือบิดามารดาได้ในทุกโอกาส ๓.) ครูอาจารย์และเยาวชนควรมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของโรงเรียนส่วนรวมและสังคมด้วยกัน

๒.๔ ด้านจาคะ ๑.) เยาวชนต้องมีการเสีย สละ ผู้อื่นมีความทุกข์ มาเราก็ต้องให้ช่วยเหลือเขา ๒.)เยาวชนต้องเป็นผู้มีจิตใจกว้างขวางเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ไม่คับแคบเห็นแก่ตัวให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ๓.)ครูอาจารย์และเยาวชนควรจัดกิจ กรรมเช่น การให้ทาน บำเพ็ญประโยชน์ การเสียสละไม่เบียดเบียนคนอื่นทำให้เกิดความสงบสุข

ขั้นตอนที่ ๓ ระดับปฏิบัติการสูงสุดของเยาวชนเป็นขั้นตอนสูงสุดของภาวะผู้นำของเยาวชนกรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อผ่านขั้นตอนที่ ๑ ขั้นตอนที่ ๒ แล้วจะสามารถสร้างระดับปฏิบัติการสูงสุดแก่เยาวชนได้

๕.๒ อภิปรายผลการศึกษา

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับภาวะผู้นำเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ของโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจ สามารถอภิปรายได้ดังนี้ พบว่าภาวะผู้นำเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก($\bar{X}$=๓.๘๗) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีระดับภาวะผู้นำเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

๕.๒.๑ ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

ด้านสัจจะ จากการศึกษาพบว่าเยาวชนมีระดับภาวะผู้นำตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ของโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม ด้านสัจจะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า มีระดับภาวะผู้นำมากที่สุดในเรื่อง ท่านจริงใจต่อบุคคล คือคบกับใคร ก็ต้องมีความจริงใจ ไม่ใช่คบเพื่อหวังผลประโยชน์ รองลงมาคือเรื่อง ท่านจริงใจต่อหน้าที่ คือตนเองมีหน้าที่อะไรก็ทำหน้าที่นั้นให้ดีที่สุดระดับน้อยที่สุดคือเรื่องท่านจริงใจกับเวลาคือใช้เวลาให้เป็นประโยชน์และคุ้มค่า มากที่สุดข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ด้านสัจจะเยาวชนโรงเรียนหล่มสักวิทยาคมมีความจริงใจต่อตนเองและผู้อื่นจริงใจต่อหน้าที่จริงใจต่อเวลา มีการบริหารจัดการมีทั้งต่อตนเองและส่วนรวม ความรับผิดชอบเรื่องเวลา ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาผลงาน วิจัยของสมหมาย รัตตัญญู[๑] ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาความพึงพอใจการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างในกรมชลประทานตามหลักฆราวาสธรรม ๔”ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการและลูกจ้างประจำกรมชลประทานมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับมากและรายด้านได้แก่ด้านสัจจะด้านทมะด้านขันติด้านจาคะอยู่ในระดับมากทุกด้าน

ด้านทมะ จากการศึกษาพบว่า เยาวชนมีระดับภาวะผู้นำ ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ของโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม ด้านทมะโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า มีระดับภาวะผู้นำมากที่สุดในเรื่อง ท่านพัฒนาเปลี่ยนแปลงความคิดจิตใจตนให้มีความใฝ่รู้ในความเจริญก้าวหน้า และมีระเบียบวินัย รองลงมาคือเรื่องท่านทนลำบาก หมายถึงความทุกขเวทนาอันเกิดจากโรคภัยไข้เจ็บและเอาชนะความเจ็บป่วยของตนเองได้ระดับ น้อย

---

[๑]สมหมาย รัตตัญญู, “ศึกษาความพึงพอใจการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างในกรมชลประทานตามหลักฆราวาสธรรม ๔”, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.(บทคัดย่อ)

ที่สุดคือเรื่องท่านทนเจ็บใจ มีความอดกลั้น มีใจสะอาด สบาย ปลอดโปร่ง เมื่อมีอารมณ์ใดๆ มากระทบก็ไม่แสดงออกมาข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าด้านทมะเยาวชนโรงเรียนหล่มสักวิทยคมจะต้องมีสติรู้เท่าทันอารมณ์และจิตใจตนเองที่มีการอบรมและฝึกฝนมาตั้งแต่วัยเด็กๆ สามารถอยู่ได้ทุกสถานการณ์ทุกสถานที่ทุกเวลา โอกาสแม้ขณะเจ็บป่วยและทนเจ็บใจอดทนอดกลั้นได้ทำให้มีเพื่อนที่ดีร่วมงานมีมนุษย์สัมพันธ์จิตใจมีความสุขปลอดโปร่งสบายมีความควบคุมทางใจที่ดีเมื่อมีอารมณ์ใดมากระทบซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาผลงานวิจัยสมหมาย รัตตัญญู[๒] ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ศึกษาความพึงพอใจการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างในกรมชลประทานตามหลักฆราวาสธรรม ๔"ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการและลูกจ้างประจำกรมชลประทานมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับมากและรายด้านได้แก่ ด้านสัจจะ ด้านทมะ ด้านขันติและด้านจาคะอยู่ในระดับมากทุกด้าน

ด้านขันติ จากการศึกษาพบว่าเยาวชนมีระดับภาวะผู้นำ ตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ของโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม ด้านขันติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า มีระดับภาวะผู้นำมากที่สุดในเรื่อง ท่านมีความรับผิดชอบ ขยันหมั่นเพียรในความยากลำบากต่องานและอนาคตของตนและผู้อื่นได้ รองลงมาคือเรื่อง ท่านปฏิบัติหน้าที่ด้วยความอดทนตรงต่อเวลาและมีมารยาทที่ดีอยู่เสมอ ระดับน้อยที่สุดคือเรื่องท่านอดทนต่ออำนาจกิเลส คือการไม่เอาแต่ใจตนเอง ไม่ยอมสบายต่อความฟุ้งเฟ้อต่างๆข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ด้านขันติเยาวชนโรงเรียนหล่มสักวิทยคมมีความรับชอบขยันหมั่นเพียรในความยากลำบากและอนาคตของตนเองได้ มีความอดทนตรงต่อเวลา มีมารยาทที่ดีอยู่เสมอ อดทนต่อกิเลสไม่เอาแต่ใจตนเองซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาผลงานวิจัยของสมหมาย รัตตัญญู[๓] ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ศึกษาความพึงพอใจการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างในกรมชลประทานตามหลักฆราวาสธรรม ๔"ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการและลูกจ้างประจำกรมชลประทานมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับมากและรายด้านได้แก่ ด้านสัจจะ ด้านทมะ ด้านขันติและด้านจาคะอยู่ในระดับมากทุกด้าน

ด้านจาคะ จากการศึกษาพบว่า เยาวชนมีระดับภาวะผู้นำตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ของโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม ด้านจาคะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า มีระดับภาวะผู้นำมากที่สุดในเรื่อง ท่านเป็นผู้ให้ได้และพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ความคิดเห็นและความต้องการของคนอื่นได้ รองลง มาคือเรื่อง ท่านสละวัตถุหมายถึง การแบ่งปันกันกิน แบ่งปันกันใช้รวมทั้งการทำบุญให้ทานได้ ระดับน้อยที่สุดคือเรื่องท่านสละอารมณ์หมายถึง ไม่ผูกโกรธ ไม่พยาบาทอาฆาตผู้อื่นได้ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ด้านจาคะ

---

[๒] เรื่องเดียวกัน (บทคัดย่อ)

[๓] อ้างแล้ว(บทคัดย่อ)

เยาวชนโรงเรียนหล่มสักวิทยคม เป็นผู้ให้ได้และรับฟังความคิดเห็น ความต้องการของคนอื่น สามารถเสียสละร่วมทำบุญทำทานได้ ไม่ผูกโกรธอาฆาต พยาบาทผู้อื่นซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมหมาย รัตตัญญู[๔] ได้ทำการวิจัยเรื่อง“ศึกษาความพึงพอใจการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างในกรชลประทานตามหลักฆราวาสธรรม ๔”ผลการวิจัยพบว่า ข้าราชการและลูกจ้างประจำกรมชลประทานมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับมากและรายด้านได้แก่ ด้านสัจจะ ด้านทมะ ด้านขันติและด้านจาคะอยู่ในระดับมากทุกด้าน

๕.๒.๒ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จากการศึกษาการเปรียบเทียบ ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๖ ด้าน คือ ด้านเพศ , ด้านอายุ , ด้านระดับการศึกษา , ด้านความสัมพันธ์กับโรงเรียน , ด้านเข้าอบรมคุณธรรม , ด้านสถานะภาพรายได้ทางครอบครัว, โดยภาพรวมที่แตกต่างกันออกไป เมื่อพิจารณาในแต่ละส่วนมีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

เพศ นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เนื่องจากระดับภาวะผู้นำในแต่หน้าที่ไม่ได้จำกัดอยู่ที่เพศ จะเป็นเพศใดก็สามารถปฏิบัติงานได้เหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นภัสวรรณ ปรางค์พันธุ์[๕] ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณธรรมผู้นำเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔” นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสามพรานวิทยา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัย สรุปความต้องการของเยาวชนทั้งเพศชายและเพศหญิง มีความต้องการเป็นผู้นำในด้านต่าง ๆ ไม่แตกต่างกัน โดยระดับนัยสำคัญที่ ๐.๐๕

อายุ นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทีระดับ ๐.๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากระดับภาวะผู้นำในแต่ละหน้าที่ความรับผิดชอบนั้นมีอายุเป็นเป็นตัวกำหนด จึงไม่สามารถปฏิบัติงานได้เหมือนกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนิธินันท์

---

[๔] อ้างแล้ว(บทคัดย่อ)

[๕] นภัสวรรณ ปรางค์พันธุ์, “การพัฒนาคุณธรรมผู้นำเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : ศึกษากรณีโรงเรียนสามพรานวิทยา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.(บทคัดย่อ)

นาคบุรี[๖] ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักฆราวาสธรรม ๔ " ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อ การบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักฆราวาสธรรม ๔ พบว่า นิสิตที่มีอายุ พรรษา คณะที่ศึกษา การศึกษานักธรรมและการศึกษาบาลี โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

การศึกษา นักเรียนที่มีการศึกษาต่างกันมีระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๕ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากมีการศึกษาที่แตกต่างกัน จึงทำให้มีระดับภาวะผู้นำของเยาวชนแตกต่างกันซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัย นิธินันท์ นาคบุรี[๗] ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักฆราวาสธรรม ๔ " ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อ การบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักฆราวาสธรรม ๔ พบว่า นิสิตที่มีอายุ พรรษา คณะที่ศึกษา การศึกษานักธรรมและการศึกษาบาลี โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ความสัมพันธ์กับโรงเรียน ความสัมพันธ์ด้านการศึกษากับโรงเรียนต่างกัน นักเรียนที่มีความสัมพันธ์ด้านการศึกษากับโรงเรียนมีระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โรงเรียนหล่มสักวิทยาคมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐ .๐๑ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากมีความสัมพันธ์ด้านการศึกษากับโรงเรียนต่างกัน จึงทำให้มีระดับภาวะผู้นำของเยาวชนแตกต่างกัน เพราะแต่ละสถานที่แต่ละโรงเรียนย่อมมีนโยบายไม่เหมือนกันมีเทคโนโลยีไม่เหมือนกันครูอาจารย์และความเจริญไม่เหมือนกันจึงทำให้มีผลถึงนักเรียนมีระดับภาวะผู้นำของเยาวชนแตกต่างกันซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อนุพงษ์ รัฐิรมย์[๘] ได้ทำวิจัยเรื่อง "การสร้างแบบวัดฆราวาสธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบการสร้างแบบวัดฆราวาสธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นพบว่า ด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา ความสัมพันธ์กับโรงเรียน การเข้า

---

[๖]นิธินันท์ นาคบุรี "ทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ", **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.(บทคัดย่อ)

[๗]เรื่องเดียวกัน (บทคัดย่อ)

[๘]อนุพงษ์ รัฐิรมย์, "การสร้างแบบวัดฆราวาสธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น", **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), ๒๕๓๒.(บทคัดย่อ)

อบรมคุณธรรม และสถานะภาพรายได้ทางครอบครัวแตกต่างกัน มีการสร้างแบบวัดฆราวาสธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

การอบรมคุณธรรม นักเรียนที่มีการอบรมคุณธรรม ต่างกันมีระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากการอบรมคุณธรรมนั้นไม่ได้เน้นให้เป็นผู้นำแต่ส่วนใหญ่จะเน้นให้เป็นดีมีศีลธรรม มีคุณธรรมและจริยธรรม จึงทำให้มีระดับภาวะผู้นำของเยาวชนไม่ได้เกิดจากการอบรมคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของอนุพงษ์รัฐิรมย์[๙] ได้ทำวิจัยเรื่อง “การสร้างแบบวัดฆราวาสธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” ผลการวิจัยพบว่าการเปรียบเทียบการสร้างแบบวัดฆราวาสธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นพบว่า ด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา ความสัมพันธ์กับโรงเรียน การเข้าอบรมคุณธรรม และสถานะภาพรายได้ทางครอบครัวแตกต่างกันมีการสร้างแบบวัดฆราวาสธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .๐๕ จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สถานภาพครอบครัวมีรายได้นักเรียนที่มีสถานภาพครอบครัวมีรายได้ ต่างกันมีระดับภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันไม่เป็นไปตามสมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากระดับภาวะผู้นำในโรงเรียนและสถานศึกษานั้นไม่ได้เอารายได้สถานภาพครอบครัวเป็นเป็นตัวกำหนดในเรื่องภาวะผู้นำในวัยเรียน จึงสามารถเป็นผู้นำได้เหมือนกันซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสมหมาย รัตตัญญู[๑๐] ได้ทำการวิจัยเรื่อง“ศึกษาความพึงพอใจการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างในกรชลประทานตามหลักฆราวาสธรรม ๔”ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานตามหลักฆราวาส ๔ ระหว่างข้าราชการและลูกจ้างประจำ พบว่า ข้าราชการและลูกจ้างประจำที่มีสภานภาพ ตำแหน่ง เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน รายจ่ายต่อเดือน สถานภาพสมรส จำนวนสมาชิกในครัวเรือนและรายได้รวมต่อครัวเรือนแตกต่างกัน มีความพึงพอในในการปฏิบัติงานตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ไม่แตกต่างกัน

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะผลการวิจัยที่ค้นพบไปเพื่อการปฏิบัติดังนี้

๑. ด้านสัจจะ

๑.๑ เยาวชนควรพูดความจริงมีความซื่อสัตย์ซื่อตรงจริงใจพูดว่าจะทำต้องปฏิบัติตามที่พูด

---

[๙] เรื่องเดียวกัน (บทคัดย่อ)

[๑๐] อ้างแล้ว(บทคัดย่อ)

๑.๒ เยาวชนต้องเป็นคนตรงเวลาใช้เวลาอย่างมีประโยชน์ที่สุด

๑.๓ เยาวชนต้องไม่พูดโกหกพ่อแม่ คุณครูอาจารย์ เพื่อนและผู้อื่น

๒. ด้านทมะ

๒.๑ เยาวชนควรบังคับควบคุมจิตใจตนเองลดกิเลสตัณหาข่มใจให้มีสมาธิมั่นคงได้

๒.๒เยาวชนควรมีเหตุผลตั้งสติก่อนที่จะพูดและทำอะไรไม่ใช้อารมณ์ตัดสินปัญหา

๒.๓ ครูอาจารย์ควรนำเสนอปัญหาและแก้ไขจริงในโรงเรียนบันทึกไว้มีหนังสือเกี่ยวกับเรื่องนี้

๓. ด้านขันติ

๓.๑ เยาวชนควรมีความอดทนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงาน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่างๆ ถ้าเราได้รับมอบหมายงานอะไร เราก็ต้องทำงานนั้นให้ได้ดีที่สุด

๓.๒ เยาวชนต้องขยันหมั่นเพียร ตั้งใจเล่าเรียนประพฤติตนเป็นคนดี ควรรับฟังผู้อื่นบ้าง ช่วยเหลือบิดามารดาได้ในทุกโอกาสเพื่อจะมีอนาคตที่ดี

๓.๓ ครูอาจารย์และเยาวชนควรมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่อสู้กับปัญหาของโรงเรียนส่วนรวมและสังคมด้วยกัน

๔. ด้านจาคะ

๔.๑ เยาวชนต้องมีการเสียสละคือ เป็นการทำบุญทำทานคนอื่นมีความทุกข์มาเราก็ต้องให้ช่วยเหลือเขา

๔.๒ เยาวชนต้องเป็นผู้มีจิตใจกว้างขวางเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละไม่คับแคบเห็นแก่ตัวให้เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเห็นแก่ผู้อื่นบ้าง

๔.๓ ครูอาจารย์และเยาวชนควรจัดกิจกรรมเช่นการให้ทานบำเพ็ญประโยชน์เพราะการเสียสละการไม่เบียดเบียนคนอื่นทำให้เกิดความสงบสุข

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม๔ : โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นพื้นที่เดียวในการศึกษา สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไปผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยดังนี้

๒.๑ ควรมีการทำวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ในพื้นที่อื่นซึ่งอาจเป็นระดับตำบล อำเภอ และจังหวัดก็ได้

๒.๒ ควรมีการทำวิจัยภาวะผู้นำกับผู้ปกครองนักเรียนตามโรงเรียนต่างๆในเชิงปริมาณและคุณภาพด้วย

๒.๓ ควรมีการทำวิจัยศึกษาความต้องการผู้นำด้านต่าง ๆ ของเยาวชนตามโรงเรียนและสถาบันต่าง ๆด้วยหลักธรรมในพระพุทธศาสนาในเชิงลึก

๒.๔ ควรมีการทำวิจัย คุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรมกับผู้นำองค์กรในสังคมไทยยุค

ปัจจุบัน เชิงปริมาณและคุณภาพด้วย

๒.๕ ควรมีการศึกษาวิจัยปัญหาเยาวชนในโรงเรียนในสังคมปัจจุบัน เรื่องความต้องการ ด้านต่าง ๆ เชิงปริมาณและคุณภาพด้วยด้วย

บรรณานุกรม

๑. บาลี : ภาษาไทย

ก. เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี** ฉบับมหาจุฬาเตปิฏกํ ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙

ข. เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources)

๑. หนังสือ

กระทรวงศึกษาธิการ, **นโยบายการพัฒนาด้านการศึกษา**, กรุงเทพมหานคร : บริษัท สกายบุ๊กส์ จำกัด, ๒๕๔๙

กิติ ตยัคคานนท์, **เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ**, กรุงเทพมหานคร : เซษฐการพิมพ์, ๒๕๓๐.

ณรงค์ สินสวัสดิ์, **สังคมกับการปกครอง**, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพร่วิทยา, ๒๕๒๑.

เถาวัลย์ นันทาภิวัฒน์, **หลักการจัดการ**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๑.

ทวิช เปล่งวิทยา, **จิตวิทยา**, กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, ๒๕๓๐.

ทัตตชีโวภิกขุ, **ฆราวาสธรรม,** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์นิวไวเต็ก, ๒๕๒๙.

นงลักษณ์ สิทธิวัฒนพันธ์, **พัฒนาบุคลิกผู้นำและนักบริหาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร :สุขภาพ, ๒๕๔๔.

นิตย์ สัมมาพันธ์, ***ภาวะผู้นำ***, กรุงเทพมหานคร : อินโนกราฟฟิกส์, ๒๕๔๖.

ฝ่ายวิชาการ บริษัท สกายบุ๊กส์ จำกัด, **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ พ.ศ.๒๕๕๐ - ๒๕๕๔**, กรุงเทพมหานคร : บริษัท สกายบุ๊กส์ จำกัด, ๒๕๔๙.

พระครูศิริจันทนิวิฐ (บุญจันทร์ เขมกาโม), ***ภาวะผู้นำเชิงพุทธ***, กรุงเทพมหานคร : นิติธรรมการพิมพ์, ๒๕๔๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ***ภาวะผู้นำ* : ความสำคัญต่อการพัฒนาคน พัฒนาประเทศ,** กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๕.

พระศรีธรรมนิเทศ, **มงคล ๓๘ ประการ**, ม.ป.ท., ม.ป.ป, .

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ผู้นำ**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มติชน, ๒๕๔๔.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **เทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊พ, ๒๕๓๐.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **พุทธวิธีบริหาร**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วินดาต้าโปร

ดักส์, ๒๕๔๘.
พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุสลจิตฺโต), **ชุดพุทธศาสนาประยุกต์ สงฆ์ผู้นำสังคม**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **คุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่,** กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,๒๕๒๘.
พุทธทาสภิกขุ, **ฆราวาสธรรม,** กรุงเทพมหานคร : การพิมพ์พระนคร, ๒๕๒๓.
พุทธทาสภิกขุ, **ฆราวาสธรรม,** กรุงเทพมหานคร : การพิมพ์พระนคร, ๒๕๒๓.
ไพศาล ภู่ไพบูลย์ อังคณา ตติรัตน์ และปนัดดา มีสมบัติงาม. **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์. ม.ป.ป.
รังสรรค์ ประเสริฐศรี, **ภาวะผู้นำ**, กรุงเทพมหานคร : ธนธัชการพิมพ์, ๒๕๔๔.
วิเชียร วิทยอุดม, **ภาวะผู้นำ**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธีระฟิล์ม และไซเท็กซ์, ๒๕๔๘.
ศรีสว่าง พั่ววงศ์แพทย์, “**มุมมองการทำงานของมูลนิธิเด็กและสถานการณ์ด้านเด็กครอบครัวและชุมชน**”, กรุงเทพมหานคร : สถาบันสวัสดิการและพัฒนาการเด็ก มูลนิธิเด็ก, ๒๕๔๙.
สมพงษ์ เกษมสิน, **การบริหาร**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.
สมัย จิตต์หมวด, **พฤติกรรมผู้นำ**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗.
สุพานี สฤษฎ์วานิช, **พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่ : แนวคิดและทฤษฎี**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๙.
สุวรีย์ ศิริโภคาภิรมย์, **การวิจัยทางการศึกษา,** ลพบุรี: ฝ่ายเอกสารการพิมพ์ สถาบันราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๖.

๒. บทความ-เอกสาร

คณะผู้บริหาร, **เอกสารแผนปฏิบัติราชการ ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๓ โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม** สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต ๒.,๒๕๕๓.(อัดสำเนา)
นกุล ว่องฐิติวงศ์, “เด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า,” **มติชนสุดสัปดาห์**, ๒๗ ๒๕-๓๑ พ.ค. ๕
มนตรี ธีรธรรมพิพัฒน์. **“จริยธรรมกับภาวะผู้นำ**” วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาจริยศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐.
รัศมี ภิบาลแทน, “คุณลักษณะความเป็นผู้นำ”, **วารสารรามคำแหง,** ๒๕๓๗.
อมร รักษาสัตย์, “สองนักวิชาการฟันธงชี้รัฐบาลชวน ๔”, **เนชั่นสุดสัปดาห์**, ปีที่ ๓, สิงหาคม ๒๕๓๗.

๓. วิทยานิพนธ์และรายงานการวิจัย

เกษวรางค์ จิณะแสน, ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนที่อยู่ระหว่างถูกคุมประพฤติใน สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.

ชัยยุทธ เจียรศิริกุล, บทบาทของกองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการหนีเรียน : ศึกษาเฉพาะกรณีการหนีเรียนของเด็กนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

ณัฐพงษ์ กระจ่าง, การเลียนแบบพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศแบบรักร่วมเพศชายของเยาวชนที่ปรากฏ ในรายการละครโทรทัศน์, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, ๒๕๔๔.

ดวงเด่น นุเรมรัมย์, พุทธจริยศาสตร์กับแนวคิดเรื่องสงครามที่เป็นธรรม: กรณีศึกษาทรรศนะของนักวิชาการ ในบริบทสังคมไทยร่วมสมัย, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๕.

ทวีคูณ มาลยาภรณ์, การศึกษาการขายบริการทางเพศของเด็กและเยาวชนชายเร่ร่อน : ศึกษาเฉพาะกรณีสีลมและพัทยา, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๗.

นพดล เจนอักษร, การศึกษาวิธีสอนของพระพุทธเจ้า, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๒๖.

นภัสวรรณ ปรางค์พันธุ์, “การพัฒนาคุณธรรมผู้นำเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : ศึกษากรณีโรงเรียนสามพรานวิทยา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

นิธินันท์ นาคบุรี. “ทัศนะของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ”, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

ประสิทธิ์ เขียวศรี. การนำเสนอแบบจำลองการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน, **วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต,** บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

ปรีชา นาครัตน์. “การเปรียบเทียบคุณภาพของแบบวัดฆราวาสธรรมที่มีรูปแบบถามต่างกัน”, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๑.

พระมหารุ่งโรจน์ ธมฺมฏฺฐเมธี (ศิริพันธ์), การศึกษาวิเคราะห์หลักภาวะผู้นำในพระพุทธศาสนาเถรวาท, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระบุญเรือง จิตธมฺโม (สุทธิชัย), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ผู้นำในพระพุทธสาสนา : ศึกษาเฉพาะวิธีการแก้ปัญหาของพระพุทธเจ้า”, **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พวงทิพย์ นวลขาว, ความสัมพันธ์ระหว่างแบบภาวะผู้นำกับความพึงพอใจ ในการปฏิบัติงานของพนักงานคุมประพฤติ กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๗.

พิทยา เสวกพันธุ์, การนับถือพระพุทธศาสนาและชีวิตที่ดีในสังคมไทย : กรณีศึกษาพุทธศาสนิกชนในกรุงเทพมหานคร, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหิดล,๒๕๔๕.

ไพบูลย์ นาคเจือ, ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานสงเคราะห์ต่อการใช้หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้ รับบริการในสถานสงเคราะห์ สังกัดกรมประชาสงเคราะห์, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

มนูญ ดวงหาคลัง, การศึกษาพฤติกรรมด้านมนุษยสัมพันธ์ตามแนวพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๓๑.

มาโนช ศึกษา, พระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม : ศึกษาความคิดเห็นของ พระสังฆาธิการต่อการพัฒนาสังคมของพระพยอม กัลป์ยาโณ, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘

ลักขณา ฤชา, “ภาวะผู้นำของกำนันและผู้ใหญ่บ้านต่อประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษา อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต** , บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.

วันชัย นพรัตน์, ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษา   สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในเขตการศึกษา ๑๒, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๓๙.

ศรีสุวรรณ สรศักดิ์, การศึกษาทัศนคติของเด็กและเยาวชนต่อโครงการฝึกอบรมจริยธรรมใน

สถานสงเคราะห์ : ศึกษาเฉพาะกรณีสถานแรกรับเด็กหญิงพญาไท, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.

ศรีไพร ชื่นชม, ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับรูปแบบภาวะผู้นำ กับการใช้โรงเรียนเพื่อพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา: ผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘.

ศิริพันธ์ คำวะลี, การวิเคราะห์องค์ประกอบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเป็นครูต้นแบบระดับ ประถมศึกษา,**วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๔.

สมจิต กัลป์ยาณกุล, แบบภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันราชภัฏเชียงราย, ๒๕๔๓.

สมบูรณ์ ปัญญาคม, แบบภาวะผู้นำต่อการเกื้อหนุนความเจริญงอกงามในตัวบุคคล ขององค์กรพัฒนาเอกชน : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์กรคอมแพสชั่น อินเตอร์เนชั่นแนล อินคอร์เปอร์เรเต็ด (ประเทศไทย), **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.

สมศักดิ์ กิจธนวัฒน์, การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อม โดยใช้หลักการจัดกิจกรรมตามแนวมนุษยนิยมและการเพิ่มพลังศักยภาพตนเองของแอนโทนี่ ร็อบบินส์,**วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

สมหมาย รัตตัญญู, “ศึกษาความพึงพอใจการปฏิบัติงานของข้าราชการและลูกจ้างในกรมชลประทานตามหลักฆราวาสธรรม ๔”**, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.(บทคัดย่อ)

สมาน ปางวัชรากร. “การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของผู้นำรุ่นใหม่ : ศึกษาตำบลหนองแก๋ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่”**, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๖.

สุทัศน์ ศรีดาเดช, ภาวะผู้นำของพระรามจากรามเกียรติ์, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๐.

สุวิน สุขสมกิจ, พุทธปรัชญากับสร้างเสริมภาวะผู้นำ : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้นำระดับกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดกาญจนบุรี”, **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔.

สุนันทา ไกยเดช, การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนตามการ รับรู้ของครูกับขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดปทุมธานี,**วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๔๕.

สันติ นิติธรรมยง, พฤติกรรมภาวะผู้นำ : ศึกษาเฉพาะกรณีของนักศึกษา MBA ในเมืองไทย, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, ๒๕๓๐.

หฤทัย อาจปรุ, ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำ รูปแบบการดำเนินชีวิตและความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง กับการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษาพยาบาลเขตกรุงเทพมหานคร, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

อุดม จูมพลหล้า, ปัญหาการบริหารงานด้านการศาสนาของศึกษาธิการอำเภอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๓๐.

อนุพงษ์ รัฐิรมย์, "การสร้างแบบวัดฆราวาสธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น", **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต,** บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๒.

อนันต์ ดอนนอก, บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามโครงการอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ในจังหวัดนครราชสีมา, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๙.

อภิรัตน์ ไชยอนันต์, ค่านิยมและการปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรม ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของเยาวชน ยุคใหม่ ในจังหวัดเชียงใหม่, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต,** บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม, ๒๕๔๖.

อารีย์ จรรยาชัยเลิศ, บทบาทคาดหวังของศูนย์เยาวชนตำบลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๒๓.

อุษา คงสาย, ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๓๘.

อารยา ด่านพานิช, การศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเองกับพฤติกรรมการเผชิญปัญหา ของเยาวชนผู้กระทำผิดชายและหญิงในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.

๔. ภาษาอังกฤษ :

(I) . Books :

BarbaraKelleman.(ed), **Laaeadership as a Political Act, in Laaeadership Multidisciplinary Perspectives.** New Jersey : Prentice – Hall,1984.

Bernard M. Bass. **Stogdill's Handbook of Leadership** New York:Free Press,1982..

Emory S. Bogardus, **Leaders and Leadership**, New York : Appleton-century-Croffs, 1934.

Tannenbaum, Robert**. Leadership and Organization**. New York : McGraw- Hill Book Company Inc., 1961.

Hodge Billey J. & Herbert J. Johnson, **Management and Oganization Behavior.** New York : John Willey & Sons,1970.

I.L.Richardson & Sidney Baldwin, **Public Administration : Government in Action**, Ohio : Charles E. Merrill Publishing Co,1976.

Krech, Davis, Crutchfield, Richard S. and Ballachey, **Egerton L. Individual in Society**. New York : McGraw-Hill Book Company Inc., 1962.

Rensis Likert. **The Human Organization**, New York : McGraw – Hill,1967.

Ralph M. Stogdill. **Personal Factor Associated with Leaderpship Survey of Literature in leadership**. Marryland Penguin Books, 1967.

Ralph Stogdill, **Leadership Membership and Oraganization**, Psychological Bulletin, 1950.

Ordway Tead, **The Art of Leadership**,NewYork : McGraw HillBook Company.Inc.,1956.

(II). Internet :

http://www.thaindc.org/files/51105.pdf, เข้าถึงวันที่ ๒๓กันยายน พ.ศ.๒๕๕๓.

http://www.geocities.com/sakyaputto/kharavastham.htm, เข้าถึงวันที่ ๑๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๓.

http://www.asoke.info/09Communication/DharmaPublicize/Kid/k172/062.html, เข้าถึงวันที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ.๒๕๕๓

http://www.watsrihuaithapthan.org/index.php?mo=3&art=184273, เข้าถึงข้อมูลวันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๓.

http://www.geocities.com/sakyaputto/kharavastham.htm, เข้าถึงวันที่๑๔ สิงหาคม พ.ศ., ๒๕๕๓.

http://gotoknow.org/blog/tuta-leadership/391432, เข้าถึงวันที่ ๒๓ กันยายนพ.ศ.๒๕๕๓

http://th.wikipedia.org เข้าถึงวันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๓.

http://www.childthai.org เข้าถึงวันที่ ๑๔ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๓.

http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=you4lucky&month=21-10-2008&group=5&gblog=43, เข้าถึงวันที่ ๒๒ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๓.

ภาคผนวก

รหัสแบบสอบถาม		

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

คำชี้แจงแบบสอบถาม

เรื่อง ศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

คำชี้แจง ขอความอนุเคราะห์ในการหาความเที่ยงตรงของเครื่องมือวัด โดยผู้วิจัยได้ทำการวิจัย เรื่อง ศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

แบบสอบถามฉบับนี้มีความประสงค์ที่จะศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมุ่งเน้นศึกษาในเชิงวิชาการ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านได้โปรดพิจารณาความเที่ยงตรงของเครื่องมือวัดทุกข้อตามความคิดเห็นที่แท้จริงของท่าน เพื่อความถูกต้องในการวิเคราะห์และเป็นแนวทางในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อองค์กรต่อไป ซึ่งแบบสอบถามชุดนี้ ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด ๓ ตอน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ :กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

ส่วนที่ ๓ ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขและปัญหาอุปสรรค เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ :กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

ผู้ศึกษา หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี จึงขออนุโมทนาขอบพระคุณมา ณ โอกาส นี้

พระสมทบ ถิรปญฺโญ (รุ่งมิตรจรัสแสง)
นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

<u>คำชี้แจง</u> โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ( ) หน้าข้อความที่ตรงตามสภาพความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

๑. เพศ

( ) ชาย ( ) หญิง

๒. อายุ

( ) ต่ำกว่า ๑๐ ปี ( ) ๑๐ -๑๒ ปี ( ) ๑๓-๑๕ ปี

( ) ๑๖-๑๘ ปี ( ) ๑๙ ปีขึ้นไป

๓. ระดับชั้น

( ) มัธยมศึกษาปีที่ ๑ ( ) มัธยมศึกษาปีที่ ๒ ( ) มัธยมศึกษาปีที่ ๓

( ) มัธยมศึกษาปีที่ ๔ ( ) มัธยมศึกษาปีที่ ๕ ( ) มัธยมศึกษาปีที่ ๖

๔. ความสัมพันธ์ด้านการศึกษากับโรงเรียนหล่มสัก................กี่ปี

( ) ต่ำกว่า ๓ ปี ( ) ๓ ปี ( ) ๔ ปี

( ) ๕ ปี ( ) ๖ ปีขึ้นไป

๕. ประสบการณ์เข้าอบรมคุณธรรม-ค่ายพุทธบุตร....................ปี

( ) ๑ ปี ( ) ๒ ปี ( ) ๓ ปี

( ) ๔ ปี ( ) ๕ ปี ( ) ไม่เคยเข้าอบรมคุณธรรม

๖. สถานะภาพทางครอบครัวมีรายได้ต่อเดือน........................บาท

( ) ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท ( ) ๕,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท

( ) ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท ( ) ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท

( ) ๒๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย √ ลงในช่องสภาพการปฏิบัติที่ท่านเห็นว่าเหมาะสม โดยมีหลักเกณฑ์การพิจารณาดังนี้

๕ หมายถึง มีการปฏิบัติมากที่สุด
๔ หมายถึง มีการปฏิบัติมาก
๓ หมายถึง มีการปฏิบัติในปานกลาง
๒ หมายถึง มีการปฏิบัติน้อย
๑ หมายถึง มีการปฏิบัติน้อยที่สุด

ข้อ ๑	**ด้านสัจจะ คือ** ความจริง ซื่อสัตย์ ซื่อตรง จริงใจ พูดจริง ทำจริง	**ระดับการปฏิบัติ**				
		มากที่สุด	**มาก**	**ปานกลาง**	**น้อย**	**น้อยที่สุด**
		๕	๔	๓	๒	๑
๑.๑	ท่านจริงใจต่อหน้าที่ คือตนเองมีหน้าที่อะไรก็ทำหน้าที่นั้นให้ดีที่สุด					
๑.๒	ท่านจริงใจต่อการงานคือได้รับมอบหมายงานอะไรมาก็ตั้งใจทำให้ดีที่สุด แม้ว่างานนั้นจะไม่ใช่งานที่สำคัญ					
๑.๓	ท่านจริงใจกับเวลา คือใช้เวลาให้เป็นประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด					
๑.๔	ท่านจริงใจต่อบุคคล คือคบกับใคร ก็ต้องมีความจริงใจ ไม่ใช่คบเพื่อหวังผลประโยชน์					
๑.๕	ท่านซื่อตรงต่อความดี คือจะทำอะไรก็ตามจะต้องมีคุณธรรมอยู่เสมอ ไม่ทำให้คนอื่นได้รับความเดือนร้อน					

ข้อ ๒	**ด้านทมะคือ**การข่มใจฝึกนิสัย ไม่หวั่นไหว รู้จักบังคับควบคุมอารมณ์ข่มใจระงับความรู้สึก ฝึกหัดดัดนิสัยแก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนเอง ให้เจริญก้าวหน้า	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๒.๑	ท่านพัฒนาเปลี่ยนแปลงความคิดจิตใจตนให้มีความใฝ่รู้ในความเจริญก้าวหน้า และมีระเบียบวินัย					
๒.๒	ท่านทนลำบากหมายถึงความทุกขเวทนาอันเกิดจากโรคภัยไข้เจ็บและเอาชนะความเจ็บป่วยของตนเองได้					
๒.๓	ท่านทนเจ็บใจ มีความอดกลั้น มีใจสะอาด สบาย ปลอดโปร่งเมื่อมีอารมณ์ใดๆ มากระทบ ก็ไม่แสดงออกมา					
๒.๔	ท่านทนตรากตรำต่อความร้อน หนาว แดด ฝนหิวก็กิน กระหายก็ดื่ม เสร็จแล้วก็รีบทำงานต่อไปจนเสร็จ					
๒.๕	ท่านมีปัญญา หมายถึงแก้ไขปัญหาจนสามารถละวางความชั่วความไม่ดี และทุจริตได้					
ข้อ ๓	**ด้านขันติคือ**ความอดทน ขยันหมั่นเพียร เข้มแข็งทำหน้าที่การงานด้วย ความรับผิดชอบ มุ่งมั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
		๕	๔	๓	๒	๑
๓.๑	ท่านอดทนต่อความลำบากตรากตรำ ต่อสภาพดินฟ้าอากาศภูมิประเทศที่ทุรกันดาร อดทนได้ไม่ย่อท้อ					
๓.๒	ท่านปฏิบัติหน้าที่ด้วยความอดทนตรงต่อเวลาและมีมารยาทที่ดีอยู่เสมอ					
๓.๓	ท่านอดทนต่ออำนาจกิเลส คือการไม่เอาแต่ใจตนเองไม่ยอมสบายต่อความฟุ้งเฟ้อต่างๆ					
๓.๔	ท่านมีความรับผิดชอบขยันหมั่นเพียรในความยากลำบากต่องานและอนาคตของตนและผู้อื่นได้					
๓.๕	ท่านมีวินัยใฝ่รู้และมีความอดทนต่อความเจ็บใจ คืออดทนต่อการกระทบกระเทือน ทำให้เจ็บอกเจ็บใจ					

ข้อ ๔	**ด้านจาคะ คือ** ความเสียสละ ละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็นและความต้องการของคนอื่น พร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตนเอง	**ระดับการปฏิบัติ**				
		มากที่สุด	**มาก**	**ปานกลาง**	**น้อย**	**น้อยที่สุด**
		๕	๔	๓	๒	๑
๔.๑	ท่านเสียสละละกิเลสในความสุขส่วนตนมีน้ำใจช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่นชุมชนและสังคมได้					
๔.๒	ท่านมีความสามารถในการบริหารงานและบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือเมื่อผู้อื่นที่ประสบความทุกข์ยากความเจ็บไข้ได้					
๔.๓	ท่านเป็นผู้ให้ได้และพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ความคิดเห็นและความต้องการของคนอื่นได้					
๔.๔	ท่านสละวัตถุ หมายถึง การแบ่งปันกันกิน แบ่งปันกันใช้รวมทั้งการทำบุญให้ทานได้					
๔.๕	ท่านสละอารมณ์ หมายถึง ไม่ผูกโกรธ ไม่พยาบาทอาฆาตผู้อื่นได้					

ส่วนที่ ๓ ข้อเสนอแนะปัญหาอุปสรรคและข้อคิดเห็นอื่น ๆ เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ โปรดให้คำแนะนำในการศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ในด้านต่างๆ ดังนี้.

คำชี้แจง โปรดกรอกข้อความตามความคิดเห็นของท่าน

๓.๑ **ด้านสัจจะ** คือ ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พูดจริง ทำจริง อย่างสม่ำเสมอ

ปัญหาและอุปสรรค

๑)..

๒)..

ข้อเสนอแนะ-แนวทางแก้ไข

๑) ....

๒) ....

๓.๒ **ด้านทมะ** คือ การฝึกตนการรู้จักบังคับควบคุมจิตใจ ข่มใจตนเองได้ มีความหนักแน่นไม่หวั่นไหว แก้ไขปัญหาปรับปรุงตนให้ก้าวหน้าดีงามเจริญรุ่งเรือง

ปัญหาและอุปสรรค

๑)..

๒)..

ข้อเสนอแนะ-แนวทางแก้ไข

๑) ....

๒) ....

๓.๓ **ด้านขันติ** คือ ความอดทน ความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ไม่ท้อถอย

ปัญหาและอุปสรรค

๑)..

๒)..

ข้อเสนอแนะ-แนวทางแก้ไข

๑) ....

๒) ....

๓.๔ **ด้านจาคะ** คือ มีความเสียสละ เวลา อารมณ์ สิ่งของวัตถุมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือ บำเพ็ญประโยชน์ สละโภคะละทิฏฐิมานะได้ ร่วมงานกับผู้อื่นได้ ไม่ใจแคบเห็นแก่ตัวหรือเอาแต่ใจตน

ปัญหาและอุปสรรค

๑)..

๒)..

ข้อเสนอแนะ-แนวทางแก้ไข

๑) ....

๒) ....

ขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถามในครั้งนี้.

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ๕ ท่าน

๑. พระราชวชิรเมธี(วีระ) ดร.ป.ธ.๙.,กศ.ม.,กศ.ด.
ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการ กำแพงเพชร อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

๒. พระมหาวรัญญู วรญฺญู ดร. ปธ.๗,พธ.บ.,MA.,Ph.D.
หัวหน้าศูนย์บัณฑิตวิทยาลัย ,อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

๓. ผศ.อานนท์ เมธีวรฉัตร
อาจารย์ประจำ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

๔. พระมหาไฮ้ ธมฺมเมธี
อาจารย์ประจำ สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

๕. อาจารย์วัฒนะ กัลยาณ์พัฒนกุล กศ.ม.,ปธ.๙.
อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ภาคผนวก ค

ใบขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ๕ ท่าน

ที่ ศธ ๖๑๐๙/๕๘๙

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ต.นครสวรรค์ออก อ.เมืองฯ
จ.นครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน พระศรีวชิราภรณ์, ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑ โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ชุด
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย **พระสบทบ ถิรปญฺโญ (รุ่งมิตรจรัสแสง) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๒๓๔๐๕๒๖๒** นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทการศึกษาวิจัยเรื่อง **"การศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดียิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระเทพปริยัติเมธี)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ตรวจสอบแล้ว
พระศรีวชิราภรณ์
๑๑ ต.ค. ๕๓

สำนักงานวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙, ๐๘๑-๙๗๑๖๒๖๑
โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๘

ที่ ศธ ๖๑๐๙/๕๙๑

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ต.นครสวรรค์ออก อ.เมืองฯ
จ.นครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน พระมหาวรัญญู วรญฺญู, ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย **พระสมทบ ถิรปญฺโญ (รุ่งมิตรจรัสแสง) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๒๓๔๐๕๒๖๒** นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"การศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดียิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

ตรวจแล้ว
(พระมหาวรัญญู วรญฺญู ,ดร.)

(พระเทพปริยัติเมธี)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ประธานกรรมการบริการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐, ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙
โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๘

ที่ ศธ ๖๑๐๙/๕๘๘

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ต.นครสวรรค์ออก อ.เมืองฯ
จ.นครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร ผศ.อานนท์ เมธีวรฉัตร

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย **พระสมทบ ถิรปญฺโญ (รุ่งมิตรจรัสแสง) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๒๓๔๐๕๒๖๒** นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"การศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดียิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระเทพปริยัติเมธี)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ประธานกรรมการบริการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตรวจแล้ว
๗ ตุลาคม ๕๓

สำนักงานวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐, ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙
โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๘

ที่ ศธ ๖๑๐๙/๕๙๒

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ต.นครสวรรค์ออก อ.เมืองฯ
จ.นครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน พระมหาไฮ้ ธมฺมเมธี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑ โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ชุด
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ชุด

ด้วย **พระสบทบ ถิรปญฺโญ (รุ่งมิตรจรัสแสง) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๒๓๔๐๕๒๖๒** นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทการศึกษาวิจัยเรื่อง **"การศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดียิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระเทพปริยัติเมธี)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

ตรวจสอบเครื่องมือแล้ว
(พระมหาไฮ้ ธมฺมเมธี)

สำนักงานวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙, ๐๘๑-๙๗๑๖๒๖๑
โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๔

ที่ ศธ ๖๑๐๙/๕๙๐

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ต.นครสวรรค์ออก อ.เมืองฯ
จ.นครสวรรค์ ๖๐๐๐๐

๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร อาจารย์วัฒนะ กัลยาณ์พัฒนกุล

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย **พระสมทบ ถิรปญฺโญ (รุ่งมิตรจรัสแสง) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๒๒๓๔๐๕๒๖๒** นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **"การศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดียิ่ง จึงขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

ยินยอมตรวจแล้ว

ก.ค. ๕๓

(พระเทพปริยัติเมธี)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
ประธานกรรมการบริการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๗๐, ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙
โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๘

ภาคผนวก ง

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ๑๐ ท่าน

	ชื่อ -	สกุล
๑.	คุณครู มนารัตน์	พลกลาง
๒.	คุณครู พรรลุณี	บุมี
๓.	คุณครู เกสสุดา	อาภรณ์เพชร
๔.	นาง เสาวภาคย์	เวียงวิเศษ
๕.	นาง พรสมัย	กาวน
๖.	นาง โปรยทิพย์	ทัพภมาน
๗.	นาย ธนโชติ	ดีมีหาร
๘.	นาย ประพล	ลาคำ
๙.	น.ส. อาธิตยา	แสนสวาท
๑๐.	น.ส. อนุตรา	แก้ววิลัย

ภาคผนวก จ

เรื่อง ใบขออนุญาตเก็บข้อมูล โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จ.เพชรบูรณ์

ที่ ศธ ๖๑๐๙/๘๙๐

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
อำเภอเมืองฯ จังหวัดนครสวรรค์
๖๐๐๐๐

โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม
รับที่ 2101
วันที่ 18 / พย. / 2553
เวลา 13.30น.

๑๖ ตุลาคม ๒๕๕๓

เรื่อง ขออนุญาตเก็บข้อมูล

เจริญพร นายไพรัช ประจันเขตต์ ผู้อำนวยการโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม

ด้วย **พระสมทบ** ฉายา **ถิรปญฺโญ** นามสกุล **รุ่งมิตรจรัสแสง รัหสประจำตัวนิสิต ๕๒๒๓๔๐๕๒๖๒** นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ได้ทำศึกษาวิจัยเรื่อง **"การศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์"** เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว การศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้นิสิตมีความประสงค์จักขออนุญาตเก็บข้อมูลจากผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักเรียน ของโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม ที่ท่านเป็นผู้อำนวยการอยู่

ฉะนั้น จึงเจริญพรมาเพื่อขออนุญาตให้นิสิตดังกล่าวได้เก็บข้อมูลจาก ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักเรียน ของโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อประกอบการศึกษาและวิจัย ขออนุโมทนาขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระเทพปริยัติเมธี)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

เรียน ผู้อำนวยการ

☑ เพื่อโปรดทราบ..............................
☐ โปรดพิจารณาสั่งการ.......................
☐ ควรมอบหมายให้...........................

18 พย 53

ทราบ

18 พย 53

สำนักงานวิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์
โทร. ๐๕๖-๒๑๙๙๙๙
โทรสาร ๐๕๖-๒๑๙๙๙๘

ภาคผนวก ฉ

ใบบันทึกการตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือ

แบบสอบถามเพื่อทำการวิจัย

เรื่อง ศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ :

กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคมจังหวัดเพชรบูรณ์

A STUDY OF YOUTH LEADERSHIP IN ACCORDANCE WITH

GHARAVASADHAMMA IV : A CASE STUDY OF

LUMSAK SCHOOL PHETCHABUN PROVINCE

สำหรับผู้เชี่ยวชาญ

พระสมทบ ถิรปญฺโญ รหัส ๕๒๒๓๔๐๕๒๖๒

นิสิตพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์

คำชี้แจงแบบสอบถาม

เรื่อง ศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

คำชี้แจง ขอความอนุเคราะห์ในการหาความเที่ยงตรงของเครื่องมือวัด โดยผู้วิจัยได้ทำการวิจัย เรื่อง ศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

แบบสอบถามฉบับนี้มีความประสงค์ที่จะศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยมุ่งเน้นศึกษาในเชิงวิชาการ จึงขอความอนุเคราะห์ท่านได้โปรดพิจารณาความเที่ยงตรงของเครื่องมือวัดทุกข้อตามความคิดเห็นที่แท้จริงของท่าน เพื่อความถูกต้องในการวิเคราะห์และเป็นแนวทางในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อองค์กรต่อไป ซึ่งแบบสอบถามชุดนี้ ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด ๓ ตอน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ :กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

ส่วนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงและพัฒนา

ระดับในการพิจารณา โปรดใส่คะแนน + ๑, ๐ และ - ๑ โดยพิจารณาว่า ข้อคำถามใดตรงเนื้อหา ซึ่งมีระดับในการพิจารณา ๓ ระดับ คือ

๑) + ๑ หมายถึง ข้อคำถามครอบคลุมตรงตามเนื้อหาที่จะศึกษาและสามารถนำไปใช้ได้

๒) ๐ หมายถึง ข้อคำถามไม่ครอบคลุมและตรงตามเนื้อหาที่จะศึกษาทำการแก้ไข

๓) – ๑ หมายถึง ข้อคำถามไม่ครอบคลุมเนื้อหาที่จะศึกษาและไม่สามารถนำไปใช้ได้

ขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์
ในการพิจารณาตรวจแบบสอบถาม

(พระสมทบ ถิรปญฺโญ)

รหัสแบบสอบถาม		

คำชี้แจงแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง ศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ในการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลายดังนั้นจึงขอให้ท่านตอบแบบสอบถามตรงตามความคิดของท่านมากที่สุด

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ ๒ ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ :กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่

๑. สัจจะ คือ ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พูดจริง ทำจริง

๒. ทมะ คือ การฝึกตนการรู้จักบังคับควบคุมจิตใจตนเองได้ แก้ไขปัญหา ปรับปรุงตนให้ก้าวหน้าดีงาม

๓. ขันติ คือ ความอดทน ความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ไม่ท้อถอย

๔. จาคะ คือ เสียสละ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือ บำเพ็ญประโยชน์ สละโภคะละทิฏฐิมานะได้ ร่วมงานกับผู้อื่นได้ ไม่ใจแคบเห็นแก่ตัวหรือเอาแต่ใจตน

ส่วนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงและพัฒนา

ตอนที่ ๑ ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ( ) หน้าข้อความที่ตรงตามสภาพความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

๑. เพศ

( ) ชาย ( ) หญิง

๒. อายุ

( ) ต่ำกว่า ๑๐ ปี ( ) ๑๑ -๑๒ ปี ( ) ๑๓-๑๔ ปี

( ) ๑๕-๑๖ ปี ( ) ๑๗-๑๘ ปี ( ) ๑๙ ปีขึ้นไป

๓. ระดับชั้น

( ) มัธยมศึกษาปีที่ ๑ ( ) มัธยมศึกษาปีที่ ๒ ( ) มัธยมศึกษาปีที่ ๓

( ) มัธยมศึกษาปีที่ ๔ ( ) มัธยมศึกษาปีที่ ๕ ( ) มัธยมศึกษาปีที่ ๖

๔. ความสัมพันธ์ด้านการศึกษากับโรงเรียน........กี่ปี

( ) ต่ำกว่า ๓ ปี ( ) ๓ ปี ( ) ๔ ปี

( ) ๕ ปี ( ) ๖ ปีขึ้นไป

๕. ประสบการณ์เข้าอบรมคุณธรรม

( ) ๑ ปี ( ) ๒ ปี ( ) ๓ ปี

( ) อื่นๆ............................

๖. สถานะภาพทางครอบครัวมีรายได้ต่อเดือน.........บาท

( ) ต่ำกว่า ๕,๐๐๐บาท ( ) ๕,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐บาท

( ) ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐บาท ( ) ๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐บาท

( ) ๒๐,๐๐๑บาทขึ้นไป

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ลงในช่อง ตามความเป็นจริง โดยได้กำหนดระดับคะแนนไว้ดังนี้

ข้อ	**ด้านสัจจะ คือ** ความจริง ซื่อสัตย์ ซื่อตรง จริงใจ พูดจริง ทำจริง	**ระดับการประเมิน**							
		+๑		**๐**		**-๑**		**ข้อเสนอแนะ**	
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	**ค่า IOC**	**แปรผล**
๑.	ท่านจริงใจต่อหน้าที่ คือตนเองมีหน้าที่อะไรก็ทำหน้าที่นั้นให้ดีที่สุด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ผ่าน
๒.	ท่านจริงใจต่อการงานคือได้รับมอบหมายงานอะไรมาก็ตั้งใจทำให้ดีที่สุด แม้ว่างานนั้นจะไม่ใช่งานที่สำคัญ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ผ่าน
๓.	ท่านจริงใจกับเวลา คือใช้เวลาให้เป็นประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ผ่าน
๔.	ท่านจริงใจต่อบุคคล คือคบกับใคร ก็ต้องมีความจริงใจ ไม่ใช่คบเพื่อหวังผลประโยชน์	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ผ่าน
๕.	ท่านซื่อตรงต่อความดี คือจะทำอะไรก็ตามจะต้องมีคุณธรรมอยู่เสมอ ไม่ทำให้คนอื่นได้รับความเดือนร้อน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ผ่าน
ข้อ	**ด้านทมะคือ**การข่มใจฝึกนิสัย ไม่หวั่นไหว รู้จักบังคับควบคุมอารมณ์ข่มใจระงับความรู้สึก ฝึกหัดดัดนิสัยแก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนเอง ให้เจริญก้าวหน้า	**ระดับการประเมิน**							
		+๑		**๐**		**-๑**		ค่า IOC	แปรผล
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม		
๖.	ท่านพัฒนาเปลี่ยนแปลงความคิดจิตใจตนให้มีความใฝ่รู้ในความเจริญก้าวหน้า และมีระเบียบวินัย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ผ่าน

๗.	ท่านทนลำบาก หมายถึงความทุกขเวทนาอันเกิดจากโรคภัยไข้เจ็บและเอาชนะความเจ็บป่วยของตนเองได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ผ่าน
๘.	ท่านทนเจ็บใจ มีความอดกลั้น มีใจสะอาด สบายปลอดโปร่ง เมื่อมีอารมณ์ใดๆ มากระทบ ก็ไม่แสดงออกมา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ผ่าน
๙.	ท่านทนตรากตรำต่อความร้อน หนาว แดด ฝน หิวก็กิน กระหายก็ดื่ม เสร็จแล้วก็รีบทำงานต่อไปจนเสร็จ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ผ่าน
๑๐.	ท่านมีปัญญา หมายถึงแก้ไขปัญหาจนสามารถละวางความชั่วความไม่ดี ทุจริตได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ผ่าน
ข้อ	**ด้านขันติ คือ** ความอดทน ความขยันหมั่นเพียรเข้มแข็ง ทำหน้าที่การงานด้วย ความรับผิดชอบมุ่งมั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย	**ระดับการประเมิน**							
		+๑		๐		-๑		ค่า IOC	แปรผล
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม		
๑๑.	ท่านอดทนต่อความลำบากตรากตรำ ต่อสภาพดินฟ้าอากาศภูมิประเทศที่ทุรกันดาร อดทนได้ไม่ย่อท้อ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ผ่าน
๑๒.	ท่านปฏิบัติหน้าที่ด้วยความอดทนตรงต่อเวลาและมีมารยาทที่ดีอยู่เสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ผ่าน
๑๓.	ท่านอดทนต่ออำนาจกิเลส คือการไม่เอาแต่ใจตนเองไม่ยอมสบายต่อความฟุ้งเฟ้อต่างๆ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ผ่าน
๑๔.	ท่านมีความรับผิดชอบขยันหมั่นเพียรในความยากลำบากต่องานและอนาคตของตนและผู้อื่นได้	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘	ผ่าน
๑๕.	ท่านมีวินัยใฝ่รู้และมีความอดทนต่อความเจ็บใจ คืออดทนต่อการกระทบกระเทือน ทำให้เจ็บอกเจ็บใจ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ผ่าน
ข้อ	**ด้านจาคะ คือ** ความเสียสละ ละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็นและความต้องการของคนอื่น พร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจ	**ระดับการประเมิน**							
		+๑		๐		-๑		ค่า IOC	แปรผล
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม		

	ตนเอง								
๑๖.	ท่านเสียสละละกิเลสในความสุขส่วนตนมีน้ำใจช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่นชุมชนและสังคมได้	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘	ผ่าน
๑๗.	ท่านมีความสามารถในการบริหารงานและบำเพ็ญประโยชน์ช่วยเหลือเมื่อผู้อื่นที่ประสบความทุกข์ยากความเจ็บไข้ได้	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘	ผ่าน
๑๘.	ท่านเป็นผู้ให้ได้และพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ความคิดเห็นและความต้องการของคนอื่นได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ผ่าน
๑๙.	ท่านสละวัตถุ หมายถึง การแบ่งปันกันกิน แบ่งปันกันใช้รวมทั้งการทำบุญให้ทานได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ผ่าน
๒๐	ท่านสละอารมณ์ หมายถึง ไม่ผูกโกรธ ไม่พยาบาทอาฆาตผู้อื่นได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ผ่าน

ส่วนที่ ๓ ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นอื่นๆ เพื่อการประยุกต์ใช้และการพัฒนาโปรดให้คำแนะนำในการศึกษาภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม ๔ : กรณีศึกษาโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ในด้านต่างๆ ดังนี้.

๓.๑ ข้อเสนอแนะ **ด้านสัจจะ** คือ ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริงใจ พูดจริง ทำจริง อย่างสม่ำเสมอ

....

....

....

ระดับความคิดเห็น							
+๑		๐		-๑		ค่า IOC	แปรผล
๑	๒	๓	๔	๕	รวม		
+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐	ผ่าน

๓.๒ ข้อเสนอแนะ **ด้านทมะ** คือ การฝึกตนการรู้จักบังคับควบคุมจิตใจ ข่มใจตนเองได้ มีความหนักแน่นไม่หวั่นไหว แก้ไขปัญหาปรับปรุงตนให้ก้าวหน้าดีงามเจริญรุ่งเรือง

....

....

....

ระดับความคิดเห็น							
+๑		๐		-๑		ค่า IOC	แปรผล
๑	**๒**	**๓**	**๔**	**๕**	รวม		
+๑	**+๑**	**+๑**	**+๑**	**+๑**	๕	๑.๐	ผ่าน

๓.๓ ข้อเสนอแนะ **ด้านขันติ** คือ ความอดทน ความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ไม่ท้อถอย

....

....

....

ระดับความคิดเห็น							
+๑		๐		-๑		ค่า IOC	แปรผล
๑	**๒**	**๓**	**๔**	**๕**	รวม		
+๑	**+๑**	**+๑**	**+๑**	**+๑**	๕	๑.๐	ผ่าน

๓.๔ ข้อเสนอแนะ **ด้านจาคะ** คือ มีความเสียสละ เวลา อารมณ์ สิ่งของวัตถุมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อช่วยเหลือ บำเพ็ญประโยชน์ สละโภคะละทิฏฐิมานะได้ ร่วมงานกับผู้อื่นได้ ไม่ใจแคบเห็นแก่ตัวหรือเอาแต่ใจตน

....

....

....

ระดับความคิดเห็น							
+๑		๐		-๑		ค่า IOC	แปรผล
๑	**๒**	**๓**	**๔**	**๕**	รวม		
+๑	**+๑**	**+๑**	**+๑**	**+๑**	๕	๑.๐	ผ่าน

ภาคผนวก ช

ใบบันทึกผลการตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือ ค่าแอลฟ่า(Alpha)

****** Method 1 (space saver) will be used for this analysis ******

_

R E L I A B I L I T Y   A N A L Y S I S   -   S C A L E   (A L P H A)

		Mean	Std Dev	Cases
1.	A1	3.9667	.6687	30.0
2.	A2	3.6000	.6747	30.0
3.	A3	3.6333	.9643	30.0
4.	A4	4.6667	.4795	30.0
5.	A5	3.8333	.7466	30.0
6.	B1	3.7667	.6261	30.0
7.	B2	3.8000	.8867	30.0
8.	B3	3.4000	.8944	30.0
9.	B4	3.4000	.9322	30.0
10.	B5	3.4333	.6789	30.0
11.	C1	3.7000	.7022	30.0
12.	C2	3.6000	.6747	30.0
13.	C3	3.3000	.8769	30.0
14.	C4	3.5667	.8172	30.0
15.	C5	3.2333	1.1351	30.0
16.	D1	3.8000	.6103	30.0
17.	D2	3.7333	.5833	30.0
18.	D3	4.0667	.7849	30.0
19.	D4	4.0667	.7849	30.0
20.	D5	3.4333	.8584	30.0

Statistics for	Mean	Variance	Std Dev	N of Variables
SCALE	74.0000	48.6897	6.9778	20

_

R E L I A B I L I T Y   A N A L Y S I S   -   S C A L E   (A L P H A)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
A1	70.0333	44.0333	.4743	.7718
A2	70.4000	44.9379	.3644	.7777
A3	70.3667	46.6540	.0839	.7987

A4	69.3333	49.0575	-.0890	.7962
A5	70.1667	44.4885	.3658	.7774
B1	70.2333	45.3575	.3487	.7788
B2	70.2000	44.7172	.2687	.7842
B3	70.6000	42.5241	.4600	.7705
B4	70.6000	42.5241	.4357	.7722
B5	70.5667	44.4609	.4162	.7749
C1	70.3000	43.4586	.5117	.7692
C2	70.4000	43.0069	.5908	.7653
C3	70.7000	43.0448	.4237	.7732
C4	70.4333	45.0126	.2744	.7832
C5	70.7667	39.7023	.5382	.7633
D1	70.2000	43.8207	.5565	.7687
D2	70.2667	46.7540	.2000	.7859
D3	69.9333	44.2713	.3640	.7774
D4	69.9333	46.0644	.1886	.7882
D5	70.5667	44.8057	.2739	.7835

Reliability Coefficients

N of Cases = 30.0 N of Items = 20

Alpha = .7871

พระสมทบ ถิรปญฺโญ (รุ่งมิตรจรัสแสง)
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

ภาคผนวก ซ

แผนภูมิโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษา : โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม

ผู้อำนวยการสถานศึกษา

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการบริหารโรงเรียน

สมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม

คณะกรรมการนักเรียน โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม

รองผู้อำนวยการ กลุ่มบริหารวิชาการ	รองผู้อำนวยการ กลุ่มบริหารงบประมาณ	รองผู้อำนวยการ กลุ่มบริหารงานบุคคล	รองผู้อำนวยการ กลุ่มบริหารทั่วไป
หัวหน้ากลุ่มบริหารวิชาการ	หัวหน้ากลุ่มบริหารงบประมาณ	หัวหน้ากลุ่มบริหารงานบุคคล	หัวหน้ากลุ่มบริหารทั่วไป
คณะกรรมการกลุ่มบริหารวิชาการ	คณะกรรมการกลุ่มบริหารงบประมาณ	คณะกรรมการกลุ่มบริหารงานบุคคล	คณะกรรมการกลุ่มบริหารทั่วไป

กลุ่มบริหารวิชาการ

1. งานพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. งานพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. งานวัดผลและประเมินผล
4. งานทะเบียน ประกอบด้วย
5. งานเทียบโอนผลการเรียน
6. งานนิเทศการศึกษาและส่งเสริมวิชาการ แก่บุคคล ครอบครัวองค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น
7. งานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
8. งานกลุ่มสาระการเรียนรู้
9. งานห้องสมุดและพัฒนาแหล่งเรียนรู้
10. งานแนะแนวการศึกษา
11. งานพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
12. งานศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา
13. งานนิเทศภายใน
14. งานพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา
15. งานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
16. งานรับนักเรียน

กลุ่มบริหารงบประมาณ

1. งานแผนงานและงบประมาณ
2. งานระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
3. งานการเงินและการบัญชี
4. งานพัสดุ และบริหารสินทรัพย์
5. งานควบคุม ดูแล การใช้รถของโรงเรียน
6. งานธุรการสารบรรณ
7. งานสำนักงานอำนวยการ

กลุ่มบริหารงานบุคคล

1 งานบุคคล
- 1.1 งานจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร
- 1.2 งานวางแผนอัตรากำลัง กำหนดตำแหน่ง สรรหาและบรรจุแต่งตั้ง
- 1.3 งานวินัย และการรักษาวินัยข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา
- 1.4 งานเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ
- 1.5 งานเวรยาม

2 งานกิจการนักเรียน
- 2.1 งานวินัย และการรักษาวินัยนักเรียน
- 2.2 งานจัดระเบียบยานพาหนะ
- 2.3 งานดูแลการมาโรงเรียนของนักเรียน
- 2.4 งานส่งเสริม คุณธรรม และจริยธรรมนักเรียน
- 2.5 งานกิจกรรมหน้าเสาธง
- 2.6 งานส่งเสริมกิจกรรมนักเรียน
- 2.7 งานส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน
- 2.8 งานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 2.9 งานการเรียนรู้ด้านยาเสพติด
- 2.10 งานแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน
- 2.11 งานระเบียนความประพฤตินักเรียน
- 2.12 งานแผนงาน ข้อมูลสารสนเทศและติดตามประเมินผล
- 2.13 งานจัดทำสำมะโนผู้เรียน

กลุ่มบริหารทั่วไป

1. งานธุรการ/แผนงาน/โครงการ
2. งานส่งเสริม สนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไป
3. งานจัดระบบการควบคุมภายใน
4. งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. งานเลขานุการคณะกรรมการสมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม
6. งานชุมชนสัมพันธ์
7. งานเทคโนโลยี ระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศเพื่อการศึกษา
8. งานร้านค้าสวัสดิการภายในโรงเรียน
9. งานคณะกรรมการตรวจสอบบัญชีและงบการเงินร้านค้าสวัสดิการ
10. งานประชาสัมพันธ์
11. งานโสตทัศนศึกษา
12. งานประกันอุบัติเหตุ
13. งานสวัสดิการน้ำดื่ม
14. งานอนามัยโรงเรียน
15. งานโภชนาการ
16. งานอาคาร สาธารณูปโภค และบริการสาธารณะ
17. งานสถานที่และสิ่งแวดล้อม
18. งานคณะกรรมการบ้านพักครู
19. งานลูกจ้างประจำ และลูกจ้างชั่วคราว
20. งานติดตามและประเมินผลงานกลุ่มบริหารทั่วไป

ภาพแผนผังบริเวณโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม

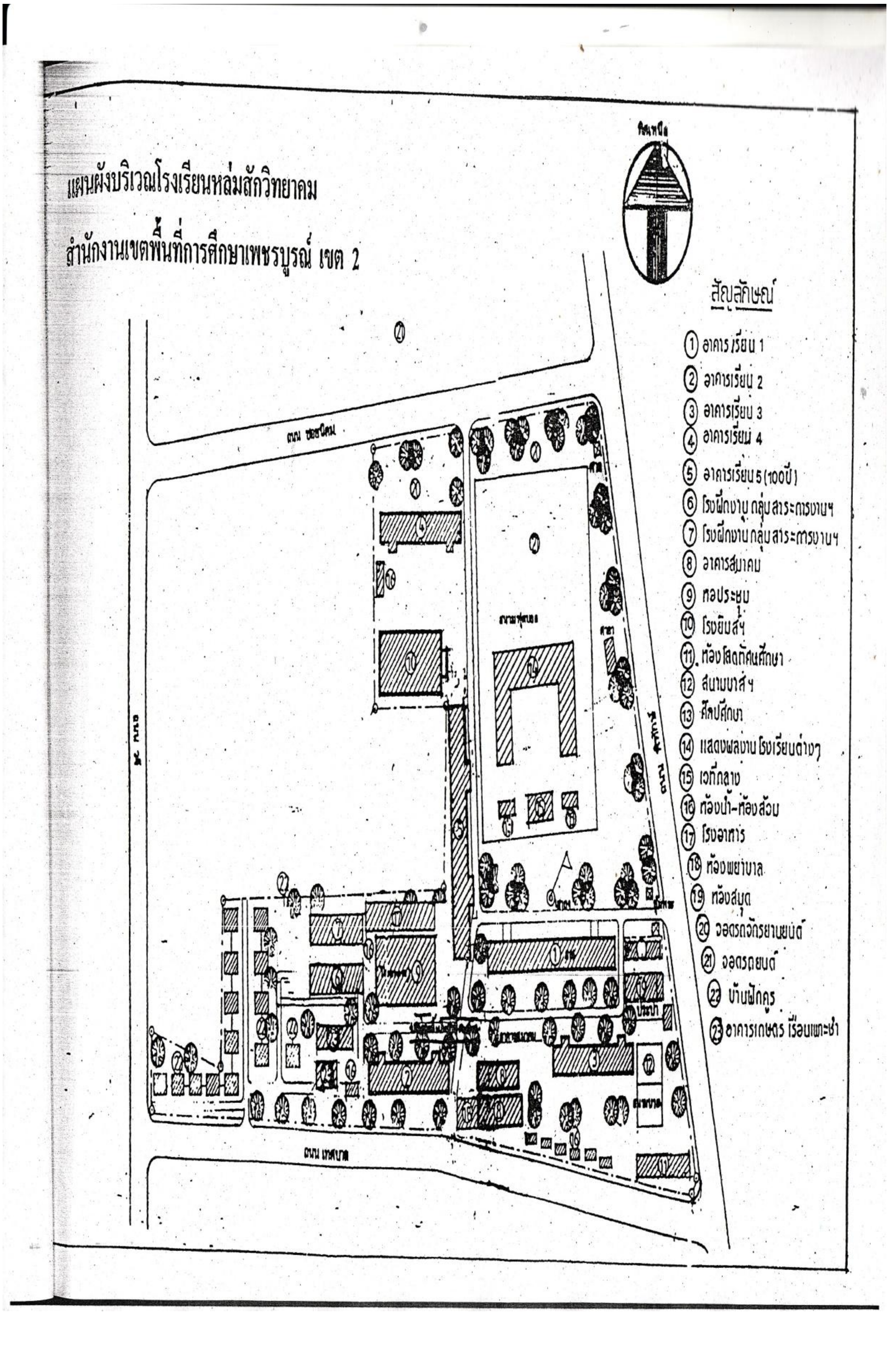

ภาพแผนที่ตั้งโรงเรียนหล่มสักวิทยาคม

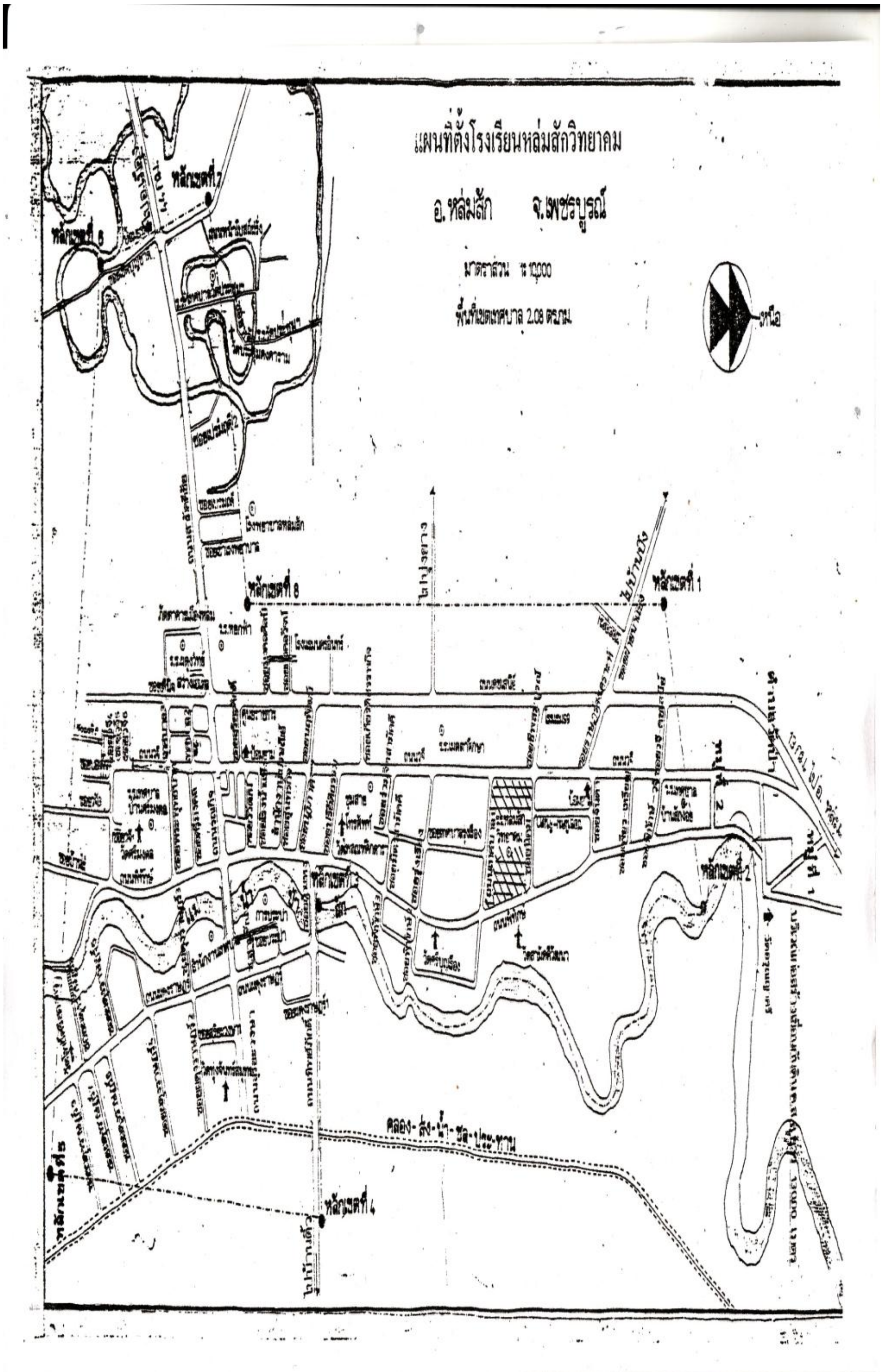

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-ฉายา-สกุล : พระสมทบ ถิรปญฺโญ (รุ่งมิตรจรัสแสง)

วัน/เดือน/ปี เกิด : วันเสาร์ที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๐๕

ภูมิลำเนา : ๗๓ / ๒ ถ. ประชาอุทิศ หมู่ที่ ๙ แขวง/เขต ราษฎรบูรณะ กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๔๐

อุปสมบท : วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๕ ณ วัดสหธรรมิการาม ต.ท่ายาง อ.ท่ายาง จ.เพชรบุรี

การศึกษา : นักธรรมเอก / ปริญญาตรีพุทธศาสตรบัณฑิต (เอกศาสนา) รุ่นที่ ๕๔ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ห้องเรียนจังหวัดเพชรบูรณ์

ปัจจุบัน : สังกัดวัดสามัคคีวัฒนา ต.หล่มสัก อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์ ๖๗๑๑๐ โทร.๐๕๖-๗๐๓๑๓๐ /๐๘๖-๙๓๘๓๖๕๔

หน้าที่การงาน : ครูพระสอนศิลธรรม โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม จ.เพชรบูรณ์

เข้าศึกษาเมื่อ : ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๕๒

จบการศึกษา :